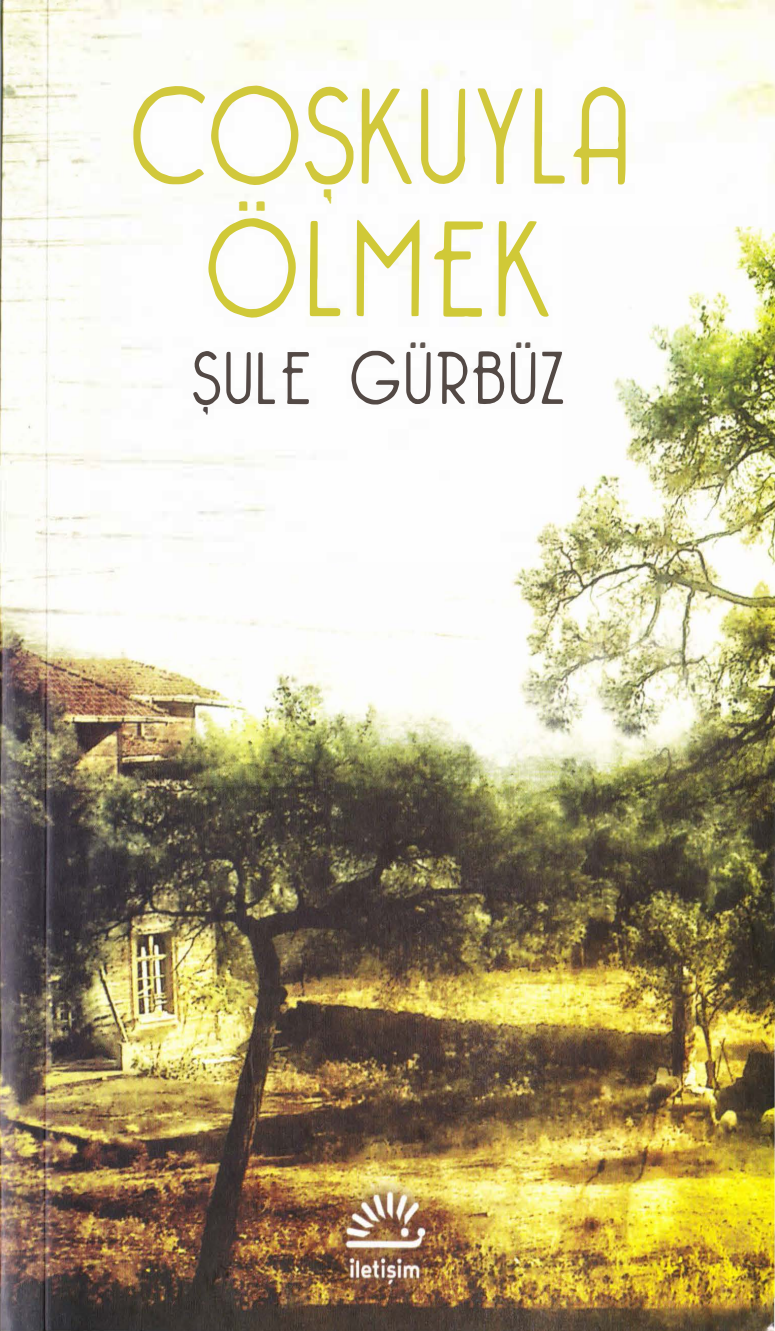
COŞKUYLA ÖLMEK

ŞULE GÜRBÜZ

iletişim

ŞULE GÜRBÜZ • **Coşkuyla Ölmek**

ŞULE GÜRBÜZ'ün ilk romanı *Kambur* (1992) ve öykü kitabı *Zamanın Farkında* (2011) İletişim Yayınları; *Ne Yaştadır, Ne Başta Akıl Yoktur* (1993) adlı oyunu ve *Ağrıyınca Kar Yağıyor* (1993) adlı şiir kitabı ise Mitos Boyut Yayınları tarafından yayımlandı. Şule Gürbüz halen mekanik saat ustası olarak çalışmaktadır.

İletişim Yayınları 1809 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 252
ISBN-13: 978-975-05-1108-0
© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2012, İstanbul
2. BASKI 2013, İstanbul

KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Şule Gürbüz
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Melis Oflas - Müge Karahan
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ŞULE GÜRBÜZ

Coşkuyla Ölmek

iletişim

İçindekiler

Ruhuna Fatiha..... 7

Akılsız Adam..... 39

Akılsız Adamın Oğlu Sadullah Efendi..... 93

Rüya İmiş..... 143

Ruhuna Fatiha

Pek eli sıkı biri sayılmam, niye öyle olayım ki? Ama verecek, verilenin kıymetini bilecek, minnet duyacak, aldığını iyi yere sarf edecek, hayırlı yerlere kullanacak, hayırla yâd edecek, verenle vermeyeni, nelere rağmen verenle, neleri olup da vermeyeni ayırt edecek insana rastlayamıyorum. Yoksa elbet veririm, vermez miyim? Ama her şeyde olduğu gibi bunda da muhatap bulmak pek zor. Başından atarcasına vermek, ben vereyim de gerisi onun bileceği iş demek, meşhur halîk, balîk diyerek birden kâl ehli olmak bana göre değil. Bilmeyene ne vereceksin? Alabiliyorsan elindekini al ahlaksızın. Rahmetli dedem, uzun yıllar giydiği paltosunu nihayet bir ihtiyaç sahibine vermiş; vermiş de alan o mübarek şahıs dedemi her gördüğü yerde ömrü boyu eteklemiş, duayı, senayı dilinden düşürmemiş. Dedemin vefatında en yüksek sesle "Helal olsun," diyen bu zat imiş. Tabutu da, o iriyarı dedemin ağır tabutunu da en başta omuzlayan yine bu mübarek olmuş. İşte böylesini bul da, ne vereceksen ver, değil mi? Nerde. Şimdi ben bir gömleğimi, hırkamı birine şöyle hulûsî kalple uzatacak olsam, herif elinde

gönülsüzce, hem de yanımda, evirir çevirir, eskiliğini, akarını kokarını inceler, yüzüme bakmadan, yarım ağız, surat bir karış, hayra değil en ağırından şerre uğramış gibi, hatta malımı elimden alıp beni bir dertten kurtarıyormuş gibi, hatta bir nekese hayır müsaadesi vererek asıl hayır sahibi o imiş gibi yapıp dönüp gidiverir. Verdiğimi ne yapacağını da varın siz düşünün. Bunlara bir şey vereceğine şöyle bahçeye çık, üstüne her şeyini kat kat giy. Hafifçe serin bir ağaç altına otur. Bütün bunları aklına getir, gördüğün, duyduğun her hali arka arkaya diz. Sinirden elin ayağın titresin, ağzın köpüklensin, ayakların önce karıncalansın sonra şişsin, sonra o hırsla başla üstündekileri bir bir paralamaya. Paralamaya başladıktan sonra zaten insana bir iştiha ve fazladan bir hiddet de geliyor. Hele yırtarken kendi bir yerlerini de acıtırsan sonra daha da celalleniliyor. Üstünde bir fanilan kalana kadar elini değdirdiğini lime lime et. Bir iyi tiftikle, toz bezi bile yapılamasın. O kadar ufalt ki eskiden çocukluğumdaki kadınların yaptığı gibi çamaşıra konan mahrem abdest perdelemesi bile yapılamasın. Dünyada daha bir işe yaramasın. Kan ter içinde kal, ellerin kesik kesik, boynunda kurtla boğuşmuşsun gibi halka halka izler, göbeğinde de nasıl olduysa birkaç tırnak izi. İşte adamı böyle yaparlar. Sonra da insan ne yaparsa kendine yapar derler. Öyle cahil insanlar var ki bunlar, başkasına istediğini yapmanın serbest olduğunu zannederler; bir yandan hapistekini küçümserler, bir yandan zavallı, eli anca benim gibi kendine erip de hırsından kendini, üstünü başını paralayanı deli, kendilerini pek sıhhatte ve dahi afiyette zannederler. Sıhhatin bu sanılması tedaviyi geciktirdi, imkânsızlar arasına soktu. Gerçekte ve yaradılışın nüfus cüzdanında maraz ve sıhhatsizlik olarak yazılı adını değiştirdi, yerini yurdunu değiştirdi, bakteri gibi tanındıkça kılık kıyafet, şekil şemal değiştirdi; şimdi bul bakalım, bul da aslı yüzüne söy-

le bakalım, söyledin dinlet bakalım, dinlettin inandır bakalım, inandırdın amel ettir bakalım.

Bir şey vermeyi önemsediğim için verenlere çok kulak kabartırım, nasıl ve ne için veriyorlar diye. Bazen böyle iyice kuddusi vergiler de duyarım:

"Efendim, elli lira için yanıp tutuşuyordum. Pek ihtiyaç sahibi idim. Bilmem ne hanımefendi ya da efendi hazretlerinden aldığım kitabı gece açtığımda ne göreyim; sayfalardan birinin arasında elli lira yok mu? Ya erenler, ya efendiler, ne insanlar, ne kalp ehli, ne doğuş ehli var, vah bize, vah ki vah."

Böyle besmelesizler de var işte. Diyemezsin ki; adamcağızım elli lirayı kim bulsa sevinir, en azından güncelliğini koruyan tedavüldeki bir para herkesin hoşuna gider, bunda şaşacak ne var? Hele senin gibi kıtipiyozlar için, sizin gibi milyonlarcası için elli lira birini şeyh ilan etmeye, manâ ehli ilan etmeye yetecek bir meblağdır. Tavır olarak da kâfidir. Fazlasına aklın ermez. Kalp gözün maşallah açık ama o da ileri derece hipermetrop. Allah kalp gözü vermiş, size hep verir, ama sarı noktalı, astigmatlı ve görme bozuklu verir. İsterken dua çabuk bitsin de bir ayak evvel kalkıp gideyim diye, İbn-i Teymiye'nin, Tırmizi'nin duasını ezberden tekrar edeceğine, "Allah'ım kalp gözümü bast halinde aç," diye yine ezberden büyüklenerek söyleyeceğine, bari "Rabbim aç, aç amma biraz da görür olsun," de. Nerde efendim, bu memleketin alimi ilme, mütedeyyini Allah'a kafa tutar. Neyse ki ikisinden de çok az da, ha deyince burun burna gelinmiyor. Neyse elli lira buldu ya, elbet buna mesnet arayacak, tevafuku bol bir manâ ehli, kendisi de Allah'ın tez elden bir yakını ile yardımına koştuğu olacak. Bunu bilebilecek kadar kalp gözü değil aksine dünya gözü alabildiğine açılmış muhterem de artık o bu demiyor, sıkıştırıveriyor bir elli kâğıt rast geldiği yere. Bunlar normalde elli liraya alınabilecek şeyler mi, ama

alıyor işte. Pazarı tanıyor, eder biliyor, vakit tayin ediyor, yakalayıp gözünden vuruyor. Sen ne yapıyorsun? İmana geliyorsun diyeceğim ama o da değil, ilana geliyorsun. Başka böyle kabz-ı muannidler azcık usul erkân bilseler yüz verip o işi devralır, elliliği de batırırlar. Ama o da bir görgü. Elbet senin şeyhin de bu ellilik olacak. Yüz lira çıksa diyecektin ki "Suphanallah, hem sıkıntımı defettim, hem harçlığım oldu, Hızır'ın eli değmiş." Güzel ve işe yarar bir şeye rast gelip de "Hah, ben de seni bekliyordum," dememek mümkün mü? Yeter ki elin biraz vergili, gözün geleceklere dikili, semeleri sezmede azcık keskin olsun. Ki bu da çok kolay, herkesi aynı kefeye koy, düşmeyen olursa kırk yılda bir, bir iki tane, onlara da "Ne yapacaksın, herkes kendini belli edecek, biz ortadan davranmaya mecburuz," gibisinden bir şey söyle. Ama işte, elde edip edeceğin bu olunca, böyle müride, elli lira bile insana fazla görünüyor, altmış vereyim de bana hiç yanaşmayın diyeceği geliyor ama o da durup dururken lüzumsuz bir masraf. Böyle böyle her şey bilmezden mi geliniyor? Vallahi elde edilecek kârın perişanlığı bu memlekette insanı tembelliğe alıştırıyor. Elimde kalır diye elimi süremekten miskin oldum, miskin.

Aslında vermeyi çok önemserim, o kadar önemserim ki kadını önemsemekten müzmin bekâra, hayrı önemsemekten hayırsızın birine, sanatı önemsemekten tık nefes bir kekemeye dönüveririm. Tabi bunlar pek birilerinin anlayıp, görüp, tartıp ederini önüme koyabileceği şeyler değil. Ama gerçek. Bir şeyin aslını aramanın yüzde doksanı bulamamaktır. Bulmak da bu yüzde onu kimseye anlatamamaktır. Aramayı önemseyenler de var. Ama onların da derdi nedir, ben anlamıyorum. Hatta anlamaya çalışırken şöyle bir gönlüm kabarıyor da gerisin geri dönüveriyorum. Bir şeye yeltenmek, hatta yapmak benim nazarımda onu önemsememek, bir şeye tutmamaktır. Velev ki tuttun, o da seni yakan-

dan tutuverir ve her türlü de galebe çalar. Yenilmek ve yakalanmak zamaneliğin ilişki biçimi olduysa bu zamandan az öteye kayıp şöyle bir bakmak, devir locasına kurulmak elbet en muvafıktır.

Bana derler ki "Veren el, alan elden hayırlıdır." Ben de derim ki "Elin vergisi canın sevgisi."

Bana derler ki "Verilenler, günahları örter, perdeler." Ben de derim ki "Örtülüp, perdelenecek şeyleri azaltmak daha iyi değil mi?"

Bana derler ki "Verenin malı artar." Ben de derim ki "Malım artsın diye vermek, vermek midir, almaya hazırlık mı?"

Bana derler ki "Öyle bir ver ki, sağ elin verdiğini sol elin görmesin, bilmesin." Ben de derim ki "Peki bu sağ elleriniz nasıl bu kadar meşhur oldu?"

Bana derler ki "Az sadaka çok kaza bela savar." Ben de derim ki "Çoğunu verip gelecektekiler de dâhil hepsini birden savuşturmak daha iyi değil mi o zaman?"

Bana derler ki "Olmayanı verdiğinle sevindirmek mevcudunun zekâtıdır." Ben de derim ki "Olmayan –olmayan –olmaya sen –verip de sevindiren– olmaya ne çabuk, ne kolaylıkla alışmışsınız. Rolleri değiştirmek, biraz da sen alıp da sevinen olmak ister misin?"

Bana derler ki "Biz, bize verilenlerle böyle olduk." Ben derim ki "Sizin gibi olmamak için her şeyimi vermeye de, hiçbir şeyimi vermemeye de ahdettim."

Geçen ay, geçen ay marttı, benim evin artık bir boya badana olması gerekiyordu. Durdum durdum, seneler sonra geri çekilip bir cesaretlendim, "Ya Settar," deyip boyacıları çağırdım. Dört kişi ile anlaştık. Onlar gündüz çalışırlarken ben de sabahtan akşama arayıcı fişeği gibi aklıma gelen gelmeyen yerlerde dört dönmekten bitaptım. Elleri de ağır-

dı. Akşamları o karasular inmiş ayaklarımla geliyor bakıyordum ki ufacık bir yer ancak yapılmış. Ben yedi düveli gezmişim, Süleymaniye'den Küçükpazar'a, Zeyrek'ten Karagümrük'e yürümüşüm, türlü koku koklamış, türlü insan görmüşüm, seyyar satıcılara, duvar diplerinde satılanlara, kapısından mal taşan sıra sıra dükkânlara, irili ufaklı güvercinlere, serçelere, kumrulara bakmışım, üç çay, bir adaçayı, iki ıhlamur, bir su içmiş kırbaya dönmüşüm, yürürken lır lıkıç sesler çıkarıyorum.

Eve varıp da içeri girdiğimde tuhaf, kekremiş bir koku, klozetin, evyenin, lavabonun kenarlarında izmarit ve kül, yatağın üstünde maket bıçağı, aynanın önünde koli bandı, yerlerde naylonlar, koltuğumda naylon, holde ayağıma takılan bir yerden çıkmış çivi, yerlerde gazeteler, salonda yerde, dibinde bir parmak bir şey kalmış iki buçuk litrelik bir içecek, mutfakta yer gök ekmek kırıntısı ve günlerdir hep aynı iri bıçak, çöpte kıvrılıp der top edilmiş gazete öbekleri. Evet, akşam geldiğimde yapılan azcık işe ilave olarak beni karşılayanlar da bunlardı. Eve girerken, girdikten sonra bütün bunların, tamamını değiştiremeyeceğim bu halin içinde geceyi nasıl geçireceğim bana öyle bir dertti ki kederden, içinde durduğum cendereden mezmurlar söyleyesim, camı açıp kırk atasözünü art arda sıralayasım geliyordu. Yattığımda en büyük tedirginliğim ve korkum tekrar kalkacak olmamdı. Sabahları kendime ait olmayan bir geceden ve uykudan kendimi sokaklara atıp, sağda solda kaybetmek istediğim vaktime talip arıyordum. Evdeki ıstırabımdan olacak, bu zaman zarfında gitmediğim yerlere gidip, yemediğim şeyleri de yemeye başladım. Zevk aldığımdan değil. Zevk nedir ki ben alayım? Zevk zevkli bir şey olsa kim kime verir? Bir akıl vermeye, bir zevk vermeye aklım hiç yatmamıştır. Verilir belki de, bunlar gerçek hattıyla işe yarayacak şeyler değildir. Hiç alıcısı olmayan, yapması derde katlanmaktan zor, mayası-

nın yıllar önce atılmış olması gereken bir şeyi, bir sözde aklı bir çırpıda önünüze atıverirler, uymanızı beklerler. Tekrardan başka bir akılla doğmamın beklenmesi bile daha makuldür hâlbuki. Benim çok daha ucuza ve daha pek çok yönüyle yapabileceğimi de zevk diye bir ihtiyaç anında sunuverirler, getirdiği dert, açtığı oyuk günlerle aylarla gitmez. Öbür tarafa da hesabı kalır, burada yaptığının çırasını orda yakarlar, sıcak bir karşılamaya hazırlanırlar.

Önüme şimdi sözde lezzetli, zevkli diye bir şey geliyor, daha ağzıma atarken rahmetli nenemin kavruk yüzü gözümün önüne geliyor, ne yediğimi, niye yediğimi anama atama anlatamayacağım aklıma geliyor. Ben de "Avokado püresi yiyerek sizin önünüze geçtim, nesli ihya ettim," mi diyeceğim? Kuru ekmek, peksimet yiyen, hacca giderken peksimetini denize daldırıp yumuşatan, hem de tuzlayıp lezzetlendiren dedem benden güzeldi, nenem kuru kavruktu amma beni önüne katıp yedi mahalle kovalardı da benim dilim dışarı sarkar, o üstüne börek açardı. Sonra gülen ve affeden de o rahmetli olurdu. Peki, bu yemelerin faydası neye? Zevk bunun nesidir? 5 cc'lik viskinin zevk neresine gizlenmiştir, kimya laboratuvarındaki tozlardan, ince silisli parmesandan zevk almak için ondan daha ince olmaya mı ihtiyaç vardır, bir damla zeytinyağını hırka-i şerifi tutar gibi getiren garson buna ekmek banmakla bana sanki bir din değiştirme töreni yaptırıp gidiyor hali ile neyin zevkini aşılamaktadır, benim evdeki eşek kadar sirkelerim ve zeytinyağlarım niye burada bu kadar havalıdır, "Peynir ister misiniz?" ne zamandan beri soru olmuş, "Evet," de neyin bedelidir? Böyle döküle saçıla sözde yiyip içiyor, gerçekte içim içimi yiyordu. Bütün bu gezmelerden eve dönüşüm ve evin hali beni bir türlü şöyle hafiften olsun rintleştiremiyordu. Başkalarında, resimlerde görsem, "Eh bu da hoş, hoş da hoş, nahoş da hoş," diyeceğim hal benim başımda kâbusa dönüşüyor, bunu bir hal

olarak kabul edip az köşeye çekilip kıyısından bakamıyordum. Boya tenekelerinin de içindeydim, tiner şişelerinin de, üstüpü sanki boğazımda idi, sağ tarafının kılları kısalmış fırça da, havada asılı duran o ağır vernik kokusu da sanki tam ben altından geçerken üzerime biniveriyor, her yerimi kaplıyor, adeta sıvıyordu. Bu hal hepi topu bir hafta sürdü, ama sonu iyi geldi. Cuma günüydü, ertesi gün de çalışacaklardı. Yine sabahtan dışarı çıktım. Birkaç iş hallettim, öğleyi bekledim. Zayıf bir ses sala okudu. Ne ahreti anabildim, ne yaşadığımı anladım da buna yanabildim. Ölüyü de aklıma getiremedim, diri de gözümde değildi. Cuma vaktiydi. Belli ki bunların sırası değildi. Az sonra ezan okunacaktı, seğirttim. Ayakkabı rafları dolmuş, dışarıda kalanlar seccadelerinin, hasırlarının, kilimlerinin, karton, mukavva... her neyin üstündeler ise ayakkabılarını da arkalarına koymuşlardı. Göz ucum ile ayakkabıları tarttım; sahiplerinin rindane bakışlarını ve mala kıymet vermez hallerini mallarından kıymetli buldum. Kıymet verilecek bir şey yoktu ama kıymet vermiyoruz bakışı ve duruşu, hele oturuşu gayetle kavi bir halle vardı. Ayakkabılarım elimde etrafa huzursuzlukla baktım. Daha yenice hem de kat karşılığı almıştım. Caminin içi çoktan dolmuş, ömür boyu namaz niyaz bilmeyen seksenlikler arkaya bir sandalye sırası dizmişler, oturarak namaz kılmaya hazırlanıyorlardı. Yüzlerine azcık bakacak, dikkat edecek olsanız, "Köre zorlama yoktur, topala zorlama yoktur," ayetini sarf edecek, hatta bir fırsat olsa da söylesek diyen bir iştiha dudak kenarlarında baloncuklar parlatarak bekliyordu. İçinden hep bunu söylediği, söyledikçe bunu söylediği muhatabının ayağına ayağına söz sıkıp topal bırakmak istediği, bu aşkla tükürük parlattığı, cilanın fazlasının ağızdan sızdığı belliydi. Alıp azcık yüzüne sürse tam nurlanacaktı. Otururak kılanlara dikkat etmemeye çalışanlar da "Altmış sene diz üstü gelmezsen, iki rekâttan sonraki tahiyyatta bile yana

devriliverirsin işte, Allah'ın kulları da niye böyle çeşit çeşit, acaba bunlar değerimizi mi artırıyor?" dercesine bakıyor, bir Ermeni mezesinin gerçekten yiyecek bir şey olup olmadığını tartan ve karar veremeyen adamın bakışıyla kösleşiyorlardı. Sandalyelere oturanlar dinde reform gerçekleştirmiş, bin yıllık küllü çöreği yeniden fırınlamış olmanın edası ile üst kast olarak hem rahatlarına bakıyor hem tepeden bakıyorlardı. Oturarak, normal namaz kılanların bazıları ise secdedeyken alnını halıya iyice ezerek bastırıyor, adeta desen çıkarıyor, sandalyeliye karşı alnındaki secde iziyle bir üstünlük sağlamaya çalışıyorlardı. "Topala zorlama yoktur," diyenin ilimle dolup taşmasının, artık alacak yeri olmamasının şişkinliği ile artık kendine ne dense dinleyecek hali yoktu, çok olsa azcık başını çevirebiliyor ve halini gören, takdir eden bir bakış arıyordu. Bulursa da, eh tabi tevazu dinin direği, iki elini yana açarak "Eh, ne yaparsın, Allah kimine beden kuvveti verir, kimine ânâ, kimine sebil, kimine ölçü ile hakkımıza rıza göstereceğiz, ne yapalım"ı açtığı elleri ile etrafa saçıyordu. Anlayan oluyor muydu? Elbette hayır, çok şükür, o kadar da değil. Rabbim her cezayı da burada kesecek değil herhalde.

Ayakkabılarım elimde içeri zaten giremedim, nasıl gireceksin, bir saat evvelden gelmiş oturmuş emekliler var içerde. Kamet getirmeyi çok sevenlerden, ama çok, getiremezse küsenlerden. Mendilleri ceplerinde, hafifçe nemli, saçlarında belli belirsiz minik damlalar parıldıyor, en öne oturmamışlar, ortalardalar, halı da yumuşak mıymış ne, öyle görünmüyordu, oturuverince dünyada ne güzel bir yer kaplandı, şimdi, tam şimdi kıyamet kopsa keşke, camlara ağacın dalları hafiften çarpıyor, tıkır tıkır, güneş parlıyor parçalı bulutlu, en güzel hava, işte şimdi şu andan başka pek kıymet verilecek bir şey yok sanki, yokluğuna vahlanılacak bir şey yok sanki; şu an kubbe ne kadar yüksek, renk renk, lambalar sonsuzluk alameti gibi şimdi, tam şimdi ayak parmak-

larım içeri doğru kıvrıldı, bulunduğum yerden memnunum evet şimdi, tam iken, çok seyrek hallerde olduğum gibi arandığım yerde iken kıyamet kopsa; keşke, keşke, keşke, böyle güzel bir günde. Ama şimdi seyrelecek, her şey seyrelecek, sonra da bitecek, anı bile hatırlamayabilirim, hâlbuki vardı, vardı da geçti.

Evet, ayakkabılarımı arkama almaya cesaret edemedim, önüme koydum. Hareketimden rahatsızım, ayıp ediyorum ama arkama da atamıyorum, aklım onda kalır, rahat edemem. Önüme koyarken ona secde ediyor gibi olmayayım diye şöyle sağ üst köşeye doğru koydum. Sonra bari sağ olmasın sola koyayım dedim sola koydum. Adamın biri de bana baktı. Evet, resmen bana baktı. Desem ayakkabım şu para, anlamaz, burada oluşumu anlamaz, korkumu anlamaz, utancımı anlamaz. Ama bak nasıl sinirlendirdi beni. Senin ayağında bu ayakkabı olsa daha camiye mi gelirsin adamcağızım, ha, bir de dönüp dönüp bana bakıyorsun?

Namazda secdede iken başım birkaç kez ayakkabıma çarptı, başımla iteler gibi yaptım. Ayakkabı sanki beni namazda rahatsız eden yaramaz bir çocuk gibi, başım çarptıkça okuduğum suredeki kelimeyi hafiften yüksek sesle ve celalli bir eda ile söyledim. Tespihi hızlı hızlı çektim. Hızlılara, acelecilere, başlarını ağır ağır çevirerek bakan ihtiyarlara ben de tek tek, hızlı hızlı baktım. Çıkışta sokağın kalabalığı, sesler ve perdesiz bir ışık ile karşılandım. Yürüdükçe, her adım atışta halıdan, tespihten, kubbeden uzaklaştım. Onlar orda şimdi, ben sokaktaydım. Başımı çevirip hafifçe baktım. Yerde bir bezin üstünde serili satılan kitaplar, cüzler, sokağın kenarında su satıcıları, güneş hep tepede her şeye, herkese aynı davranmanın vakarındaydı. Kendimi sokakların, ışığın ve hareketlerin, hele bakışların aklında buldum. O sokağın kokusu, kedinin uca doğru tüyleri seyrelmiş kuyruğu ile arada değip hışırdattığı iri yaprak sanki be-

nim olmuştu. O günü yaşamış ve bazı şeyleri benim olmak üzere almıştım.

Eve yeldir yepil yürüdüm. İçeride ustalar gönülsüz mü, normal halleri mi her ne ise, yine o halleri ile ağır davranarak sanki durumlarını hafifleştiriyorlarmış gibi seyrek hareketlerle çalışıyorlardı. Bazısı beni görünce daha bir meşgulce görünüyor, bazısı hiç istifini bozmuyor, suratı asık çömelmiş oturuyor, hep olduğu üzere biraz daha sevecen ve güler yüzlü olanı da biraz konuşup yüreklendiriyordu. İçim gene sıkılmış, bir hiddet boğazıma yerleşmeye çalışıyordu. Hiddet acaba her şeyin hep böyle olduğunu bilmemekten mi doğuyordu? O ana, hatta kendisine yönelik olduğunu zannetmekten mi doğuyordu? Öyle ya, aslı bilenin hiddetin de, benzerlerinin de, zıddının da yanında işi ne? Hiddet bana hep yakındır; adeta bastonumdur. Bir şey görünce hemen koltuğumun altına alır, o kuvvetle bir girişirim. Ama şimdi üşenmeyip tartsam iki attıysam kaç yedirmiştir diye, üttüklerimi değil ütüldüklerimi de söyleyebilsem, pek de lüzumlu bir aksesuar olduğunu söyleyecek takatim herhalde kalmaz. Ama aksesuar zaten kimsenin istediği, eksiğini hissettiği bir şey değil, kişinin kaşınması, mayasılıdır.

Boyacılar meslekleri icabı elbet işi söyledikleri vakit bitiremediler. Böyle yapa yapa usta olmuşlar. Bir şeyi yapış değil yapamayış süresi ve bu zamanı dolduran sürenin uzunluğu ülkemizde hemen her meslek gurubunda ustalık addedilir. Bir sözü, bir işin aslını yirmi sene anlamayan en dürüst ve sözünün eri adamdır, kim ne dese o, sözünden caymaz, caymak için gerekecek nesi var nesi yok bakılmaz, yirmi küsur senelik inatlar aslan parçalığına ve iradeye, yirmi seneyi aşan aynı cümleleri söylemek, söyleyecek sözü olmamaya değil bir türlü anlatamamaya ya da tekrar dönüp gelen modada bile yerinde sabit oturan adamın feraset ehli oluşu-

nu tanımlamaya denk gelir. Bunlar hep hüner, ustalık kabilindendir ve büyük hürmet görür, "Adam elli senedir söylüyor," denir de bu lafın tınısından bile korkulmaz, lafın gittiği yerin arkasına bakılmaz, bakılsa ya Toptaşı ya da La Paix'nin Mazhar Osman koğuşu görülür. Elektro şok faydalı mı değil mi tekrar bir tartışmaya açılır. Ama nerde, estağfurullah.

Bazı herkesin bildiği şey son anda ortaya çıkacak bir sır gibi ama hep herkesin bildiği ve çıkacağı anı beklediği bir ifşa gibi saklanır ya, önceki akşam, yarın muhakkak bitecek denen işin en az üç günlük daha işinin olduğu zaten aşikâr iken bu sürprizliği kalmamış sürpriz son ana saklandı. O gün geriye en az iki günlük iş kalacak şekilde terk edildi ve "Bugün bitmedi, yarına ya da bakalım öbür güne," cümlesi tabiilikle söylendi. Ama işin tuhafı ustaların iş ile ilgili her tür bağı o gün bitmişti. Demek ki iş onlara göre gerçekten de o gün bitmiş, bitmeyen kısım sanki onlara ait değilmiş. Benim de iki hatta üç gün uzayan iş ile evin dağınıklığında kaldığım akşam, içimden her zamanki sıkıntı yerine sadece bir alışıldık kasvet buğusunu salıp gitti. İçimdeki buğuya parmağımla ne yazsam o akşamın anısı oydu. Tuhaf bir teslimiyet ile kuş gibi oturdum. Aldatılmanın, kandırılmanın kadınsı içe kapanıklığı üzerime geldi. Hiç yapmadığım şekilde çay demleyip köşeye çekilmek, rahmetli Hüseyin Rahmi gibi dantel örmek istedi canım. Ne huzurluymuş aldatılmak, aldatmanın kasırgalarından hiçbiri yok, müthiş bir sükûnet, temizlik duygusu, adeta şükredecek bir halde olma, munislik ve saffet ile odamı doldurdu. Koltukta oturuşum efendilik timsali, bardağı elimde tutuşum bir bardak çay bulması nice güçlüklerden sonra gerçekleşmiş de on parmağın tüm lütfunu cama geçirmek istiyormuş gibi, sımsıkı, çepçevre, odada duyduğum sessizlik iyilik ve huzur dolu idi. Anladım ve hissettim ki aldatıldığım an tanrıya yakın ve müteselli olduğum andı. Çay da, cam da, çorba da, kaşık da,

her şey, koltuk ve halı da tüm yumuşaklığı ile bu hali sarıyor, en üstün ve yırtıcı halle elde edilmiş üstünlük gecelerinin bir zerresini bulamadığı zehirli akşamlara tuhaf bir hatıra bırakıyordu. Her şey dile geldi ve konuştu. Her şeyi anladım ve kabul ettim. İçimi sönmekte olan bir çini soba sıcaklığı, kederden uzak bir gecenin, fısıltısız, hiddetsiz, şeytansız bir odacıkta olmanın sonsuz tülü sardı. Uykum gelmesin diye dua ettim, ama bir müddet sonra geldi. En uyanık halimle uyudum. Aldatılmada insandan umudu kesmenin eşsiz huzuru vardı. İnsandan kesilen umut, tanrıya yaklaştırıyordu. İnsandan ve dünyadan bir şeyler ummak, hele bulmak hatta olur ki sürprizlerle karşılaşmak ise eh artık başkaya gerek bırakmıyordu. Böyle bırakılıp unutuluverenin, tekrar bulunma umudu, bulunup değerli sayılma umudu ya da artık kaybolup tükenme umudu... Ah aldatılmak, hiçbir kucak bütünümü böyle sarmadı.

Sabahleyin gece koyun olup kesilmiş de sabahına tekrar kuzu olarak doğmuşum gibi uyandım. Beni kesene de, kesilme sebebime de, son anda gözümün önünde parlayan bıçağa da, yan devrildiğimde baktığım ve yalnız mıyım değil miyim anlayamadığım gökyüzüne de, hiç üzerime eğilip bu hali örtmeye, dallarıyla kasabı kırbaçlamaya çalışmayan, sadece üstümde uzanan ağaçlara da bir hıncım yoktu. Dedim ya, bir kuzu olarak uyanmıştım. Ağzıma bir yeşillik koyup hafiften de aşağı sarkıtasım geldi. Keşke kat kat yünlerinin arası bitlerle dolu ama bununla dertlenmeyen melül bakışlı bir koyun annem olsaydı da hangimiz daha safız bilemeseydik. Bir kuzu nasıl hareket ederse yataktan öyle doğruldum. Melemek için kendimi zor tuttum. Bir kahve içip biraz gazetelere bakınca bu halim gitti. Halimin gidişini yolcu eder gibi oldum. İrice bir kuzu, aptal olduğunu, sıkıcı olduğunu düşünenden uzaklaşıyordu. Buna tam razı değildim ama gidişe de mani olmadım. Hafifçe arkasından baktım. Ruhumun bir

halinin arkasından baktım. Başımı çevirince yeni geleni de görmüş oldum: Koyunu beğenmeyen Abdurrahman Çelebi.

Şöyle bir nedense havalandım. Bunların sonu iyi gelmez bilirim ama havalanma halinin yüreğe şöyle bir çarpma anı vardır ya, işte bazen o ana büyük şeyleri bile feda ettiğim olmuştur. Bir keresinde taaa Sarıyer'de bir ahbabım gel seni evine bırakayım demişti de bu havalanma hali uçarak üstüme gelmiş konmak üzere iken, kaçabileceğim zaman olmasına rağmen kıpırdamamış ve aniden bir taksi çevirmiştim. Ahbabım "Nereye?" demiş, ben de, "Eve," demiştim. "Suadiye'ye mi?" demişti. Ben o anda bana konan havayı dilimi şaklatarak bir balon gibi patlatmış, "Evet," demiştim. Bu bir anlık patlama bana hayata meydan okumanın lezzetini veriyordu. Sonrası malum. Hâlâ bazen tam uyuyacak, uyku kuyusuna düşecekken aklıma gelir de kenara tutunuveririm, üstümü gecenin uyku perdesini, tülünü örtmesine izin vermez. Bir kere de evleneceğim kadını aniden gelen havalanma arzusuna karşı koyamadığım için istemeye gideceğimiz, beklendiğimiz gece sırf bu havalanma arzusu yüzünden hiçbir şey söylemeden evde oturarak, telefonları açmayarak kaçırmıştım. Sonra hep bu davranışımla normalde onda kaplayamayacağım kadar yer kapladığım ve tutku duyulduğum düşüncesi beni kaybımın acısına rağmen az çok tedavi etti. Birilerinden bana deli dediğini öğrendim, manyak da demiş galiba. Bunca ıstırabına bu kadarcık sözü ona çok görmedim. Helali hoş ettim. Yalnız ve huzursuzum, ama "Bir emri hak vakî olsa çenemi çekecek kimse yok," diye de ömür boyu yanımda birini besleyecek değilim. O, ben ölünce çenemi yerine yerleştirecek diye benim onun elli sene çenesini çekecek halim yok. "Aile, ne manâsız gaile" sözü belki derin değil, hatta gayet hafif ama ben bu sözü ağzımla söylerken söz ağzımdan vallahi ayaklarıma kadar kayarak iniyor da ben uçarı bir zevkle ve "Evet, tam da öyle," düşünce-

si ile kaydıraktan kayıyor, kayarken neşeyle etrafa bakıyor gibi oluyorum.

Gene cuma günüydü. Ustalar gider gibi geldiler, vedalaşır gibi selamlaştılar, yanlar gibi kalktılar. Duvarlara, boyayıp bitirdikleri kısımlara modern resimle karşılaşmış gibi baktılar. Boyaları inceltmek için tinerleri ellerine alırken, yerdeki üstüpü ve bez parçalarına bakarken, vidalara, somunlara, spatulalara, fırçalara, faraşlara bakarken, kırık bir evye yerde, fayans parçaları ve koliler tezgâhların üstünde her şey her şeyle bakışırken, hem de bir araya gelmeyi ummadan serbestçe bakışırken dışarı çıktım. Arkamdan bana baktıklarını düşündüm. Şımarmasınlar diye geri dönüp bakmadım.

Birkaç zamandır düzenim sarsılıp bir tuhaflığa düştüğümden elimde yüzümde çıkmalar çıkmış, ergene dönmüştüm. Bir ahbabım, "Ne bu hal, bu yaşta sivilce hayra yorulmaz, ya iyi beslenemiyorsun ya da başka bir şey," dedi. Edepsize, "Başka şey dediğin neymiş?" diyemedim. Derdim de, o da der diye, sonra ben ne derim diye, o imsakını da ilave eder beni de hayânın dilsizliğine atar, kendi de bunu haklılık ve üstünlük heybesine katar diye demedim. İyi etmedim elbet ama iyiyi edemeyince daha ne edeydim? Ama kendimi gazetelerde, orada burada okuyup görüp durduğum beslenme, beslendiğinle parlama, ışıldayıp yağlı hamura, patatesli hamur gibi mayalanmış, kabarmış olmaya, domates yaprağı yiyip zihin açıklığı kazanmaya, elma çekirdeği yiyip hastalanmamaya, bol yağlı fındık uykuluk yiyip gencelmeye namzet de göremedim. Ah kendimi göremediğim yerler, beni nerde, ne vakit görülür edecek, meraktayım. Merakım beklemekten köhnedi, kağşadı, merakın kendisi bir şeye benzemez oldu. Meraklarım iyiyi beklerken kendisi artık kötüleşen her şeye dönüştü. Beklemek bana, söylemesi hoş değil ama tuhaf ve her taama uymayan bir turşuluk verdi. Kendi kendimin yiyemediğim turşusu oldum. Neyse.

Vakit öğleyi geçmiş epeyce acıkmıştım. Yerde eşelenen bir güvercine bile kötü gözle baktım. Ama eti ne, budu ne diyerek kötü gözümü faydasız göze çevirdim. Yürürken yürürken neler yiyeceğimi düşünüyor, iştahımı kabartıp hepsini art arda sıralasam bile eksik ve yavan buluyordum. Hele güzel hazırlanmamış olabileceklerini düşündükçe içimden aşçılara, ustalara bıçaklar sallıyordum. Bu sallayışlar beni yorup daha da acıktırıyor, kendimden de bıktırıyor, başkalarına hırsımı biliyordu. Birkaç olası yerin önünden geçtim; dev iştahıma hitap edecek, beni tedavi edecek bir hallerini göremedim. Bana sıradan bir aç muamelesi yapacakları belliydi. Sıradan açа, sıradan lokantanın daha sıradan yemeği... İri patateslerine, kemikli yağlı etlerine, unla yoğurtla yapılmış kötü kaplamalarına, kaşar peynirinin bu dükkânlarda kazandığı eşsiz itibara baktım. Öyle bir baktım ki lokantada çalışan, kapı önüne çıkmış önlüklü bir adam kulağıma bir haftalık "Buyrun" dedi. Çekilip yürümeye başladım ama hem kızgın hem beklenti yorgunu hem umutsuz hem aradığını bulamayacak adam bedbinliği ile gittikçe daha çok acıkıyordum. Simit yiyen ve hızlı hızlı yürüyen bir genç gördüm. Acaba bir simit alsam, yemeye başlasam, bu kudurgan iştahım gider de daha sakin selim bir adam olur muyum, hem o kafayla yiyecek daha iyi bir şey bulurum belki diye aklımdan geçirdiysem de simit yiyenle aramdaki otuz yaş fark bana hiddet, şiddet ve aradığını arama, bulamazsa bulduğunu paralama hakkı verir diye düşünüp bir sert bakış da simitçiye gönderdim. Hafif kenara çekildi. Patateslerin her doğrandıkları ele göre şekil almalarına kızıyordum, yemeklerin sadece yağ ve soğanla tencereye atılıp kendi kendilerine güzelleşecekleri zannını mutfak sanatı bellemişlere kızıyordum, bundan memnun olana kızıyordum, salçaya hiddetli, soğana düşman, ilave edilen suya kızgın kor gibiydim. Tahta kaşıklara ve onların kararmış yüzlerine diyecek ağır sözüm var-

dı. Bunları beğenmeyip değil de yeterince kârlı bulmayanın yaptığı salataya, çorbaya, içine koyduğu cevize, kremaya, fıstığa, kayısıya lav silahıyla saldırasım vardı. Bütün bunları yapıp kendimi de ağzımdan vurasım, midemi kurşunla doldurasım vardı. Birden az ilerde bir pide salonu gördüm. Susuz, tenceresiz, asrilik havasında olmayan, asrilik havasında olmayışı ile de ayrı bir havada olmayan hali birden içimde kuş sürülerine kanat çırptırdı. İçimdeki coşkun seslerden sokak sağırlaşmıştı. Karşıdan karşıya geçerken hiç araba gürültüsü duymuyordum; ağaç dalları, ordan oraya konan kuşlar, cıvıltı, ani yaprak düşmeleri, bir taşın üstünden hızla aşağıya inen minik bir kertenkele, iki ön ayağını sürekli ovuşturan, ne yaptığı ya da yapmaya niyetlendiği ile ilgili kaygı oluşturan bir böcek sinek kırması, tuhaf bir kuş çığlığı, yürürken yürürken aniden çürük bir şeye basıp ayak kayması, derinden gelen rutubetli toprak kokusu, tuhaf bir ürküntü ile attığın her adımın farkında olma hali sanki koca caddede beni bulmuş, sarmıştı. Pideciye doğru hızla seğirttim. İçimde işlerin istediğim, duygulandığım şekilde olmayacağına dair orta boy bir korku taşıyor, adımlarımın sertliği ile bu korkuyu yıldırıp küçültmeye çalışıyordum. Dükkânın önüne içim alıp vererek geldiğimde pide ustasını da, içeri buyur eden efendiyi de gayet makul bulmaktan derin bir sevinç duydum. İçerideki un, tereyağı ve fırın kokusu beni rahmetli anamın kucağı gibi çekip oturttu. Masaya baktım, peçete yerine, kesilmiş sarı kâğıtların bulunması hoşuma gitti; iyi, israfsız, hem eski vakarlı adamların hiçbirinin eline peçete almış ağzını siler görüntüsü zihnimde yok diye geçirdim içimden. Birden böyle bir parça kâğıt vasıtası ile geçmişin uzantısı olmaktan sanki vakar ve ağırlık kazandım. Sipariş için yanıma yaklaşıldığında vakarıma uygun bir oturuşla kendime çekidüzen verdim, hızımı alamayıp Anadolu'nun bir yerinde bir vakit gördüğüm bir şeyh efendinin oturduğu

vakit çıkardığı ceketini bir genç kız ismeti ile belden aşağısına, bacaklarına örtüşü gözümün önüne geldi. Hemen ceketimi çıkarıp bacaklarıma örttüm. Yaklaşan efendi aniden koşup elimi öpmesin mi? "Efendi Hazretleri, Adıyaman, şeyh, Abdullah, hoca..." vb bir şeyler söyleyip iyice eğildi. Yahu ne yaptım diye daha düşünmeye başlamadan baktım, sağ elimle adamın eğilmiş sırtını sıvazlıyorum. Ben sıvazlarken adamın ağzından bin türlü alengirli söz dökülüyor. Başını kaldırıp bana bakınca ben de, elim hâlâ adamın sırtında, hemen dudaklarımı içimden bir şeyler okur gibi kıpırdatmaya başladım. Adam bir elimi bıraktı öbürünü aldı, ikisini birleştirip kalbine koydu. Ben bu durumu hiç yadırgamadım. Tam istediğim gibi bir elbise bulmuşçasına şöyle bir rahat içine yerleştim. Nihayet adam doğrulup, "Efendiciğim, emriniz?" deyince, durakladım. Şimdi efendi ol, emir verecek halde ol, emrinin yerine getirileceğinden emin ol, sonra da, "Bana bir peynirli," deyiver. Hem adam ya emir derken başka bir şey kastediyorsa diye düşünüp kısılıp kaldım. Ben duraksayınca adam, "Efendiciğim, müsaade buyurun, arza layık değil amma ben şöyle kifaf-ı nefs kabilinden birkaç ufak tefek hazırlayayım, siz söze yorulmayın, insanın nefesi sayılı, değerli nefesinizi bunları söylerken telef etmeyin," deyiverdi. O bunları derken ben değerli nefesimle şimdiye dek ettiğim boş sözlere lanet ettim. Bak, adamcağız nasıl hakkıyla bildi de bana acıdı. Gözlerim doldu. Adam gözlerimin dolduğunu görünce eğilip dizlerime başını koydu.

"Efendim, kalp bizde sizdeki gibi bin parça değil ki her dakika ağlasın, bizde yeterli gözyaşı yok ki yıkanıp temizlenelim. Şimdi bir size bakıyorum bir kendime, hiçbir kurtuluş göremiyorum kendime."

Adam bunları söyleyince, ben kendimi bu vakte kadar nasıl bilmediğime şaştım. Adam hep doğru söylüyordu. İçim çekildi, gayri ihtiyari bir "ah" ettim. Adam "Efendiciğim, bizim

ah etmemiz lazım, bizim," diyerek geri geri çekildi. Masada bir başıma kalınca önüme serdiğim ceketime, gözlerimde hâlâ duran neme, içimde gidip gelen heyecanlı kalkaleye başka biri imiş gibi baktım. Mermer masada, tuzluğun solunda, demir sandalyede oturan ben, içeri girmeden evvelki halimi dışarıda bırakmış, şu halimi bilmeyen eski yaşantımdan istifa etmiş gibiydim. Yarı açık kapıdan gelen geçene baktım. "İçerde kimin oturduğunu bilmiyorlar," diye aklımdan geçirdim. İşin tuhafı ben de bilmiyordum. İçeri giren mi, ceketini önüne örtüp oturan mı bendim? Dışarıdaki hayat birden gözümde çok değersizleşti, pula döndü. Şu geçen adamın güzel ceketi, şu iki kızın gergin adımlı ihtirasları, o eğik yürüyen delikanlının taşıdığı bir sürü istek bana şimdi ne kadar uzaktı. Kurtarılmış bir bölgeye girmiş, Kâbe'nin örtüsünü tutmuş gibi rahat ve emniyetteydim. Fırından gelen sesler, küreğin çekilişi, havada uçuşan un zerreleri, sıcaklık, içeride uğraş içinde olanlar bana hayatın tamamı ve en anlamlı hali olarak görünüyordu. Belimden aşağıya örttüğüm ceketimi düzelttim ve ondan gelen sıcağı havadaki ve başka yerlerimdeki sıcaktan ayırdım. Ömrümün sonuna kadar bu masada böyle oturabilirdim. Biraz sonra benim adam yavaşça yanıma yanaştı.

"Efendiciğim, şu mütevazı, uysal ve olduğu yerle bir olmuş oturuşunuzu ben, Allah affetsin, ne Tahir Efendi'de ne Sadi Efendi'de ne Abdullah Efendi'de gördüm. İzniniz olursa size intisap etmek istiyorum. Buna manâ âleminde de kimsenin bir şey diyeceğini sanmam. Herkes herkesin malumu, müsaade buyurursanız akşam bir yatıp soracağım," dedi. Bütün bu sözleri de yadırgamadım. Elli küsur senelik hayatımın ahir ömrümdeki bir nihai ödülü saydım. Hatta geçen bunca yılda hiç farkıma varan olmayışına hayıflandım. Hafiften dönüp, "Bu muhterem zevat şüphesiz benden ileridir, müsaadeniz ile ben bu zevata intisap edip müstefit olayım," dedim.

Adam, eli göğsünde, "Olur, mu, olur mu," diye nerdeyse dövündü.

Bu arada gençten bir çocuk zor taşıdığı bir tepsi ile bana doğru geliyordu. Dünya gözüm kalp gözümü o an kapattı. Dikkatimi belli etmeden tepsiyi süzdüm mü, orasını hatırlamıyorum. Tepsi, kırk öksüzle bir mağarada kalanı doyuracak şekilde dolu idi. Adamcağız getiren çocuğa bakıp, "Oğlum kapalılardan niye koymadın," diyecek oldu. Çocuk, "Onlar daha fırında usta," deyiverdi.

Önüme iri bir su bardağı ile çay geldi. Rahmetli İbnülemin'in içi toz şeker dolu bardağını kampana çalar gibi karıştırıp boşboğazı susturmasını hatırladım da, normalde şekersiz içtiğim çaya toz olmasa da beş altı şekeri boca ediverdim. Benim adam yüzüme sevgiyle bakıp, "Efendim, nedense bütün sizin gibi yüksek şahıs çayına bol şeker koyar, aklı acizanemce başkaca alengirli bir lezzet aramayıp nefsini anca çaydaki şekerle teskin etmekten geliyor. Nerde bizde efendim, nerde, ah yolumuz uzun, evimiz sapa," dedi.

Kendi terbiyemden daha da edeplenerek oturuyordum. Hakikaten de bu şekil tarif edildikçe yiyeceğe içeceğe el atasım da gelmiyordu. Ne olduğum söyleniyorsa o oluyordum. Dahası ezelden beri öyle olduğumu da adeta tanımlanınca keşfediyordum. Ben yemin edebilirdim ki bu adamın dediği idim; sadece bilinmemiş, hatta kendimden bile gizlenmiştim. Birden adama şiddetli bir minnet duydum. Nemli gözlerimle eline yapıştım, aniden öptüm. Adam iki elimi birden tuttu öptü.

"Efendim, kutbumsunuz, efendimsiniz, elimi öptünüz ya, ben daha bu elimle mekruh bir iş yapamam," dedi. İkimiz de kaykılmıştık, ben sandalyeden düşmek üzere idim, şöyle bir doğruldum, bana bu zamanı yaşatan önüme örttüğüm ceketimi dikkatle düzelttim.

"Buyrun efendim, buyurun, soğumasın, kayışa dönmesin," dedi. Yanımdan usulca ayrıldı.

Tabağıma baktım, üç gün yetecek kadar pide yağını, peynirini gevşetmiş, el sürülür ısıdaki hamuru ile tabağa enikonu yerleşmiş, yağlı küçük bir kâğıda sarılı tereyağı parçalarını da kabule hazır duruyordu. Bir parça tereyağını peynirli pidenin üzerine attım, ağır ağır erimesini, sarı bir yol olup akmasını, bazı çukur yerlerde birikmesini izledim. Birikenin üzeri de hemen başka bir ince izle yol yol örtülüyor, her şey ha bire akıyor, birikiyor, örtülüyordu. Pidenin minik bir top olan başını ağzıma attım, çayımdan iri, şekerli bir yudum aldım. Bu yaşıma dek yediğim, peşine düştüğüm her şeye lanet ettim. Hepsinin cezasını o an çektim. Boşa geçmiş bir ömür gibi boşa yenmiş türlü lüzumsuz, taşkın, hedefsiz yiyeceği pislik olarak gördüm, tanıdım, anladım. Bunlardan oluştuğumu düşünüp kolumdan bacağımdan iğrendim. Çayım tazelendi, yine şekeri boca ettim. Hiçbir şey bozulmasın diye baştan beri olan her şeyi formüle ettim, her şeyi elifi elifine uyguladım. Şekerli çayı yudumlayışımı da değiştirmedim, yüzümün ifadesini de, kâğıdı da aynı tuttum, başımı eğişimi de. Ben böyle sadık ve dikkatli olunca, bu gelen de yanımda, içimde benimle kalacaktı. Onu ürkütüp kaçıracak bir şey yapmamayı hayatımın esası saydım. Biraz sonra doymaya başladığımı hissettim, ama üzerinde çok durmadan yemeye devam ettim. Bir de baktım ki az evvelki oğlan elinde yine zor doğrulttuğu bir tepsi ile bana doğru geliyor. Belli etmeden başımı tavana çevirir gibi yapıp baktım ki hem uzun hem yuvarlak kapalı pideler dumanlar savurarak, buharlı tren gibi inşallah bana doğru geliyor. Elimi eski bir tren istasyonu bekçisi gibi kaldırıp bu trenin durağının burası olduğunu işaret edeyim dedim. Düdüğüm olsa çalacak, bayrağım olsa sallayacaktım. Bunlar yoktu ama demek imanım vardı ki bu harikulade tren ossaat önümde tak diye duruverdi. Durmanın şiddetinden pidelerin bazılarının dumanı daha da şiddetli sallandı. Çocuk tepsiyi bırakıp çekildi. Dört

tane birbirinden merdane içi havayla kabarmış, üzeri nezahetle nara yanmış, içinde belli ki lav sıcaklığında, kabuğu kırılır kırılmaz önüne geçilmez bir afet taşkınlığında akıp boşalıverecek malzemesi ile duman püskürterek bana bakıyorlar, çatalı sapla da ne olacaksa olsun diyorlardı. Karnım az evvel yediklerimle imarethane kazanına dönmüştü. Bunları görünce az evvel yediklerime pişman oldum. Niye oldum bilmiyorum. Kötü ahlak nedir diye düşünen gelip bir ara bana bakıversin. Yiyebileceklerimi görünce yemiş olduklarım gözümden düştü. Onlara duyduğum minnet zayıfladı. Kendimde bir tuhaflık algılar gibi oldum ama üzerinde durmadım. Dursam, Allah korusun bir dursam, dünyada duracak başka ne bir yol ne bir durak ne bir şey bulurdum. O yüzden kendi üzerimde pek durmadım. Kendi üzerinde duran bu ağırlıkla kendi üzerine yıkılandan başkası olamaz. Kendine yıkılan da böylelikle başkasına yıkılamaz. Biraz marazi, biraz zararsız, şairin dediği gibi "Ayakkabı çivisi gibi kendine batan," olur ki, dünya kendine değil başkasına batanı, kendine değil başkasına yıkılanı, kendini değil başkasını suçlayanı sevdiği, istediği ve kabul ettiğinden onu hemen defoluların arasına ayırıverir. Ama sorsanız kitaplarında, gerek gökten inenlerinde, gerek yerden bitenlerin iyicelerinde böyle değilmiş gibi yapar söyler, bunu yaymak için peygamberler ve peygamber mizaçlılar ortaya çıkarır. Sonunda onları da ya çarmıha gerer, ya perişan eder. Dünya kendi hakikatleri hakkında tamamen yalancı ve ikiyüzlüdür. Dünya bir ahlaksıza namuslu ve saffet sahibi muamelesi yapan adamın perişanlığını ve zilletini, ona yüksek ve kutsal muamelesi yapanı perişan ederek yaşatır. Bir gece vakti karşı karşıya kitaplarıyla, hikmeti ile gözünüzde yaş, kalbinizde sıkıştıran ilhamî bir duygu ile otururken her şeye inandıran dünya, sabah olunca göz kırparak rezili ve zelili sizi aşağılamakta kullanır. "Bunların mükâfatı seni orda bekliyor," der,

ama bu dediğine inandıracak şeyleri bile gizler, "Görse dedem de inanırdı," der. Ben "Ama benim dedem de inanıyordu," dediğimde "Deden de senin gibiymiş," der. Zavallı dedem, tuzlu tereyağını sobanın üstünde kızarmış ekmeğe sürerken bile acaba aşırıya mı kaçıyorum diye suçlanarak, pek seyrek yaptığı bu şey için bile o an dünyası bulutlanırdı. Tereddüt ve çekingenlikle ekmeği ağzına götürdüğünde bu hal çabucak, kimse görmeden bitsin diye bir aceleye yuvarlanırdı. Ne isterdi? Onun sevgisini, daha doğrusu bir yumuşak kabulünü. Burada da onu istedi, başka değil, orda da sadece ona taliptir ama şu haliyle bile hep, süresiz korkudadır. O korktukça "Korku olacak," deniyor. Çok korkanın sonunda o kadar korkulacağa uğramayacağı anlatılıyor. Ben bu durmadan korkandan da, emniyet duyandan da öyle bir yılgınım ki, o kadar çok dinledim ki, bunların en ufak bir benzerini, bir menkıbenin zerresini gittiğimde orda görürsem, vallahi cehennemin en dibinden çıkarsam Allah beni cennetine koysun. Ahret ancak hiçbir söylenen ile düşünülen ve hayal edilen ile beraber anılmayacak bir yer ise ki ben öyle umuyorum, öbür dünya denmeyi hak eder. İncirle, üzümle, zeytinle, köşkle, huri ile nehir ile... yok. İnsan söylerken sıkılıyor, orda sıkılmak yok diyorlar bir de. O sıkılma bilmez salaklardan burada çok diyemiyorsun.

Kapalı pideleri şöyle parmaklarımla hafifçe okşadım, yiyemediğim için adeta gönüllerini aldım. Onlar da sıcacık yanaklarıyla bana mukabele ettiler. Aramızda dostça, hatta dostluk kisvesinde gizli maşukâne bir temas oldu. Niyetimi tam belli etmekten çekindiğimden, parmaklarımla minik bir temas daha ilave ettim ki âşıkanelikle ayrılmayalım, ne olduğunu ayrıldıktan sonra tedirginlikle düşünüp kararsız kalalım diye pembecik yanağı, küçük bir kız yanağı gibi okşadım. Misafirliğe gittiği evlerin küçük kızını yine de dizi-

ne oturtmaktan imtina eden ecdadımı anladım. Benim adam ağırdan yanıma yaklaştı.

"Beğenmediniz mi efendiciğim, lütuf buyurmamışsınız, bir kusurumuz mu oldu?" deyince, "Estağfurullah, baksanıza, evi devi yedim," kapalılara işaret ederek, "bunlara ne yer ne yurt kaldı," dedim.

"Aman efendim, onlar sizin rızkınız, kısmetiniz, söyleyeyim çocuk sarıversin, bizi düşünüp akşam buyuruverirsiniz."

Bu fikri şöyle kafamda gezdirdim, akşam fırını ısıtıp bunları şöyle yan yana asker gibi dizdiğimi, ısıtıp ekleştirdiğimi, evimi saracak kokuyu, tepsi ile oturma odasına geçeceğimi hayal ettim. Hayalim beni yaktı. Ürperdim. Adam ürperdiğimi sanki sezmiş gibi çocuğa seslendi:

"Oğlum şunları bir güzel paket yap efendime, ayrı ayrı sar, yapıştırıp iliştirme."

Oğlan gelip önümden tepsiyi aldı. Alışı, kavuşmaya hazırlık olduğundan arkasından tatlılıkla baktım. Giyinip kuşanıp gelecekti. Hayatından memnun olmanın tadı ve sıcaklığı ile ben de bir sobanın arkasına ya da kaloriferin altına konmuş patatesli mayalı bir hamur gibi göz göz kabarıp yumuşuyor, halimle şişkinleşiyordum. Bana uzanacak her elde bir poğaça olmaya hazır, kendimden çoğaltmaya teşne idim. Bir türlü camiden çıkamayan ihtiyarlar, kıraathaneyi terk edemeyen emekliler, sokaktan ayrılamayan çocuklar, minderinde yerini değiştirip bir sağına bir soluna yatan ve kısa bakışı ile dünyanın hep aynı kalışına memnuniyetle bıyık titreten kediler gibi ben de pideciden ayrılamıyor, ayak sürüyordum. Buna da bir vakar havası vermek için ağır ağır yürüyor, gördüğü her şeyden bir lezzet ve ibret seziyor gibi buzdolabındaki sütlaçların kızarmış üstlerini, yazarkasayı, duvardaki bir vergi levhasını, karınca duasını, bir aile fotoğrafını ağırdan inceleyip içeride geçirdiğim zamana yazıyordum. Bana burada geçirdiğim süre için sanki işçilik parası ödene-

cekti. Bu esnada benim adam da kapıya yakınca bir yerde iki elini kavuşturmuş vaziyette duruyordu. Nihayet elimde paketimle, paketimden arada bacağıma değen pide sıcağı ile adama yaklaşıp durdum.

"Efendim, pek memnun oldum, eksik olmayınız," dedim. Bu arada adama beni tanımladığı hale daha yakışır, ağırlık katar birtakım teşrifatlı sözler edeyim dedim ama aklıma da hiçbir şey gelmiyordu. Fazla tokluktan mı, yoksa hep mi böyleyim diye düşünmeden edemedim. Şu eskiden okuduğum Yahya Efendi Divanı'ndan, Nabi'den, olmadı Muallim Naci'den falan duruma uygun bir söz söyleyeyim istiyordum ama aklımın üstü de sanki kalınca bir erimiş peynir tabakası ile örtülüydü. Aklımdan hafif yağlı, tuzlu, ılık bir peynir kokusu geliyordu sanki. Telaşla:

> "Şükûfe kalmadı gülşende yok çemenden eser
> Hazan erişti baharın yerinde yeller eser"

deyiverdim. Başım utançla nara yandı, adam hafifçe boş bir gözle tebessüm etti. Ben ne ettim? Dışarıdan değil, biliyorum ama içimden bir iyi debelendim. Bunun kirli bir koku gibi kendiliğinden uzaklaşmasını beklemekten başka çare yoktu, biraz da burun alışacaktı besbelli. Bu zamanı sessizlikle geçirmek de hayli zordu. Adama başımı dönüp tekrar, "Beyim, ihya ettiniz, size sıkıntı verdik. Bir borcumuz elbet vardır..." diye son çıkış sözlerini sıraladım, bozukluğu çıkmayan taksi şoförleri gibi helal edin, demeyeyim, çok amiyane olur, diye aklımdan geçirirken adamın hafifçe kaşını düşürüp arkasından kağıda kaleme uzandığını fark ettim. İçime inanamadığım bir dehşet yaklaşmaya başladı. Sallamıyordu daha ama sanki depremin sesini duyuyordum, yağmıyordu ama gök simsiyah olmuş göz gözü görmüyordu. Başımı gözümü tekrar adama kavuşturduğumda baktım ki alt alta enikonu bir şeyler yazıyor, dudakları oynuyor. Başını

kaldırıp bana baktı. "Efendiciğim, memnun edebildiysek bu bizim için Dareyn saadetidir. Sizi memnun eden, eliyle yeri göğü göstererek, herkesin memnuniyetini kazanır," dedi. O sırada çocuk, "İki de büyük çay getirdiydim dışarıdan usta," diye seslendi.

Adam "Ha," deyip tekrar kalemini kâğıda uzatıp ilaveyi yaptı. Başını kaldırıp bana tebessüm etti. Başımın içinde zorla girmiş bir baş daha vardı ve eskisi ile yeni giren yer telaşındalarmış gibi itişip duruyorlardı. Bütün vücudum külçe gibi, ellerim sanki bir heykelden koparılıp bana monte edilmişti. Elimi bu halle nasıl cebime attım bilmiyorum, attım işte. Kendimi yardan atar gibi attım. "Ne kadar?" diye sorarkenki sesimin inceliği ve titreyişi 1950'li yıllarda radyoda Şerif İçli'den eserler söyleyen, hayattaki her şeyi güftedeki gibi son bulmuş kadınların sesindeki titreyişe benziyordu. Sesimdeki cızırtı da sanki radyonun yayını ile lambanın o radyoya zayıf gelmesinden kaynaklanır gibi silik ve ışıksız bir sesi, sadece bir sözü duymaksa mesele, evet duyuruyordu. Dediğini uzattım, kalan az miktarı ille de almayı intikam sayacak halim elbet kalmamıştı. Adam kapıyı açtı.

"Efendim, dünya siz gibi bir avuç Müslüman ile ve onlar için dönüyor, yoksa," eliyle ters yüz hareketi yaparak, "bize kalsa ne güneş doğar ne ayçiçekleri başlarını kaldırır ne balıklar kuytudan çıkıp yol alır. Rızkımızı size borçluyuz," dedi.

"Evelallah," dedim, yine titreyen sesimle.

Adam iki kat eğilip yol verdi, elini kalbine koyup selamladı:

"Huuu diyelim erenler."

Cevap vermedim. Dışarı çıkar çıkmaz beni karşılayan ışığı da ısıyı da yadırgadım. Yerin altından çıkmış bir pancar şaşkınlığında ve kızartısında bir müddet sallandım. Pide salonunun sıcağından sonra dışarıdaki parlak havaya rağmen se-

rinlik elimi yüzümü ısırdı. Işık da öyle parlaktı ki sanki bir loşluktan çıkan beni, gün ışığına bir an önce yaklaştırmak için ışığını artırarak üzerime salıyordu. Elim yüzüm üşüyerek, gözlerim kısılarak yürümeye başladım. Elimde pide paketi müthiş ağırdı. Ağırlığından yere bırakasım, ağırlığından ağlayasım vardı. Saat kaç acaba diye düşündüm, ama kolumu kaldırıp bakacak halim yoktu. Kafamın içinden geçenler uğultu halindeydi. Daha içimde kendi kendimle, durumla, pideciyle, durumu anlattığım başkalarıyla konuşacak kadar "Ben ve başıma gelen," diyebileceğim bir mesafe açılmamıştı. Sımsıkı birbirimize yapışıktık, o halle yürüyorduk. Bu yapışıklığı bilmeyerek de olsa adımlarımla, rüzgârla, geçtiğim yerlerle ufak ufak kendimden ayırmaya çalışıyordum. Sokaklar, ana cadde, insanlar, arabalar, çöp tenekeleri, kediler, korna çalan taksiler, trafik ışıkları... Herkes kendi hayatını ayırmış sadece onunla meşgul idi. Derin bir yalnızlık duydum. Şu kedi bile kendisini meşgul edecek bir şey bulmuş oynar gibi çekiştiriyordu. Trafik ışığı kendi isteğine ve dünyasına göre geç-dur diyordu, "Geçecek hal var mı?" demek onun kurulu dünyasında yoktu. Kedi, ona yönelip bir vereceğim, okşamam olmayınca bana bigâne idi, başını çevirip de bakmadı. Defalarca okşamıştım hâlbuki onu ama şimdi benim okşanmaya ihtiyacım varken, patisine muhtaçken o, lüzumsuz bir şeyle uğraşıp beni görmezden geliyordu. Hani koku alır tanırlardı. Evet, belli ki koku almış ve tanımıştı. Taksiler halden anlamazcasına paketime ve yaşıma bakıp korna çalıp duruyor, yanımdan geçerken yavaşlıyorlardı. İlla onların hayatına, arzusuna uyacak, dâhil olacak, istediklerini verecektim. Bir tanesi iyice yanıma yanaşıp bir yandan da korna çalınca nereden geldiğini bilmediğim bir enerji ile dönüp hayatımda etmediğim, nerden öğrendiğimi de hatırlamadığım bir küfrü adama savuruverdim. Ağzımın sol tarafından küfürden artan bir tükürük sallandı. Bu da küfrün devamı diyerek elimle si-

lip taksicinin arkasından uğurlama suyu olarak salladım. Bu sallantıdan biraz kendime gelir, bana yapışanla ayrılır gibi oldum. Kendim, kendimin yanına geçmeye hazırlanıyordum. Önce kendimi bulmam lazımdı. Ara ki bul, nerde, kim, bir ömür aramışsın şimdi mi bulacaksın? Tabii ki şimdi bulacaktım, şimdimi şimdi bulacaktım. Öncekileri de buldum ayırdım, tasnif ettim, tanıdım, ama bir daha pek aynısını kullanmadım. Bildiğimden olsun kullanmadım, usandığımdan kullanmadım. İnsan her durumda kendinden bir oluşanı görür ve onun neticesini tadar. Bunların toplamıdır. Bunların toplamı da bir şey etmeyebilir. Her durumda yeniyi tadamıyor olabilir, yenilgiyi tadamıyor olabilir. Ama bunlar yok değildir. Ben, şimdi şu kalabalık caddede, elinde pide paketiyle yürüyen ben, herkesin içindekine bigâne ben, herkesin içimdekine bigâne kalmasına katlanarak yürüyen ben ve bunu normal bulmaya çalışarak, hayata hâlâ adapte olmaya çalışan ben, şimdi aslında yepyeniydim. Yepyeni bir yenilgi ve mahcubiyetle, yepyeni bir yumrukla, atmaya çalıştığım yere yediğim yumrukla sersem mi, belki de, Allah korusun, acaba perişanlıktan içime bir lezzet mi damladı, mutlu muyum, bilmeyerek yürüyen ben, şimdi kendime de başkasına da açtım. Başımın üstünde bir uğultu ve kalın bir sis vardı. Ne var bakıyorum. Pidecinin beni uğurlarken arkamdan bakışı aklımda. Bir eski filozof demiş ki, "Su kaplumbağası, deniz kenarına bıraktığı yumurtalarından çıkan yavrularının denize doğru yürüyüşlerini, onların arkasından bakarak seyreder. O anlık bakışı ile de yavrularını terbiye eder." Şimdi pidecinin beni dışarı salarkenki bakışı aklımda, içe çökük boynu ve bakışları aklımda. Suçlu değil, ben de değilim. Aptal değil, ben de değilim. Akıllı değil, ben de değilim. Adam değil, ben de değilim. Uyanık, benim kadar. Uykulu, benim kadar. Dünyayı ahret sanıyor, benim gibi. Ahreti dünya sanıyor benim gibi. Bunların ikisinden de, işlerin aslından da haberi yok, benim gibi.

Ceketim, sırtımdan inip de ne rollere soyunan ceketim şimdi şu rüzgârda beni biraz üşüttü. İçim kızgınlık, kırgınlık, bildiğim ve bilmediğim iki öfke çeşidi ve kalabalıkla hallaç pamuğu gibiydi. Nasıl bir olayı on kişilik bir kalabalığa anlatır da insan en makul şeye bile tersten bakan, en haklıyken bile insanı haksız bulan, en zarifken manâsız bulan birileri muhakkak bulunur ya, ben de şimdi içimde olan bitenle dertleşirken midem, "Ne var, yedik içtik işte, akşama da ekleştireceğim var," diyor, ayağım, "İyi işte biraz hava aldım, iki adım attım" diyor, ellerim, "Pidenin unu tırnak arama girdi, kâğıt sertti, kolonya yaktı," diyor, dilim damağım, "Aculsun acul, attın ateş gibi pideyi ağzına yandın, damağın üstünü pidenin sert kabuğu sıyırdı, üstüne de sıcak çay içtin, pabucumu ye," diyor, dişim, "kavurma lif lifmiş, ben onunla güneşlik örer balkon kapısına asardım," diyor, kalbim, bu senelerdir beraber yaşadıklarının her şeyden bu kadar habersiz olmalarına dayanamayıp, "ben artık ayrılmak istiyorum, kendimi bunlar için çarptıramam, zaten ömrüm ezilmekle, bin parçaya ayrılmakla geçti, kimseye bir şey söyleyemedim," diyerek baş edemeyeceğim bir süratle çırpınıyor. Kalbimi, kendimi rahatlatmak için mecburen biraz ileride yolun kenarında gördüğüm bir banka oturdum. Paketten dizime değen pidelerin sıcağı artık ılımıştı. Oturuşumda dedemi ve hayattalar iken pek seyrek gördüğüm amcalarımı hatırlatan bir içe bükülüş, ayak bitiştiriş vardı. Tespihe dönmüş, elden ele çekilerek söylenenin sadece sayısı olma sıradanlığına düşmüş, ipe dizilmiş gibiydim. Başımı kaldıramadan kendime bakmaya çalıştım. Kahverengi ayakkabılarımdaki dikiş yerlerinin toz dolu olduğunu gördüm. Başka da bir şey göremedim. Kendime bakıp da başka bir şey göremedim. Biraz soluklanıp kalktım, kös kös yürüdüm. Eve yaklaştığımda sanki sıkıntım da artmıştı. Ben de şu an mevcut olanı bir de eve sokmak, ona bir de evi göstermek iste-

miyordum. Ama ayağımı sürüyerek de olsa eve geldim. Pide paketini kapının yanında duran adı dresuar mıdır nedir, ne ise o yaramaz şeyin üzerine koyup cebimden anahtar çıkarmaya çalışırken içeriden sesler geldiğini duydum. Kapıyı açıp başımı uzatınca boyacıları hatırladım, daha gitmemişlerdi. İçeri girip, "Kolay gelsin," dedim. Ayakkabımı çıkarırken güleç boyacı, "Yardım edeyim abi," diyerek elimdeki pide paketine uzandı. Bir an durdum, güleç boyacı durdu, nasıl olduysa diğer boyacılar da durdular. Elinde boya sökücü ile bir yeri kazıyan, öbür elinde de çay bardağı tutan bir tanesi çayı başına acele tarafından dikip gözlerini pakete çevirdi. Öbür bir tanesi de işe ara verir şekilde elini üstüpüne silip hafiften benden yana döndü. Öbürü sanki sinirlenmiş gibi ilgilenmemeye çalışarak başını çevirdi. Güleç boyacı, "Nereye koyayım abi?" derken gözlerime derinden baktı. Başım tehlikeden ve nasıl sıyrılacağım telaşından bir zonklamaya tutuldu. Alıkça, "Dursun burada," deyince güleç boyacı içi gülen gözlerini bana bir iki saniye tutup paketi arkadaşlarının malzeme koydukları sehpaya götürdü. Arkası dönük boyacı hâlâ yerinde dururken öbür ikisi sehpanın başına gelmişlerdi bile. Bir anda paketimi artık kaybedilmiş olarak gördüm. O tarafa doğru gayri ihtiyari bir iki adım attım, onlara benden çok daha yakındı. Güleç boyacı paketi açmaya başlamıştı. İlk pide, hafifçe sönmüş kapalı pide görününce öbürleri de iyice yaklaşmış, ellerini sehpaya dayamışlardı. Güleç boyacı birden kalkıp naylon torbalarından birinden gene iki buçuk litrelik bir içecek çıkardı ve aceleyle yerine oturdu. Kâğıt bardakları içinde bir şey kalmışsa diye yere silkeledi, bir tanesinin içini şöyle parmaklarıyla ovuşturdu. İçeceği, bardaklara boca ederken arkası hâlâ dönük, iş de yapmayan ama oyalanıyor görüntüsü veren arkadaşına, "Gelsene Kemal Abi," dedi. Kemal Abi ağırdan dönüp direk bana baktı. Ben ne dediğimi bilmeden, unutamayacağım bir

söz söyledim. "Buyrun, afiyet olsun," dedim. Kemal Abi arada hâlâ bana bakarak arkadaşlarının yanına geçti. Ben arkamı döndüm, mutfağa yürüdüm. Fırına baktım, tezgâha baktım. İçeriden sesleri geliyor, güleç yüzlünün yerken güldüğü anlaşılıyordu. Biraz mutfakta durup içeri geçtim. Ben gelince suskunlaştılar. Ellerinde ağızlarına götürdükleri pide ile "Kesene bereket abi, Allah razı olsun," dediler. Sonradan gelen bir şey demedi, durdu, "Sağol," dedi. Sofraya baktım, karınlarını doyuruşlarına baktım, birden kendimi yavrularının önüne avladığı yiyeceği getirmiş bir aslan gibi hissettim. Mırıldaşarak, guruldayarak benim gibi bir anaları olmasının tadını çıkarıyorlardı. Görüntü pek gururumu okşadı. Ne iyi ettim diye geçirdim içimden. Sonra bu nasıl oldu diye geçirdim içimden. Boş ver, nasıl olduysa oldu diye geçirdim içimden. Güleç boyacı ağzı dolu bana dönmüşken dayanamadım:

"Kaç gün oldu, her gün aklımda size bir ikramda bulunmak, kaçanı kovalamaktan elim değemedi, ama aklımdan da çıkmadı, bir de şöyle içime sinecek bir şey olsun istedim, yasak savmak değil."

Güleç boyacı gene "Sağol abi, Allah razı olsun," dedi.

"Âmin âmin," dedim ama içime de bir kurt düştü. Vermek güzeldir elbet, ben de severim. Ama bu verilenlerden kimseye bir pay yok mu, ölmüşlerinin canına değsin diye bir laf yok mu, beni yetiştiren anama babama bir pay yok mu?

"Âmin âmin," dedim tekrardan. Salondan çıkıp yine mutfağa geldim, içeriden yeme içme sesleri geliyordu. Şu doyan nasipli insanlar için, "Yarabbim, şu hayırdan anamın babamın ruhunu da haberdar et, ruhlarına gönderdim," dedim. Sonra rahmetli dedem aklıma geldi, onun da ruhuna gönderdim, nenemi de atlamayayım şimdi, o da orda dedeme atlamasın diye ona da gönderdim. Ana tarafım mahzun olmuş gibi geldi, onların da ruhlarına gönderdim. Erkenden vefat

eden amcamı da kattım, kız kardeşimin rahmetli kocasını da haberdar ettim. Ruhlarına bir Fatiha okudum. Okuyuşumda fazladan bir Arap aksanı sezdim. İçeriden hâlâ sesleri hışırtıları geliyordu, getirdiklerim amma da çoktu. Bunca pideye takılacak ruh daha yok muydu sanki, olmaz mı? Çocukken daha on bir yaşında araba çarpması ile ölen arkadaşım İsmail geldi aklıma, onun da ruhuna gönderdim. Sonra bazı mevlitlerde, özellikle Ankara Kocatepe Camii'nden yayın yapılan mevlitlerde son duada bazı devlet büyüklerinin, rahmetli Gazi'nin, vatan uğruna can verenlerin ruhlarına okunduğu hatırıma geldi. Hemen ben de bunları ilave ettim. Göğsümde bir genişleme, kalbimde bir vakar duydum. Pideleri alışım, dükkânda başıma gelenler, eve taşıyışım aklımdan geçince bu zorluk ve kederle elde ettiğim bir şeyleri bu kolaylıkla paylaşmamı pek yüksek değerde buldum. Geçmiş âlimlerin ruhlarına da ilave ettim, rahmetli dedem, "Edison büyük adam, insanlığa faydalı buluş yapan Müslüman sayılır," derdi, onu da ilave ettim. Büyük mutasavvıfları, çok sevdiğim bestekâr Küçük Mehmet Ağa'yı bunca pide, bunca eza rahat kaldırır diyerek unutup ihmal etmedim. Salondan artık rahat ve gevşek konuşmalar geliyordu, bu huzuru, tatmini onlara Allah'ın izni ile ben sağlamıştım. Çok şükür dedim, peygamber efendimize, diğer peygamberlere, Hz. İbrahim'in ruhuna yolladım. Hz Âdem geldi aklıma, binlerce yıldır, kim bilir ne halde idi, ona da yolladım. Gözlerim, başım hafiften dönüyordu. Yavaşça içeriye girdim. Adamlar hâlâ yedikleri sehpanın etrafında, hafiften yayılmış oturuyorlardı. Beni görünce toplandılar. Bir şey kalmamıştı, sehpa boştu. Sehpanın üzerindeki, pidelerin sarılı olduğu gazete kâğıtlarında dalga dalga yağ lekeleri vardı. Eğildim, gazeteleri der top edip atmaya davrandım. Güleç yüzlü, "Sen zahmet etme abi," dedi.

Geniş göğsüm biraz ileri çıktı, "Estağfurullah," dedim.

Hey vapurlar, trenler.

Şimdi diyeceksiniz ki aklın olsa zaten oğul uşak sahibi olmazdın; ama bunu da kim diyecek, siz mi? Siz bunu diyecek, diyebilecek adamlar olsanız ben bunları yazacak ıssızlıkta, mecburiyette olmazdım. Aslı bu. Ama hep de hakikat makamından gidecek değilim, elbet bazen biraz kaykılacağım.

Oğlumun akılsız fikirsizin teki olmasından kendimi sorumlu tutuyorum; buna onu imal etmek de, bu hale getirmek, yetiştirmek de dâhil. Her şeyden ben sorumlu ve suçluyum. "Mal ve evlatlar fitnedir" ayetinin kulağıma küpe oluşu bir çift kirazın küpeliğinden farksızmış ki kulağımda az sallandırıp, az ilgi çekip, pek de umduğumu bulamayınca oturup yemişim; üstelik doymadan.

Gençliğimde önümdeki hayatı en büyük derdim olarak görürdüm. Önümde bir hayatın uzanması ve henüz genç olmam benim tek derdimdi. Diğer dertler bundan sadır olmuştu çünkü. Dert, onunla yaşayacağını düşünmektir, gelip geçicilik dert değildir diye düşünürdüm. Yarın ya da öbür gün ya da gelecek ay ölecek olsam benim ne derdim olabi-

lirdi ki; dert yaşamaktır, bunu iyi biliyordum. Kendimi hep görmeye çalışır ama galiba bunun hakkından pek gelemezdim. Şunu demek istiyorum, insan kendi ile başkaları arasındaki farkı ya da benzerlikleri nasıl bulur, bunlardan, bunların her şarttaki sabitliklerinden nasıl emin olur, bunu bilemiyordum. Kendimi sıkıntılı ama bir yandan mağrur görüyor, ötekileri sıkıntısız ve haysiyetsiz sayıyordum. Birinin biraz alttan alışı gönlümü bulandırıyor, biraz efelenişi yine nefretimi çekiyordu. Neşeli ve dışa dönük insan en sevmediğim insan iken, ketum ve içe dönükleri faydasız ve bencil görüyor, okumuşları ayağı yere değmez ve afakî, sıradanları cehaletin sündüre sündüre tadını çıkaranlar olarak görüyor, gördüğüme göreceğime pişman oluyordum. Böreği yağlı, kurabiyeyi kuru, gofreti ahmakça, kuruyemişi bayağı buluyordum. Tencere yemeğini yabani ot gibi fazladan çoğalmış, ızgaraları küstah ve kibirli, domatesi söğüşken köylü, pişmişken evli ve çoluk çocuğa karışmış görüyordum. Karpuzun çekirdeğinden, kuru incirin sapından, zeytinin ve hurmanın çekirdeğinden, kitapların dikiş yerlerinden, buzdolaplarının eriyen buzlarından ve sebzelikteki erimek üzere olan maydanozdan, hortumdan gelen ılık suyun tadından, eldeki peynir ve elbezi kokusundan, hele kıymalı pırasadan nefret ediyordum. Bu halimle yine de galiba kendimi beğeniyordum. Bu halimi beğeniyordum. Ben yine fena değildim de oğlum, ah oğlum salağın tekiydi.

Gençken her genç gibi genç olduğumun farkında değildim. Bu sebeple "Gencim, şöyle yapayım, böyle edeyim," diyenleri hiç anlamadım. İnsanın içinde olduğu hal ona en yabancı haldir. Deli deliliğini, genç gençliğini, ihtiyar fıkradığını bilmez. Birisi yeri gelir de söylerse bunları duyar, duyar da yine anlamaz. Ah işte hayat bu halle yaşanıyor, hayat habersizken yaşanıyor, yaşanıyor dediğim şöyle üstten geçiyor da aklın başına gelip kendi hayatına dair haberleri aldı-

ğında oturup bir bakılıyor, bu da neymiş diye, yine bir şey denemiyor. Hani insan gençlik, çocukluk resimlerine bakar da hiç tanımadığı birine bakar gibi olur ya, yüzünü başka, ifadesini sandığından değişik bulur ya, bu resmi sündürüp bütün hayatın üstüne çekseniz işte örtü budur. Hak ve hakikat örtüsü budur. Ben gençken neticede sadece bir canlıydım, ama hayatta değildim. İhtiyarlara "Valideniz hayatta mı?" denir, çünkü o giriş yapmıştır, içeridedir, ama kırk sene bekledikten sonra. Genç, sadece canlıdır. Canlılık nasıl bir şey acaba? Canlı ama ruhtan uzak, canlı ama akıl ve anlayıştan uzak. Heyecan, ürperti, korku, tedirginlik, vesvese, telaş ve tuhaf bir coşkunlukla tıka basa dolu. Gencin coşkusu derken bu coşkunun çoğu hayal kırıklığının taşması neticesinde oluşan keder coşkunluğu ve hayatiyet gibi de görülebilecek ölüm coşkusudur. İhtiyar coşkusuz ölür, genç eğer ölürse coşkuyla ölür. İtiraf edeyim, gençken ölmeyi çok isterdim. Coşkuyla ölmek isterdim. Kendi gözümde kendim ancak böyle tam ve gerçek olabilirdim. Çok istedim, çok. Her yılı acaba bu yıl ölebilecek miyim diye umarak geçirdim. Bazı yolculuklarda, bazı hallerde öleceğim içime doğdu ama ölmedim. Bazı sabahlar yatağıma bakıp gece dönmeyeceğim diye içimden geçirdim ama dönüp gene o yatakta uykuya vardım. Bazen kırlık bir yerde, bir ağacın altında omzumda telaşla yürüyen bir karınca, bir ağacın altına uzanmış halde sırtımda ve bacaklarımda giderek artan bir nem ile yaprakların arasından görünen gökyüzüne bakarak ve elimde bir şiir kitabı ile şiir okuyarak ölmek, göğe veda etmek isterdim. Bunu sık sık yaptım. Ağaçlardan üstüme serpilenler, ani çıtırtılar ve birden bağıran ve kanat çırpan kuş seslerinin arasında öylece kaybolmak istedim, yükseklerde ve kırlarda. Bazı dizelerde kalbim gümbür gümbür atar, derin ve sert bir sıkışma duyardım. Yazan bir parça ölmüş, okuyan ben kısmi ölü, ama bu hayat nasıl şeyse, böyle yarı canlıla-

ra talip, bizi sürükler yine bırakmazdı. Ne olurdu oysa şöyle kayıversem toprağa. Hayır. Hâlâ da sağım ve ölme coşkumu yitirdim. Artık öldüğümde ya hastalıktan ya ihtiyarlıktan öleceğim. Bunu düşünmek beni için için eritiyor, ölümden artık utanıyorum. Genç, hayattan utanandır, burada bu halde olmaktan utanan. İhtiyarsa yaşamış olduğu için artık ölümden utanan.

Hayat beni önüne katıp sürüklemesin diye sürüklediklerine bakıp onlardan ayrı bir baş tutmak istedim. Çünkü hayattan iğreniyordum. Nesini öğrenip, anlayıp, anlamlandırılmış haline şahit olsam, ikna olsam da bu iğrenme duygum ve burada olmadan duyduğum utanç hiç geçmedi. Bunu kime şikâyet edeceğimi çok düşündüm, bu utancı kime aktarayım diye dört döndüm, nafile. An oldu ya da gün oldu şartlar sebebi ile iğrenmede beni geçenler de gördüm ama buna hiç inanmadım. Onlar hayattan değil şartlardan iğreniyorlardı. Ben bütün şartları sıyırdığımda kalandan iğreniyordum, tabakta kalandan değil ya da önüme konandan değil, tabağın kendisinden ve önüme bir şey gelmesi, konması halinden iğreniyordum. Bu tiksintim hiç hafiflemedi.

Bir oğlum oldu. Oğul sahibi olmakla sanki dünyayı istediğim şekle sokacak ve ona meydan okuyacaktım. Oğlum da benim gibi dünyadan tiksinecek ama ona, layık olmadığı güzellikleri sergileyecek halde ve takatte olacaktı. Her zaman güzellik ve başkalık yapıp ortaya koyabilenlerin aslında dünyadan nefret edenler olduğunu hissettim, hatta bildim de ama fazla bildiremedim. Dünyada olmaktan duyduğum utanca oğlum bir set çekecekti. Kızım olacak diye çok korktum, çünkü düşündüklerimi bir kız ile gerçekleştiremezdim. Korktuğum başıma gelmedi, oğlum oldu. O an bunu söylemek benim de tuhafıma gidiyor ama korktuğumun başıma gelmemesinden "Acaba asıl korktuğum bu mu?" diye bir düşünce geçti içimden. Çünkü Hz. Ali'nin "Duaları-

mı kabul etmemesinden bildim ben O'nu" deyişi nedense hep zihnime çakılı kalmış sözlerdendi. Ben bu kabul ediş-ten gizli bir ürperti duydum, ama ürperti gizli ve onunla benim aramdaki ispatlanamaz bir temastı işte. Sen beni bir vakit içime girip ürpertmiştin de diyemezdim. Tekrar karşılaşırsak birbirimizi bilir ve ben herhalde bir kez daha ürperirdim.

Oğlum böyle birdenbire hayatıma girince ben aslında tuhaf bir boşluğa düştüm. Kendi hayatımın tüm güçlükleri ve yaşamım boyunca başıma gelenler, bunlarla mücadele ediş ya da edemeyip kalışlarım, başa gelecek şeyler de sanki bu kundaktakinin başında sıraya girip beklediler gibi geldi. Gelmedi de ben bunu yatağın başında gördüm. Ve birden aslında kendimden el çekip benim yerime cenkleşsin, benim yenildiklerimi yensin, benim diyemediklerimi desin diye bu zavallıdan medet umduğumu anlayıp gözlerimi ondan kaçırdım. Bana benzerse bunları nasıl, neyle yapacaktı, benzemezse hedefleri farklı olacak, derdi ve mücadelesi benim bilmediklerime yönelecekti. Ben istiyordum ki, hayatımın bütün pürüzlerinin üstünden ince bir zımpara olarak geçsin, o her kendime dönüp baktığımda göğsüme batan kıymıkları az da olsa bir cilalasın, beni perdahlasın. Yatağına şöyle bir baktım; bu mu yapacaktı bunları? Akılsız bir adam olduğuma iyiden iman ettim. Allah bu akılsızlığı bana alın yazısı olarak öyle bir yazmış ki, her gelen buna imana gelecek, bunu daha tamam etmeye gayret sarf ediyor olacaktı, anladım. Anlamanın verdiği çaresiz uyuşma her yanımı sardı. Anlayışlı adam yumuşaklığı derler ya, bu bacak titremesi, kol seğirmesidir. Yüzdeki gülümseme, ah bilmeyene de söylenmez ama işte o her şeyi verip burada kalıştır, hem de kalmayı en istemeyenken. Ben de bir vakit oldu ki gülümseyen adam oldum. Daha ne olayım ki, tuhaftır, acaba böyle dimağım kopup bu sırf bana sırlanacağına kolum kop-

saydı daha iyi mi olur, hem de paylaşılır, anlaşılır bir derdim mi olurdu diye çok düşündüm. Sonra kimden ne koptuğu belirsiz, sonsuz bir sakatlık ve gizlilikle hep bir arada yaşadığımızı düşünüp bu gizli çolaklıklarla ve aşikâr sakarlıklarla zaten hep malûl olduğumu anladım da bunu bir şeye yaratamadım. Başkalarının perişanlığını görmek beni başkalarında olduğu gibi hayata ısındırmadı; hepi topu buymuş demek, soğan ekmeğe iştahlandırmadı. Toplu eza, görmezden gelmemi sağlamadı, ölüler ve ölenler hayata bağlamadı, balığın suda kayışı da, tavada yanışı da gayetle acıklı idi de ummanın buna ses çıkarmayışı niye idi?

Oğlumun hayatıma katılışı beni yarı şaşkın, yarı alil yaptı. Önceki düşüncelerim, onun doğumu ve yanıma katılması ile olacaklar için pek kudretsiz görünüyor, kudret kazanmak için bendeki son bakiyeye de talip görünüyordu. Onu biraz haline bırakıp şimdi olacakları düşünmeye başladım.

Oğlum olduktan sonra onu içine iteceğim hayatı seçmek önceden düşündüğüm gibi olmadı. Önceden çetin ve çok emekli bir hayata onu iyi hazırlayıp sunmak düşüncesinde iken zaman zaman acaba kolayca, tasasız yaşayacağı bir şeyin içinde yer alsa da, benim dert bildiğim ona sanat, benim kaçtığım onun kovaladığı... olur mu diye bir sıkıntı kalbimi ezmeye başladı. Kendiliğinden yetişecek bir şeye razı isem onu niye ben yapıyordum ki, benim hiçbir iradem evlada şekil ve kader çizgisi vermeyecekse, benim herhangi bir iradem, onun da bir çizgisi yoktu. Böyle kadersiz ve çizgisiz, o halde o benim oğlum muydu? Bir kayalığın dibinde biten dikenin anası kimdir, dağ kekiği kimin oğludur ve kokusunu beğendirmek için hangi babasına döner? Ben bunu gizlice söylüyorum ama babalık diye bir şeyin olmasından derin şüphedeyim. Derin şüphem, daha derin bir kanaate devrilmek üzere o eğri, kaykılmış haliyle, duruş o duruş kaldı. Oğlumu dört yaşına kadar sadece uzaktan gözledim. Gözle-

diğimden kendime göre bir hayretim ve şikâyetim oldu, ikisinden de sade öz canımın haberi oldu.

Beni hayatta sıkıştıran ve soluksuz bırakan hususlarda bir nefes alabilsin diye, ömrü boyu bir meşgalesi ve makamı olsun diye, bazı şeylere değmeden geçsin diye, oğlan altı yaşına geldiğinde hıfza çalışsın diye iyi bir hafızın yanına, musikiden, makamdan, usulden, velveleden malumatlı olsun diye yaşlı bir hocanın yanına, bunlar süs değil de hakikatli tavır olsun, yürüyüşü, bakışı edindikleri ile süslensin, bunca süsü ile sade görünsün diye bir zakirbaşı ve şeyh mukallidinin yanına götürmeye başladım. Bu arada ismini de söyleyeyim, adını Sadık Sadullah koydum. İçimden hep "Efendi," diye de ilave ediyordum.

Oğlan hıfza çalışırken yanı yöresi ile uyumlu bir kabın yoğurdu olsun diye çocuklara da çok yakıştırdığım bir mahzunluk ve mahrumiyet elbisesi olarak eski püskü, solgun ve üstüne büyük gelen şeyler giydirdim. Giyimli kuşamlı çocuktan iğreniyor, çocuktaki özgüveni ustura ile kesmek istiyordum. Çocuk dediğin ilerde neler giydiğini düşünüp geçmişine bakarak pek yol aldığını hissetmeli, geçmişinde bir mahrumiyet ve eksiklik duymalıydı. Eksiklik duymayan tamlığı nerden bulacaktı? Kılığını kıyafetini tamam ettim. İlk gün Üsküdar'da, Sadullah Efendi elimde hafif ıslak ve gevşek parmakları ile yürürken ve boynuna asılı naylon cüz kabı ve şuursuz başı sağa sola sallanırken denize ve karşı kıyılara baktım, içimde de sanki bir deniz yarıldı ve tuzlarını zerre zerre yüzüme püskürttü. Hoşnutluğumu belli etmeden dilimi hafifçe dudaklarımın üstünde gezdirerek bu lezzeti gizlice tattım. Sadullah Efendi ilk dersine girdi, ben Üsküdar'da Mihrimah Camii avlusunda, Sultantepe etrafında, koruya doğru defaatle gidip geldim. Vakit iki saati aşınca Sadullah Efendi'yi yoklayayım diye ders gördüğü camiye doğru seğirttim. Caminin avlusunda havalanan kurumuş

yapraklar ordan oraya yer değiştiriyor, birkaç çocuk oynuyor, bankta oturan kimi ihtiyarlar neşesizce konuşuyorlardı. Avluyu sırf geçit olarak kullananlar yüzünden kim cami ahalisi, kim gel geç karışık ve kötü tat bırakan bir çeşni gibi duruyor, bütün bu kalabalığın köpüğü sanki kaşıkla alınmak istiyordu. Sadullah Efendi'yi bahçedeki bu tatsız kalabalığın arasında değil de hakikat minderinde bilmekten memnun, hocanın yanına yürüdüm. İçeriden sesler geliyordu. Kapıyı çalıp içeri girdim. İçerisi hafif loş, yerlerde minderler, duvar ve pencere diplerinde rahleler, üzerlerinde ya da yanlarından sarkan tespihler ile gölgeli ve halkalı göründü gözüme. Hoca, yanındaki iki kişi ile konuşup sohbet ediyordu. Beni görünce sohbetini kesmeden eli ile bir paravanı işaret etti. Paravana gittiğimde Sadullah Efendi'yi kendinden biraz büyük bir oğlan ile mindere uzanmış kırık eski bir tespih ile misket gibi bir şey oynar halde gördüm. İçimde bir rüzgâr esti. Çocuk beni görünce gülümser gibi bir hareket yapıp doğruldu. Ben gülümser gibi yapıp içimden başka şekilde kaykıldım. Gülümsemek ne demekmiş, bunu gözümle kaykılırken bir ara gördüm.

Sadullah Efendi'yi dünyanın illeti ve zilletine karşı muhkem ve ayrı bir dünya inşa etmiş, bu binasında loş ve hayal dolu, emin ve vakarlı, mütebessim ve hayretli yapmanın yolunu dünyaya baştan fazla katmamakta buluyordum. Bazı, vakti ile gördüğüm ve bildiğim müstakil yaşantılarda olduğu gibi hayatını, geçtiğini de gideceğini de bilen, sükûn bulmuş bir benlik olarak yaşasın istiyordum. En güzeli buydu. Sükûn bulmak kolay değildi ama çer çöple vakit kaybetmeyecek, zamanın ve havanın ne taşıdığını bilecekti. Buna sebep en güzeli çocukken hafız olması, içine dünyanın geçiciliğinin ve köhneliğinin atılmasıydı. Bu en önemlisiydi. Daha çocukluğunda minderi, âlemi, mahyayı, kubbeyi, hattı ve kurnayı bilecek, bunlar derisinin altında bir kuvvet ve ışık

olarak parlayacaktı. Azıp kudurup, gök gürleyince "Rabbiyesir" okuyana da, altmış beş yaşında "Süphaneke" öğrenmeye çalışana da tebessüm edecekti. Bazı kuvvetli şeylerle kendinde onlara karşı bir mukavemet gelişmemişken karşılaşıp kucaklaşacak, dahası Sadullah Efendi'yi onlar sarıp sarmalayacak, Sadullah Efendi böyle örtüsü olmadan yaşamanın nasıl bir şey olduğunu hiç bilmeyecekti. Bu şekilde benim çıplaklığım onun hiç bilmediği bir şey olacaktı. Beni hiç anlamayacaktı. Olsun, varsın anlamasın. Anlasa beğenmezdi zaten, kim anladığına bir kıymet vermiş ki, anlamak küçümsemektir biraz da. Buna da talip değilim. Üstelik daha açığı şu ki hem anlamayacak hem küçümseyecek, küçümseyebilmesi anlayabildiği zehabını ona verecek. Dünya bir ahmağı daha kazanıp ekini belli etmemenin tadına varacak, dünya, Sadullah Efendi'nin izansızlığıyla, her şeyin aynı kalışıyla şöyle bir gerneşecek ve diyecek ki "Oh, dünya varmış." Dünya olmasın, ne kaybederiz ki?

Sadullah Efendi'ye bir kudüm yaptırdım. Tam hayalimdeki gibi olmadı ama hayal zaten o hızla kaçıp giden yabani at sürüsü değil miymiş, öyleymiş. Işte kaçıp gitti ve bana bu kudümü bıraktı. Zahmeleri de, altına yerleştirilecek meşin daireleri de, kenarlarını çevreleyen akordunu yapan ipleri de her şeyi kendince tamdı. Ama bana yan yan bakan bir sathiliği ve sahteliği vardı. Nedir bu diye düşününce, bu bunu benim yaptırıp getirmem gibi geldi, ama ona da pek yanaşamıyordum, o da uzaklaşmıyordu. Sathilik ve sahtelikle yan yana oturuyorduk. Sadullah Efendi kudümüne ilgi ile yaklaştı ve sanki epeyce hoşlandı. Bazı kimselerde okur duyarım "Ilk elime aldığımda şöyle oldum, zaten merakıma mucip idi, pek hevesli idim, gözüm başkasına âmâ oldu..." diye. Sadullah Efendi'nin bir zaman sonra kudüme, hafızlığa karşı böyle bir yakınlık ve iştiha içinde olmasını bekliyordum. Her şiddetli istek gibi gizlice. Sadullah Efendi'nin usul öğrendiği hocası

şen şakrak bir adamdı. Şimdiki zamanda rastlanılacak adamların iyicelerinde hep görüleceği gibi bir eski zaman mukallidi idi. Şimdiki zaman, Karagöz oynatıcısının Karagöz yerine geçtiği bir tuhaf gölge oyunuydu zaten. Bunu bilmez görmezden gelmek, usul vurana Tamburi İshak ya da Sadullah Ağa muamelesince davranmak, hıfza çalıştırana Hafız Mecid ya da Kemal gibi yaklaşmak, yarım bir lisanla yarı büyükleneerek, yarı geveleyerek ne dense ve yapılsa ne beğenilmeye ne ayıplanmaya uğramayacağını bilerek çeyrek çeyrek çene kavaflığı yapmak gerekiyordu. Şimdi yol buydu, mekân ve imkân buydu. Sadullah Efendi bu şekil yetişerek zaten iğrenme ve rahatsız olma nedir bilmeyecek, bunları bileni de bilmeyecek, burnu da koku almayacaktı. Sadullah Efendi evde akşamları kudümünde basit makamları vurmaya çalışıyor, beş on dakika sonra bahçeye savuşuyordu. Hafızlıkta da besmele çekmeyi öğrenmiş, elif ve mim'i tanımıştı. Fatiha'yı ezberlemeye çalışıyor, çok hızlı ve karıştırarak ve dili dönmeyerek söylüyor, sıkıntı basıp gene kaçıyordu. Rabbel alemin'den sonrası karışıktı. Beni tedirgin eden taraf Sadullah Efendi'de bir hafız vakarının sanki pek olmayışıydı. Elhamdülillah derken gözü camda, yüzü sıkıntılı ve telaşlıydı. Odası kudümü, takkesi, elifbası, Mushaf'ı, küçük yatağı ile bir hücreyi andırsa da, andırmak acaba asıl sahibi anmak mıydı?

Dünya, üzerinde sürülen bir hayat ya da bu sürülmüş olanın izinden gitme serencamıydı. Gidilen yol ve sürülmüş yer ne kadar belli ise talibi o kadar çok, ama gerçek talibi ve tozutulup bozulmuş izi bulup yeni iz meydana getirebilecek olan da o kadar azdı. Bilinen yol bilinen yere çıkarmıyordu. Bilinen yola girmek aslında herhangi bir yolu ve keşfi önemsememekti. Bilinen yol, yola bile çıkmamak, evde oturmaktı.

Sadullah Efendi haftanın iki günü makam ve usul öğrenmeye, beş gün camiye hıfza gidiyordu, daha doğrusu bera-

ber gidiyorduk. Yolda birlikte yürürken ona bir yaprağın damarlarını, çam ağacının filizî tutamlarını ve bir takke gibi düşmek üzere olan yumuşacık şapkacıklarını, bir taşın altının nemini, tırtılın kıvrılıvermesini, kedinin kulaklarındaki ayrık ucu ve ne kadar gezse pembe kalan patilerini, bu patilere kedinin ağırlığı sebebiyle bir şey batmadan gezdiğini... gösteriyor, anlatıyor, ağır ve belli bir tavırla "Mecnun gibi sahrayı cünun içre yerim var" şarkısını söylüyordum. Sadullah Efendi beni dinliyor, şarkı söylememden utanıyor ve adımlarını sıklaştırıyordu. İçimde gizli bir umutsuzluk, kalbimde tuhaf bir susuzlukla bir banka oturuyor ve dersten çıkmasını bekliyordum. Gün, içimde bir sanduka gibi sırlı, kapalı, huysuz; evlat, başımda tedirgin edici bir uğultu idi. Ona uzaktan bakınca bazen bir şeyinden hoşlanıp memnuniyet duyuyor, bazen bu ne sırlar ve dertler gizlediği belirsiz yürüyen, koşan ve bir Fatiha'yı hâlâ öğrenemeyen feraset küpüne tuhaf bir öfke duyuyordum. Hiçbir şeyi kendine yaklaştırmayan, benimsemeyen, sıcaklık duymayan bir yapısı vardı sanki. En güzel yiyeceğe de, ortaya da, simide de uzanışı aynıydı. Kudümü de, elifbası da, dondurması da elinden kayıyor, hepsini eğreti tutuyordu. Dondurması yere düştüğünde bir yeisi ya da utancı olmuyordu, elinde kalan külahı ısırmaya devam ediyordu. Dertlenmeyeceğini anlıyordum. Bu istediğim değil mi, diye düşündüğümde, evet diyemiyordum, dertlenmeyenin dertlendireceğini biliyordum. Bunun da sahibi ve tabii yönelimi belli idi; bendim.

Sabahları erkenden kalkıyor Sadullah Efendi'yi de kaldırıyordum. Çocuklar ve ihtiyarlar herhalde hem ihtiyaçları olduğundan, hem kendilerine bu hürriyet verildiğinden dünyanın her aksi işi gibi sabah uykusunu hiç sevmezler. Sadullah Efendi'nin de sabah ezanında uyanmaya itirazı yoktu. Dert, kalkıp da ne yapılacağıydı. Sabahı güzel ve kutlu göstermeye çalışıyordum. Çaydanlığın sesini dinletiyor, Kaside-

i Bürde dinletiyor, Sadullah Efendi ile birlikte yoğurt mayalayıp yoğurdu battaniyeye sarıp bir yatağın altına saklıyordum. Kudümün başına geçiriyor bir iki velvele duymaya çalışıyordum. Sadullah Efendi hiçbir şeyin içinde fazla kalamıyordu. Yaparken hoşlanır gibi olduğu şeylerin bitmesinden müteessir olmuyor, tekrarına özlem duymuyor, kaynayan tarçın, ıhlamur ya da adaçayı, hiçbirini ayırt etmiyordu. Bazen içimde emin olduğum bir duyguyu kapının dışına süpürdüğüm vakitlerdeki toz ve kir görüntüsü geliyor, kapı her açıldıkça onlardan bir kısmının içeriye uçarak, süzülerek gireceğini ve kapının önünün içeri olacağı anı beklemenin temkin ve saadet addedilmesine duyduğum geçicilik hali göğsümü bastırıyordu. Biraz gözlerimi Sadullah Efendi'den çekip seyreltmeye geçmemin daha iyi olacağına karar verdim. Beklemek, bir şeyin yoluna ve haline girmesini beklemek, beklerken olacak olanın olması için gereken her türlü başka hale geçişlere, kalışlara tahammül etmek ne zor şeydi. Başı da, ortayı da, sonu da bilip beklemek ne tahammülü güç şeydi. Tanrı'nın da yaptığı bu muydu? Baş, orta, son belli, helak kaçınılmaz, ancak önemli olan o zamanı geçirmek, o zamandan geçmek. Ve geldiğinde gelmemiş gibi, bilmemiş gibi, yaşamamış gibi gelmek, rüyayı görüp uyanmak ve "Neyse rüyaymış," demek ve aynı yerden uyumaya devam etmek. Yaşamaya da, ölmeye de yazık. Bu ölüm için yaşamaya, bu yaşamak için ölmeye yazık. Mezarlıklara, servilere, süsenlere, nisan sonunda açan katırtırnaklarına, telaşlı karıncanın adımlarına yazık, mezar taşına konup da bağıran karganın sesine yazık, ölüme ağlayan şaire, yaşam var zanneden filozofun nefesine yazık, şen taklalarla ilk senelerinde koşup zıplayan, ağaçlara tırmanırken seyredilip seyredilmediğini kontrol eden kedinin tırnaklarına yazık, ağdaki balığa, lokantada onu bekleyen anguta, önce ön iki ayağını sonra arkadakileri ovuşturup bu hareketinden büyük kâr ve

kisve uman karasineğe yazık, hortumunu sallayan koca file, sanatlı sıçrayışı ile dahi boşluğu dolduramayan yunusa yazık, grafon kâğıdından gelincik ve petunyalara, en pürüzsüz çakıl taşına, kum olmuş zavallıya, sağdan sağdan yürüyen eşeğin inadına, yol kenarlarındaki ısınmış dikenlere, kozalağın içindeki fıstığa, duvara yapışmış yosuna yazık, bu topu binyıllardır çevirip duran sema-i muğlâka, titreyen kanatlara, açılan göğe ve onun katmanlarına, havanın, suyun olduğu, olmadığı yerlere yazık.

Kış geldiğinde içimdeki umut ve heyecan, en önemlisi kurtulma ve kurtarma duygusu biraz kimlik ve kişilik değiştirmişti. Değişenin ne olduğu ve değiştirenin ne olduğu belli iken bütün bunlardan kendine bir vehim çıkaran insan acuzeliğinde paltomun yakalarını kaldırarak sanki yaradılıştan kaçıyordum. İçeri soğuk girmesin gibi davranarak paltomun içinden asıl ben kaçıyordum. Kaçmak tüm yaşamım boyunca asli fiilim, varlık alanım olmuştu. Tüm, kâinat, gelmiş geçmiş yaratılmışlar peşimde, ben hep soluk soluğa idim. Kendi soluğumu duymaktan, uydurduğu efsanesine inanmaktan, hem anlatan hem dinleyen hem hayret eden hem sonunda "Huuu" diyen olmaktan, yerimi tayinden şaşkındım. Koşanın, durmaksızın koşanın yeri neresiydi acaba? Daha hızlandığı ve rahat koştuğu şu bayır mı, altında az soluklandığı şu çeşmenin kenarı mı, sonsuz biteviyelikte uzanan şu kutsal kâinat düzlüğü mü, neresi?

Kışa Sadullah Efendi Fatiha'yı ve birkaç kısa namaz suresini ezberlemiş halde girdi. Hocası hıfza çalıştırırken kısa surelerden başlamayı daha münasip saymış, "Nasıl gidiyor?" dediğimde, "İyi, iyi, Maun'u ezberledi," diyerek bütünden bildirmeye yanaşmamıştı.

Sadullah Efendi'ye erkenden hafız olmuş bazı kıymetli zevattan bahsediyor, eski zakirbaşlarından, zikirlerden, kaldırılan perdelerden, gittikçe şiddetlenen çarh edişlerden... bil-

hassa biraz heyecan ve başka dünyaların varlığını sezdirmenin füsunu ile bu dünyadan uzaklaştırmaya çalışıyordum. Kışın insanın içine sıcak bir içecek gibi akıttığı tarçın ve mahcubiyette, mahlep ve içe kapanışta, süt ve yanık kokusunda, camın dışı ve pencerenin titreyişinde, arkadan kapıyı örtüp halıya basıştaki emniyette bir şeyler sezip bacağını kırıp oturma ve buzdan bir şeyler öğrenme hali vardır. Bu aralık ayı ile mart ortasına kadar devam eden dönem bir edeplenme ve hali ile bir olma zamanıdır. Ben bu aralık ayından, günlerin bir parmak boğumu boyundan umutta ve gizli bir neşedeydim. Gün kısalacak, yani dışarı kısalacak, içeri uzayacaktı. Sadullah Efendi ile içeri girdik, köşeye geçtik, içeriden dışarıya baktık, içeriden içerideki halimize baktık, göğe ve kurşuni renge baktık, asık bir yüzden gürleyen yağmura, ağaçların tahammüllü dallarına, savrulup duranlara, yerlerdeki çamurlu su birikintilerine baktık. Ben Sadullah Efendi'nin bu manzaradan ne duyduğunu merak ediyordum. Acaba duymak nasıl bir şeydi, ben neyi nasıl duymuş ve duyduklarımın doğruluğuna nasıl inanmış ve emin olmuştum? Duyduklarım bakıp görüp içime yerleşen ve kendi sesleri ile uğuldayıp başka bir varlık gibi bana kendilerinden bahsedenler miydi, ben onları hiç tanımayıp tanıdığını söyleyenlerden mi işitmiştim? Şimdi Sadullah Efendi şu yaşının şu çağında daha evvelden bir aralık ayı bilmez ve düşünmezken şu renk ve bu akıp duran su onun için neydi? Nasıl ki Haşim nehri ve gölgeleri, sıcağı ve leylekleri daha onları bilmezken içine katıyorduysa ve bu katılanlar tam da asli halleri ile ve melâlin en gerçek haliyle, en kırılgan ve hayalî bir billurda bir görünüp kayboluyor ama görülmelerinden daha sahici bir şeyi bu dünya aslında tanımıyorsa, Sadullah Efendi'nin de şu çamurun renginden ve tavandaki ampulün çıplak ferinden bir şeyleri, yaşadığı anı, bir hatıra olarak içine çekiyor olması lazımdı.

"Efendiciğim," dedim, ona hep böyle seslenirdim, bu ona tabii gelirdi. Ne tuhaf şey çocukluk, hiçbir şey tuhafına gitmiyor.

"Efendiciğim, bak yılın son ayına geldik, gün günden değil, gece geceden efsun, bakalım bu vakti önümüzden nasıl yuvarlayacağız, eriğe, kiraza, tuza, şekere nasıl ne vakit koşacağız da bu birbirini bilmezleri bir hal ile kavuşturacağız. Şimdi şu gün, bak saat beşe çeyrek var, sanki gece, geceye yıl var, sabaha yüzyıl, biz bu vakti nasıl geçireceğiz? Sokaktan rüzgâr kovaladı, yağmur arkamızdan su sıktı, istenmeyen ve bir lokma verilmeyen Arap kediye döndük, şimdi biz ne yapalım, kendimizi neyle avutalım, kaçmadık, kovalanmadık, kendimiz geldik demeye kendimizi neyle inandıralım, söyle efendiciğim, söyle."

Sadullah Efendi bana çoğu zaman baktığı o beni mazur görür bakışıyla bakıp boynunu sağdan keserek eğdi. Ah bu süküt, bu ömrümü eriten ve beni sonsuz uğultuların cevelanına atan süküt. Nereye bir sözle eğilsem, ne vakti bir hayalle eğsem, kime gözlerimi yumsam da açsam beni bekleyen hep bu süküt. Öyle mi? Süküt. Değil mi? Süküt. Ah süküt, sendeki gürültü ve söyleniş, kahkaha ve istihza beni sağır ederdi de neden acaba etmedi, yoksa etti mi? Sadullah Efendi'nin şöyle bir ağırdan bakışı vardı beni heyecanlandıran. Acaba derdim, acaba anlıyor, anlıyor da diyecek söz mü bulamıyor, hatta anladığının perişanlığı ile kendi asıl anlaması gerekenler mi derinleşip genişliyor? Bunu zaten her zaman herkeste merak eder, kıvranırdım. Acaba bir söz, bir başka telakki bir başka benliğe uzanıp kavuştuğunda, o arada, o esnada neler oluyordu? Acaba benlik bu yeni gelenle ve geldiği yeri tarumar etmek ve mevcutları beğenmemekle geldiği yerde ne yapıyordu, kalp ve sinir uçları bu hırçın misafiri, bu geldiği evin düzenini değiştirmek isteyen, bazı şeyleri kaldırıp atmak isteyen misafiri nasıl karşılıyordu? Benim

bu yaşıma kadar gördüğüm, hiç eşyası olmayan ve bunu sizin bilmedikleriniz size hemen yer açmaya çalışır ve her şeyinizle buyur eder. Hâlbuki aslında ne eşya vardır ne de ev, hatta bu gelenleri de almıyordur da bir hayal taciri gibi yeni söz ve düşüncelere hep açmış gibi duruyordur. Açtır da ama doymayacaktır da, aslında yemeyecektir de, hep olduğu gibi en yüksek en alçağa ve boşa bir tahtaboşa düşer gibi düşecektir de düştüm bile diyemeyecektir: Tekrar doğrulabilirse ne âlâ, ama tahtaboş tahtalığı ve boşluğu ile her şeye ev sahipliği yapmaya hazır oluşunu aynı güvenle gösterip duracaktır. Sadullah Efendi'nin bu bakışı acaba bir tuzak olan tahtaboş bakışı mıydı, kendinde bir şey olduğuna beni inandırmaya çalışan mıydı? Bakıyordum, sıkılarak oturuyordu. O zaman onu sıkanın ben olduğum düşüncesi beni perişan ediyordu. Ona fevkalâde gelmek isterken onu sıkıyordum. Ama onun fevkaladesi neydi? Fevkaladesi aleladeydi. Misket ve köfteydi, sapan ve kuştu, çelik ve çomaktı. Belki bunlar bile değildi de bunlar Ziya Osman'ın çocukluğuydu. Sadullah Efendi'nin fevkaladesi de belli değildi. Bazen kendimi oklava ile açıyor, inceltip yayıyor, Sadullah Efendi'nin önüne hamur gibi koyuyor da oynamasını bekliyordum. Efendi şöyle yalandan bir iki dürtüp, ekini de belli etmeyip sıkılıp bırakıyordu. Evlat, evlat sen kimin kanındansın, kimin canındansın? En az benimsin, en az benim gibi olansın, üstüne üstlük benimsin, ben seni ne yapayım, senden ne yapayım, kendimi ne yapayım, benden sana ne katayım, güzellik çoğuldur derler, seni bu çoklukla nasıl barıştırayım, hakikatle nasıl tanıştırayım, biliyorum ne istediğimi, bana karışma ben müstakil, ayrı bir varlığım, kendime göre bir varlık planım var diyorsun, "Varlık planı" sözünü de meşhur bir hocadan öğrenmişsin, yüzüme yüzüme söylüyorsun, bu sözü söyledin diye bütün plan da önüne açıldı ve dahi saçıldı zannediyorsun, kendi kendime ne olursam, ne olacaksam o olu-

rum, hiç yorulma, beni de sıkma diyorsun, beni modernliğe itiyorsun, yani baş aşağı yuvarlıyorsun, ikindi vakti camide o kış ikindisinin soğuğunu iki kaburganın arasına yiyor da, Tin suresi kubbede çınlıyor da hâlâ aynı kalıyorsun, kalırın diyorsun, o rüzgâr hani geçen gün ikindi vakti aniden caminin içine girdi de mihrabın arasında beni buldu da Azrail gibi yokladı ya, dehşetli soğuğu bana duyurdu, sırtımı bıçaklayıp da gitti ya, ben sana baktım, sen elindeki plastik tespihle meşguldün, bana ve ürpermeme dikkat etmedin, bütün dikkatin dikkatinin ve hayretinin bir şey tarafından kapılmamasına adeta ayarlı, tam geliyor diyorum, gözlerin başka, hem de bir şey olmayana çevriliyor, dikkat sana bir şey yapamıyor, hayret sana hayret ediyor, sure çınlayıp geldiği yere geri gidiyor, ikindi rüzgarı aralık sonunda kulunçlarının yerini bulamıyor, amud-u fukaran zengin, fakirliğini bilmeyen her şey gibi alabildiğine zengin, her şeyim var diyorsun, dünya sana verecek ne dert ne zevk bulabiliyor, dünyayı perişan ediyorsun. Gerçi iyi de ediyorsun, ama böyle yapmakla dünyanın kendisi oluyorsun.

Haftanın belli günleri yine derslere devamdaydık. Sadullah Efendi'nin ilgisizliği hocalarına belli belirsiz, gizli bir hal vermişti. Onu kabullerinde makbul olmayan bir yiyeceği çiğneyiş vardı. Onu nimet kabul etmenin sevaba giriş tahammülü vardı. Sadullah Efendi kendine bakışa ve tavra da bigâneydi. Kabulün ve lezzetle karşılanmanın ayrı tutulup, gizli bir bakışla ödüllendirilmenin hediyelerine de aldırışsızdı. Hâlâ kısa surelerde, ne bocalıyor ne heyecanlanıyor ne isyan ediyor ne şiddetleniyordu. Makam ve usul dersinde de ellerini dizlerine vuruşları öyle sakindi ki devr-i kebir mi, zencir mi her ne ise üç beş yanlışla bazen vuruyor bazen de ellerini sanki dizlerine değdirmeden uzaktan gösteriyordu. Hocası şen ve cezbeli bir adamdı. Bana ilham veriyor ve devir mukallitliğine rağmen tercih yapmış bir adam taka-

ti ile muhkem ve yekpare duruşundan benim de sırtım dikleşiyordu. Ne ikram etse güzel ve lezzetli buluyordum. Bendirin elinde velvelelenmesi, vuruşların arasında gizlice bendire sızan velveleler zaten cezbesindendi. İlahi okuyuşu, düz giderken birden yokuşlara sapışı, bitti dediğim makamın üstüne bir beş tane daha ilave etmesi pek lezzetliydi. Sadullah Efendi bakıp dinliyor, hadi dediğim vakit kalkıyordu. Eve dönerken yolda ona bahsettiklerime de hemen hiç cevap vermiyor, kolay mı zor mu sorusunu bile "Bilmem," diyerek karşılıyordu. Evde kendimi kendi halimle meşgul ettiğimde Efendi'nin neye yöneldiğine bakıyor ve hiçbir şeye yönelmediğini hayretle görüyordum. Kedimiz her yeni eşyaya, eve her gelene tepkili, her çıtırtıya teyakkuzda, her yeni yiyeceğe dikkatle eğilmiş, akşamın ve sabahın, sıcağın ve emniyetin, minderinin ve muslukların memnuniyetinde ve her an farkında iken acaba ne yapacak diye düşünüp kudümünü sakladığım Sadullah Efendi'de dört gün boyunca ne bir merak ne bir telaş, tek bir kıpırtı yoktu. Dördüncü günün sonunda ben, "Sadullah Efendi, kudümün nerde?" deyince, dünyanın dönüşü kadar sürekli ve biteviyeliği ile öldürürcü bir kıyamete hazırlanış cevabı geldi:

"Bilmem."

Anladım ki anlayacak bir şey yok. Anladım ki anlayacak bir şeylere rast gelmek az iş değil.

Ertesi sene Sadullah Efendi ilkokula başladı. Kılığına kıyafetine, çantasına kalemine gene bigâneydi ama hıfza ve kudüme git gelden az çok bir başını peşini toplamaya aşinalığı olmuştu. Ancak okula öbürlerinde olduğu gibi benimle gidip gelecek değildi, kendi gidecekti. Ben zaten bu ilkokul, ortaokul, yok lise, hatta üniversite kalem şeylerin hepsinden ayrı ayrı iğrenirdim. Birisi bunlara dâhil oldu muydu, istediğim kadar ayrıyım diye paralansın yaveden öte geçmez. Girdin mi sınıfa, yazdın mı defterine, o kadın ve öteki, son-

ra da şu adam hocan oldu mu, ilki de, ortayı da ondan duydun mu? Duydun, senin sonun olur mu? A zavallı, a kuşbaz, a tavşan topuk, senden hiçbir surette sahici adam olmaz. Sahiciden kastım zaten adam olmak olur, bir şey olmadığından ötekini kastediyorum da siz kendini adam olmuş ama öyle çok ekstraları olandan saymadığınız için yine bir rahatlığa yerleşiyorsunuz. Kültürü tam, vicdanı tam, öğrendin vicdanın tanımını, dini imanı kavi, beş şartlar beş taş gibi havada, milli güvenlik dersin bile var, hay nankör, bu ülke seni yetiştirmeye ne albaylarını liselere yolladı da maskara etti, hele coğrafyan o haritalardaki açıklı koyulu ciğer gibi kahverengi dağlar mağlar, Tibet mi Himalaya mı, Seylan mı Sri Lanka mı, Habeşistan ne oldu Etopya mı, Fildişi kıyıları ve Çad çölleri, ah ferah feza Kanada, arada Québecliler azmasa yaşadığını anlamayacak, İsveç, Norveç, Danimarka, Belçika, Belçika, Hollanda, Akdeniz, Karadeniz, Marmara, Türkiye'nin başkenti Ankara, demir kapı aralık, kızlar beş bin liralık, erkekleri sorarsan derisi kokmuş pis balık. Ah ilim, ah irfan, Çin'de misin, şu ihtiyar kadının dizinde misin, teneffüs zilinin ipinde misin, okul bahçesinde duvarın dibinde misin, farz mısın, sünnet misin, domatesli pilavın tutmuş dibinde misin, şu karaçamın dikeni misin, tespih çekerek yük taşıyan hamalın eli misin, kar yağarken gülen simitçi misin, eski bir otomobil lastiği, süresi dolmuş ilaç şişesi, o şairin durup durup bahsettiği misin?

İlim irfan kimi bulmuş ki Sadullah Efendi'yi bulacak? Peygamberimiz "İlim Çin'de olsa gidin alın," buyurmuş. Bu şu demek; siz ne Çin'e gidebilir ne alabilirsiniz, bulduğunuzu bile yiyemez, yediğinizin de ne olduğunu bilemezsiniz, oturun oturduğunuz yerde, ilim Çin'den uzak, Çin ilimden derin, ilim kiminin en kuytusunda, kiminin iki kaşının ortasında.

Sadullah Efendi ilkokula başladığında her şeye rağmen farklılığı, yani hayatı başka bir yerinden tutuşu değil başka

bir yerinde durup başka bir yerine bakışı lekelendi. Her şeye rağmen Sadullah Efendi ve ben, başka çocuklar okuldayken ya da oynarken ya da bir odada ömürlerinin müebbet çilesini türlü garaiple doldururlarken, ya bir cami avlusundaki yazıyla ve o harflerin ilham ettiği sözle hava boşluğunda sanki asılı kalıyor, ya serin soğuk bir öğleden sonra bir yokuşu tırmanıyor başka bir yokuşu iniyorduk. Molla Çelebi Camii'nde, Rüstem Paşa'da, Kılıç Ali Paşa'da tüm sahilde karşı kıyıya tekrar geçene kadar bizi tedavi ve meşgul edecek bir sırla karşılaşıyorduk. Arap Camii'ne uzanıyor, Karaköy'den Tünel'e çıkıyor ve tüm o loşluklardan, insanın içinde sallanan ve yüreğini ağzına getiren boşluklardan, sessiz avlulardan, her şeyin içinden sessizce geçivermekten sonra Tünel Meydanı'na varıyorduk. Burası, alâyişi ve dünyeviliği ile öyle parlak, sesli ve sesinden öyle memnun, baktığı cepheden, yediği yemekten öyle emin dururdu ki, hatta durmaz, hep döne döne hareket eder, döne döne gelip o dönüşten harap olanı kolundan omzundan çekiştirir, ışığın bu kör noktasını silmeye çalışırdı. Meydanda elimde Sadullah Efendi'nin bezgin avucu, bazen sokak çalgıcılarının bu zemine uyan sazlarından çıkan cevelanlı, taşkın ses ile öyle durup bu hali kısa nefeslerle içime çektiğimi hatırlıyorum. Gerisin geri yokuş aşağı mı yuvarlansak, hafifçe Bankalar Caddesi'ne sapıp mı yanlasak, Şişhane'den aşağıya Şeyh Bedrettin'e mi yollansak bilemez, bu bilemeyişle ağaç gibi sallanırdım. Sallandığımı ve bu sallanışa bu dünyadan olmayan bir uğultunun ve seslerin eşlik ettiğini bilirdim. Güpegündüz saat dörtte, bu, bir kızıl kayına yaraşacak sallanış, bu ihtiyar meşenin artık yerinden kopmak isteyen diğer ağaçların altına serilmek ve öylece çürümek isteyen sallanışından kendimi çıkaramazdım. Akşam eve dönüş mahzun ve düşünceli olurdu. Düşüncelilik neden mahzunluğun da hemen elinden tutar, düşünce neden hep keder örtüsünün üzerine otu-

rur ya da büsbütün üstüne çeker? Sadullah Efendi eve dönüşümüzde o ses etmez tabiatının hilafına şöyle kendinden elli yaş büyük bir "Iıaaahhh," çekerdi ve yüzünü yine kendine dönerdi.

Okula başlayıp da emsalleri ile hallihamur olunca önce daha büyük bir suskunluğa gömüldü. Beni hiç dinlemiyor gibiydi. Zaten Sadullah Efendi'nin varsa bir özelliği, ırz ehli kadınlardaki göz kaçırma ve perdeleme alışkanlığı gibi kendisine bir şey anlatıldığı an gelip gözlerine kalın perdesini çekmesi ve "Tamam, ben hazırım, çektim kalın kadife perdemi, şimdi sen dışarıda ne göstereceksen göster," demesi ve dediğini de yapmasıydı. O esnada ben dünyanın en kalın ve puslu, atmosfer kadar katmanlı bu perdesinde kendine acımanın en derinine düşüyor, her düşen gibi düştüğü yerden çıkamıyor, düştüğü yerin adamı oluyordum. Okul dönüşleri ilgilenmesi gerekenle ilgilensin, kendini tartsın bir baksın etsin diye birkaç saat ilişmiyor, kendi işime çalışıyordum. Oturduğum yerden haline belli etmeden baktığımda bunu hemen anlıyor ve göz perdesini çekiyordu. Sadullah Efendi sanki bir kaplumbağaydı da az yanaşmak, dokunmak başını içeri kaçırmasına kâfi idi. Kaplumbağanın bu hareketi de zaten hayli tuhaftı. Koskoca değirmi kabuk, boz bulanık damalı bir hilkat evi, belki üç yüzyıllık bir surat ve ayaklar, ama nikâbını açıp da afitâbını göstermede fevkalade çekingen, hatta merdümgiriz bir sıfat bekçisi ruh. Bakan sanki mest, gören daha evvel gördüklerine lanette... Ama kaplumbağanın kendine biçtiği değer ve insanı kendisi karşısında koyduğu yer tesadüfi bir karşılaşmadan bile kaçınıp taşlaşmadan başka değil. Sadullah Efendi de bu hali sergileyince ona bir kaplumbağa bulup getireyim de hali ile bir başkası olarak tanışıp nedamet getirsin diye iki gün İstanbul çevresindeki kırlık köylük yerleri araya taraya helak olup üstelik bulamayıp döndüm de derdimi bilen bir ahbap bana şöyle

ortanın irisi bir kaplumbağa buldu da getirdi. Sadullah Efendi ruh ikizini görünce gözlerini fal taşı gibi açtı.

"Bak Sadullah Efendi, zaten Fahr-i Âlem Efendimiz ne buyurmuşlar, 'Hayvan sahibine benzemezse haramdır,' buyurmuşlar. Buyur sana benzeyeni. Ağacının altından sürünüp ovalanıp teyemmüm ettiği toprağından, oh oh yoncaların körpecesi şurda imiş dediği ve eğrice seğirttiği kırlık mekânından sırf yakınlaşıp kaynaşın diye kalkıp gelmiş. 'Alemde tekim sanıyordum, bana emsal bir de Üsküdar'da Sadullah Efendi varmış,' demiş de gelmiş. Artık başımızın üstünde yeri var. Onun adını da İzhak koydum. Tamburi İzhak'tan geliyor. İkiniz aynı vaktin iki çerağısınız. İzhak gerçi bana göre Sadullah Ağa'dan iyidir amma sen bu sefer geç bakalım onu. İkiniz şöyle bir, iki devir âlimi yan yana bir durun bakalım. Ya Sadullah Efendi, İzhak Efendi adamın böyle dilini keser, al bakalım kudümünü vur bir ağır çember, bakalım İzhak Efendi ne diyecek?"

Sadullah Efendi okula gide gele dünyanın benden ibaret olmadığını, bir de anlaşılan o kadar kötü bir yer olmadığını anladı, nefesi genişledi, adımı açıldı. Onun dünya ile ilk temasında duyduğu bu hoşnutluksa beni dünyanın biraz daha dibine itti. Bunu beğenip kendine yer bulması hatta iyi yer kapmak isteyecek kadar içinde genişlemesi, benim içimdeki Sadullah Efendi'yi daralttı. Oğlum geldiği bu dehşet âleyi beğenmişti. Benim sabah ışığında, öğle güneşinde, akşam huzmesinde gözümü kör eden, bu aç oturulup aç kalkılan sofra, Sadullah Efendi'nin iştahını açmıştı. Dünyada yaşayan herkese duyduğum küslüğü ve derin gönül kırgınlığının toplamını Sadullah Efendi'de bir taç mısra gibi istifleyip ketebeledim. İçime astım, isteyen görür. Ama gören, aynısından istemez.

Sadullah Efendi bir cumartesi sabahı, tam da biz hıfza gideceğimiz sıra çantasına bir şeyler yerleştirirken tüylerimi

diken diken edecek değil, beni tüylerimin üstünde yükseltecek şekilde bir şarkı mırıldandı. İçindeki şen kalkale de, kudüm vurmaya çalışırken bir türlü gelmeyen velvele idi. Bakmadım. Tam karşımda duran ahşap üzerine su yeşili aynaya baktım. Aynanın içine girmişim, sonradan fark ettim, ona baktım, baktım, Sadullah Efendi de bana baktı, ben aynanın daha içine baktım. Orada öyle bir sabit bakışla su yeşilinin içine rapt olmaya delice isteklendim ki isteğimin şiddeti beni kendime getirdi. Bir kendimden alıp öbür kendime getirdi. Ben kimdeyim?

Okul başlayınca haftada dört gün gittiğimiz hıfzı hafta sonu iki güne ve salı akşamlarına tıkıştırmak; kudüm, makam ve usulü de perşembe akşamlarına daraltmak zorunda kaldık. Benim içimde, güpegündüz, herkesin içine dünya kaçmışken, saat üçte başka yolculuklarda olmak ve elimde Sadullah Efendi'nin cansız eli ile geç sabahta o yıkık binanın önünde Ayazma'da, İcadiye Mahallesi'nde, öğle vakti, kış ikindisi ortalığı süpürürken Kısıklı'da olmak içimdeki hayalatı yerleştiriyor, dünyayı boşaltıyordu. Ve ben onun, yani dünyanın boşalttığı yerde kendi dünyamı kuruyor, oradan bir seraba bakar gibi ince bir dehlizde sükûn ve ucu kırık bir sızıyla yürüyor, bakıyor, duruyor, "Yıkanır, dinlenir, durur ve güler," diyen Haşim'i kimsenin olmadığı kadar anlıyordum. Bunun büyük bir söz olmadığını da biliyordum. Kimse olmadığı için yazılanı, kimsenin olmadığı kadar anlamak, olmayana dâhil ve artık olmayanın umurunda olmayan bir tasdikti. Gerçeğin tasdike ihtiyacı var mıdır? Hayır. Tasdikin gerçeğe ihtiyacı vardır. Yalandan ve olmayandan korunmaya ihtiyacı vardır. Ama ihtiyaç, dünyanın acıklı sözü, ihtiyaç ki, varsa, karşılığı yoktur. Umursanmadığında artık kızmayan bir deli gibi arkasındaki çocuk sürüsü kesilir. Deli aynı deli, ses eksilmiş. Gene yıkanıyor, dinleniyor, duruyor ve gülüyor ama artık Haşim'in umurunda değil. O attı,

kurtardı kendini bu yükten, can belasından. İster yıkansın, ister gülsün, Haşim uyur, dinlenir, derin uykuda ne söylense artık başını çevirir. Tasdikten mezar taşına ne ki, mezar taşlarından daha çok kim ve ne tasdik edilmiştir ki dünyada?

Gittiğimiz derslerde bazen ben de ders sırasında bulunur, dinler ve bakardım. Sadullah Efendi muhakkak bundan hoşnut değildi, ben hoşnut muydum peki? Sanmıyorum. Çünkü ben hep bana hikâye edilene meyletmiş, tanık olmaktan hazzetmemişimdir. Tanıklık, hep suçtan bir bölüm de ihtiva eder gibi görünür bana. "Gördün de duydun da bu hale tahammül ettin ha?" Etmedim. Hiçbir şeye hayatım boyunca tahammül etmedim. Ama hayatta olmak her şeye tanık olmayı ve ses edememeyi onu beğenmem zannetti. Bu onun yanlış anlaması, zehabıdır. Ses de ettim, ama ses acaba nedir? Kulağın duyduğu mudur, kalbin onayladığı mı? Aynı fikirde olunmayan ses, ses midir, uğultu mu, hani derler ya yoksa ürüme ya da uluma mı? Kervan hangisi peki, o giderken ve gitmekten pek hoşnutken yolunu ve tekerleklerini, yükünü ve istikametini pek beğenmiş memnunken, o taşın arkasından koşup gelen ve kervanın arkasından bir müddet koşup öfke ile lanetle bağıran köpeğe kim itibar etmiş de dönmüş denklerini, eşyalarını topladığı yere tekrar yaymış, köpeği de kapısına bağlamıştır? Dünyada o köpekten doğru sözlü ama ondan itibarsız bir şey ve o yalnızlıkta bir şey var mıdır? Ona duyduğum hayranlıktan ve yakınlıktan kalbim çatlayacak.

Sadullah Efendi'nin ders aldığı kimseler, devir kevire döndüğü için hâlâ bir devir adamı imiş gibi görünmekten zaten yarı mecallerini bu uğurda sarf eden, bunda muvaffak olduklarına inanırlarsa da gayrıya fazla mecal etmeyen adamlardı. Devir âlimi eski âlimi iyi taklit edebilendi, malum. Artık âlimi bilen, tanıyan, ne yolla âlim olunabildiğini sezen dahi gayetle azaldığından, "Şu efendi de az âlim değilmiş ca-

nım," diyen, hemen bu devrin âlimi sayılıyordu. Yine de ilmin kolay olmadığı söyleniyordu.

Sadullah Efendi'nin hocaları hep eski bazı kıymettar hocaların adlarını anarak ve dillerini bu uğurda eğip bükerek bir vakar kiralayan, göçmüş gitmiş bir ruhun hâlâ eteğinde imiş ya da vaktinde de hiç o etekten doğrulmamış gibi davranmayı şiar edinmiş kimselerdi. İmparatorluk sonlandığı ve perde artık çekildiği vakit çocuk olup da o perdenin arkasına geçmiş oynamış, bakınmış, zıplamış kimseler vardır. Bu kimseler büyüyüp de o perdenin arkasında çocukken bir çala gördüklerini ve işittiklerini, sonradan elbet yarı mitleştirip yarı hikâye ederek, yarıdan fazla da gördüğünü ve işittiğini tanıyıp tanımlayamamaktan bir gazel okurlar ki bu, dünyanın en sembolist gazellerindendir. Tekkeler sırlandığında beş yaşında olan ve pederi ile bazı defalar zikirde bulunanların ömrü bu gördükleri ve şahit olduklarını otuz, kırk, elli, altmış... yıl anlatmakla, bunun sahibi ve bileni olduğunu ispatlamakla geçer. Ama başka da anlatıcı olmadığından hiç bilmeyene göre bir illiyet ve bağ olarak gene de canlı bir rabıtadır. Bizim hocalar da, bu suyun artık tadı tuzu lezzeti bir yana üstüne ilaveden herhangi bir suya göre bile daha yavanlaşmış suyuna hâlâ ekmek doğrayan cinsindendiler. Bu bir cins değilse de bir tür ottu. Otluğu faydasızlığı ve kendinden üremesinden ziyade iyi bir şeye benzeyip de o olmaması ile kazandığı isim gibi görünen bir sıfattı. Bizim bu tür otların arasında otlayarak semirmeyeceğimiz, gelişip gümrahlaşmayacağımız belli olduğu halde durarak, bulunarak otun yanındaki taş vaziyetinde idik. Vaziyetimiz vaziyet değil, yerimiz yurdumuz yer yurt değil, hiçbir şeyimiz bir şey değildi. Bu hiçliğin ve hikâyenin içindeki tek gerçek olmaya çalışıyorduk. En azından ben, kendisi akılsız olup bir de oğlu olan ben, kendi bildiklerimi içimde saklayarak ve bunları her an tartarak, o güne göre ne ettiklerini hesap ederek,

elimde bir boşluk ve yokluk ile ha bire daraya koyacak bir şey arıyor, arıyor da "Hava mı ağır su mu, demir mi ağır pamuk mu?" sorusu ile yetişmenin cevabı ile "Aynı, aynı," diyebiliyor, acaba, gerçekten aynı mı ve acaba hep aynı mıydı, diye diye benzer bir günün akşamına eriyordum. Akşamlar aynıydı. Ama demir gibi olmak ve pamuk gibi olmak farklıydı. O zaman ağırlıkları değil de gibileri tartarak gibi olmak için verilen ödünleri ve fedakârlıkları kefeye koyuyor ve tuhaf sonuçlar elde ediyordum. Acaba söylesem anlar mısınız?

Hocalarımız, devrimizin her yanı gibi sakar, neyi taklit ettiğinden bile habersiz, her türlü dilini sarkıtmış soluyan birer hışırtı idiler. Biz de Sadullah Efendi ile bu hışırtıların arasında o hışırtılardan bir şimdiki zaman hikâyesi ikmal etmeye çalışarak geçiyorduk. Dünyanın, harabelerini göstererek bir vakit ki mamurluğundan bahsettiği devirlerini, gösterecek harabesi bile kalmamışken harabe tozları, gölgeleri ve hikâyeleri arasında gerçek fakirliğin içinde aç susuz perişan geziyorduk. Sadullah Efendi'ye bazı eski mesellerdeki aç susuz çöllerde gezen ama her an karşısına bir insan çıkma ihtimali olan, hem de çıkan kimselerden bahsediyor ve onların yanında şimdi kendi asıl bizim ihtimalsiz çölümüzü ve susuzluğumuzu, bu hiç dinmeyecek, şifası kesik kavrulma halini anlatıyordum.

"Meğer yıkık dökük evler ve insanlar varken buralar ne kadar mamurmuş Sadullah Efendi. Ne köhne bir zenginlikmiş, ne bulunmaz bir kâşane imiş Sadullah Efendi. O ne parlak ve ışıklı bir karanlıkmış da içindeki buna sebep ışığa uzanmazmış, biz bak Sadullah Efendi, bak ışıkta kör, karanlıkta topal, alacakaranlıkta korkak ve çekingen, ne tatsız ve çirkiniz değil mi Sadullah Efendi? Sen de bize bakıp da, bakabilip de bu bakışa dayanabilmene ah ediyor musun?"

Sadullah Efendi susar ve elleri hafifçe kıvrılırdı. Ben Şehzadebaşı'ndaki çay bahçesinde kötü bir çay içer, Sadullah

Efendi de gazoza davranırken onun sandalyelerden birine oturmuş kediye diktiği bakışlarından, ezan okunurken sesin en yakın hangi camiden geldiğini tespite çalıştığı hallerinden hep bir olağanlık kovaladığını anlardım. Beni o olağanlığa çekecek gücü yoktu ama kendini kaçırıyor, oralarda soluklanıyordu.

Sadullah Efendi belli usulleri hatta büyük usulleri hatasıza yakın vurmayı öğrendi. Makamları, şarkı formundaki eserlerde on, on beş basit makamı tanıyabiliyor; yürüyüşünden, gezişinden aşina değilse de "Bu eser hangi makamda Sadullah Efendi?" deyince şöyle, iki titreyip, bir gözünü kısıp tedirginlikle "Hicaz," deyiveriyordu. Hicazı yakalayınca iri bir kefal yakalamış gibi önce elleri şöyle bir titriyor, sonra bakışlarına bizi doyurmuş bir bezgin baba bakışı ile gizli gizli soluklanarak bakıyordu. Bakışında, Yegâh üzerinden Rast gösterip Uşşak'a kayış vardı. Bu kayışları ve hemen karar perdesine gelip kovalayan köpekten bu kapıda emniyet bulmuş gibi duruşunda bir keder vardı. Sadullah Efendi bir tambur sapı gibi kendi yolunun ve sözünün uzunluğundan şaşkın, gidip gelmekten bitap, tuhaf bir sallantıda kalıyordu.

Ben hayatta kendime bir yol bulamadım, yapamadım da, mevcutlara giremedim de. Tırmanamadım da, büsbütün aşağı yuvarlanamadım da. Anlatılan, görünen, gösterilen şeylerin yol oluşu bana inandırıcı gelmedi. İnandırıcı gelmemek bir yana varlığı bana yokluk geldi, yokluğu varlığa karıttır diye yokluğunu ikrar etmek varlığına tanık tutulurum diye bana hepten perişanlık geldi. Buna sebep yok demedim. Keşfede ede bunu keşfettim. Ama keşif, eğer gerçek bir keşifse, yani gerçek bir sır ise size açılan bir sır olarak, hep saklamanız gereken bir şey olarak bir an için gözünüze açılıyor ve tekrar kayboluyor. Yani bunlar suyun 100 derecede kaynaması gibi bir keşif değil, yerçekimini fark etmek gibi bir keşif değil, fark eden bağıramıyor, büsbütün sesi kısılıyor.

Herkesin bir yolu *var mıdır* bilmem. Hayatta asıl bilmem gerekenleri bilmem. Bu da aslında onlardan biridir. Bilsem, yine bir şey bilmiş olmayacağım, bunu biliyorum. Başkasına ait, onun sırrı ile bildiği bir şey anlatılsa bile anlaşılmıyor. Çalınmasından bile korkmamak lazım. Anlatmak için çırpınılsa, bir gerçek bir başka kimse ile birleşemiyor. Mümkün değil birleşmiyor. Gerçek, parmak izi gibi kendine ait, değişmez, neye yarar peki? Suç işlediğinde yakalanmaya, başka değil. Parmak izi ile kim felah bulmuş, kim parmak izini gösterip rahatlamış, kim başkasında olmayan yani başkasının göremediği yani ona yok sayılan bir gerçekle övünmüş de neyle övündüğü anlaşılmış? Kim övünmüş de övünürken asıl söylemek istediklerini söyleyebilmiş? Ah pek yazık, gerçekten pek yazık. Gerçek varsa, bu yazıktan vazgeçerim. Yoksa yazık demek hiçbir şeye yetmez. Bu yazık dünyanın, orta yerin, bu pek kâbuslu rüyanın söylenişi. Yaşıyor muyuz? Evet, pek yazık, şimdilik pek yazık.

Bir gençken ölemediğime, bir erişkin olamadığıma yanarım. Gençken ölsem aslında erişkin de olacaktım, neden ölmediğimi anlasam erişkin de olacaktım, bunları hiç bilmesem erişkin olmayan ama erişkin olmadığını da bilmeyen olacaktım, erişkin olmayı istesem, aslında yaşamayı istemeyecektim, ben erişkin olmayı istemeden, buna talip olmadan bir kendiliğindenlikle isteyip de isteğiyle lekelenmeden, isteyip de istemediğim verilmeden, böyle harap bir bahçedeki o eflatun rengi, belli belirsiz kokudaki çiçekle ot arası saksının yanında öylece kendiliğinden bitmiş olan var ya, işte ondan olmak isterdim.

Sadullah Efendi'nin hafızlığı artık zora girmişti. Dilek kuyusuna inmeye çalışırken sıkışan yaşlı ve şişman hanımlar gibi muradıma ereyim derken canından olmaya az kalmıştı. Gerçi bu bizim efendinin muradı da değildi ama şimdi bu kimin muradı olursa olsun bir istihare rüyasındaki yeşil

erik gibi rengiyle parlayacak, tam dişlenecekken uyanılacaktı. Bu, rüyasını bile gördürmeden dürten ve uyandıran bir haldi. Uyutmuyor, süzdürmüyor, içinde gezdirmiyordu. Sadullah Efendi ezberleyemiyor, dili bile dönmüyor, çarçabuk unutuyor, başa dönmekten helak oluyordu. Bir buçuk senenin sonunda hocası beklediğim, ama acaba olmaz mı diyerek de artık kendimi avutamadığımı söyleyiverip bu kör kuyuyu kapattı.

"Üstadım," dedi. Malum, devir, cahilin daha cahile "Üstadım," diyerek kendi üstatlığını sağlam kazığa bağlama devri. Ben de yıllar var ki çok yerde 'Üstat' diye anılırım ve artık adını öğrenmiş bir sokak kedisi gibi bana seslenilince seslenene değil de eline şöyle bir bakarım. El genelde boştur da bu sesle semireceğim düşüncesi de doğrusu pek hoştur. Hoşluk, böyle kafiye uğruna kabul görecek kadar kof mudur?"

"Üstadım," dedi, "sizinle şöyle iki laf etsek mi?"

"Buyrun üstadım," dedim.

"Sizin mahdumdan azcık söyleşelim, ne yapıyor, ne ediyor?"

"Efendim benim yanımda yaptıkları malum, sizin yanınızdayken olanlar mühim."

"Efendim, o halde demeliyim ki çok şükür bir şey yaptığı yok."

"Evet."

"Yani daha nasıl söyleyeyim, bir yaramaz tarafını görmedim çok şükür ama yarar taraf da aynı şekilde sükûtta. Çocuğun hafızlık bir yana normal ezberi bile pek meşakkatli. Ben uzun zamandır okulda ne yapacağını düşünüyorum. Kendimi, hıfzı geçtim. Dikkati, kendini bir şeye vermesi yok, tedirgin görünüşlü ama korkusu da yok, hırsı da yok, çalışması ve ezberi zaten fıtrattan yok, fıtratına ilavesi hiç yok. Kötü çocuk değil, Allah yolunu açık etsin. Hiç değilse

böyle sabilikte Kelâmullah ile tanışıp az çok bir ünsiyet etti. Kötü çocuk değil. Allah sahibine bağışlasın."

"Peki, ben bu bağışla ne yapacağım?"

"Öyle demeyin üstadım, öyle demeyin. Allah bir cevher vermiştir ona da elbet. O çıkar, o da ona göre bir yol alır. Keşfedip 'şudur' diyebilmeyi isterdim, ama maalesef."

Hocamız, kendi diyeceğini diyebilmenin rahatına kavuşmuş, üstünden bir yük atmış ama bunu da bana yüklediğini bildiğinden şimdi sırf benimle meşguldü.

"Üstadım Allah herkese sizin gibi baba versin. Ama ne demişler, 'Kader ne der, peder ne der.' Siz diyeceğinizi dediniz. Allah kelamı dediniz, ama kader, işte kader mani, yaptırmıyor. Siz müsterih olun. Elinizden geleni yaptınız, böyle baba, Allahın günü bu devirde buraya getirip götüren, üzülüp duran baba nerde. Ama kader dedi. Peder de buna tabii olacak. Her şartta kaderin dediği olur da peder de aynı şeyi demiş, dilemişse peder dedi zannedilir, peder ne der? Ne derse desin. Ne denmiş, vaktiyle asıl diyen ne demiş ona bakacaksın."

Akşamı dar ettim ve Sadullah Efendi ile fazla dramatik olmayan bir görüşme yapayım dedim. Bu dramatizmi kendim için istemedim. Çünkü ömrüm dramatik konuşmalar yapıp kendi konuşmamdan büyülenmekle, tekrar böyle bir konuşma fırsatını beklemekle geçmiştir. Gerçi sanıyorum ki bütün kafasızlar aynı durumdadır. Bu nişane gibi bir şeydir. O yüzden pek kendi malım saymıyorum. Fazlasıyla kamuya ait. Hatta bunu söylemeye utanırım ama insana ait mi ne?

Eğer Sadullah Efendi onunla böyle bir konuda konuşacağımı bilse tam da "Evet şimdi konuşur, bu kadar zor bekledi," diye içinden geçirmeye başlayacağı an ben de öksürmeye başlar ve "Sadullah Efendi, gel şöyle iki laflayalım," diyecek olurdum. Bu anlar havada çarpışır ve aslında bana söz bırakmazdı. Zaten olmuş hakkında konuşmak buna sebep

beyhudedir. Olmuş demek varlık ile iş bitmiş, artık varlık varken ve değişebilirken yokluk kabristanında istirahata çekilmiş olgu demektir. Bitmiş ve toprağa, havaya karışmış demektir. Bir iş ya da oluş da benim anladığım, yaratılmış olarak durur. İyi ya da kötü kendi kaderi sonlanınca yapacağını yapmış olarak artık çekilir. O ölü olguyu tekrar önüne çekip onun artık kıpırtısız ve iradesiz halinden bir şey beklemek, sizi savunmasını ya da nedamet getirmesini beklemek boşunadır. Her gün hatta anlar içinde, bir düşünce ya da olgu defnedilir. Ve ömür böylece ölülerin arkasından konuşmakla geçer.

Sadullah Efendi'ye hafızlığın ona yerleşmeye niyetinin olmadığını nasıl anlatayım derken yüzüne baktım ve yüzünde sanki bir boşluk gördüm. Yüzü boşalmış gibiydi. Gözleri iki çakıl taşı gibi silik ve renksiz, birer çukur bulmuş da ancak sığışmış gibi ama yine de eğreti, başı biraz öne eğilse düşüvereceklermiş gibi, durmuyor gibi duruyorlardı. Onlara baktıkça kendimi de siliniverecekmiş gibi duyduğum o geçici ve kaygan bir leke gibi görme hissim birden saç diplerimde belirdi. Sadullah Efendi çakıl taşlarını fırlatacakmış gibi bana doğrulunca hafifçe geri çekilip, "Sabahtan senin Hoca Hafız ile şöyle iki satır konuştuk," dedim.

"..."

"Der ki; hafızlık için Sadullah Efendi daha fazla didinmek ve başka şeylerden göçüp sırf buraya taşınmak zorundadır. Bu da pek olur görünmüyor. Eğer üzülmezse serbesttir. Öyle dedi."

"..."

"Üzüldün mü?"

Sadullah Efendi galiba üzüntü arıyor da bulamıyordu ki bakındı, bakındı, "Yok," dedi.

"Yok mu?" dedim.

Başını salladı.

"Hoca Hafız seni azat etti, istediğini yapsın, çünkü istediğimizi yapamayacağız, yapılacağı yapamayanlar istediklerini yapmada serbesttirler," dedi dedim. Yüzüne baktım bir eksilme göreyim ya da bir şey göreyim diye. Çakıl taşları üzerlerindeki silisten ince tozları ile kırpışıp yusyuvarlak kesildiler. O yuvarlaklık yuvarlanmaya ve yuvarlanarak uzaklaşmaya hazırlıktı. Ona bu anda ne olduğunu bilmek istiyordum ama buna herhalde imkân yoktu. Ne oluyor dendiğinde olan hiçbir zaman anlatılan, sözü edilen hatta ihsas edilen değildi. İnsanın kendisine olmasını istediğiydi. Çok üzgün olduğunu söylemek üzülememenin tercümesiydi, perişan oldum demek hakkı ile ıstırap çekemiyorum demekti. Ve benzeri. Ama aksi, maalesef aksi hal aksi değil, aksinin aksetmesi idi. Karşıya geçen başka olmuyor, canını yine o olarak kurtarıyordu. Sadullah Efendi kendi çocukluğunun huzmelerinde acaba ilerde hafız olamayışını ne şekilde hikâye edecekti? Kendi haline bırakıldığında zamanelik gelip ona da yerleşecek, zaten sensör gibi dünya bugün başladı ve kendi ile en azından benzerleri ile bitecek zanneden Sadullah Efendi de bu zamaneliği çağının adamı olmak sayacak, hemen herkes aynı illette olduğundan sıhhatte olan kim yine anlaşılmayacaktı.

Hafızlık hayali hafızada bir hayal olarak kalınca biz halimize göç ettik. Anlaşılan bu ters göç daha kolaydı. Sadullah Efendi göçünü anlamadı bile. Zaten hep bir yerden bir yere gitmek, gidilen yere alışmak, göçülen yerin hasretinde olmak, mukayese etmek, yol hazırlıkları ve eziyetler ve yerleşmeler büyüklerin dünyasına aittir. Çocuk bir kedi gibi karışıklıktan, perişanlıktan lezzet duyar. Evde derli toplu odada oturup, mutfakta yemek yemeyi değil de tam aksi, yetişkinlerin bir an evvel kurtulmaya can attıkları şeyleri sever. Sadullah Efendi ilkokula gitmeyi kendine kâfi ve hatta epeyce bir şey sayıyordu. Hayat Bilgisi kitabını Hırka-i Şerif'i tutar

gibi tutuyor, Vehbi Efendi'nin Hûlasat-ül Beyanı'nı okur da kusur bulur gibi okuyordu. Ben kendimi ömrüm boyu, neden bilemem, aslını bilemem, sebeplerini bilemem, bir kusur timsali olarak gördüm. Bir kusur sürahisi idim de ne akıtsam öyle akıtır, kusurlu akıtırdım. Hep eksik ve kırıktım da tamlanamazdım. Hep yarım ve yanlış anlamadaydım da doğrulamazdım. Hep bir ayıp gizlemek zorundaydım da bu ayıp zaten bendim, bundan kurtulamazdım. Hal böyle iken Sadullah Efendi'nin kusur ve yarımlıkla ilgili en ufak bir endişesinin olmaması gene de beni sinirlendiriyordu. Dertli olduğumu ve deva bulmaz olduğumu elbet biliyordum ama kusur bilmezliğin de bir sıhhat olduğunu zannedecek kadar hasta değildim. Hasta idim de kusursuzluk sıhhat ise ben anca nezle idim. Nezlemle herkesi öpesim vardı da yine de iğreniyordum. Sadullah Efendi'nin bu şekille hayatının kolay geçeceğini az çok tahmin edebiliyordum. Ama tüm mesele kolaylıkta mıydı? Kolay geçen bir hayatta kolay sorular mı sorulmuştu? Hayat elbet herkes için aynı değildi, hem de hiç. Ama saplantılı olmayan ve sonu akla varan bir rahatsızlık ve kusurluluk duygusunu tüm çektiğim eziyetlere rağmen daha makbul buluyordum. Başlangıçta oğlum olmadan veya iyice bebekken, onun beni dürten ve ömür boyu rahatsız eden şeylerden uzak ve temassız kalmasını istemiş, daha sıradan bir hayatı öngörmüştüm. Ama vakit geçip de onunla iki insan olarak karşı karşıya geldiğimizde onun, benim ve dünyanın rahatsızlıklarına bigâne kalmasının beni ahmak, beceriksiz bir marazi olarak görmesi olduğunu anladım. Ben de onu dünyanın mevcudunu şöyle bir omlet gibi çevirip de yanmış tarafına bakamayan, yanık kokusu alamayan, çiğ ile pişmişi ayırt edemeyen olarak görüp tercihini de kolaydan yana yapacaklardan olduğunu anlayınca, bir de becerilerini de zayıf ve omuzsuz tanıyınca oğlum benim devamım mı, dünyanın devamı mı şaşırdım. Dünya, bir ah-

maktan üç ahmak çıkaran dünya, benden bile işte bir ahmak, kendinin devamı bir ahmak çıkarmıştı. Kendi devamı için beni kullanmıştı. Beni rezil etmişti. Sadullah Efendi'ye derinden kırıldım. Bunu hiç belli etmedim.

Sadullah Efendi okuluna gidiyor, şöyle az buçuk ders çalışıyor, çevreden edindiği birkaç arkadaşıyla da eğleşiyordu. Herkesin çocuğu gibiydi. Kudüm gün günden gözden düşmüş, Sadullah Efendi sanki kudümüne ve bana gizli bir set çekmiş, bize işlevsiz ve sanatsız bir eski eşya gibi tahammül ediyordu. Ama hep yeni şeyleri övmesi bana beni beğenmediğinin kanıtı geliyor, kendimi evin içinde nereye saklayacağımı şaşırıyor, duvarların içinden geçesim geliyordu. Ev soğumuş ve büzülmüştü. Yaz tatilinde bazen Sadullah Efendi'yi yine yanıma alıp bir Kariye'de, bir Tophane'de, bir Yedikule'de, bir Eyüp'te gezdirip dolaştırıyor, bazı yerlere girip çıkarak bir ortak hatıra edinmeye çalışıyordum. Ama içimdeki kırgınlık ve umutsuzluk ciğerlerimi sarmış bana nefes aldırmıyor, bir iki rahat sözden sonra hemen bir boğulma ve öksürme hissi ile halsizlik gelip enseme yapışıyordu. Bana şah damarımdan yakın olan hep bu boğulma ve beyhude bir yaşamdan sonra gelen beyhude bir nefessiz kalma hissiydi. Bazen nefese sanki çok mu ihtiyacım var deyip bana verilmeyen nefesleri talep etmemeye, nefes alma gayretini bırakmaya başlardım. İçimde önce bir sıkışma sonra daha derin bir boğulma hissi, derken kulaklarımda bir uğultu ve basınç ile az bir nefes ben almadan kendiliğinden gelirdi. Bu geliş bana pek zor gelirdi. Anlatabilir miyim, anlatamam. Onu tekrar bulmak ve onunla bir olmak bana pek zor gelirdi. Yürürken, ben yokuş aşağı inmeyi çok severim, bir yokuştan inerken aşağıya geldiğimde dönüp yukarı bakmayı ve uzunluğundan dikliğinden heyecan duymayı severim. Sadullah Efendi yokuş aşağı inerken ayaklarının ağrıdığından söz eder, ikide bir durmak, bir duvarda soluklanmak ihtiya-

cı duyardı. Küçük mahalle bakkallarından aldığım ufak tefeği yollarda yer, anlattıklarımı dinler görünür ama soru sormazdı. Bazen ona, yani oğlum Sadullah Efendi'ye bakar bakar da onu böyle bu, yani şu kalabalığa teslim edeceğim düşüncesi ile kalbim ezilir, ezilirdi. O henüz bu, yani şu kalabalığı bilmiyordu, kalabalığı şenlik sanıyor ortada bir cümbüşlenme var, rahatlık var sanıyordu. Onu sakin, ışığın inceden huzmelendiği yerlere, kudümün bendirin vurulduğu yerlere ve bir makamla yol alınan yerlere çekmemi anlamıyor, onu bir hoşluktan geri bırakıyorum zannediyordu. Bilse o geri bırakılmanın bu geride durmanın ne olduğunu, neye bedel olduğunu bir bilse, herkes ama herkes geçmeden ortaya çıkmaz, dünyada en son yürüyen ve geçen olurdu ama hayır, her insan gibi o da dünyaya belasını bulmaya, kendinden evvel rezil olmuş milyarlarca insanın yaşadığını yaşamaya gelmişti. Niye geliyorlardı hâlâ peki? Hâlâ niye gelip duruyorlardı? Gelip de görülmemiş ne görüyorlar, görmüşe söylenmemiş ne söylüyorlardı? Görülmüşü bile görememeye, söylenmişi anlamamaya bu fazla ve gereksiz değil miydi? Hadi pek beğense hayır ne beğenecek, hadi bir tat alsa ne alacak, kaç kere ne alacak, kaç kere kimden ne çalacak, çaldığını kaç gün sürünüp takınacak, ne olacak, ne oldu ve ne olacak? Ben de kırk küsur senedir buradayım, gözlerim fal taşı gibi açık, sinir uçlarım tümden dışarıda, kulağım keskin mi keskin, ama yaşayanlar benim gördüklerim ve bildiklerim hususunda bana ve herkese yalan söylemekten usanmadı gitti, usanacağı da yok. Ben dinlemek bir yana onun varlığını bilmekten artık tükendim. Tekne mi bir mayıs günü, olabilir, ya da aşk haziran başı, dondurma eriyip hafiften elime aktı, o tuhaf bitki kokusu ve ağustos sıcağında gece vakti cırcır böceklerinin korosu, aniden önünden geçilen tarla ve sallanan başaklar sapsarı, durgun bir suyun utanmış gibi hiç yoktan birden ürpermesi ve yaz sağanağı, şu koca köpeğin

sırt üstü yatıp kendini fark edecek bir bakış araması ve gövdesinden bıçakla kesilmiş kadar ince bir ses çıkartması. Ama bunlar bir vakit bir yerde. Öbürü hep, ama hep, her yerde.

Sadullah Efendi'yi bazen "Düş önüme," diyerek önümden yürütür ve sanki onu yirmi otuz sene sonra sapacağı bir yerden alıkoyacakmışım gibi, evet öyle arkasında pür dikkat yürürdüm. Arada hafifçe gülümseyerek dönüp bana bakar, ben zavallı baba, adımdan, sıfatımdan utanarak, o yürürken ben şimdiden çaresiz bakar da yolların, sokakların çokluğuna hayret ederdim. Kim bilir bu çocuk benden çok sonraları hangi perişanlıkla, hangi sokaktaki, hangi eve içinde bir ezinti ile girecek de nereye nereden bakacak da nereyi neresinden göremeyecekti. Hayat kısa diyenlere diyecek sözüm bile yok, kısa gerçekte ne acaba?

Sadullah Efendi, işte burası Büyükada Kadıyoran Yokuşu, kenarlardaki pembe şeyler zakkum, ısınınca mayalı tuhaf ve çekici bir koku savuruyor ve bu toz, yol kenarından serpişen toz ona çok yakışıyor. Dikenle sarmaş dolaş, kurumuş sarı otlarla münzevi bir ilişkide, onlara sadece ot olduklarını belli etmeden yaşamaya alışmış, kendi halinde ve pek çok şey gibi yarısı saklı. Senden evvel gelip geçmişi düşün ya da düşünme Sadullah Efendi, kim kupa arabasında idi, kim şu köşkte kumar oynardı, kim Kadirî zikrinde halkada az coşsa efendiden tekdir yerdi düşünme Sadullah Efendi, düşünme ama ne yap peki, ne yap, ne yapacaksın Sadullah Efendi? Senin de bir kaderin ve henüz açılmamış günahların var. Bir bir açacaksın da sonra nereye saklayacağını şaşıracak ve görene senin olmadıklarını söylemekten helak olacaksın. Senin mi onlar Sadullah Efendi, hiç beğenme kaldır at. Attın attın, attın attın yoksa...

Sadullah Efendi okulunu bir sorun çıkmadan devam ettiriyor, ama hiçbir şeyi sorun olarak görmemesi bana pek tuhaf geliyordu.

"Ödevlerin sıkıcı mı?"

"Yoo."

"Önlük giymekten bunalıyor musun?"

"Bilmem."

"Kalemtıraşın içinde kalan kırık ucu görünce ve çıksın diye masaya vurup vurup da çıkmayınca gözlerine perde, kulaklarına ağırlık çöküyor mu?"

"Ha."

"Silginin beyaz yerleri kirlenip de grileşince başka bir silgiyle onu silip yine de eski haline getiremeyince bıçakla soyuyor musun?"

"Yoo."

"Hayat Bilgisi kitabında sonbahar hazırlıkları yapan anne, turşu kurma, nar, ceviz, kışa hazırlık, bazı resimlerdeki kır yolları falan içini eziyor, melâl veriyor mu?"

"..."

"Bazı şiirlerin, derste okuduğun bazı şiirlerin ana duygusunu bulunca seni asıl duygulandıranı, hem de bir daha bulamamacasına kaybediyor musun?"

"..."

"Hayat Bilgisi kitabındaki resimlerdeki renkler mi güzel, gerçek renkler mi?"

"Aynı değil mi?"

Sadullah Efendi arada benim "Hadi," diye dürtmem harici kudüme elini sürmüyordu. Bazı akşamlar, "Hadi, hadi bir şey söyleyeyim de vur bakalım," diyordum. Tedirgin, kudümünü getiriyor, adeta sürüyor, daha büyümüş bir tedirginlikle beni bekliyordu. Ben bazen kudüme uymayacak ama onu bana arkadan ya da önden yaklaştıracak, birbirini tanıyan ama ayrı ayrı yürüyen iki insan gibi olmaktan hazzediyordum. Bu benim zaten biraz da duyduğumdu. "Mükedder derdi peyder pey"i söylüyordum, Sadullah Efendi nereye ne vuracağını bil-

meden manâsız yerlerde kudümün sesini duyuruyordu. Bu halden o kadar bunalıyordu ki bana küstüğünü hissediyordum. Bana küsülmesine hiddetimden elime bazı notalar, notlar vs. alıyor ve kudüm vurabileceği Sadık Ağa'dan ya da Zaharya'dan ya da İlya Efendi'den büyük usullü bir şeyler söylüyordum. Sadullah Efendi bu sefer de usulleri kaçırıyor, vuruşları şaşırıyor, geçkilerde tümden afallıyordu. O daha içine kapanıyor, eser benim daha içime işliyordu. Güftedeki her sözü üzerime alınıyor, bundan hurufî bir manâ çıkarıyordum. Çıkardığım manâlar sesimi inceltmeye başladığında da susuyor ve "Kâfi herhalde Sadullah Efendi, yetişir," diyordum. Sadullah Efendi bu yetişmeyi kendi geç kaldığı kabuğu olarak anlıyor, tarlalarda, çimenlerde, çeşit çeşit otların arasında bin bir koku ile gezdikten sonra tekrar kabuğuna girip "Ev gibisi de yok," diyen bir salyangoz gibi yine kendi içine kıvrılıveriyordu. Neyi neye toka ettiği ve neyle rahatlayıp yatıştığı belli olmayan benliğine, ömür boyu hayret edilse kendisi bir an hayret etmemenin ilminde, ben onun bu haline yetişemeyerek, sadece geçip gideni görüyor, duyuyor, seziyordum.

Günlük hayatımız günlük değil de ömürlük yaşanan bir yorgunluk ve kırıklık olarak akşamları üstümüze çöküyor, bir günü daha yuvarlamış olmak daha ne kadar ve neler kaldığını bilmemekle manâsız bir bitiriş olarak, yemediğim meyvenin soyulmuş kabuğu gibi önümde, yanımda duruyordu. Bazen soğuk ya da yağmurlu dışarı çıkılmayacak bir günde birdenbire dışarı çıkıyor, vapura binip Eminönü'ne geçiyor, kaçan, acele eden ve kendini sakınanların içinde göğsümü bağrımı açıp yürüyordum. Büfelerden buz gibi bir limonata alıp içiyor, soğuk ve yağmur içime işlerken midemi ve her şeyimi bundan nasiplendirmeye çalışıyordum. Kıyıdan Sarayburnu'na doğru yürürken arada durup karşı sahile ve her şeye bakıyor, bütün bu kederli, değişmiş, bunalmış, bunamış ve yok olmuş şehirde çok yaşlı bir kadının parlayan

gözlerinde bir vakit nasıl olmuş da duymuş dedirten şehvetini, hırsını, endam ve topuklarını sertçe vuruşunu bulmaya çalışıyordum. Bulunuyordu da, hem de zorlanmadan. Ama o gecikmişlik hissi ya da kötüsü, gelmemesi gereken yere gelmiş bulunmak yok mu, kendimi bundan nasıl kurtaracağımı bilemez, zaten de kurtaramazdım. Kurtuluş yoktu da son vardı, vardı da nerdeydi, işte bir perişanlıkla anca bunu beklerdim. Rahmetli Rıza Efendi vardı çocukluğumda, babamın ahbabıydı. Kadiriye'dendi, edepli, mazbut, hafif asabi ve merdümgiriz adamdı. Devir icabı memur, aslen hattattı. Her hali ve bakışıyla dünyaya ve dünyanın şu çağına "Evet, buradayım ama ben sizlerden değilim," bakışı ile bakardı. Bakışı sağlam ve gerçekti. Duyduğu doğru ve emindi. Ama burada oluşu da eğer tüm bu görüntüler ve resimler, bakın yaşananlar demiyorum, nazarımda yaşanan yoktur, tüm bu görüntüler bir arka dekor olarak, kış ve yaz, bahar ve sonbahar olarak inip çıkan bu resimler, yukardan aşağı bir perde gibi inen bu resimler, şu çam ağacı sahici ise ve kar kokusu, ağaç kabuklarının altındaki milyonlarca böcek sahici ise o kıvranıp durmaları niyeyse Rıza Efendi'de bunların hiçbirine iman yoktu. İnan yoktu ki iman olsun. Yoktu. Bakar ve "Hayır," derdi. Bende çocukluğumdan kalan en esaslı hatıra Rıza Efendi'nin bakışı idi. Her öğrendiğimi onun bakışından öğrendim. Bakışındaki yokluk perdesi benimle hayatın arasına bir tül gerdi. Onun görüp bulamadığını keşfedeceğime hiç inanmadım. O keşfedileceğe inanan değildi, tahammüle inanandı. Dünya da anca tahammül yeriydi, sabır ve tahammül. Ölmemeye sabretmenin yeriydi. Bunun kendiliğinden olmasını beklemeye sabrın ve tahammülün yeri idi. Beklerken sadaka mı verirsin, saz mı çalarsın, hapiste mi yatarsın, başına geleni anla da hangi damda yatarsan yat, öyleydi. Rıza Efendi'nin bakışında ve bazı ufak tefek sözünde bile, öyleydi. Yetmiş yaşını geçmişti ve sağlıklıydı. Buna sebep sı-

kıntılıydı. Bir gün hafiften rahatsızlandı. Çevreden toplaşıp hastaneye götürüldü, bir bakıldı. Doktor "Gazlı yiyeceklerden gaz yapacak şeylerden uzak dursun, kalbini sıkıştırır," demiş. Rıza Efendi o gece sekiz on tane gazozu içim yanıyor, doyamadım deyip içmiş, sabaha yürümüştü. İkindide cenazesini kaldırdılar. Hayatında gazoza el sürmediğini, önceki gün iştahla birini bitirip öbürünü içtiğini söylediler. Demiş ki, ben bu nimeti daha evvel bileydim, keşke bileydim de kana kana içeydim. Kendimi kandıracağıma gazoza kanaydım, gazozla kandırılaydım. Bunu bile şimdi öğrendim, demiş.

Ben Rıza Efendi'nin gazozla intihar ettiğini, ama bunu kimden gizleyip ne olarak göstereceğini uzun uzun düşündüm. Başına silahı dayasaydı canıyla baş edemeyen günahkâr olacaktı da, yetmiş sene yaşayıp gazozun gazıyla göğe yükselmesi hem çocuksu hem dayanılmazlığın bir ibretnüması olarak aklımın bir köşesinde kaldı. O donuk renkli üstü pütürlü beyaz gazoz şişelerine bakarken Rıza Efendi'nin perdeli ve sıkıntıdan ve yaşamaktan bunalmış gözlerinin menevişini gördüm. Onun o hayata bakarkenki sıkılması ve bana seslenişindeki ses tonu hâlâ yakamda bir süstür. Ne giysem onu çıkarmadım, neyle yakışır düşünmedim. Onu göz rengim gibi üstümde, her şeyin, asıl olanın üstüne gelişi gibi tabii bir hal ile taşıdım.

Ben karda kışta gırtlağımdan akan buz gibi limonata sonrası Sarayburnu'nda yürür ve Gülhane'ye, parka girer canını sakınanlardan arınmış yollarda canını yola çıkarmış, çıkarmış da bırakıvereceği yol kenarı bulamayan olarak belki de Rıza Efendi'nin gazozunu arardım. Bazen Rıza Efendi gözümde ve aklımda kendisi için saklanan sırrı keşfeden bahtlı ve kâşif bir adam olarak canlanıyor ona duyduğum imrenmeden kendimi kaybediyordum.

Sadullah Efendi hayatın içine yavaş yavaş damlayarak akıyor gibime geliyordu. Ama sanki bunu benden gizliyor ve

onunla bir ilgisi yokmuş da hayat onun kabıymış, o da kabında bir sabunmuş, yavaştan, ömrü erdikçe eriyecekmiş gibi yapıyordu. Bunu nasıl yaptığını bilemiyorum da bana verdiği his ve gözüme sunduğu resim buydu. Resmi kaldırıp baktım, baktım da insanın bu kaba girmeye çalışmasına, bunu yer yurt bellemesine bir daha şaştım. Şaşkınlık resmî kardeşim olarak hayretime eşlik etti.

Ben evde artık bir şeyler dinlemeyi Sadullah Efendi okulda ya da arkadaşlarıyla iken adeta kaçamak bir halle ancak becerebiliyordum. Bir bakışın beni anlaması kadar anlamamasından da, umursamayıp dikkat etmemesinden de, dikkatimi neye yönelttiğimi keşfetmesinden de her şeyden, hep ama hep ürkerdim. Sadullah Efendi daha dün çıktığı sokakta evimizi gözünden düşürecek ne keşfetmişti? Benim yanımda iken çekingen ve pısırık duran bu çocuğu dışarıdaki başka çocuklara iştahla çağırtan neydi?

"Arkadaşlarınla neler konuşuyorsunuz Sadullah Efendi?"

"Hiç."

"Konuşmuyor musunuz?"

"Konuşuyoruz."

"Eeee?"

"Hiç."

Bu hiç neydi acaba? Onunla aramızdaki mi, Sadullah Efendi'nin gerçekten de her şeye bakışını özetleyen bir şey mi? Ama hiçti işte. Var da hiçti, yok da hiçti. Sadullah Efendi on iki yaşında Şeyh-i Ekber olmadıysa ve bakıp bakıp da "Hiçten gayrıyı göremiyorum," diyen değilse, bu hiç, bana çınlayan ve bana sunulan bir şeydi, şeydi de neydi? Bir ince sezgim vardı, bir de az kalını. İnce sezgim beni kıyıyor, kalını, odun olmuş Sadullah Efendi'yi dövüyordu. Hangimiz daha perişanız ve esasta kimin canı yanıyor? Baktım, baktım, ben perişandım ve canı yanan da bendim, ama nedense Sadullah Efendi'ye acıdım. Galiba o an, baba olduğumu anladım.

Sadullah Efendi ertesi sene ortaokula başladı. O da öbür öğrenciler gibi lacivert ceket gri pantolon mavi ya da beyaz gömlek giydi. Ben onun bu yeni kılığından fevkalade muazzep olacağını ve utançtan kendini saklayacak yer arayacağını düşünürken o, yani Sadullah Efendi ayakkabılarını parlattı. Ben ömründe hiç ayakkabısını parlatmamış baba, eve yeni gelen bu adetle örnek olmak nedir diye bir düşünmedim de örnek denen şeye lanet ettim. Sadullah Efendi'nin şeyhi gül müydü, neydi de böyle bilmediği yerden bilgileniyor, ayakkabısındaki ışığı bir temizlik ve aydınlık sayıyordu? Sadullah Efendi'yi Lef Lef aydınlatmıştı. Benim bu titizliklerden ve bakımlardan hazzetmediğimi de sezdiğinden elini gizli bir gölge gibi gezdiriyor, dikkat çekmemeye çalışıyordu. Okula gitti ben evde kaldım. O yürüdüğü, geçtiği yerler ve yollar boyunca belki birkaç kez daha eğilip ya mendille ya eli ile ayakkabılarını herhalde silmişti. O sildikçe ve parlattıkça, silinmesi ve parlatılması gerekenin ne olduğu yolunda tavır aldıkça ve o parlattığının yanında saf tuttukça ben daha arkalara, daha gerilere, daha kuytulara düşüyor, toza toprağa bulanıyordum. Genzimde toz ve toz kokusu, gözümde tuhaf sathi parıltı ile bir koca öğleden sonra, bir ömür gibi tüm tozlular ve kuytularla beraber, onlarla olduğumu bilen tüm geride kalmışlarla bizim evin salonunda öyle karanlıkta mı, fark eder mi bilinmez oturduk. Hayatın en incitici tarafı da sanki süslenmiş karşımda kendini sahi sayarak oturuyordu. Yaşamaktan duyduğum müthiş sıkıntı büyük dert, nefes almak ve tamam işime yaradı deyip geri vermek ama almam diyememek, nefesimi ne kadar tutsam da bir, üç, beş sonra dayanamayıp koy vermek, işte bu ve bu kadar. İntihar edenleri büyük ölüler saymadım, imrendim, genç ölenler, işte onlara hayrandım, hayrandım da, ben bu hal ile sahi neydim? Bunu hiç bilemedim.

Sadullah Efendi hayata damlarken ben ondan akseden şı-

pırtıyı dinliyor ve bir çinko dam melâli ile dolu bu paslı biteviye sesten kendim ve oğlum için nasıl bir musiki çıktığını anlamaya gayret ediyordum. Bir vakit nasıl olmuşsa bilmiştim ki bizden çıkan her ses ve görüntü kabul etsek de etmesek de, beğenip yanımıza alsak da almasak da bizden sonra da aksedecek olan hayatımıza ait bir aksülameldir. Şimdi bu ses ve bu sesin paslı sızıntısı ile kimsenin susuzluğuna bir deva olmayacak akara bakıyor ve dinliyordum da gençliğimde birkaç ay geçirdiğim, kederli diyemeyeceğim, düpedüz ağır hasta bir Berlin kışında hissetmekte tereddüt ettiğim bazı şeyler –ki onları hissedebilmek için ordaydım– şimdi, ancak şimdi üstüme lekesini bırakarak damlıyordu. Her şeyi kendi istediği vakit sunan hayat buna beni ancak şimdi hazır bulmuştu. Onun hazır bulması acaba ne demekti, hazır demek pişmiş mi demekti, bitmiş mi? İnsan terminoloji ile mi sınırlıdır, dil ile mi, her gibi nerden alınıp nereye ekleştirilendir, bilmem de bilsem ne olur ki.

Sadullah Efendi şimdi evde bir vakit onu da ortak, hatta sahip etmek istediğim müziği dinlerken hafiften geriye çekiliyor, beni evimde ve koltuğumda içeride dolaşan seslere yabancı ve onlarla yakınlığını gizlemek zorunda bir hal ile köşeye iliştiriyordu. Sadullah Efendi bacak kadar boyu ama anlayışsızlığın müthiş kuvveti ile Dellalzade'yi de, Nikağos Ağa'yı da sindiriyor, onları kendilerinden şüpheye ve her değerlinin dünyada düştüğü hale, kendini sesi ve soluğu ile bir vakit dünyaya gelmiş bulunduğunu bile gizleme haline getiriyordu. Bunu Sadullah Efendi on bir yaşında yapıyordu. Öyle ya, "Ben tanımıyorum, kıymet de vermiyorum, görmezden gelme değil bizzat görmüyorum," dedikten sonra buna, bu dehşetli kudrete Asdik Ağa ne yapsın, Meragi ne yapsın. Sadullah Efendi daha on bir yaşında dünya ile hayat ile, bu rezil ikili ile elbirliği edip Hacı Faik Bey'i sindirdi, Enfî Hasan Ağa'yı ikindiye yetiştirdi, Hafız Sami'nin deli-

rişine küçümseyerek baktı da dünyanın diğer delilerinin yanına koydu, eline de bir değnek verdi. Dünya, her ahmak gibi kendini akıllı ve hep kârda sayan dünya, bilsen, bir akıl edebilsen, seni de benzerlerin batıracak, kendinden saydıkların yok edecek. Sana Sadullah Efendi mi hürmet edecek, korkacak ve anlamaya çalışacak zannediyorsun, ah, sen de seni anlamayanda hikmet arıyor, her aptal gibi aptal olduğunu anlamadan içinde yüzene bakıp bakıp da kendini umman zannediyorsun.

Şimdi oğlumdan kaçıyordum. Evde, odada, mutfakta, masada, banyoda, her yerde ondan kaçıyordum. Bana, ne olsa babası olan bana ve beni çevreleyen her şeye baktı, baktı da ayakkabılarını parlatıp kendini makul, cazip saydıracak ve "sizlerdenim" dedirtecek hali giyindi. Bunu göstermeye gitti. Oğlum Sadullah, zaten gözümde bir sis perdesi ve umutsuz bir sürükleyiştin, seni tuttuğum kulp ne vakit gevşese koptu zanneder, dönüp arkama bakardım. Seni hâlâ orda görünce diyebildiğim sadece "O gün bugün değilmiş," demek olurdu. Sen o günü de, bu günü de bilmezdin, daha gününü görmemiştin. Bense gün sayıyordum. Senin görmeyi ve kavuşmayı umduğun günler, benim bin kaza ile savuşturup yenilerinden korku ile güne başladıklarımdı. Sen daha arının bile soktuğundan habersiz, kestane ağaçlarının pat diye devrilişine yabancı, ıssız bir yere bırakılmış kedinin kısılıp büyüyen göz bebeklerine ve her ihtiyacına set çeken hâle için yumuşak ve bigâne iken, yağmur yağdığında ve seller aktığında bu suyun neyi ebediyete taşıdığına da gene bigâneydin. Hayatın temizliği öldürmektir, tazelenmesi ve baharı derin kederdir. Sen baharın bile başlangıcında bahçedeki bodur, eski dilde yenidünya, yeni dilsizlikte malta eriği ağacının salkımlı denecek meyvelerini tabii, tadını makul buluyordun. Bense şaşıyor, her şeye şaşıyordum, tabii ve makul nerde ve nedir bilip bulamıyordum. Sadullah Efendi hiç kar-

şıına geçip de "Ben daha on üç yaşındayım," deme. Hayatta en korktuğum şey bir çocuğun "Ben daha çocuğum," gencin "Daha yaşım kaç, çok gencim," demesidir. Çocuk olsan çocukluğunu ve ne olduğunu bilmezsin. Şaşkın, suçlu ve illetli olursun. Çocukluğunu bilmezsin. Bu bilmeyiş seni çocuk yapar. Genç olsan ki genç, ah zavallı genç, artık kendini bitik ve yorgun ve aslında hiç de genç duymayandır. Birisi gençsin dediğinde dudakları buruklukla kıvrılan ve cevap veremeyendir, aramayan da aynı zamanda. Birisi "Gencim daha," mı dedi, "Daha edeceklerim bitmedi, süremi hesapladım, ohoo daha işletecek ne madenlerim var," dedi. Sen duymamış olabilirsin, zaten neyi duydun ki? O, bunu dedi. Bunu diyenden daha kart ne vardır dünyada acaba, "gencim" diyen gençten daha kart ne vardır dünyada? Sadullah Efendi on üç yaşında, on dörde girecek. Henüz çocuktur, sebze sevmez, beni bir pırasa ya da karnabahar gibi sebepsiz ve lezzetsiz, ıspanak ya da semizotu gibi şekilsiz ve çeşnisiz bulması doğaldır diye mi düşünmem gerekir? Sevilmek ve takdir görmek şişmanlığın ve çeşitli rahatsızlıkların bir sonucu mudur, vitamin eksikliği midir, tırnaktaki beyaz leke midir? Sevmek, asıl sevdiklerin ve tercihe şayan bulduklarından yiyeceğini yedikten sonra gelip dinlendiğin ve teselli bulmaya çalıştığın şu bahçe midir? Yabanî kekik ve mercanköşk kokusunda Hafız Sami'nin delirme pahasına çıkan sesi senin mayonezle bozulmuş cildinin, dimağının, ahlakının ve dönmeze gitmiş edebinin eskiden ekilmiş maydanozu mudur? O şair sen almak istediklerinden hevesini alamayıp geri düşünce okuyasın ve tam da beni aksettirmiş diyesin diye mi yazdı o şiirleri, kendi ölümünü güzel ve kutlu ve bereketli kılmak için mi? Artık bu devirde kitabın satılması değil toplatılması mübahdır.

Sadullah Efendi gitgide normal bir çocuk olmakla beni tuhaf düşüncelere sevk ediyordu. Psikiyatri ilmi, peda-

goji ilmi, genetik ilmi... Hepsi ama hepsi ilim değil, bu pastadan büyük bir dilimdi anlaşılan. İlim neydi ki tıp fakültesinde okuyan birinin koluna girsin de ona kendindekinden versin? İlim başıboş gezen bir attır; yakalar yakınlaşırsan az çok bir başka toprağa senin ayağını bastırır, bir başka süratle tanıştırır. İlmin binası olur mu hay safderun, umumhane mi bu, giren az çok alımını alsın? Çıkışta yokuş aşağı yürüsün de verdiği ile aldığının hesabını yapsın, bakalım ne tuttu derken suratı buruşsun? Sadullah Efendi kendi tabiliğini dünyaya ekleştirerek, onunla bütünleşerek benim yalnızlığımı artırıyordu. Hayatla her anlaşmaya varan, varamayanın kederini artırır, onun garipliğine bir ilmek daha atar. Dünyayı her makul bulan onu ayıplayanı yalnızlaştırır, tuhaflaştırır, şartlarını her kabul eden ve ona göre davranan, yaşamada şart olamayacağını düşünenin önermesini daha da gizler daha da bulunmaz yere saklar ve bunu arayanı da gitgide azaltır. Üstelik anlaşmaların her bozulduğu, sekteye uğradığı, makul buluşların yüz geri edildiği an bu dünya anlaşmacıları hemen öte tarafa geçivermek isterler, hemen veryansına hazırdırlar. Ama öteki taraf şartlar değişse dahi kabulcülerden olamaz. Kabul, yenen yemeğe, oturulan eve karşılık bir susmadır da bu kimse kimseyi kandırmasın konuşabilecek olanın ilacı değildir. Ham ruh ve dünya artığı, dünyanın gelmiş geçmiş tüm sokak köpekleri ile kıyaslanmaz bir açlık ve teslimiyettedir. Bilinse, hayat aslında kimseyi teslim alamaz. Ölmek ve öldürülmek teslim alınamayışın son hareketidir. Sadullah Efendi şimdi sanıyor ki genleri, içgüdüleri ve insan olmak hasebi ile yüzyıllardan akan bu uyumlu olma telkini ona bir armağandır. Çünkü ilkokulda Türkçe öğretmeni ona zekânın tanımını uyum olarak öğretmiş. "Zekâ nedir Sadullah?" "Uyumdur öğretmenim." "Uyumsuzluk zekâ geriliği midir öğretmenim?" "Bir şeyin tersi koyun tersi değilse de, öbürünün bir şeyi değildir diye bir şey duymuştum

galiba ama unutmuşum. Tersi tersi değilse de, düzü dururken ondan bahsetmek zekâ geriliğidir çocuklarım." Sadullah tersleri ve uyumsuzlukları hiç merak etmedi. Hep bir uyum ve hareket birliği içinde oldu. Telgraf çiçeğinin adını, sümbülteberin şairde açtığı yarayı, iğde kokusunun aniden ağlatışını, trenleri ve hatmi çiçeklerini, güneş ister sanılan küpe çiçeğinin gölge merakını ve az suyla kifâf buluşunu hiç merak etmedi. Selim-i Salis'in kırılan boynu ve Zaharya'nın Hüseyni takımı onu hiç ürpertmedi, çayın ılık suya küsüşü ve renk vermekten kaçınması, ağaçların fazla meyvelerini atması ve bu meyvelerin düştükleri yerden hep dönüp de bu ağaçlara bakması ona hep tabii geldi. Gittiğimiz camilerde âdet şeklini almış bir ibadet, hafifçe birbirine değen tespih tanelerinin sesleri, bir nemli halı, iki ihtiyarın gözlük çerçevesi ya da bir genç abid topluluğunun ibadet ettikleri için artık dünyanın kendilerine devredilmesini isteyen dünyevi soluyuşları ve dışarı çıktıklarında bunun hâlâ gerçekleşmeyişine duydukları sert ayakkabı çekişleri Sadullah Efendi'nin dikkatini çekmedi. Köpek açlıktan öldüğüyle, Toygar Tepesi'ndeki ev yıkıldığıyla, uskumru soyu tükendiği ile incir yere düşüp ezildiği ile kaldı. Vitraylar soldu, mevsim daraldı, ilaçlamadan tatar böceğinde bile ısıracak can kalmadı, sıkıntıdan piyano çalınan uzun öğleüstleri ve daralmanın genişlemesi, daralttığı göğsün üstünde heyulasıyla kaldı. Koskoca incir yaprağının örtmeye tenezzül edeceği bir mahrem yer kalmadı, yaprak artık dönüp kendi ağacını örttü. "Hak" dediği iddia edilen puhu kuşunun hay dediğine karar verildi ise de ne Cerrahiye'ye ne Kadiriye'ye intisap etmeyen puhu kuşu, "Ben ne dediğimi bilirim, gözüm görür söylerim ancak dediğimi ikrara senin dilin dönmez," dedi. Sadullah Efendi sabahın erkeninde dönen bu feryada, akşamla barışık hortuma, fıskiyeye ve çekilmiş güneşe sevdalı akşam sefalarına, balkon demirlerini boşa sarmış sandığı hanımelile-

rine, uzun öksürüklere, hırıltılı nefeslere, giderken son bir gücenik bakışını havaya asan ölülere ve her şeyden ama her şeyden sarkan bu vahşete boş baktı. Bakışı tabii ve çok insanî idi.

Ben sabahları erken kalkar ve günün ne ezası varsa çekeyim diye camın önünde dururum. Sessizce çay demler, yazsa ya da baharsa balkonda otururum. Çiçekler ve sarmaşıklar, sesler, ışık ve gölgeler, ufak hareketler ve daha ne varsa duymaya ve bir parçası olmaya kendimi kaydırırım. Öğleye doğru çalışma masama geçer akşam saat sekize kadar kan ter içinde çırpınırım. Genelde verimsiz ve kifayetsiz bir çırpınmadır benimki. Ama bilirim ki aslolan çırpınmadır. Bu çırpınma vicdan azabı gibi, boşuna bir tükenişle helake sebep oldukça ben kendimi mahvolmuş, ama hiç değilse bir şey olmuş duyarım. Bir insanın olabileceği başka nedir ki? Ben ne için halk edildim ki? Böylece yaratılış sırrımla bir olur, kaderimin başını okşar, cehennemime bir odun daha atarım. Hissederim ki ben cehennemime odun attıkça serinliğe bir adım yaklaşırım. Sadullah Efendi okulundan gelir. Ben hiç okul görmemişim gibi, kendisi orta ikide saçını arkadan bir ağaca bağlamış da uykusuna mani olup dehşetli ve keşifli bir geceyi gündüz gibi geçirmiş İbn-i Arabi gibi gelir. Ceketini dünyanın tüm sıkıntısı astarında, kollarında ve ceplerinde imiş gibi çıkarır. Ben birden gizli bir hiddet duyarım, nedense duyarım hâlbuki o benim oğlumdur ve belli ki ceketini taşımaya bile gücü elvermez, bunu dahi fazla duyar, taşıtabilse birini buna memur eder. Niye bu denli kızarım bilmem. Kalbim ağzıma kadar yükselir ısırır da geri yerine yollarım.

Okul ve çevresi, dersler ve bunların meşgalesi dünya oyalanmasını verir Sadullah Efendi'ye. "Ne var?" dersin, "Matematik yazılısı," der. "Ne yok?" dersin, "Kareli defter," der. Belli gün, belli saatte bunca kalabalığın içinde başka bir ses, başka bir tavır, başka dünyanın şarkılarını söyler, ade-

ta umutsuzca söyler. Ya da bu ötüşü akla zarar olup da, durup kimsenin hangi dalda diye dikkat etmediği ama gırtlağı, dili ve tuhaf bir yüreği olan bir kuş gibi söyler. Söylemesi gerektiği için söyler, söylemek kendi keşfi olduğu için söyler, söylerken keşfettiği için söyler. Bazı gün radyoda böyle bir ses öter gibi söylerdi de ben balkonda ellerim vücuduma fazla, gözlerim dimağıma fazla, duygularım anladıklarıma çalakalem bir yazı gibi yetişemeden öyle karışık ve manâsız kalakalırdım. Sadullah Efendi içinde dikkatle durduğu bir sükûnla, "Baba, radyoyu değiştireyim mi?" derdi. Bazen gözümle yok der gibi bakar, bazen mecal etmezdim de değiştirirdi. Değiştirip durduğu istasyon az evvelki dünyanın muzdarip sesine tümden yabancı, onu dünyadan saymayan hafiflik ve uçuculukta olur, kendi neşesi ve hareketlerinden kendini de, kimseyi de mesul tutmayan şarkılarla değer geçerdi. Varlığı ve yokluğu ağırlıksızdı ve her ağırlıksız şey gibi tercih sebebi idi. Hiçbir şeye iyi gelmezdi ama her eldeydi. Kimseye bir şey söylemezdi ama hep dildeydi, herkesin en az kendisi kadardı ama yine de öndeydi. Buna, bu dünyanın sonsuz vasatına hükmeden de en az onun kadar vasat olandı. Nasıl oluyor da vasat, bir başka vasata hayran oluyordu? "Kendimi beğenirim ve yerimden de kıpırdamam," bu mu demekti? Sadullah bu şarkıları duyunca ruhu rahat bir yatak bulmuş gibi uzanıveriyordu. Ruhun eşini aradığı doğruydu. İyi, milyarların içine, eşya ve denizlerin, en yüksek dağların ve uzaktan gelen kurumuş ot kokulu bozkırların içine, eş ve eşlik nedir bilmeden, kim ve kimse tarafından bilinmeden, güzelliği övülmeden, bir görünüp kaybolmaya gelmişti. Yerleşmeye, devama, kendi nesli ile var olmaya değil. Balkon demirlerindeki pas gözüme batmaya başlar, biten gün ve kararan gök tümden içime çökerdi. Ey afyon, tıkırtılı haşhaş tohumları, mayalanan meyveler, kurumuş incecik kesilmiş otlar, boru çiçekleri ne mübareksiniz.

Hayat akar, yol ve yön değiştirir derler, insan değişir yol ve yönelim değiştirir derler. Bütün bunlar bence meselenin değişmesi, ortadan kalkması veya artık mühim sayılmamasıdır. Yoksa ne hayat gibi muhkem bir şey akar, ne sana bakıp da yol yön değiştirir. İnsanı ahret bile değiştiremez. Zebani dilini çekmeye gelse kişi ancak ahlakının elverdiği ile seslenir de aman diler. Gençken duyulan keder sonra hangi şifalı suyu buldu da içti? Hangi su, lekeleri çıkardı? Yaşamaya alışan köşesine çekildi; feryat edene, başka türlü söyleyene, sokaktaki köpeğe havlayan bir ev köpeği kadar olamadı. İnsan zaten dertli değildir, derdin kendisidir. İnsan öyle büyük bir derttir ki bu büyüklükte bir şeyin kendine sığacağını aklına getirmez de bunu dünyanın, hayatın derdi sayar. Hayat, o durgun, kibirli suyunda kendisine bakan bu çirkin heyulaya bakıp bakıp "Bu herhalde benim," der. Bu dert de ona yeter.

Hayatın bir yolu olduğunu ve o yolun felaha ulaşacağını hiç düşünemedim. Burası Emirgan sırtları da olsa, Maden Yolu da, İhsaniye'den Marmara'ya bakan o sakin sokak da, Havran'da zeytin küspesi kokan o dar sokak da. Hayattan akanlar ve savrulan duman her deliğe girmeye, sızmaya muktedirdir. Yaşıyor olmak böyle çepçevre şimdide ve hele geçmişten üzerimize düşenlerle hevenk hevenk bir müddet kendi çağına asılı kalmaktır. Bir mevsimlik çiçek gibi giderek yapışkan, sonunda kurur gibi solmaktır. Aslında zeytin ağaçları ve onların kupkuru dipleri, telaşlı börtü böcek, temmuz güneşinde sonbaharı bekleyen ayva ağaçları, güneşle göğüs göğse mercan çiçeği, iri bir arının ani vızıltısı, taş yalakta birikmiş gölgeli durgun su, dikenler, otlar, sararan kızaran yapraklar, dökülen yıkılan kararan ve her şeyin üstündeki bu büyük örtü bir yandan da ne ferah ve aydınlık, ne zalim ve kudretli, değiştirilse de aynı kalmada ne sonsuz maharetli, güneş ve toprak saksılar, bahçe demirleri ne ferasetlidir. Sizdeki dirayet ve anlayışın milyonda biri bende ol-

sa, olsa da her yanım paslı olsa. Acımak anlamayıştır, biraz değil tümden, ben bunu çoktan anladım. Ama toprak ve hava arasında gel gitlerim acımayı üzerimden bir türlü almıyor. Almıyor ki ben anlama tarafına geçeyim. Ne acıma ve keder tarafı beni ne de ben onu bir türlü terk ediyorum. Beni de bu terk edilmişlikten bir türlü kurtarmıyor.

Sadullah Efendi sessiz ve izsiz olma gayretinde bir hal tutturmuş, okulda ve arkadaşlarında da aynı hale devamda idi. Kudümü geçen yaz Fatih'te bir hevesliye verdim. Hevesliye bakıp da heveslenmedim. Heveslinin hevesi de nafile ve kaba bir hevesti ve hevesi ile insanı yoruyordu. Hevesine takdir bekleyen hali, hevesinin seviyesini kursağına şimdiden tıkamıştı da onun bunu ikrara daha bir elli senesi vardı. Hayat bu yüzden mi böyle uzundu? Verdim gitti. Durduğuna hayıflanan kudüm şimdi kimin eline düştüğüne hayıflansın. Bir bendiri de Üsküdar'da nadanın birine verdim. Yaptıklarıma baktım da eşyaya da ayrı acıdım. Bir vakit aklımdan geçirdiğim masa sandalye olsam sözümü gençliğime verdim. Kendi çalışma masamı evin daha dar bir yerine taşıdım. Sıkışarak girip çıktığım ve bunaldığım bu yerde bir nevi tabutluk huzuru duydum. Çepçevre sarılmış ve kıpırdayamaz olmak sanki kıpırtısızlığıma bir teselli ve dayanak verdi. Evin geniş yerlerinden tenha ve ışıksız bir sokaktan geçer gibi alelacele geçiyordum. Sıkışık ve daracık kutuma girince "Ne yapayım, dünyadaki yerim bu kadar," der gibi bir his beni hemen sarıyordu. Hâlbuki dünyada bu kadar da yerim olmadığını pekâlâ biliyordum. Bilmek içimdeki bir sırdı. Bütün bildiklerim birer sırdı. Bilgi, söylememem karşılığında edindiklerimdi.

On altı yaşına gelmiş Sadullah Efendi ile yine bazen hafta sonları, özellikle yaz akşamları dışarı çıkıyorduk. Kâh bir çeşmenin, harabenin, kâh eski bir evin duvarında oturup konuşuyorduk. Çay bahçelerinde, muhallebi salonlarında

oturuyor, bazen kasvetli bazen neşeli denecek bir hal içinde kendi zamanımıza asılı kalıyorduk. Konuşurken ya da öylece dururken bu asılı kalma halini birden duyar ve bu resmedilmiş halde kıpırtısızlığa düşerdim. Eşyanın ve canlının sonsuzunda böyle bir anın resminde kendi resmimi görünce, onun asılı olduğu bu hava boşluğunda kendimi ve diğerlerini durup da seyrederdim. Bu benim hem içimden sanki bir acının başımdan sonuma bir ağrı gibi geçtiği bir haldi hem normal halimde hayat ve her şey hakkında konuşurken gördüklerimi, bildiklerimi, sezdiklerimi oluşturan, adeta bana gösterilen bir haldi. Bahçeye bakarken bakarken birden ayva ve mezarlık çamı ağaçları ile bahçe duvarı, yerdeki otlar ve kenar çalıları, süsenler, saksılar içlerine beni de alarak sonsuz bir kıpırtısızlığa döner ve ben bu dönüşte, bu resmin içinde tuhaf bir hayâlât ile hem teselli edilir hem bir önceki yerimi ve duyularımı tekrarda ve tespitte zorlanırdım. Kaldığım yerden devam güçtü. Kaldığım yer ile gittiğim yer o kadar farklıydı ki. Hava ve zaman boşluğunda öncesiz ve sonrasız, geçmişin ve şimdinin önümde uzandığı ve beni bir parçası yaptığı bu hamakta dünyaya ait her şey gözümden silinir, dimağım yıkanır ve başka bir lezzet bulurken dönüşüm karanlık ve kasvetli olurdu. Kasvetten ziyade aslında kasvetli bile olmazdı. Bir tuhaf oyalanmanın içine tekrar düşmüş olurdum da artık beni ne oyalardı? Oyalanamıyordum, uzun bir zaman oldu ki artık oyalanamıyordum.

Sadullah Efendi liseyi bitirmeye doğru konuşup nasılsa anlaştık da yurt dışına gitmeye karar verdi. Ben ses etmedim. Gider, başka bir ülkenin kederli yapılarını, başka türlü soğuğunu, sıcakta başka türlü oflamasını görürdü. Görürdü de ne olurdu? Ne olacak? Keşke birisi bana söylese ne yapınca ne olacak? Hiç. Yapınca olmayacak, ne olursa, olunca olacak, olursa olacak. Sadullah Efendi mimarlık okuyacak. Benim pek sevmediğim bir şey.

Biraz aşağı yukarı yürüdüm, camilere girip yazılarına kubbe, kuşak yazılarına baktım. Renkler ve şekiller bana yapan ve yazan ile beraber hayatın sadece bir iz olduğunu tekrardan söyledi. Olmuş bitmiş, gelmiş gitmiş, yapmış çekilmiş işte sana iz, iz iz. Bu koca heyulanın içinde işte bazı izler, bir ıstırap izini leke gibi bırakarak gitmiş, bir seziş ve duyuş iniltisini bırakıp gitmiş, hepsi şimdi şurada, burada, kayıpta, silinmede ya da taş gibi durmada, hepsi bu durgunlukta ve ağustos sıcağında şimdi ince mahrekleriyle sürebildiğim izler.

O şimdi Fransa'da. Biz kendimize bakarken, başka şekilde büyümüş, başka zamanlar geçirmiş, geçirdikleriyle, geçenlerin meydana getirdikleriyle, helak olup dirilişi ve şimdi o rüyadan baygın yatışıyla bu dünyanın başka köşesinde, nezaketinden hayatını kaybeden Rimbaud'nun can verdiği yerde. Asfaltın sıcaklığı ile yandığı ve yüze vurduğu Sirkeci'den, tozlu bir yokuş sonunda Nakkaştepe'den pek uzakta, ama uzaklık acaba onun neresinde, burnunda mı, genzinde mi? Yazları ve Noel dönemlerinde geldiği İstanbul'dan kendisi de bir yabancı gibi, yabancı memlekete fıstık, lokum ve kahve götürüyor. Buraya geldiği vakit de bavulundan bana çoğu kez mavi tonlarında uzun kollu bir gömlek hediye çıkıyor. Onu da diğerlerinin yanına koyuyorum. Bir iki Fransızca kitap pek de okunmadan elinde gezip duruyor. Arkadaşlarını görüyor, onlarla iken içinde duyduğu neşeyi anlıyorum ki benden gizliyor. Odası yerli yerinde, her gelişinde odasından bir şeyler eksiliyor. Ya bir kitap ya başka bir şey yola çıkmak üzere bavula yerleşiyor. Ufak bir lambası vardı onu bile almış, bir yastık vardı onu da almış. Oda yalnız ve kimin olduğu belirsiz kalıyor. Bir vakit gelip odayı kendinin duymayacak, odayı sanki o güne hazırlıyor. Odadaki kendini soyuyor. Besbelli ki bu oda ona bir vakit sonra hiçbir şey duyurmasın istiyor, odanın sesini kısıyor, yakında tümden

kapatacak. Girip çıktıkça benim duyduğum sesler bile eksildi. Duyulan seslerin eksilmesi beni müthiş bir sessizlikle sardıkça ben bundan sersemledim. Konuşmak ve en adi eşyayı dahi dinlemek, tavana, bir de ezik bir sandalye minderinden bakmak gerekir bilirim. Sesler eksilince gölgeler de eksilir, ışık az gelir, geldiğinde sabit, sıkıntılı, gitmek üzere bir misafir gibi durur, gider gibi durur. Ne ahenkli bir kıvrılış, ne maceralı huzmeler, ne heyecan verici akisler, benzetmeler, hayır. Düz çıplak, saat on diyen, eşyaya çarpmayan sesle yön ve ivme değiştirmeyen, geldiği yere göre şekil almayan bir ışık. Çıplak bir oda, ışığı nasıl karşılayabilir ki. Çıplak olmamak lazım, hiç çıplak olmamak, geleni oyalamak lazım. Zaten oyalıyoruz, zaten oyalanıyoruz, bundan bile mahrum kalmamak lazım, bunu bile aramamak lazım. İşte şu loşlukta şimdi ne yapmak lazım, neyle oyalanmak, neden ne ummak lazım, hele şimdi, şu yoklukta yoksa büsbütün kararmak mı, ama elde mi, yakın mı, bilmem ki ne yapmak lazım?

Evlat insanın devamıdır denir. Bu yüzden aptalın evladı olur. Ben yine fena değildim de oğlum, ah oğlum salağın tekiydi.

Babam Refik İyisoy Kadıköy Moda'da doğmuş. Civarda bilinen bir Fransız okulunda liseyi bitirmiş. Ama ne Fransızca konuştuğunu ne bir şey okuduğunu görüp duydum. Hatta fikirleri hep lisan olarak Fransızcanın aleyhineydi. Öğrenileceğinden de, öğretilebileceğinden de şüphedeydi. Üniversite okuma hususunda çok tereddütler geçirip klasik filolojide karar kılmış. İstanbul Üniversitesi'nde öğrenci olmuş. Kadıköy'den vapura binip okula gitmiş gelmiş, üç sene kadar okuduktan sonra derin bir sıkıntı ile biraz ara vermek için ya da hâlâ bilmediğim bir sebepten bir müddet, yani yaklaşık üç yıl Avrupa'ya gitmiş. Londra'da, Paris'te, Lyon'da, kısa bir süre de Berlin'de kalmış. Kalmaktan kastını da hiç tam olarak bilemedim. Anlaşılan öğrenci değilmiş. Ama bazı yerlere de girip çıkmış. Bazı tanıdığı kimseler olmuş. Ama bunlar ne tip ilişkiler ve tanışıklıklarmış bilmiyorum; sorulmazdı. Bunu söylemem ve inandırmam zor, ama sorulmazdı. Mesele, sorulunca cevap vermemesi değildi, gerçekten, nasıl oluyorsa sorulamazdı. Zaten tuhaftır, her şeyi parça parça biliyorum da bildiğim ne, onu hâlâ bilemiyorum. Bunlar da gerçekte

ona ait midir, ondan da emin değilim. Babamın her cümlesini eminsiz ve tekinsiz hatta kimin söylediğinden dahi şüphedeymiş gibi başını sağa sola çevirerek sözün sahibini arar gibi bitirmesi nasıl olduysa bana da geçmiş. Bende de ne olsa hep bir tereddüt, hep bir acayip endişe vardır. Psikiyatristlerden işittiğim bazı şeyler var, ama sanki bu öğrenip de kaybetmek istemediğim bir şeyim oldu hep. Öğrenilen şey artık sanki sizinle durmuyor, yeni ve bilmeyene gidiyor. Anlaşılan orada rahat ediyor. Orada olduğundan başka ve yüksek şeylere tutuluyor, bu da hoşa mı gidiyor yoksa kişilik sanılanın, başkalık sanılanın hastalık olduğunun öğrenilmesi insanı iyileşilmez bir hastalığa mı tutturuyor; belki. Öğrenildikten sonra, biline tanına durmak artık sığınmak gibi mi oluyor yoksa? Bunu söylerken gene tereddütte ve endişedeyim. Ve bu halimle kendimi göstersem nevroz ya da her ne ise o iken, işte şimdi evimde kişiliğimdeyim. Kendime alıştım, babamda da her şeye rağmen alışkındım. Sadece başkaları beni yadırgadığında tereddütlerim kötü ve saklanması gereken bir şeye dönüşüyor. Hep saklanmak hem de saklayacak şeyler biriktirerek yaşamak, bunların da ekini belli etmemek gerekiyor. Acaba bütün zenginliğimi bunlar mı oluşturuyor?

Babam 23 yaşında iken tam da İstanbul'a döndüğünde babasını kaybetmiş, annesi ile oturmaya devam etmiş. Pek bir iş denemesi bilebildiğim kadarı ile olmamış. Babam hep iki kolu yanına sarkan ve başı öne eğik bir gençlik fotoğrafı ile aklımda. Babaannemden pek az işitip şimdi ne olduğunu anlamaya çalıştığım ifadelere göre babam iyi bir öğrenci, efendi bir gençmiş. Ama kimse, hakkında hükme varamaz, bir şey diyemezmiş. Herhangi bir işe de sanırım yeltenmemiş. Babaannem bunu babamın tahsiline yorar, "Tuhaf bir şey okudu, talibi yok, ne yapsın, kıyamet koptuğunda dirilecek eski insanlara rehberlik edecek herhalde," dermiş. Babamın klasik filolojiye, antik metinlere pek meraklı olduğunu duyma-

dım, sanki böyle bir şey pek de olmuşa benzemiyor. Birkaç kez çocukluğumda birilerine, "Edisyon yapmak lazım, o da zor," dediğini hayal meyal hatırlıyorum.

29 yaşında iken birden, belki birden değildir ama şiddetle diyelim, bir çocuk sahibi olma arzusu duymuş. O kadar ki bir oğlu olması için delice bir tutku duymuş. Kısa bir süre, kısa dediğim yirmi gün içinde annemle tanışıp alelacele evlenmiş. Annem zavallı, beni vakti gelip de doğurunca babam büyük bir sevince düşmüş ve öğrendiğime göre etrafından ayrılmamış. Annemin etrafında beni nerdeyse yirmi dört saat emzirmesi için dört dönmüş. Annem beni on ay kadar emzirince bu süre babama kâfi gelmiş olacak ki, boşanmak için mahkemeye koşmuş. Annem bu garabet duruma başlangıcından beri zaten şaşmakla, bu hali kabulde hayli güçlük çekmiş ise de babam, "Bu iş bunun içindi, fazlası olmaz, zaten zor durdum, sonrasını ben hallederim, eksik olma," diyerek annemin takatine çok sıkı durmuş. İşin başlangıcını da akla getiren annem, babamın kararını da mizacını da anlamasa da bir anlamda da anlamış. Annem ben daha bir yaşına gelmeden evden uzaklaşınca anlatıldığına göre babam, büyük iştiyak ile babaannem ile beraber bana bakmaya başlamış. Dört yaşıma kadar babam beni daha ziyade annesinin eline teslim edip beş yaşıma girdiğim günden sonra babaannemi evin alt katında bırakıp benimle birlikte üst katta yaşamaya başlamış. Babam o tarihlerde hâlâ annesinin ihtimamı ile yaşıyor, eski evimizde böyle oturuyor olmaktan da memnun görünüyormuş. Zaten anlaşılan hayatta hiçbir zaman görünür bir yol açma gayretinde ve hareketinde olmamış. Babaannemin hemen o sıradaki vefatı, benim hatırladığım ve nasıl olduğunu ilk anlamaya çalıştığım hatıralarımdandır. Bu vefatın ardından babam uzun müddet evde aşağı yukarı gezip Kadıköy ve Moda sokaklarını arşınlayıp ani bir karar ile evi satmaya kalkmış. Kısa sürede satmış da. Üsküdar'a naklimiz bu hadise iledir. Üsküdar, baba-

mın öteden beri kaçıp kaçıp gittiği, Selimiye'den İhsaniye'ye, Tunusbağı ve arkasındaki mezarlıktan Şemsipaşa'ya, Ayazma ve Salacak'tan Sultantepe ve Paşalimanı'na kadar hemen her hafta iki üç defa gidip gün boyu yürüdüğü Karacaahmet ve Nakkaştepe mezarlıklarını karış karış gezdiği, her taşı okuduğu, hangi mezarda hangi çiçeğin açtığını bildiği yerlermiş. Biz babamla Ayazma'da eski, yarı ahşap, küçük bir bahçesi olan müstakil, iki katlı bir eve taşındık. Babam Moda'daki evi satıp bunu almış. Para hesabı hiç bilmeyen ve hayatın maddi tarafına hiç sürtünmeden yaşamaya çalışan babam, bu ev ile Moda'daki hâlâ duran evimizi kıyasladığımızda eşit olmaması gereken bir pahadan arta kalanı ne yaptı, onunla da uzun müddet idare mi etti, bunu bile bilmiyorum. Benim ev diye asıl bildiğim bu Ayazma'daki evdir. Babam bildim bileli hayatta iş diye, meşgale diye önüne çıkan her şeyi bir dertmiş gibi bir an evvel savuşturmak ve kendi ile kalmak için acele eder, savuşturduğu halden ve savuşturma kalitesinden de hiç memnun olmazdı. Ama aslolan savuşturması idi. Bu evin de iyi bir tamire, bakıma, bahçesinin ihtimama ihtiyacı vardı. Ama babam, hep bir şeye yetişecekmiş gibi acelesi olan ve bu acele işi bir şekilde hallettiğinde sadece durup bakan ve kendine dalan babam bu evde de acele etmiş ve her şeyi üstünkörü bir şekille oldu bittiye getirmiş, çabucak yeşil görünsün diye bahçeye bile ayrık otu ekmişti. Evimiz, en eski hali ile hatırladığım, her sıkıntısı yerinde duran, ama bahsedilecek kadar göz önünde olmayan hali ile adeta babam gibiydi. Alt kattaki odalardan biri benim, hemen yanımdaki onun yatak odasıydı; az ilerde ufak bir mutfak ve daha ufak iptidai bir banyosu vardı, o kadar. Üst kattaki üç odanın üçü de babamındı. Üçü de hemen hemen boştu. Sadece arka karanlık bahçeye bakan, daha irice olan oda çalışma odası idi. Öbür iki odanın birinde bildim bileli bir koltuk durur, bir aynası, perdesi, uzun mezarlık çamlarının ve bir taşra mezarlığının resmedildiği suluboya

resmi ile bana hep kasvet verirdi. Babam da burada çok durmaz, bazen öğleden sonraları girer, öyle otururdu. Diğeri bir yatak, bir koltuk ve bir masa ile diğerine göre zengin tefrişli bir odaydı. Çalışma odası dediğim odasındaysa epeyce büyük masif bir masası, yine büyük bir konsolda radyosu, pikabı ve bir kasetçaları yan yana dururlardı. Konsolun üzeri plaklar ve kasetlerle doluydu. Bunları ne vakit nerden bulmuş bilmiyorum. Çok seyrek Topkapı, Kumkapı, Horhor, Kasımpaşa... gibi yerlerden bazı plaklar alır gelirdi. Kasetlerin bazıları radyodan kaydedilmiş, konuşma ve şarkı karışık, tamamı Türk Müziği üzerineydi. Çalışma odasındaki o büyük masasında çeşitli mürekkepler, bezirler, çeşitli yazı takımları, hokkalar, değişik bezler, maktalar, likaalar, aherli kâğıtlar, mühreler... olurdu. Babam hat yazmaya çalışırdı. Başka bir şey yaptığını görmedim. Ama bir yazı yazıp bitirdiğini de görmedim. Taslakları, meşkleri vardı. Bazen bir harf, bazen bir kelime yazar bırakırdı. Beraber geçirdiğimiz on sekiz yaşıma kadarki sürede, İstanbul'a geliş gidişlerimde ve sonraki dört senede başka bir şey görmedim. Bunları anlatırken kendimi çok tuhaf hissediyorum. Bunca tuhaflık ve boşluk benim de içinde bulunduğum bir şeydi ama ben bunlar hakkında söyleyecek bir sözü bir yana, inandıracak bir yalanı bile olmayanım. Odasındaki kitaplığı pek büyük değildi. Durur durur aynı şeyleri okur, durur durur aynı resme bakar, durur durur aynı şarkıları dinlerdi. Ama aynı şeyi okuduğu, baktığı ve dinlediği hiç belli olmazdı, yeni ve hayretliydi. Bilemiyorum, neydi? Bu kadar bilemediğim, baş başa yaşadığımız, benim babamdı. Kendime çok haksızlık etmek istemiyorum, çünkü bana sonradan haklarımı teslim edecek kimse ve hiçbir şey yok. Ama haklarım da nedir, bir hakkım var mı, onu da bilmiyorum. Hak aramaktan yana da değilim ama gerçeği bulamayan ve bir türlü bilemeyen herkes gibi ben de galiba hak kelimesi ile bu dünyada gerçeği bulamayanın doğruluk oyalanmasına tutulmuş

gidiyorum. Hâlbuki gerçeği bulsam, keşfedip anlayabilsem hakkı ne yapayım, her hakkımı feda edebilirim. Ama nerde? Gerçeği bilebileceğimi düşünmeyecek bir eğitimden ve bunun çok üstünde durmayan bir yaşamdan geçtim. Bu suretle ondan tümden uzaklaşmış, onu da küstürmüş olabilirim.

Kendimi bildim bileli babamın bana sanki bir ihtiyaç sahibi imiş gibi ve bu ihtiyacının keşfedilmesini bekleyerek bakan yüzünü gördüm ama bu ihtiyacı keşfedemedim. Daha doğrusu birisinin, hele babamın bir ihtiyacına derman olabileceğimi hiçbir türlü kendime yakıştıramadım. Hem bana bir ihtiyaç sahibi gibi bakar ve durur, hem ani bir baş çevirişle dünyayı elimin tersi ile çevirsem beni bir şeye tutmayacakmış gibi bir duruş alır ve benden uzaklaşırdı.

Babam gençliğinde ve öğrencilik yıllarında, kendi tabiri ile "Hayat onun içine damlarken", bu damlayışta yine kendi tabiri ile "paslı bir tat" bulmuş. Bütün bunları nasıl bulmuş bilemiyorum. Babamın yaşına ben de geldim, gezdiği ülkeleri ben de gezdim ama onun gördüğünü ve baktığını ve o hep sözünü ettiği pas izini göremedim. Ve babamın bana bazen dediği uzay gemisi görmüş de kimseyi inandıramamış bir meczup gibi kendi gördüğü ile kendi sırlanmış hali bana muammalı bir tuhaflıktan öte gelemedi. Aramızdaki dağ da sanırın buydu. Rüzgâra, ota ve yağmura müthiş bir kederle bakardı, güneşe ve alacakaranlığa yine kederle bakardı, kar yağdığında ayrı bir keder, bahar geldiğinde canı yanmış gibi ayrı bir keder duyardı. Bütün bunlar vardı da o mu duyardı, öyle mi hissederdi, bilemiyorum. Bir keresinde Çemberlitaş Sineması'nın bulunduğu pasajda bir muhallebicide otururken babam, canlı cansız, aslında hepsi canlı, her şeyin havada yüzdüğünü ve o sahiplenir sahiplenmez, onları tanır tanımaz bu tanıdıklarının hemen üzerine konduğunu ve artık onun olduğunu anlatmıştı. Demesine göre kâinatta her şey kendini tanıyanı ve kabule hazır olanı arıyordu. O bunları tanıyor, tanınanlar da bir

aile ferdi gibi ona konup onun oluyorlardı. Tanıyan ve kabul eden, buyur eden az olduğu için bir tanıyan görünce en uzak yerdeki bile gelip artık yerleşiyordu. "Zor duygular uzaktan sevilir, hürmet edilir ama kabul görmez, yaklaştırılmaz," derdi babam. Zor duygularla yaşamak anlaşılan hafif ve uçucuların da varsa taşınmasına, göçüne, değilse hiç gelmemesine sebep oluyordu. Babamın tüm bakışı onları tanımaya, ayırmaya ve keşfe yönelikti. Acı çektiği halde diğer acı çekenleri ayırıyor ve kendine alıyordu, artık onlarla beraber yaşıyordu.

Yetişme çağında anlaşılan rahat bir ortamda ve haldeymiş. Didinme ve yaşama gailesi üstüne yapışık olmadığından o da gözlerini etrafa çevirmiş. Çeviriş de o çeviriş olmuş, bir daha bakmaktan başka adeta bir şey yapamaz olmuş ve bakışın içine hapsolmuş. Kadıköy'de ve Moda'da bakacak fazla bir şey görememiş, yolu Üsküdar'a varınca o zamanki harap Fethi Paşa Korusu, Vaniköy sırtları, Beylerbeyi bostanları, Beykoz... derken Üsküdar'ın içleri onu kendine çekmiş. Günlerini buralarda dolaşarak geçirmiş. Giderek cami avluları, medrese eskileri, kubbeler, yazılar, mezarlıklar ve mezar taşları... Uzun vaktini buralarda ve bunları seyrederek geçirmeye başlamış. Tam emin olmamakla birlikte bir vakit hafızlığa çalıştığını, bir vakit kudüm vurmaya devam ettiğini, uzun yaz ve sonbahar gecelerini hep camilerde, daha da ziyade çevre ve avlularında sabahlayarak geçirdiğini biliyorum. Eşi dostu tuhaftır, vardı. Arayanı soranı, ona derin bir bağla bağlı olanlar vardı. Bunlar ne vakit ya da ne şekil oluşmuş, o da malumum değil. Babamın başkalarına hitabında ve olayları karşılayışında vakarlı ve yüksek bir tavrı hep vardı. Bunun mihengi belki de hiç kendinden taraf olmayışıydı. Vicdanını rahatlatmanın tek yolunu her türlü haklılık paylarından feragatte bulmuştu. Başka türlü müsterih olunmaz diyordu. Alacaklı olmak, onu sanırım vakarlı ve kendince güçlü diyemeyeceğim ama dünyanın bu kıstırmasın-

da kapanlara basa basa yürüyebilen birisi yapıyordu. Ama en büyük dert bu kapanlardan birisine olsun tutulmamak değil miydi? Sonraları çok düşündüm, hiçbir şeye bağlı ve rağbette olmamak onu başka her şeyle rabıtalı mı yaptı diye. Ama aslında şunu söylemekle yanlışa düşsem de bu yanlış bir doğruya açılır ki o da söylenecek her şeyin izlenimci bir tavırla söylenebileceğidir. Babam hiçbir şeyi sevk- i tabisi dışında yapmadı. Otların kederi için de birisi lazımdı, ağlamak için de, sadece bakmak için de birisi lazımdı, sadece duracak birisi de, bu da galiba benim babamdı.

Beni şimdi durup düşündüğümde en şaşırtan yanlarından birisi babamın başkalarına karşı en tuhaf yönü ile dahi kendini kabul edilebilir ve makul gösterebilmesiydi diyebiliyorum. Annemle ben daha sütte iken boşanmasını dahi "Ne yapalım, geçimsiz adamız, bizim yanımızda kadın durur mu," diyerek geçiştirmiş. Tek başına çocuk yetiştirmesine "Eh nasılsa evdeyim, eskiden ayrılma halinde çocuklar babalara verilirmiş, bir de çocuğu ayak bağı edip kadını hepten yakmayalım," diyerek, tekrar evlenmemesini,

> "Onda din gayreti, hak kudreti, can kuvveti var
> İmtisâldır diye peygambere, evlenme sakın"

şiiri ile gülüşerek, düzenli bir işte çalışmamasını evinin barkının ve bakması, ilgilenmesi gereken çocuğu olmasını neden göstererek savuşturabilmişti. Sonraları da meşgaleleri vs. ile kendini döndüren efendi adam intibaını zapt ederek, takdir görmese de tekdirden de uzak kalabilmiş, sözü ve sohbeti ile de, hep ihtiyarlarla beraber oluşu ile de, ilgi alanları ile de zararsız, hatta gizli bir sezişle söyleyebilirim ki hürmet gören bir adam olmayı başarmıştı. Ben altı yaşındayken Üsküdar'da bildiği bir camideki, yine bildiği bir hocaya beni hafızlığa çalıştırsın diye götürüp getirmeye başladı. İlk gittiğimiz günden önce babamla uzun müddet çarşı pazar dolaştığımı-

zı ve bana bir şeyler aldığımızı hayalen hatırlıyorum. Babamla her an yan yana olduğumuz, onu belki en yakından gördüğüm zamanlar bu zamanlardı. Bu dönem, yaklaşık bir beş altı sene süren bu dönem babamın gene en mesut dönemiydi ve bunu söylemekten tarif edemeyeceğim bir hal içindeyim ama buna sebep bensem sonrasına da sebep bendim. Ben neydim de bu kadar büyük bir şeydim, her şey o kadar küçüktü de ben bile mi büyük kaldım, gözlerim benden küçük bir şey sezemezken ben nasıl birinde böyle büyüdüm, hiç bilemedim. Anladım ki o ben değildim de işte bir hayalin ucu, ipi ya da her ne ise zihinde bir şeydim. Yoksa ben, ben neydim ki birinde büyüyeyim, yer kaplayıp çoğalayım. Mümkün değil. O zaman denebilir ki kırılmadan, bunu demekle perişan olmadan, ben bir nesne gibi bir şeydim. Bir şey, daha büyük başka bir şey içindir, başka bir şeyin aracıdır, insan da başka değildir. Ama bunu kabul etmek kolay değildir. Kabul edilir, peki sonra, nasıl devam edilir, kabulle bitse, her şey bitse. İşin tuhaf yanı her şey de kabulle başlıyor.

İyice ufaklığımda bir anne aradığımı hatırlamıyorum. Sonradan başkalarının annelerini görünce ve bana etraf annemden bahsedince ben de anneli doğduğumu anladım. Belki hatırlamak yoktur da hatırlatmak vardır ya da birisinde eksiklik oyuğu açmak. Doğrusu bana bundan bahsedip durmasalar ben anne eksiği duymazdım. Sonra duydum mu, tabii duydum da bu duyma gereği idi, bunun böyle olduğunu sanıyorum. Yine de emin değilim. Babam ve ben, ben başka dünyalar, hayatlar ve aileler bilmezken dünyanın en normalleri idik. Bizi başkaları anormalleştirdi. Onlar çekilince gene normalleşiyorduk ama bizi anormal görmeleri normalliğimize bir gölge düşürüyordu. Biz bu gölgeyi hem başkalarından hem kendimizden gizlemeye çalışıyor, takatimizin bir kısmını buna veriyorduk. Gölge kaçılacak bir şey miydi bilemiyorum, belki de o gölgeden emin olmak hatta onda ferahlamak gerekirdi, ama

ben biraz büyüyünce bu gölgeden hep tedirginlik ve huzursuzluk duydum. Şimdi şu çağımda çocukluğumu, yetişme çağımı yazıklanarak hatırlıyorum ama ne olsa hiçbir yere gitmiyor denilen çocukluk bile insanın elini uzatıp değiştiremeyeceği, düzeltemeyeceği yerlere gidiyor, hem de nelerle beraber. Bu yüzden belki de çocukluk, hep insanın sonradan, sonraki aklına göre inşa edip yeniden düzenlediği, gidenleri sanki gitmemiş, olanı olmamış yerine koyduğu hayalî bir yer oluyor. Yoksa çocukluk o kadar güzel ve anlatıldığı gibi olsa eminim şimdiki zaman da böyle olmazdı. Çocukluk, bütün tuttuğu ellerin, gidip geldiği yolların, tâbi olduklarının peşinde ilk görmenin, belki tek görmenin, ışıkların ve gölgelerin farkına varmadan en çıplak, parlak ve göz alıcı hallerin dönüp durması sonrasında, hep lekeli, paslı ve küflü bulunan bir yermiş. Babamla camiye gidişimizi hatırlıyorum, boynuma da bir şey asmıştı ve sanki kendi boynuna da bir tasma takılmışçasına bu askılardan ve bağlılıklardan memnundu. "Bak, sahiplisin Sadullah Efendi," diyordu bana. Kendisi de bundan ayrı ve uzak değildi, o an, o sonbahar günü öyle duyuyordu. Demek ki öyleydi. Sonrayı sonraki günler, sonraki insanlar ve her şey değiştirdi. İlk ve o gün, biz de ona ve o hale hayatın içinden bile bakabildiğimize göre o büyük ve büyülü bir andı. Bir poz veriş ve sonsuzluktu. El değmemiş ve şimdi benim bile gözümde pek ışıklı ve işte neyse oydu. Babam öyle bağsız ve boyunduruksuzdu ki bu küçük bağ sanki onun ayaklarını yere bastırmış, toprağı hissettirmişti. Beni teslim ettiği hocayı, hocanın bana dikkat etmez ama anlık bir babayani tavrını, bizden baş çevirir çevirmez hemen kendi haline dönüşünü, dizüstü oturuşumu, halıdaki desenleri, yeşil elifba kitabını, hocanın önündeki cüzü, kesik halı parçalarının kapı arkasındaki dip köşede kalınlaşmış duruşlarını, şebekelerden süzülen çok parlak bir ışığı ve duyduğum korkuyu hatırlıyorum. Babamsa avludaki bir bankta ya yine seyre dalmış ya da aslında ona hiç-

bir şekilde hitap etmeyecek birisi ile çok dikkatli ve özenli bir konuşmaya dalmış olurdu. Dalmış olmazdı da konuşmanın aslında kıyısında durur, ayaklarını sokar, karşı tarafa bir lezzet verir, kendisi de alıyormuş gibi yapardı. Ben camiden çıktığımda ve ordan eve yürürken, bazen de dolaşa dolaşa eve gider sağa sola uğrarken bana seccadeyi, tespihi vermiş, kıbleyi göstermişken anlayıp tat almamı bekler, bunu da çeşit çeşit sözlerle ifade ederdi. Bana bazen söylediği "Bir şeyin altına girmek ne güzel, ne saadet," sözü ile kendisi de saadeti bulmuş gibi olur, o an onunla olurdu. Evde çalışmamı izler, tekrarlarımı dinler, ben tekrar ederken elimden tutup bahçeye çıkarıp gezdirir, bu zamanlarda benden duyduğu zevki o yaşımda bile hissederdim. Ama bu beni mutlu etmez hatta korkuturdu. Bunu ona ne ile verdiğimi de bilmezdim, nasıl devam edeceğimi de. Üstelik gittiğimiz yerler, karşısında oturduğum hoca bana hiç hitap etmiyordu. Gittiğimiz yer çıktığımız yere benzemiyordu, babamın beni önüne oturttuğu adam kendisine hiçbir şeyi ile benzemiyordu. Buralarda ve bu insanların arasında başka yerlerde serbest gezerkenki gibi de değildik. Bunu başlangıçta tam anlamasam da aleyhimize bir ayrılık ve aykırılık seziyordum. Hafızlık için gelen öteki iki çocuk bana, babaları da babama benzemiyordu. Benzemeyen her şeydi. Ayrılık her şeye aitti. Ama babam sanki ayrılık yokmuş gibi davranıyor, onlardanmış gibi duruyor, onlar da bunu sahi sanıyorlardı. Buna nasıl inanıyorlardı hâlâ bilmiyorum. Babamın her sözü ve davranışı farklıydı ama kimse buna hayret etmiyor, bunun membaı ne demiyorlardı. Onu bazen tatlı bulduklarını anlıyordum ama bu buluş gözlerinde bir iki saniye yanıp sönüyor, sonra üzerinde durulmadan geçiliyordu. İnsanların daha büyük ve değerliyi, başkayı ve önemliyi hepi topu birkaç saniye bakarak geçtiklerini ve daha geçerken unuttuklarını, sonra en sıradan ve kaba şeye tüm benlikleri ile eğilebildiklerini o zaman gördüm. Tüm detayları ile gördüm. Ben dâ-

hil, insanı yüksek şey, başka hal ilgilendirmiyordu. Sonraları çok seyrek görebildiğim bazı değerli ve yüksek şeye, onun o kenarda incecik duruşuna hep kalbim kabararak acıdım. Dünyada büyük olmak en küçük olmaktan şüphesiz daha küçük ve gizli bir şeydi. Ama babam buna memnun gibiydi, belki de kendisi her şeye hayret ederken kendi gözünden de siliniyor ve bunu önemsemiyordu. Onun kendine biçtiği değeri düşündüğümde bunu hiç ufak bir şey olarak tartamadım. Ama büyüklüğü ya da her ne ise onun hakkında da fikir edinemedim. Acaba kendisi de bilemiyor muydu? Belki de.

Ben bu içine girmeye çalıştığımız durumu, biraz aklım ermeye başlayınca, içine girersem hemen o olacakmışım gibi bir korku ile karşıladım. Babam yolda ve evde bana hafızlığın beni ne yapacağından bahsettiği zaman ben, o olacağa uzaklığımdan olmuşu görüyor ve ürküyordum. Babamın bana bir gelecek müjdesi gibi anlattığı olacak olan, benim için tuhaf ve içine giremediğim bir dünya idi. Sonraları ben yaşta olup da hafızlığa başlayan ve bunu başaran, üstelik halinden de memnun görünen birkaç kişi gördüm. Ama anlaşılan bunlar evleri ile konuşmaları ile babaları ile camiye gidiş ve dönüşleri ile zaten o hale yakın, işin sadece kotarılmasına kalmış kimselerdi. Ben ise camide hafız adayı, evde kudümzen, sokakta ve muhallebicide, babamın odalarında ve bahçede, ben o kadar gariptim ki, babamın bana acıması lazımdı. Her yerde aynı idi o olanlar. Bir şey hep değilse hiçti. Benim kafam ve gönlüm babamınki gibi bölmelere ayrılmış ve içlerinden yerleşilecek bir taneyi bulup seçmiş değildi. O kadar boşlukta yüzer gibiydik ki, elifbayı kuvvetle tutup yapışamıyordum. Babam buna sebep sıkı tutmak gerektiğini, sonranın sükûn minderine beni bunun oturtacağını söylüyordu. "Bak," diyordu bana, "bak Sadullah Efendi, dünya geniş, büyük derler ama bak, oturacak bir yer bulamazsın, otururbut da hiçbiri senin olmaz, oturduğun yerin adamı, dahası o halin in-

sanı olmazsın. Bak Sadullah Efendi, dünya geniş falan değildir, burası dar, sıkışık bir yerdir. Görüntülere aldanma, çizgilere bak, ışığın izlediği yola bak, küçücük bir şey göreceksin. Orası dünyanın umursadığı yerdir. Dünya ordan görünür, sezilir, bilinir. Bunların dışındaki olma Sadullah Efendi, kalan var ya o kalan büyük insan kütlesi, başka yerler falan, onlar dünyaya ait değildir." Ben dünyayı bilmiyordum ki kalanı ve fazlalıkları bileyim, azı ganimet ve zenginlik bileyim. Babamsa kendindeki her şeyi bana yağdırarak, bunlarla, bu bereketli saydığı sularla hemen büyüyüp, gelişip gümrahlaşmamı bekliyordu. Bana acıdığı için hafız olmam gerektiğini söylüyordu. Acınacak haldeydim de acı ne ile geçecekti ya da daha büyük ve gelecek acılara neyle karşı koyacaktık? Bana hep bunları anlatıyordu da ben galiba anlamıyordum. Bütün bunlardan duyacağım acı sanki yanı başımda hazır bekliyordu da ben o bekleyenin gölgesinde bir türlü gelişemiyor, gölgede sönük, kavruk ve cılız duruyordum. Bu hazırda bekleyişi ben sanki görüp kendimi geri çektim. O yaşta bu geri çekilişi nasıl becerdim gerçekten bilmiyorum. Tavandan düşmesi muhtemel bir avizeden, saçak kenarında duran bir kiremitten, sarkıt dikitten kaçar gibi gayri insiyaki kaçtım. Kedinin arabadan, köpeğin sopadan kaçtığı gibi kaçtım. Karanlıkta rahat ve girişken, ışık yanınca kaçışan bir böcek telaşında ve gireceği yeri tayinden habersiz, sanatsız ve hakikatsiz kaçtım. Sonraları bu hakikatsiz kaçışım hakikatten kaçmak mıydı diye aklıma çok geldi, geldi de artık ben bunu nasıl, neyle bilseydim? Babam kaçtığımı hemen anladı, iki gün içinde anladı. Bunun çocuksuluk olmadığını, zalim bir yüz çeviriş ve kendini kurtarmaya dönüş olduğunu hemen anladı. Ben de anladığını anladım. O da anladığımı anladı ve o iç içe geçmiş baba oğul ilişkimiz tuhaf, devasız bir yara aldı. Bu yara da kurumadı, kurur gibi olunca bıraktığı iz daha da korkunçtu. Bu benim hafızlığı ve kudümü beceremediğim zamana denk

gelmez, bakışlarımla onu yalnız bıraktığım anlara denk gelir. Ama ben bu nasıl söylenir bilmem, bunu en eskiden beri biliyordum, onunla bütünleşemeyeceğimi biliyordum. Sevmediğim, daha doğrusu anlamadığım, idare ettiğim bir oyuna iştirak eder gibiydim. Neyini sevmediğimi bilmediğim zaman bile sevmiyordum. Bilmemek sevmekle aramdakiydi desem, insan neyi bilmiş de sevmiştir ki? Ne tuhaf, gerçekten tuhaf. Ama tuhaf olan ne? Hatta olmayan ne?

Babam ile hayatımız çok ikili bir hayattı, iki kişi girer çıkar, iner, gene çıkardık ve bu belki de pek çok şeydi de acaba neydi? Acaba her şey ne olduğu bilinmeyen ve düşünülmeyen zamana sıkışmış bir şey miydi? Herhalde öyleydi de acaba yine de neydi? Ne olduğu bazen aklıma şöyle geliyor; bu hep sürseydi de ne diye düşünülmeseydi, sorusu da sorulmasaydı, işte oydu.

Babam anlayabildiğim kadarı ile kendinden başını kaldıramayan, kendine bir mezar gibi gömülü, kurtlarını ve böceklerini de kendisi besleyen bir adamdı. Niye böyleydi denir mi bilmem. Ben acaba neden böyleyim ve diğerleri neden böyleler, herkes neden böyle? Bu böylelik kimden miras, nerden atlama, kime atlayacağını ve mirası bırakacağını daha doğmadan nerden biliyor ve bırakan bıraktığını nerden tanıyor, biliyor, kendi illetini ya da zarafetini ona teslim edip yeryüzünde kaybolmasın diye geçip gidiyor? Babam kendi emanetini teslim etmek isteseydi acaba ben bunu yüklenebilir miydim? Bilmiyorum. Ben zaten hiçbir zaman hiçbir şey bilmedim. Yüklenebilir miydim ya da babam bu denkleri kendi eşyası ve yükü olarak bana daha iyi yerleştirebilir miydi, ben de ister istemez taşıma durumunda kalır mıydım? Aklıma geliyor da, neden hiç aklımdakiler başımda, başımdakiler aklımda değil? Yoksa buna hayat mı deniyor? Gelmiyordur da ben bunu aklımı beğenmek için çekip sözde aklımın yanına koyuyorumdur, herhalde böyle oluyordur. Babamın bana ema-

net etmek istedikleri kendinin değildi. Miras değildi. Beni kendi içinden çıkmadığı bir kabuğa, orayı makul ve makbul ve güvenli bularak sokmaya çalışıyordu. Bende bunu anlayacak akıl var mıydı? Herhalde yoktu, zaten olsa bu kabuğa girerdim. Demek istediğim buna galiba ben mani olmadım, olamazdım da, yaratılış ve miras kiminse ve bunu kime vermek istiyorsa o mani oldu. Mani olmak bazen koruyup kollamak, illeti sahibine sıvamak, bazen de bir hayat akışının devamı kimdeyse ona vermek oluyor, böyle anlıyorum. Buna eminim, kimse yaptım ve kazandım demesin.

Babam gençliğinde gençlik hummasına tutulmuş, öyle derdi. "Gençlik ateşli, yakıcı bir hastalıktır, hummadır, ben de tutulmuştum," derdi. Tutulduğuna inanırdım da nasıl iyileştiğini, işte onu bilemedim. Acaba hastalık geçen bir şey midir? Bana hastalık bir kere olduktan sonra artık bahsedilmeyen bir şey gibi gelir. Hastalık, niye iyileşsin ki, o artık öyle yapmaya gelir, yoksa niye gelsin ki? Bu humma öyle bir şeymiş ki merdiven görse ya da akşamsefası, bir yaşlı kadını görse yokuş çıkarken ya da bir adam saçında limonlu tarak iziyle, incir ağacının kokusu gelse odadan içeri ya da bir sokak satıcısı, bir ilaç çıksa pamuklu şişesinden ve bir koku salsa geçici devayla içeri, hepsi dertmiş, hepsi dert. Bunlar kimselerin olamadığından, sokakta, bahçede, ağaçta ve yolda öyle bakanla göz göze gelir gelmez kendilerini açık eden dertlermiş. Babam bu hummaya tutuluşunu, çocukluktan çıkmış ve hayatla göz göze gelmiştim, diye anlatmıştı. Bu göz göze gelişte ve değişte babam şiir okuduğu için ağır yara almış, hatta bir daha belini doğrultamamış. Böyle demişti. Şiir okuduğu için hem derin bakıyor hem anlamadan bakıyor, bir an çok fazla anlıyor, o anlayışını taşıyamıyormuş. Kendini kendinde öyle bir yük duymuş ki başka da bir şey taşıyamamış. Sık sık gittiği Üsküdar'dan girip çıktığı yerlerden üç beş tanıdık edinmiş. "Tanıdık" tabiri onun için her şeye yeten bir tanımlamaydı. Tanı-

dım ve aldım boyumun ölçüsünü, anlamına gelebileceği gibi daha çokça da, tanıdım, etini budunu bilirim, faydasız bir biliş, ben ona faydasız, o bana bigâne birbirimizi biliriz demeye getirirdi. Bazı anlara, bir söze ve bakışa, ani bir ikrama kıymet verirdi ama bunların arkası önü olmadığını bildiğinden, büyülü bir an yakalamış gibi duyar, kesip saklardı. O dönemde bazı yaşlı başlı çevre adamları ile oturup kalkmış ve onlardaki sükûndan bir yol ya da şifa bulmadıysa da kendince içine yerleşilebilir bir hayat parçası bulmuş. İhsaniye'de, Doğancılar'da gidip geldiği birkaç kimsenin, nasıl denir, günü geçirişlerine imrenmiş. Bunu söyleyebiliyorum. Çünkü bana hiç sanattan, çalışmaktan, yola koyulmaktan, yaptığı iş olmaktan, böyle olabilme arzusu duyduğundan bahsetmedi. Söylediği; o ağır adamların ve değişmeyen elbiselerinin, evlerinin salonlarının ve odalarının, mutfakta kaynayan demlenen çayın ve cam şekerliğin ona bakma ve baktığı yerde kalma arzusu verdiği idi. Dünyadan sıyrılmış o şekerin, ne kılıklara girmiş hemcinslerinden tümüyle habersiz cam kabı ve küçük maşası ile bir saltanat yaşadığı idi. Bu kimseler de bir saltanatta, çok eziyetli de olsa bir ruh saltanatındaydılar. Babam o eziyetin de, saltanatın da, o bilişin de, bilmeyişin de hiç kendinin olamayacağını biliyordu ama başkasındaki, ona bu kapkaranlık yerde, işte bir ev ve ışık gösteriyordu. O da bakıyor ve duruyor, beğenir gibi duruyor, biriktirip o da alacakmış gibi duruyor, hâlbuki kılını kıpırdatmıyordu. Onlardan birkaçını hat yazar, eskiz hazırlar, tuğra çekerken görünce, bu sonsuz kıpırtısızlıkta onlardan çıkan sesler ve görüntüler çalışmanın, sanatın ya da bir şeyde kaybolmanın değil hareket edebilmenin ona harikulade gelen salınımını veriyordu. Bana, hafızlığa çalıştığım vakit "Sallanacaksın Sadullah Efendi, sallanacak, başlayıp sona getireceksin; tekrarlayacak, yorulacaksın," derdi. Birisi sallandı mıydı, önüne kitap açıp içine yerleşti miydi, bir şeyin içinde kayboldu muydu babam onu kurtulmuş sayardı. Bana

en çok dediği de "Kurtulacaksın hem de kurtulmaya çalışmadan, kurtulamayanı tanımayacaksın hem de cani olmayacaksın, tanımadığın şeyler seni kurtaracak," idi. Yirmi altı yaşında iken oturtulduğu bir masada o da yazmaya başlamış. Ama sevdiği, bir yazı masasına oturmak olmuş, yazmak ve hat sanatına nüfuz etmek değil. Bana "Sadullah Efendi, bir masada seni bekleyen krem renkte bir kâğıt, kalemler, hokkalar, divitler, maktalar ve şöyle önünden dolaşıp senin olduğuna inanamayıp oturduğun bir tahta iskemle olursa tamamdır. Sen oraya oturduğunda sanki dünyada seni meşgul eden ve kirleten şeylerden aslında uzakmışsın ve dünyadan almak istediğin bu kadarmış gibi köşeciğine oturuvermek ve bir fincan çay ile normalde rağbet etmeyeceğin nemli bir bisküviyi için titreyerek yemek o kadar güzeldir ki bütün günahların bağışlanmış, sen de bir daha günah işlemeyecek bir yaratılışla artık iskân edilmiş gibi olursun, beni duy Sadullah Efendi, beni duy," derdi. Duyardım, duyardım ve bu sözlerden çocukken cinayet gören gibi, hem korkar hem etkilenir ama cinayeti cinayet yapanı bilmediğimden büyüklerin sandıkları gibi de fena olmazdım. Çocuğun ömrü ölenleri, ölmeye çalışanları görmekle geçiyor ve çocuk o sırada elinde dondurması ile kaydıraktan kayıyor. Sorsalar, soranı niyetinden hemen anlıyor, önce ağlamaya başlıyor, ahları vahları dinliyor ve sonra bir arkadaşını görünce başlıyorlar adamın nasıl düştüğünü ve yüzündeki ifadeyi birbirlerine anlatıp gülmeye, gülmeye. Ben de babamın bu hallerine sanırın onu tedirgin eden, onu korkutan bir bakışla bakar, sonra da sokakta arkadaşlarıma taklidini yapardım. Kötü biri miydim, her kötü gibi herhangi biri miydim, babamın benden tam ne istediğini anlamadığım bazı anlarda söylediği gibi, "Gayetle normalsin Sadullah Efendi, gayetle, bu normallikler çok işine yarayacak ama birikenler, normallikler de başına iş açacak, ithal anormallik sahibi olmaya çalışacaksın, dünyanın en perişan malını almaya paza-

ra çıkacaksın, en olmadığa olmadık bedeller ödeyeceksin, senin de olmayacaklar, gayetle normalsin Sadullah Efendi, şimdilik çıkar tadını."

Babamın bu gittiği yerlerde ilişti̇ği bir masası, sandalyesi vardı anlaşılan. Avucunda sıkı sıkıya tuttuğu bir çay bardağı ile dünyaya, ona zarar verıneyecek bir kuş gibi tünemiş bakışı vardı anlaşılan. Kuş bakışı ise zaten en onun olan bakıştı. Evimizde belki bu evlerden kalma bazı masaları, kâğıt kalemi, takımları ile oralardaki oturuşun bir benzerini imale çalışır gibiydi. Sık sık kimin nasıl oturduğundan, nasıl yazdığından, ayağını çatışından, günün bitip akşamın bu evlere yatıya gelişinden bahseder ama bunları tek başına yapamadığını da farkederek ufak bir hatıra eşyasına bakar gibi odayı, masayı ve eşyaları seyrederdi. Bunlar hatıradan öteye geçmedi. Babam hemen her gün hat masasına oturdu, her şeyine baktı, neyi seyrediyorsa etti. Onun bu çalışmadan duruşları bana hep çok tuhaf, sonraları da epey perişan görünmüştü. Bir şeyler dediği, heyecanla anlattığı vakitler hep boş kâğıtlarını ve masasını görür, sözlere geçemeden onları gözümden düşürürdüm. Gözümde olan, hareketlilik ve "Ne?" denince "Şu" denmesiydi. Babamın gözlerini batırıp batırıp çıkardığı karanlıklar bana istediğim hiçbir şeyi getirmiyordu. Dışarısı parlak, insanlar neşeli, benim içim kıpırtılıydı. Ev karanlık, odalar gölgeli, bahçe sıkıntılı, babam tuhaf uzun konuşmalarla sarhoş, masalar, kâğıtlar, kudüm ve durmadan çalan yeknesak şarkılarla burası kurtulmak istediğim bir yerdi. Okula gidip gelmeyi bu yüzden sevdim, derslere bu yüzden çalıştım, bu yüzden arkadaş edindim, onların evlerine bu yüzden çok gidip geldim. Ben böyle oldukça babamla aramızdaki mesafe daha da açılıyordu. Daha eskiden, hep beraberken bazı söyledikleri beni güldürür ya da düşündürürken bu hal artık seyrelmiş, hatta kaybolmuş, dahası uzak durmak istediğim bir şey olmuştu. Her olağanlık ilgimi çekiyordu, bu da babamın dikkatini

ve başka şeylerini çekiyordu. Babamla beraberken bazen bir gün boyunca pek çok camiye girer çıkardık, babam seyrek seferler hariç namaz kılmazdı. Ve bizim oralarda, bir sütunun dibine sırtını yaslamış, halıya oturmuş bakar ve durur halimiz dikkat çekerdi. Önce baba oğul bir sıcaklıkla karşılansak da bu bir boşluğa dönüşürdü. Babam bakar, bakardı. Bütün ömrü boyunca baktı. Akşamüzeri uzun seyahatimiz Beyoğlu'na, Tünel Meydanı'na vardığında gözleri kamaşmış gibi durur, ben de yanında meydana bakar bakar, nereye baktığı, neyi dinlediği de belli olmadan bazen sırtı eğilerek eve zor dönerdik. Bazen böyle bana pek zor gelen bir günü güzel bir lokantada yemek yedirerek bitirirdi.

Babam hattatlara onlara baktığı müddetçe hayrandı. Gözlerini çektiği vakit dünyanın her hali karşısında hep hattat kalmaları galiba ona bir çiçeği beğenmek gibi geliyordu. Namusunu, kanaatkârlığını beğendiği bir adamın, zor ve anlayışla yaklaşılması, geniş kavranması gereken durumlarda da kanaatkâr ve dar kalması nasıl bir kırıklık ve hiddet getiriyorsa babam da hattatların ve onların evlerinin onu başka yerlerdeki duygu ve ıstıraplarında ellerinde çay bardakları, kalplerinde alışageldik rahatlık ile tamamen yalnız ve anlaşılmaz hem de gördüklerinde büsbütün garipseme ile bırakacaklarını biliyordu. Başka yerde, az çok sezilebildiğinde de hattatların yanındaki kanaati ve dünyanın bakılan veçhesini yitiriyor, onların aşındırıcı ve talepkâr hayatları ile eski, tamamı kendinin olmayan belki seyirlik sükûnu arıyordu. Daha doğrusu kendine yeten, emin ve talepsiz adamın normalde insanı rahat bırakan hali, kendisi anlaşılmaya muhtaç olduğunda acı veriyor, anlayabilecek olanın bir kere anladığı ve okşadığı ile her zamana yayılma ve aynılığı onu gene sıçratıyordu. İhtiyaç duyduğu vakit ihtiyacı karşılayacağa gitmek de pek yakışıksız ve bir kereden sonra hemen tanınan bir durum olduğundan sükûnu hattatların yanında, derdi tek başına çeki-

yor, hattatlar da yalnızken ya da başka durumlardaki hallerini herkes gibi kendilerine gösterilmeyince merak etmiyorlardı. "Dünyanın görünen yüzü bile çoğuna fazla iken karanlık tarafına ve derununa bakan benim gibi göremese bile süresiz bir baş dönmesi ve heyelanla çevrili Sadullah Efendi, beni görüyor musun, beni görsen dünyanın karanlık tarafını, gece iken gündüzü, gündüzken korkulu gece hazırlıklarını görürsün Sadullah Efendi," diyordu. Ben bunları dinler ve zaten kulağım sadece bunlarla dolu iken dışarı çıkar ve top oynardım. Babam bana kırılırdı, biliyorum. Bense bir arkadaşım ya da birinin annesi "Hadi akşam oldu," diye bağırdığında, kimsenin bilemeyeceği bir duygu mu desem, ince ince kesilme mi, üzerimde belirsiz kesiklerle isteksizce eve yollanırdım. Ev aydınlıkken bile gölgeli olurdu. Ortaokula başladığımda babamın bana çizdiği her tahsilden belge almış, ayrılmıştım. Bunların üzerine ortaokula başlamam babamın pek ağrına gitmişti. Onun niyeti bana ilkokulu bitirtip hafız ve kudümzen olarak bir hayata başlatmaktı. Dünyayı küçümsüyordu, okulları küçümsüyordu, öğretmenleri ve ders kitaplarını küçümsüyordu, üniversite eğitimini çok, belki de en çok, hakkında konuşamayacak kadar küçümsüyordu. Sokak köpeğine, kör dilenciye, kalaycıya, yoğurtçuya, galetacıya, alçasya ağacına... sonsuz hürmeti vardı. Müezzine, hattata, saatçiye hayrandı. Ben ortaokula başlayınca onun bütün küçümsediklerinin bir adayı olarak benim hayatta alacağım yeri de sanırım küçümsedi. Dahası bunu almaya istekli oluşumu ve buna hazırlanmamı küçümsedi. Aslında ben ne hayata, ne onda alınacak yeri tayine muktedirdim. Babamın sözleri ve davranışları o kadar herkesten başkaydı ki ben, bunu bir güzellik ya da başka türlü değerlendirecek halde olmadığımdan herkese koşuyor, herkese adapte olmaya çalışıyordum. Ama bir gizli yanımda, duyduğum başka sözler ve sokakta başka bir yürüyüş de vardı. Bunları ne yapacağımı

hiç bilemiyor, kimseye söyleyemeden dinlediğim bazı masallar gibi, inanmadan aklımda tutuyordum. Babam beraber olduğumuz müddetçe pek değişmedi. Kışın en soğuk ve karlı günlerinde buz gibi limonata içmeyi, göğsünü açıp gezmeyi hiç ihmal etmedi. Yazları birkaç kez birlikte bir yerlere gittik. Ben İstanbul'dan ilk ayrılışlarımda önce bir heyecan duymuştum. Ama sonra gittiğimiz şehirlere ve bilmediğimiz lokantalarına başka türlü bir toz ve toprak hatta bozkır kokusuna babamın çok zorlanarak dayanabildiğini fark ettim. İçimize kadar geçmiş, karaciğerimizi bile ısıtmış bir sıcak, toz kokusu kaldı hatırımda. Derin bir eziyetten, mecburi bir cefayı sırtlamış gibi dönerdik evimize. Gittiğimiz başka şehirler ve kasabalarda babam daha gelir gelmez, kalacağımız yere yerleşir yerleşmez, yanına ne almadıysa onu yakıcı bir özlemle özlemeye başlıyordu. Bu bazen bir pasta, bazen bir manzara, bazen bir ayakkabı bile olabiliyordu. Ona duyduğu özleme dayanamayarak üç günü geçmeden İstanbul'a dönüyorduk. Ama döndüğümüzde babam ne o pastayı yiyor, ne ayakkabıyı giyiyordu. Başka şehrin sokaklarında el ele zincire vurulmuş iki köle gibi dolaşmamız ve babamın biteviye konuşmaları, bazen şarkı söylemeleri, müthiş bir kederle orada oluşumuzdan bahsetmesi hep aklımda. "Görüyor musun Sadullah Efendi, gün burada bitmiyor, bir yere gitmiyor, sabahtan beri hâlâ sabah, bak on saattir hâlâ sabah, sabah dokuz buçuktan çıkamadık, geçmiyor Sadullah Efendi, zaman üstümüze yapıştı, aktığı yerde kaldı, ne kadar ağır ve yapışkan, ne kadar ezici ve kahverengi, küspe kokusuna bak, erkenden evlerine kapanan ahaliye bak, şu bisikletin zincirine bak, gökyüzüne bak, şu okunan uyduruk ezana bak, şu kadının yürüyüşüne bak, havadaki zerrelere bak, üstümüze yapışanlara bak, toz kokusuna bak, her yer gri ve sarı Sadullah Efendi, burada da ölmedik ya, Allah korusun ölmezlerden mi olduk, sonsuzluk, Allah korusun böyle bir sabitlikte durmak mı yoksa?"

Olayların ve yapılan işlerin üzerinde durmak ne kadar faydalıdır, ben bunu babam hususunda pek bilemedim. Bilemediklerimi öğrenmek onların vaktini beklemekse, eh bekledim. Liseyi bitirmeme yakın benden, eğilimlerimden ki bir eğilimim yoktu, bahsetmeye ve bir hal çaresi hakkında konuşmaya çalışıyorduk. Tüm eğilimsizler gibi herkesin üzerine eğilmesinden kaçamış belli şeylerden birine saplanıp kalacaktım, bu çok belliydi. Babam belli şeyler hakkında konuşmayı sevmediği gibi ben de artık onun konuşmayı sevmediği idim. Bu hal aslında çok kabul edilmiş ve haklılığına, dayanıklılığına inanılmış bir hal değilse bile nasıl oluyorsa insana bir uzaklaşma ve orada olmakla çekeceğiniz azaptan kurtulma arzusu veriyordu. Ben babamla aramızda açılan boşluğa düşmemek için durduğum kenarın çevresinde yürümeyi tercih ettim. Hatta diyebilirim ki başka da yürüyebileceğim bir yol yoktu. Ama o boşluğu, o baş döndürücü karanlığı bilmemiş, görmemiş, inkâr etmiş değildim. Babamdan uzaklaşırken yerleşemediğim, şeklini alamadığım bir şeyi kenara koyuyor gibiydim. Hatta Fransa'ya giderken içimde hiçbir duygu yoktu, ne kurtuluş ne keder. Bu kurtulmayı da kederlenmeyi de bilmemekmiş. Sonradan düşününce bulunmuş bir düşünce de olabilir bu. Düşünmeye başlamak kederlenmeye de başlamakmış, bu nasıl ne vakit oldu, onu da bilemiyorum.

Fransa'ya adım attığımda ve yurtta kalmaya başladığımda üzerimdeki dünya haritası dağları, denizleri ve sınırları ile silinmeye başladı. Bu hemen oldu. Ben bu silinmiş haritada kendimi yersiz yurtsuz, dilsiz dişsiz tuhaf bir sallantıda duydum. Bir yandan dilin hakkı ile üstesinden gelememek, bir yandan aşinası olunmayan bir hayat, sallantımı yine de bir zemine oturttu. En iyi zeminin altından kayan olduğunu hissetmedeki geçicilik ve yerleşik olmama, konuşkan ve arada girişen seyirci olma halinin yaşama hem de tadıyla yaşama olarak algılandığı bir devre ve yere göç ettim. Ruhum,

varsa, zaten kaygan ve kaypaktı. Aklım ve fikrim kendilerinden bir şey beklenmediği müddetçe yerinde, beklendiğinde firardaydı. Firarda iken bile soluk soluğa, korkulu ve tedirgin değildi, sadece uzakta, kendince emniyette idi. İlk senem, hatta ikinci rahat geçti. Mimarlık beni fiziken yoruyor, belki fiziken bile fazla yormuyordu. Hayat, galiba bende nüfuz edecek ya da incitecek bir şey bulamıyordu. Çevremde dolaşıp sıkılıp gidiyordu. Ben bunu kendi dayanıklılığım mı sayıyordum acaba? Bazen çevremdeki arkadaşlara kulak kabarttığımda acaba dünya, bu yusyuvarlak şey nasıl bir dönüşteydi de kiminde mide bulantısı, kiminde eğlence, kiminde yükseklik korkusu, kiminde göğe merdivensiz tırmanma ile beliriyor diye düşünüyordum. Ben ne döndüğümüzü anladım, ne zınk deyip durduğumuzu, tasasız bir yolcu gibi başımı koydum da uyudum. Babam bazen koltuğun, kanepenin kenarını tutar da "Dünya iyice azdı, şuna bak zırıl zırıl dönüyor," derdi. Arkadaşlarımın içinde yüzü bazen babam gibi süzülmüş ve dertli olanlar görür ama bunu merak etmezdim. Hem merakım yoktu hem babamın bana çocukluğumda bu merakın karşılığı olarak anlattığı şeylerin hiçbiri benim için dünyada yoktu. Babam ve bu saz benizliler boşuna titriyor, üzülüyor, her ne için bu hale giriyorlarsa bu halleri bana sıkıntı veriyordu. Yazları haziran sonu gibi İstanbul'a geldiğimde evimiz, bahçe ve babam bana geçen yıllarda olduğu gibi pek sıkıntı da vermemeye başlamıştı. Daha önceleri bu manzarada ve bu hayatın içinde benim keşfedemediğim, en azından bana ait olmasa da gülmeme mani bir dert var gibi gelirdi. Evimiz ve babam, ölüsü olan bir ev gibi zaruri o evin havasına bürünüp kendi duygu, neşe ve halinizden feragat edip onlardan bir süreliğine uzaklaştığınız bir yer gibiydi benim için. Babamın balkonda dinlediği ve dinlerken midesini tuttuğu müzikler, baktığı ve sallantısını seyrettiği ağaçlar, girip çıktığı avlular, camiler, yokuşlar, çarşılar, pazarlar, bütün

bu yasını tuttuğu şeyler benim kendimce bitmesini ve çıkmayı istediğim görüntülerdi. Sonraları bu görüntülere dâhil olduğumda yani İstanbul'a gelip de bütün bunları, bu köhne ve tuhaf halleri tamamen kendi dışımda ve dünyanın belki bir başka manâsında duyduğumda rahatsız da olmamaya başladım. Rahatsız olmak kendimi biraz olsun içinde ve parçasında duymamla, ona göre davranmamla oluşan bir şeymiş herhalde ki kendimi dışarı atınca bu dert başkasının derdiymişçesine silikleşti ve gözümde gitgide ufaldı, seçemez oldum. İstanbul'da geçen birkaç yazdan sonra bu tatillerim daha da kısaldı ve bir haftaya indi. Bir hafta, zaman kısalığı yüzünden benim önümdeki zamanı düşünmeyip daha rahat davranabildiğim ve içine yerleşebildiğim bir zamandı. Bir ay olsa o bir ayın çuvalına girecekleri düşünmekten, gireni çıkarmaya çalışmaktan bariz bir gerginlik duyacakken bu bir hafta, bir haftalık valizim gibi dar, küçük ve kendi bencilliğine sıkı sıkıya sığmış, başka şeye yer bırakmamış haldeydi. Bu bir haftayı gören bana ilişemiyor, hafiften sezilen bir kırıklık ve buruklukla kenara çekiliyordu. Ne yiyor ne yediriyordum. Kendime göre bir şeyin tam kıyısında duruyordum. Kıyım da dardı, az görüyordum. Azlığı gözümde azımsamıyordum. Fransa'da babam gibi kederli ve kenarda duranların hep bir şeye sanatkârane bakanlar olduğunu görüyordum. Şehirdeki ışıklar bir filmdekine benzetilince ve o filmdeki sahnelere yaklaşınca keder veriyordu, filmi bilmeyen mikrop kapmamış gibi rahattı. Kendi derdini şairinkine benzeten, bakışını dizeleştiren hastalanmış gibi oluyor, elindeki kahve ve süt soğuyordu. Havuzlar, fıskiyeler, meydanlar, ışıklar, hastaneler, barlar hep geçmiş ve söylemiş olanların bilgisi ile ağırlaşıyor ve görüntüleri içe düşen akisleri başkalaşıyordu. Aslında gerçekte belki beş kişi hastalanmıştı, belki on kişi görmüştü ama bu masalı dinleyenler, bu cine inanmış ve o geceye tapınmıştı. Rimbaud deniyordu, Baudelaire, Lautréamont, on-

lar belli ki çarpılmıştı da sonrakiler ve şimdikiler cin görmeden cinin sanrısına çarpılmıştı.

Okulu beş buçuk senede bitirebildim. Ne acele ettim ne dertlendim. Bunu bile şimdi lüzumsuz söyledim. Babam bana görüştüğümüzde daha sıcak ve ilgili davranıyordu. Ama biliyorduk ki ne aramızda yakıp tutuşturacak ve haliyle ısıtacak bir şey vardı ne ilgisini çekecek bir şey. Diyebilirim ki ona zor geldiği belli olan bir gayret vardı. Bu gayret o zaman bana her şeyin geldiği gibi gayet tabii gelmişti, hakkında da düşünmemiştim. Kendi başarım olarak görmedimse de bunu o vakit akıl edebilseydim belki de öyle görürdüm. Birlikte eskiden gittiğimiz, gezdiğimiz yerlere gittik, o hatayı biz de yaptık. Hata, gezerken ayaklarımızın altında ezilmedi de bu gezintilerden gayet diri çıktı. Ezilinecek yerden diri çıkmak hataymış, sonradan anladım. Babamla beş altı yaşımdan lise bitene kadar zaman zaman gidip geldiğimiz ve gezerken çeşitli hatıralarımızın olduğu yerlerde pek üzerinde durmadan ve bizde bir izi yokmuş gibi, hafifmiş ve tüymüş gibi yaparak, hafifçen silkinerek dolaştık durduk. Ben onun hafife alışından hem sanki memnun gibi hem sanki ben de hafife alınıyormuşum da bundan çok da memnun değil gibi, ama bunu ben istemişim de istediğim olmuş gibi, memnuniyete de gayrimemnunluğa da mesafede bir tuhaf yerde duruyordum. O yer neresidir, bilmiyordum. Babam ile son görüşmemiz böyle oldu. Ekim sonunda öldüğünü haber aldım. Bir charter uçağı ile ertesi gün geldim. Üzerimde babasının cenazesine Fransa'dan gelen ve hafif yorgun, hafif havalı, hafifliğin çeşitli türlerinden havalar vardı. Bu, bana bile görünüyordu. Kendi parfümünü koklar gibi kendimi kokluyor, etrafa ne yaydığımı da fark ediyordum. Allah yaratmıştı, ben de herhalde Allah'ın belasıydım. Bunu çok gizli bir yazı gibi bir görüp bir kaybediyordum ama asıl olan, bunun yazıldığını biliyordum. Cenaze hazırlıklarını eş dost hallet-

miş, bana acısı olan bir evlada davranır gibi davranıyorlardı. Ama ben bu davranışlarda acımı etrafa hissettiremediğimi, dolayısı ile hakkıyla teselli de edilemediğimi, kendi acımı da çekemediğimi, ölümü anlamadığımı seziyordum. Acı sanki vardı da geziyor ama sahip bulamıyor, kendisine katlanacak bir yürek arıyordu. Beni şüphesiz beğenmiyordu. Acının beğeneceği biri olmak bana çok uzaktı. Belki de bu yüzden ben de kendimi hiç beğenmiyordum. Sanki biraz utanıyordum. Bir ağrı daha beğenip de bana yaklaşmamıştı. Cenazede ağrı duyamamak ve dünyanın gelmiş geçmiş tüm aptallarının acı sandıkları o boşluk duygusu ile caminin avlusunda duruyordum. Cenaze namazı ve dua çabucak geçti. Avluda yirmi kişi ya var ya yoktu. Birkaç kişi gelip bana bir şeyler söyledi, babamı methettiler. Methederken söyledikleri sözlere kulak kesildim. Methedilen babam tabutta, yüzü herhalde daha solgun, hiç inanmadan, giderek daha soluyordu. Avluda iki tane bank vardı. İhtiyarlardan ikisi hemen geçip oturdular. Öğle vakti hava çok güzeldi. Kendimi şu ölünün ve ihtiyar arkadaşlarının yanında, yerde eşelenen birkaç güvercin ve güneşin altında, böyle bir ölünün yanına göre çok fazlasına layık, derdi keşfedilemeyen, yeterince farkına varılamayan mevsimlik bir çiçek gibi duydum. Ölen ölmüştü de şu delikanlı, Fransa'dan gelmiş, uçaktan inmiş, dün başka bir peynir yemiş, yeşil montu ve bej gömleği ile kimseye hitap etmediği şu yerde, değil mi ama sanki bana da yazık oluyordu, şu halim hiçbir yere, hiçbir hafızaya saklanmıyordu.

Cenaze, oradan kabristana gitme, akşamüstü eve dönme, birkaç gelen giden derken gün bitti. Geceyi evde tanımlayamadığım duygularla kalacağım ve nasıl geçireceğim derken, duygu aradım da sanki bulamadım. Saat on gibi de yattım, sabaha kadar uyudum. Sabahleyin üzerimde bir hafiflik ile biraz evi dolaştım, odalara girdim çıktım. Bu davranışları da pek kendime yaklaştıramadım. Akşam uçağı ile döndüm.

Arkadaşlarımdan bazıları babamın ölümü ile ilgili ufak tefek bir şeyler sordular. Onlara cenazeden, cenaze namazından, camiden, kabristandan bahsedemedim. Daha batılı bir şeyler, evde bir yemek yenilmesi, tören falan gibi ipe sapa gelmez bir şeyler anlattım. Kimse de fazla ilgilenmedi, bir iki tanesine bu tip tören tuhaf geldi. Müslüman olup olmadığımı sorduklarında da sıkıldım mı ne yaptımsa, bu da Müslümanlığın bir çeşidi imiş de tam da öyle değilmiş gibi bir şeyler söyledim. Kimseye bir tat ya da bir teşvik vermediğinden tatsız konu daha da tatsızlaşarak kapandı.

Beni ve zihnimi, özel hayatımı sarsalayan, meşgul eden bir şey olmadığından okulu sorunsuz bitirdim. Parlaklar, sürekli bir derde batarlarken ben, bana anlatılanlara, neyin sıkıntısının çekilip neyle tökezlenildiğine akıl erdiremiyordum. Sadece eskiden bazen babamın bakışlarında gördüğümü az çok andıran bir kırgınlık ve hiddet duygusu muhataplarımın yüzünde geziyor ama ben bunu ne elimle ne dilimle silip geçirebiliyordum. Zaruret halinde sözüne, bir bilgisine başvurulandım. Bunu görüyor, pek de hoşlanmıyor ama çaresi nerdedir, çare evrelerini geçirdim mi bilemediğimden, üzerinde de çok duramadığımdan halimle kalıyor, halime alışıyordum. Ertesi sene doktoraya başladım. Çevremde ya anlayamadığım bir parıltı ile kendilerince ışıldayan az sayıda insan ile hiç tadı tuzu olmayan çok sayıda insan vardı. İnsandaki tat neydi, nasıl oluşuyordu, neye göre tercihler yapılıyordu, bilemiyordum. Kuru bir bisküvi gibi olduğumu, ancak çok acıkanın, başı sıkışanın el attığı bir rağbette olduğumu seziyordum. Ama başka türlüsü nasıl olmuş ya da benden daha ne olur bilemiyordum. Yavaş yavaş kendimden sıkılmaya ve dönüp bakmaya başladım, yirmi sekiz yaşındaydım. Kendinden sıkılan ne yapar bilmiyordum. Başkalarından sıkılmıyordum. Şimdi baktığımda, fazla anlamasam da başkalarından sıkılmamanın zaten başlı başına bir ölçü olduğunu görü-

yorum. Sıkılmayan sıkıyor. Başkalarından sıkılmıyor ama bir tat da almıyordum. Etrafıma baktığımda, neyin neye yöneldiğini gördüğümde bu görüntülerin ve bu kurulmuş gibi gidişlerin manâsını çözemiyor, sezemiyordum.

Babamın ölümü ile bazen rüyalarımda gördüğüm çölde tek başıma kaldığını duygusu gündüzleri de sık sık beni yokluyordu. Ama sanki bütün dünya bir çöldü de bir ben, hem de sonsuz bir hayatla kalmıştım. Önümde sayısız zaman ve ben bütün perişanlığımla bu zamanların arasında vardım. En korkulu ve beni gündüz düşlerimde çok tedirgin eden bir şeydi bu ve çölün rengi bazen çok parlak bir sabah ve uzun bitmez öğleden sonralar, bazen de kızgın ve sabaha erişemeyen gecelerin rengindeydi. Kendimde bir kül, üzerimde bir kurum rengi görmeye başladım. Çevrem ve arkadaşlarım, herkes bir hava ve adeta bir kişilik oluşturma yarışındaydılar. Olanın neye yarayacağını bilemiyordum sadece, bana bakanın gözüne de sanki bir grilik çöküyor, başkaları geldiğindeki gibi karşılanmıyor, öyle uğurlanmıyordum. Kızların bana bakışı bezgin ve anı idare eder halde, erkeklerinki tamamen umursamaz şekildeydi. İlk defa kendi üzerime eğildim ve dilimi kendime değdirdim. Bir çakıl taşının tuzunu, toprağın, hatta bir böceğin kokusunu, ağaç kabuğunun rayihasını, bazen yanımdan geçen insanlardan onlara aitmiş gibi algıladığım neşe, parfüm, ter, elbise, hareket, öfke, telaş... Hiçbirini kendimde duyamadım. Tenimde boşluk tadı ve kokusu vardı. Önümdeki zamanı, ömrümü de bu boşluğa katınca bu kokusuzluk beni tedirgin etmeye başladı. Etrafımla ilgilenmeye, bakıp dinlemeye, onlardaki tadı keşfetmeye çalıştım. Bir kısmının sanki gerçekte bir tadı yoktu da gayreti vardı. Lezzeti yoktu da sosu vardı. Tat diye keşfedilmiş ve sahip çıkılmış bir şey vardı da bunlar birbirlerine çarpıp sanki bir şeyler bulup ya karışıyor ya iğreniyor ya halden hale geçiyorlardı. İnsanlar birbirlerinden, kendilerinde var olandan ve bu-

nun inandırıcılığından bir çekişme ve lezzet arayışında, doyma peşindelerdi. Ben bunlardan uzak, ayrı tutulan, raf ömrü uzun bir başka dünya yiyeceği gibi ellenmeden, koklanmadan, sorulmadan duruyordum. Bir iki seneyi kendi rafımda ve tozumda, dolup boşalmaları, kahkahaları ve feryatları duyarak, bunların neye olduğunu sezmeye çalışarak geçirdim. Tercih edilmemek ve sorulmamak beni sanki suskunlaştırmış ve bana gerçekten bir kavanoz hali vermişti. Bunu teyit edebileceğim kimse de yoktu. Ben hakkında konuşulmayan ve bahsi geçmeyen bir şeydim. Bu hali içime sindirdim ama kendimi de yok gibi duymaya, dünyadan silinmiş gibi duymaya başladım. İçimin alabileceği başka bir şey yoktu, benim koyabileceğim başka bir şey yoktu. Zaman zaman tatillerde ve çeşitli aralarda İstanbul'a geliyor, evimize giriyordum. Babamı ilk kaybettiğim ve eve girdiğim dönemdeki boşluk gene devam ediyor ama ben kendimi artık boşluğun farkında buluyordum. Gözlerimde ani bir kararma, içimde müthiş bir korku, bir ter boşaltıp, sanki içimi de boşaltıp kenara çekiliyordu. Eskiden duyduğum boşluk, sezilmeyen ve ağırlığı duyulmayan bir boşluk iken şimdiki bir hava basıncı gibi kulaklarımda ve başımın içinde sürekli yer arayarak geziniyordu. Böyle birkaç gün geçirip biraz etrafta dolaşıp, aynı uğultulu boşlukla geri dönüyordum. Gezdiğim yerlerde eskiden gezme nedenlerimizi arıyor; avlulara, ağaçlara, yokuşlara, dikenli çalılara, muhallebici dükkânlarına, sütlü tatlılara, haşlanmış tavuklara, çorba kâselerine, sıkılan limonlara, akmayan karabiberliklere, hesap pusulalarına, beyaz kısa önlüklere bakıyor ve eskiden babamla ne yaptığımızı, ne olduğumuzu, babamın buraları neyle doldurduğunu bulamıyordum. O zaman geçmişim de sanki kayboluyor, büsbütün baş dönmesine uğruyordum. Hatıralarım içimde bir anlam ve sebep kazanamayınca bir hırıltı sesi ile önümden geçiyor, ben onlara ürpererek anlamadan bakıyordum. Çöl o vakit içimde geniş-

liyor genişliyor, beni yutmadan tam ortada bırakıyordu. Evde asılı birkaç hat ve karalama, bazı resimler ve kitaplar, radyolar ve pikap bana eğilip dokunamadığım bir duygu ile uzaktan bakıyor, ben kendimi neye uzatacağımı bilmeden ve neyin parçası, neyin kaybı olduğu belirsiz bir vida gibi saplanacak yer bulamadan boşa dönüp duruyordum. Fransa'da iken çevremde dönen dünya, kenarından olsun ısırılmaya, bir parçası koparılmaya çalışılan ve dişli olduğunun ispatı sayılan dünyaya karşı çocukluğumda ve ilk gençliğimde duyduğum çekilme, yerini çekimserliğe ve süresiz bir çekingenliğe, korkuya bırakıyor gibiydi. O kadar geniş ve boldu ki ve ben sanırım fazlaca dardım ki bir iğne ucu ile yer açabileceğimi, o kadar kanatabileceğimi, verecek ya da alacak acımın bir iğne kadar olacağını seziyordum. Gözümde hep bir toplu iğne dönüyor, kendimle ilgili tüm tasavvurumu bu tuhaf obje sınırlıyordu. Doktoram bitmek üzereydi. Tatsızdı, iştahım yoktu. Başkalarının bir şey yapar ya da yürürken duydukları heyecanı ve kavuşma arzularını nedenleyecek bir şeyi ben bulamıyordum. Tercih edilmemek ve tercihleri anlamamak beni hiçbir tercih yapamayan yaptı. Berlin'e, Londra'ya, kısa bir süre Amerika'ya, çok kereler İtalya'ya gittim. Şirketlerde staj yaptım, bir hayli çalıştım. Çalışmak beni az da olsa teselli ediyor, oyalıyor ve iş vasıtası ile de olsa tercih edilir, hitap edilir birisi yapıyordu. Çevredeki hayat renkli görünüyordu. Arkadaşlarım, tanıdıklarım hep bir heyecan ve kayıp içinde, hep bir yakalama ve yakalanmama peşinde, kendilerini ve hallerini durmadan tanımlayarak, bu tanımları da gün günden değiştirerek ama bunu çok tabii sayarak arkalı önlü, ilerili gerili, koşmalı sıçramalı bir gidiş gidiyorlardı. Lezzet de alıyorlar mıydı, bunu tam bilemiyorum. Konuşurlarken sıkıntının da, derdin de, çalışmanın da, açlığın da... lezzetinden bahsediyorlardı. Ama aslında tüm çaba bunlardan kurtulmak üzerineydi. Sanki herkes tadın ne olduğunu biliyor, ama bun-

dan uzaklaşmaya çalışıyordu. Onları dinlediğimde yakaladıklarına da, kaçırdıklarına da, sevinçlerine de, üzüntülerine de kendimde bir karşılık bulamayıp karşımdakini memnun etmeyen cılız bir mukabele ile tatsızlığımı pekiştiriyordum. Tat gibi galiba tatsızlık da artan, şiddetlenen bir şeydi. Arkadaşlarım ya da karşılaştığım insanlar, kendileri hayatta derinleştikçe ve girdi çıktıları arttıkça ben daha yüzeyde kalıyor, aşağıya, derine de bakamıyordum. Bir gayrete geldim, kitap okumaya başladım. Otuz yaşındaydım. Michel Butor ve Foucault çok duyduğum isimlerdi. Duyduğumun peşine düşmek övülen bir yemeği yemek gibi değildi. Utandırıcı bir yanı vardı. Ama neden utandığımı tanımlayamadığımdan hep bir sıkıntı içinde cenderede duruyor, ne gevşetebiliyor ne çıkabiliyordum. Bu yazarların birkaç kitabını alıp okumaya başladığımda bunlardan ha bire söz edenlerin nereyi tutup silkelediklerini, nereden heyecana düşüp etkilendiklerini yine anlayamadım. Okumada biraz ısrarlı olayım dediysem de ısrar, bazılarının dediği gibi tuttuğunu koparmak değildi. Israr eden genellikle ya tutamadığının ya zaten kopmuş olanın arkasından bağıran mahalle delisine benziyordu. Israrla elde edilecek şeyin hiç ısrara gerek bırakmadığını gördüm. Çaresizlik ve tahammül, sözüm onlara değildi. Foucault usulca elimden kaydı, Butor masaya, iyice arkalara yerleşti kaldı. Ben kendimi onlara hiç değmemiş gibi buldum. Hani hiç yaşamamış gibi olmadım ama yaşadığım bu muydu? Zaman zaman elime bazı başka kitaplar geçti ama benim onlardan umudum yoktu, belki de vaktim geçmişti. Şimdi artık kitabın bana yapabileceği, tadını başkalarına, sıkıntısını bana akıtmak olacaktı herhalde. Çünkü bazı arkadaşlarım öğrenciliğimizde kitaplardan çok çektiklerini söylerlerdi. Ama anlaşılan çeke çeke sonunda ahbap olmuşlardı. Ben şimdi, ne bu ahbaplıkların arasına girecek, ne o sıkıntı ve azabı çekecek geçmişteydim. O geçmişi de silik ve manâsızlıkla kabarmış buluyordum.

Paris'te uluslararası bir mimarlık şirketinde çalışıyordum. Sık sık başka ülkelere gidiyor, birkaç ay kalıyordum. Üniversiteden bazı arkadaşlarımın çalışmamı ve bulunduğum yeri yadırgadıklarını haber aldım. "Renksizlik ve karaktersizliğin kariyer sahibi yaptıklarına bir örnek," deniyormuş benim için. Patronların, yeteneksizlerin yanlarında rahat ettiği, düşünmeden çalışan, talepsiz ve ruhsuz diye daha alışılageldik sözlerle de devam ediyormuş bu. Gerçekten de durumum hemen herkesten daha iyi ve sürekli idi. Bana bunları söyleyenlere aslında dilim ve aklım dönse benim de söyleyebileceklerim vardı ama bunu becerecek hiçbir teçhizatım yoktu. Bazen içim kabarıyor ama sözsüz, cümlesiz tuhaf bir kabarma duyuyor sonra kendi kendime sönüyordum. Derli toplu bir Fransız kızla evlendim. Kafasında derli topluluğunu dağıtacak bir şey yoktu. Bana hiçbir şey sormadı. İki kere yemek yedik, bir kere de araba ile gezdik. "Sinemayı çok severim," dedi. "Ben de," dedim. Hiç sinemaya gitmedik. "Müzik dinlemeyi sever misin?" dedi. "Evet," dedim, gülümsedi. Konular kapanır gibi açılıyor, açılırken kilit vuruluyordu. Bu ikimizi de rahatsız etmiyordu. Bazen berbat bir kadına düştüğümü anlıyordum. Ama berbatlığın membaını tayin edemiyor, iyiye nasıl davranacaksam ona da öyle davranıyordum. Çünkü ben de kendimi beğenmiyor, iyiyi istemiyordum. Onun da kendimin de iyi olmadığını bilmek içimi bir kuruluk ve süresiz pürüzlerle dolduruyordu. O bana acaba ne yapıyordu, bunu hiç bilemiyordum. Uzatmadan evlendik. Ne, neyle, nasıl uzar, onu da bilemiyorduk. İki odalı, merkeze yakın bir daireye taşındık. Fırından ekmeği o seçiyor, peynirleri dolapta beklemesinler diye az az alıyor, sirkeyi hardal ve zeytinyağı ile çırpıp çok az bir salata yapıyor, az gelirse ilave ederim deyip memnuniyetle sofraya oturuyordu. Ben Sadullah, merkeze yakın iki odalı bir dairede Voleta ismindeki bu kadınla ve bu kadarcık bir salata ile gıkım

çıkmadan oturuyordum. Bazen gözlerimde ani bir kararma ve şiddetli bir ağlama isteği ile acaba burada ne arıyordum?

Oturduğumuz apartman sonbaharda ve kışın çok karanlık olur, girişin sağ tarafından çıkılan müstakil merdivenler bile hep loş olurdu. Dairenin kapısına gelince elimde hazırda duran anahtar sanki kilide kendi kendine ulaşıyormuş gibi yolunu bulurdu. Kapı açılır açılmaz içeriden radyonun ve televizyonun sesi, konuşanlar tartışanlar, ayağımın altında rengi koyulaşmış ve silik lekeleri ile bir yer kaplaması, içeride gürültülü bir solgunluk, mutfakta ocağın üstünde kaynayıp duran sebzelerden hiddetle ateşe çarpan ve kızışan su damlaları, Voleta'nın radyoda konuşanlara hak verir şekilde sürekli başını sallaması, mavi eteği ve kahverengi gömleği, havucun iki ucunu kesip ağzına atışı, süt şişeleri ve mikrodalgaya teneke kutusu ile konmuş peynirden gelen koku, kinyonet ekmeği, masanın sarılı beyazlı örtüsü, televizyonda giderek bağrışmaya dönen tartışma, mutfaktaki ahşap kaplama masanın üstünde yanan ufak lamba, hepsi, bütün bu gürültü, kaynama, kesilen, doğranan sebzelerin sesleri, fırındaki tenekeli cızırdama, telesekreterin mesajı karşılıyordu. Beni karşılamıyordu da ben onların yanına, sandalyenin kenarına ilişiyor, iyi olmadığını bildiğim ama iyiye bir türlü göç edemediğim bu peronda, bu soluksuz duraklamada kendimi seyretme bahtsızlığını veriyordu. Manâsızlığa manâ tanımadığım halde şaşıyor, gürültüye sükûneti değerlendiremeden irkiliyordum. Karım, Voleta, şöyle kenardan bakınca beni ürküten bu kadın, beni nasıl o kolları ve boynunun iştahıyla sıkıyor ve kendinin olduğundan emin olduğunu bulup, çıkarıp alıyordu.

Sabahları parkta koşuyordum. Yaz kış demeden, iyice kar yoğun değilse, koşuyordum. Voleta koşmanın çok iyi olduğunu söylüyordu. Koştuğum için beni beğeniyor muydu bilmiyorum. Beğenmesi pek aldırış ettiğim bir şey değildi de

ona ve onlara güzel ve iyi gelen bir şeyi benim de yapmam sanki bana bir rahatlık ve bir anahtar veriyordu. Neden koşmak istemediğimi anlatmam için uğraşmam gerekliydi. Bunu anlatacak gücüm ve ikna edecek, etkileyecek bir dilim yoktu. Koşarsam niye koştuğumu kimse sormuyordu, ben de ayaklarımın toprağa pat pat vuran sesini kendime açıklama sayıyordum. Bu sesi, bir saate yakın koşarken sadece bu sesi dinliyor, toprağın kuruluk ve yaşlık durumunu, sertliğini, kokusunu hissediyor, çıkan ve bana kadar yükselen toz ve su zerrelerini kabul ediyordum. Alışıldık ve açıklamasız şeyleri yapmanın ve onların yanında yer almanın ekmeğin kabuğunu kemirmek gibi rahat bir yanı vardı. Yemeğe tuz bile ilave ederken bana neden tuz koyduğumu, tadın nesini yavan bulduğumu, nasılı beğendiğimi soracaklar, tuzun zararından bahsedecekler diye tuzluğa bile uzanamıyordum. Voleta yemeklere hiç tuz koymazdı. Anneannesi hiç tuz yemeyerek 102 yaşına kadar yaşamış. Voleta, "Bana 100 yeter," diyordu. Acaba tüm ilimlerin sahibi dünya bütün bunlara ne diyordu? Bilip yine de ağzını mı açmıyordu?

Voleta hayatımı doldurmamıştı ama ben onun da olduğu bir hayata sanki kiracı olarak taşınmıştım. Bu yüzden hiçbir şey, hiçbir değişiklik yapamıyor, çivi çakamıyor, gürültü yapamıyor, ha bire ödüyordum. Ödediklerim bir yerde birikmiyor, günün, ayın, yaşayabilmenin bedeli oluyordu. Noel'de, Paskalya'da renkli, süslü, albenili pastaneler, boyalı yumurtalar, çikolatalar, tavşanlar, çörekler normalde dini içine taşımamış Voleta'nın Katolikliğini kabartıyor, çikolata tavşanlara ve tavşanın içinden çıkan yumurta şeklindeki çikolatalara İsa'yı görmüş gibi seviniyordu. Jelatini açarken, kurdeleleri sökerken kendini de kurtulmuş ve bağından sökülmüş duyuyor, bana, eve dönerken uğradığımız bir kilisede yaktığı mum ile tüm dini sorumluluk ve inceliklerini yerine getirmiş olarak, "Böyle dinsiz olmana şaşıyorum, insan paskalya yumur-

tası yemeden, Noel keki yemeden, din içine nüfuz etmeden nasıl yaşar, inan anlamıyorum," derdi. Evde giriş holünün kapı üstünde Voleta'nın arada reverans yaptığı haçı vardı. Ona bu kadar din yetiyordu. Ben bu haça bakarken de gözlerimi kaçırmıyor ya da orada olmasından rahatsız olmuyordum. Kanlar içindeki İsa dahi beni pek tedirgin etmiyordu. Beline sarılı bez, saçlarının önüne dökülüşü nedense biraz dikkatimi çekiyordu. Teslimiyet, kendini feda ediş, ölmek, kurtulmak, öldü derken dirilmek, zaten diriydi ölü gösterildi demek, üç gün üzülüp üstüne tonla yemek, çikolata tavşanların uzun kulakları, pastane neşesi, İsa'nın "Neden beni yalnız bıraktın?" sorusuna gıcırdayan bir fırın kapısı kadar keskin bir ses cevap veriyor. Dumanı tüten çörek, herkesin kurulduğu bu sofrada yalnızlık arıyor, çatal, bıçak sesi soruyu da, soranı da susturuyordu. İsa gözümde bir bedbahttı. Hep süzgün ve muzdaripti. Neyse ki iki bin yıldır herhalde rahattı.

Hayata yerleştiğimi hiç hissetmedim. Evime girdiğimi hiç hissetmedim, Voleta hiç benimmiş gibi gelmedi, şirketin başarı ya da başarısızlıklarında ne göğsüm kabardı ne üzüntü duydum. Araba kullanırken geçtiğim yerlere, gördüğüm insanlara pek dikkat etmedim, yemekleri çok ayırt etmedim. Dikkatimi çeken şeylerden birisi, başkasının otomobillerin çekişi ya da vites değiştirirken hissettirdikleri ile yemeğin içindeki mantarla uyumu ile peynirdeki bekleme ve yağ oranı ile havadaki nem oranı ile... ilgili söyledikleri oluyordu. Ben havayı da, mantarı da, vitesi de fark etmiyordum. Dünyadan kesilmiş bir dilim et gibiydim de etin kalan kısmı ile hiçbir duyu alışverişim yoktu. Ondan kesilmiş bir parça olduğumu da duymuyordum. Öyle baygın, kendi kendime yana yatmış, sanki belli belirsiz bir kan sızdırarak duruyordum. Yalnız kaldığım uzun zamanlarda, iş yapmadığım, masanın başında olmadığım zamanlarda yürüyüşe çıktığımda, şehirlerde dolaşır ya da bir şey içerken kendimi bir akvaryum seyreder gibi his-

sediyor ama bazen de içinde miyim dışında mı onu bilemiyordum. Geçmişim, çocukluğum ve babamla geçirdiğim dönemlerim ile şimdimin hem hiç ilgisi yoktu, yoktu da hem de tam şimdi Grenoble'da, bu çok soğuk havada, arabayı park etmiş, benzin istasyonunda kahve içerken ve etrafa bakarken aniden yüreğimi ağzıma getiren, kahveyi ağzımdan püskürten, geçmişten üzerime yuvarlanıp beni toz haline getiren bu taş neydi? Önüme bir kahve daha geliyor, çevre, sessizlik, bisikletler, öğrenciler, kurşuni gökyüzü beni bir lastiğin ucunda çekiştiriyor, zamanı ve görüntüleri ordan oraya taşımadan bir gösterip bir kaybediyordu. Bulunduğum anın içinde miyim derken dışarı taşındığımı hissediyordum. Bu bana acıdan ziyade tatsızlık ve ani bir baş dönmesi veriyordu. Akşamüstünün sert rüzgârı bu kapı önünde, bu dağların arasında sanki arayıp bulup da beni dövüyordu. Başımı omuzlarımın arasına saklamaya çalışıyor, sonra da vazgeçip öylece duruyordum.

Çalıştığım şirkete sadıktım ya da neydim bilmiyorum. Patronlarım birkaç kere yüzüme karşı sadakatimi övmüşlerdi. Sadakat başka türlü de davranabilecekken bulunduğu halde kalma hali ise eğer, ben hiç başka türlü davranabileceğim bir durum gözlemlemedim. Ya da zaten ne bu durumu ne başka olabilecekleri gözden geçirdim. Sadakat eğer bu ise, pek iltifat sayılmaz. Ama hakaret sayılır mı, düşünmek lazım. Sadakatim neticesinde üç yıl Grenoble'da, iki buçuk yıl Strazburg'da, bir yıl Lorient'da yaşadım. Gidip gelmek, şehirlerarası yolculuk, otellerde ve şirketin ayarladığı tuhaf yerlerde kalmak bana zor gelmiyordu. Yaşamım ile ilgili düşünmek ve açıklama yapmak dışında hiçbir şey bana zor gelmiyordu. Dört ay otelde kalmak ve karlı bir günde on saat araba kullanarak eve dönmek bana zor gelmiyordu. Paris'teki evimizde Voleta kendi düzeni içinde yaşıyor, ben gideceğim zaman ne bir sıkıntı ne bir üzüntü ya da gizli bir sevinç duyuyordu. Valizlerim hazırlanıyor, ihtiyaç duy-

duğum bir şeyler olursa telefon ettiğimde gönderiyordu. Birkaç kez Grenoble'a geldi ise de havanın aşırı soğukluğu ve şehrin sıkıcılığı onu hemen uzaklaştırdı. Onu anlıyor, anlayışla mı karşılıyor yoksa aldırmıyor muydum bilmiyorum. Kendime ve başkalarına baktığımda işin aslını göreceğime hiç inancım yoktu. O an önümden geçen görüntü ne ise ben ona bakıyordum. Bunun da sadece bir önümden geçiş olduğunu hem de gerçeği de alıp geçiş olduğunu biliyordum. Bazen arkasından da bakardım, değişmiş olurdu.

Kısacık bir kasım günü yine benzin istasyonunun girişindeki hafiften terası andıran yerde kahve içiyordum. Daha önce çeşitli kereler karşılaşıp ayaküstü selamlaştığım yaşlıca bir adam da yakınıma oturdu. Yine selamlaştık. Yüzü bana aşina ve sıcak geldi. Ona uzanmak istedim. Birkaç kez göz göze gelince beni buyur etti, yanına gittim. Böyle soğuklarda artık kimsenin dışarıda bir şey içmediğini söyledi. Gülümsedim. Havanın soğukluğunun farkında değildim. Ufak tefek konuşmaya başladık Ne zamandır burada olduğum, yalnız olup olmadığım, evliliğim, karım, evime gidiş gelişim hakkında bir şeyler sordu, daha doğrusu bunu sohbet konusu yaptı. Öyle bir sohbet oldu ki anlattıklarım ve açıklamalarım adama hiçbir şey ifade etmiyor, bir şey anlatmıyordu. Beni ter bastı. Adamın basit sorularının sıradan cevapları bende yoktu. Şöyle söyleyip, karşıdakini de tamam, öyle mi dedirtecek bir şey diyemiyordum. Söylediklerimin söylenmemiş, hatta sorulandan başka cevapla karşılanmış bir halle dinlenmesine şaşırdım. Bana nasıl evlendiğimi, karımı sevip sevmediğimi, birlikte nasıl vakit geçirdiğimizi, yani herhalde sıradan sorular soruyor ama ben müthiş bir güçlükle karşılaşmışım gibi bunlara ya cevap veremiyor ya tutarsız, tuhaf şeyler söylüyordum herhalde ki adamın önce sıkıntılı, sonra hafiften buradan sıyrılmak ve alacağını almış hali ile kaybolmak isteğini sezdim. Bu beni hem meraklandırdı hem öfkeye benzer bir şeyler du-

yurdu. Beni tuhaf ve acınası bulmuştu. Acıyan bakışını fazla uzatmadan değdirip gidecekti, anlamıştım. Önce şaşkın, sonra hoşgörü ile karışık fazla durmayacağı belli yaklaşımı, içimdeki tuhaflık duygumu ve dünyadaki garipliğimi bana ilk kez bu çıplaklıkta duyurdu. İçimde derin bir sarsıntı duydum. Çocukluğumda bazen babamla camide, biz bir sütuna sırtımızı vermiş otururken birisi gülümseyerek gelir, "Oh baba oğul, ne güzel, vakti vakte mi katıyorsunuz, 999'luk tespihe mi durdunuz, Duhan geçti, Hacet'e daha var, Ebabil'in vakti değil, aman efendiler şu vakit ne namazına duracaksınız?" yollu bir şeyler söyler, bu söyledikleri ile çarpışan, aşan ya da okşayan cevaplar beklerdi. Babam önce bir gülümser, sonra gözleri boşluğa dikili, başını hafiften sütuna çarpa çarpa cevap vermeden oturmaya devam edince, babamın boşluğa dikili gözleri hiç başka yöne çevrilmeyince sohbet açan adamda bir ürperti ve diyebilirim ki kendine kızgınlıkla karışık bir uzaklaşma isteği olurdu. Ben sıkılır, utanır, başımı nerdeyse karnıma değecek kadar eğerdim. Adam alelacele bir selam verip kaçar gibi giderdi. Şimdi bu adam da ve anlıyorum ki pek çok kimse de benden uzaklaşma peşindeler. Cevaplarım beğenilmedi, halim beğenilmedi, dediğim duymak istediklerine değmedi, geriye uzaklaşmak kaldı. Ne isteniyor da ben veremiyorum, ben kendimi göremiyorum, bu adam gelip iki dakikada ne gördü de emin oldu, çareyi de kaçmada buldu? Ne çabuk gördü, ne çabuk belli etti. Ben bunu aslında biliyordum, daha önce de gördüm, gösterdiler, göstermezler mi, böyle bir şeyi, kendilerinin kaçıp seni bırakabilecekleri bir şeyi göstermezler mi? Ama işte bu adam bunu bana duyurduğunda ben artık başımı çeviremedim, kulağımı bir gürültüye uzatamadım. O bana söylendiğinde ve duyurulduğunda bu sefer ben de oradaydım. Hiçbir yere kaçamadım. Adam kalkmak üzere iken ben de kalktım, yanında yürümeye başladım. Adamda silik bir ürkeklik oluşmaya başlamıştı,

ben ise cesaret demeyeyim ama bir av köpeğine dönmek üzereydim. Hemen de kaçmak ister, ürkerlerdi. Madem ben böyleyim, sen de bunu gördün, beni teselli et, bana acı, gerçekten acı, bir şey yap, tuhaflığı görünce hemen uzaklaşma, kulağını sadece duymak istediğine açma, ezbere konuşmaları alkışlama, senin aklından geçeni söyleyince beni övüyormuş gibi yapıp kendi aklına biraz daha kucak açma. Bak perişan da var, bak camideki sütundan benzinciye uzanan kafa da var, babası Nakkaştepe Mezarlığı'nda yatan da var, ben de istemediğim halde varım, var mı yoklardan benimle yer değiştirmek isteyen; şimdi, şu an hazırın, ne yapalım karım gelmiyor, ben nasıl olduysa buradayım, bunlar tuhaf mı, her şey de tuhaf mı, bana da tuhaf geliyor, hatta bana bunlar rüya gibi geliyor, bir yokuştan iniyorum da yokuş bitmiyor, soğukta oturmak ve konuşamamak tuhaf mı, beni ağlatıp kaçıyorsun, kaçıp anca oh diyorsun, arkanda birini olsun ovunarak bırakmakla pek mi bahtiyarsın? Adam küçük zikzaklarla gideceği yönü tayine çalışır gibiydi ama ben yanından milim ayrılmadan ve konuşmadan yürüyordum. Bana dönüp gülümsemeye çalışarak, "Hızlı bir yürüyüşe çıktık herhalde, ne tarafa?" dedi.

Hayatımda ilk kez birisi beni hissetmiş de tepki, hem de çekingen bir tepki veriyordu.

"Bilmem, sizinle geliyorum," dedim.

Yüzünde gergin notalar geziyordu, "Ben eve gidiyorum," dedi. "Olur," dedim. Yüzü tamamen kasıldı. Yüz hatlarından ve onların seyrinden hayatta olduğumu duyuyordum. Demek yaşamak birinde bir şeye, kas seğirmesi olsun bir şeye sebep olmakmış. Omuz omuzaydık. Birden babamla gezerken olduğu gibi elimi tutmasını istedim, hem de ne istemek. Birisi ile böyle, bu yakınlıkta hem de başka türlü konuşarak yürümeyeli bir ömür geçmişti. Şimdi havayı koklayacağız ve bundan üstümüze serptiğinden bahsedeceğiz zannettim. Adamın elini tuttum ve dönüp, "Ne kokuyor?" de-

dim "Ne, ne kokuyor?" dedi. Benden uzaklaşmaya, elimi bırakmaya çalışıyordu. Bu kurtulma çabasından müthiş incindim, gayri ihtiyari gözlerim dolarak, "Hava ne kokuyor, her şey ne kokuyor, üstümüzde ne kokusu var?" dedim.

Adam durdu ve bana döndü, "Bakın," dedi sakin bir tavır almaya çalışarak, "dostça biraz sohbet ettik, lütfen bunu durduğu yerde bırakalım."

"Durduğu yer neresi, nerde durduk, ne zaman dost olduk?" dedim

Adam elini çekmeye çalışıyordu ve bu beni mahvediyordu. Babamla ellerimizin kendiliğinden kavuştuğunu, bunun için hiç söz sarf etmediğimizi, bir ağacın aramızdan geçmesine müsaade ettiğimizde hemen gene el ele olmaya devamımızı hatırladım. Kalbim gümbür gümbür atmaya başladı. Adam çok ani ve sert bir hareketle elini kurtardı ve koşmaya başladı. Ben de onunla aynı süratte, bir deli sürati ile arkasından koşmaya başladım. Ne olsa yaşı vardı ama kaçma arzusu ile gencelmişti, çok hızlı koşuyordu. Ben zaten bu koşmanın sonunda ölüm olsun, koşarken bu koşunun sonu ne olursa olsun artık kaldığım yerden kalkmayayım istiyordum. Adam sağ taraftaki bir sokağa saptı, ben de arkasından. Aramızda aslında mesafe yoktu, biraz daha hızlansam yakalayacaktım ama koşarken bir yandan yakalayıp ne yapacağımı düşünüyordum. Tekrar elini tutamazdım, bu, böyle koşmak bana bir ilişki biçimi gibi geliyor, beraber olduğumuzu hissediyordum. Hep koşsun, ben de üç adım gerisinden gideyim istiyordum. Elimi bırakmakla daha fazlasına razı olmadığını göstermişti, o halde bu da hiç yoktan iyiydi.

"Beni bırakma, hep koşalım," dedim.

Arkasını dönmeden bana anlamadığım bir şey söyledi. Yine de memnun muydum neydim? Birden sola sapıp bir dükkâna girdi. Ben de daldım. Dükkân kasap dükkânıydı. Adam kasabın yanına, tezgâha geçti, eğilmiş hırıl hırıl soluklanı-

yordu. Kasaba bir şeyleri hızlı hızlı söyleyip geçti. Ben onlara bakıyordum. İkisi de yaramaz adamlardı ama benden kurtulmaya çalışıyorlardı. İkisi de bir şey değildi ama ben, ben ne haldeydim ki şimdi onları tezgâhın ötesine geçirmiştim. Arkamı dönünce küçük, çift kişilik bir sıra gördüm, oturdum. Bana bakıyorlardı. Ben onlara bakarken bir ümit kaybı ve düşünce taşıyordum. Elimi tutsa da elini artık istemiyordum. Benzincide kahve içerken bana aylardır burada olduğumu, iki kez eve gittiğimi, karımın hiç gelmediğini, ondan önceki çalıştığım yerleri anlattırdığında gözlerinden bir merhamet ve sanki bana iyi gelecek bir merhem fışkırmıştı. Şimdi o merhemi kullanmak istemiyordu, bana süreceğine atmak istiyordu. Hâlbuki görmüştüm, o da bana yarayacak bir şeyi olduğunu anlamış, kaçıyordu.

"Şu merhemi verin," dedim.

Başıyla kasaba işaret etti.

Saat daha erken olmasına rağmen karanlık bastırmış, hava sertleşmiş, kısacık gün acı bir bakış atıp gitmişti. Şimdi sabaha kadar uzun, yavaş, karanlık bir şey vardı. Bu zaman mıydı, bir dehliz miydi, mağara gibi bir şey miydi içine girip beklemeye ve sonucuna katlanmaya mecbur olduğum. Şimdi buradan çıkıp nereye, saat altıdan çıkıp saat kaça gireceğimi bilmiyordum. Kasap bana dönüp sertçe, "Serseri, seni serseri, seni polise vereyim de aklın başına gelsin," dedi.

Beni serseri demekle aşağılayacağını, polise vermekle korkutacağını zannedecek kadar aşağılanmanın da, korkunun da ne olduğundan habersiz bir kasaptı bu. Gülümsedim.

"Serseri," dedi tekrar.

Keşke serseri olsaydım ya da serseri bu adamın sandığı şey olsaydı. Bunu ben bile bilebilirken kasabın ağzını dolduran sözden bu kadar habersizliğine şaşırdım. Teşekkür ettim. Dünyayı satır, ineği bonfile sanıyordu, kanı tezgâha sızan, kemiği şiddetlice vurup da kırdığı sanıyordu. Geçen gün gitti-

ğim dişçi de insanı çürük diş sanıyordu. Oraya baktığı için, insanın o kadarını gördüğü için o kadar ve o önemde sanıyordu. Bundan dolayı da kendini her şey sanıyordu. İnsan çürük diş ise dişçi de her şeydi. Kimse normalde dişçiye gitmek istemezdi çünkü dişçi insana çürük diş muamelesi yapardı. Bufalodan boynuz yemeyen, atın çiftelemediği, yaban domuzunun burnunun üstüne takıp yere vurmadığı kasap, şimdi bu hayvanların cenazelerini onların kendileri sanıyordu. Her şey ya kıyma ya antrikottu, her şey on ila seksen franktı. Aralarında konuşuyorlardı, yorgunluk ve bezginlik ayaklarımı ve dimağımı uyuşturmuştu. Şuraya az uzanıp uyusam dedim ve ikili sıraya iki büklüm uzandım, hemen sanki bir uyku kuyusuna düştüm de, düşerken kuyunun sağına soluna çarparken uyanır ya da uyumaya çalışır olduğumu sezdim, sonra derin bir uykuya kaydığımı zevkle hissettim. Birileri söyler de siz dinlemezken, birileri konuşur da siz uykuya dalarken hayat ne kadar güzeldi. Ağrı ve acı ile uyandım. Benim adam ile kasap, yanlarına da benzer birisini daha katmış bana bir iyi girişiyorlardı. Çok uykum vardı. Gözlerimi açmadım. Kaburgalarım ve belim müthiş ağrıyordu. Benim adam, "Geri zekâlının acı bile duyduğu yok," deyip geri çekildi. Acı duyuyordum ama sanki hoşnuttum. İşte kendimi şimdi karaciğerim, çenem, boynum ve belim ile tanımlayabilirdim. Hepsi yerlerinde bar bar bağırıyorlardı. Beni kolumdan sürükleyerek dışarı çıkarmaya çalışırlarken çocukluğumda Üsküdar'da, ağrıyan yerlere, açık olmayan yaralara berelere çiğ et sardıklarını hatırladım. Kasaba doğru dönmeye çalışarak "Bana şu belime ve kaburgalarıma, biraz da boynuma sarmak için biraz et hazırlayın, yağlı da olabilir, kanlı olmasın," dedim.

Eve döneceğim gün dönemedim. Birkaç gün daha otelde kaldım. Bir şeylerle ilgileniyor gibi yaptım. Halime dikkat edildiğini fark eder etmez ayrıldım. Voleta bir kez telefon etmiş nerede olduğumu sormuştu, otelde olduğumu söyleyin-

ce konu kapanmıştı. Grenoble yakınlarında zaman zaman bir sebep uğradığım bir kasabaya gittim. Bir gece kalıp tekrar yola çıktım. Kafam bulanıktı, uzun müddet araba kullandım. Çok yorulup nihayet durduğumda İsviçre'deydim. Lozan yakınında Vevey'de geceledim. Sabahleyin nehir kenarındaki parka gittim. İhtiyarlar tüm sessizliğe ve sükûna rağmen sessizlik ve huzurdan bahsediyorlar, havanın parçalı bulutlu olduğu da ilave edilince konu kapanıyordu. Ördekler yüzüyor, birkaçı kıyıda acelesi varmış gibi hızlı adımlarla, sesler çıkararak yarı eşeleniyor yarı da meşgul görünüyorlardı. Birkaç çocuk anneleri ile kıyıdaki ördeklerin yanında dolaşıyorlardı. Hava serin, gök parçalı bulutluydu. Hayatta oturup uydurulmazsa konuşacak ne kadar az şey vardı. Bütün bu suskunluk, suyun küçük şıpırtıları, ördeğin belli belirsiz adımı, bazen de eğilen bir ağaç dalı. Elinde gözünü ayırmadığı bir aletle koşan spastik bir delikanlı, "Dikkat, dikkat, çekilin, dengem bozuk," diyerek sendeleyen kemik gibi vücuduyla; ona varla yok arası bir bakışla bakan ihtiyarlar ve ağızlarından belli belirsiz çıkan söz: "Akşama yağabilir." Parkta dört saati geçkin oturdum. Öğleden sonranın karanlığı parkın da üzerine taşındı. Saat dört buçuktu. Saat ve bu park, kararan hava hep dört buçuğa ayarlıydı. Üzerime birden saatin hep böyle kalacağı ve parktaki ağırlıkla ve kıpırtısızlıkla duracağı ile ilgili bir korku geldi. Beni şiddetle ezdi. Ezilmek sevdiğim bir şeydi. Sanki ezildiğim vakit benden faydalı azcık bir su çıkıyor ve beni bir müddet yaşatıyordu. Bu suya, bu eziyetin zerresine bakıyor da sanki bir ummana bakar gibi dalıyordum. Akşam dokuz oldu, nelerden sonra oldu, bir ömür geçirdim de öyle oldu. Artık takatsiz otele dönüp yattım. Hiç uykum yoktu. Hiç ses yoktu. Bu sessizlikte bu odada ruhumun çıtı çıkmıyordu. Çatlamak üzere bir şeyler hissediyordum. İçimde kısmi patırtılar oluyor ama olup bir şeye sebep olmadan ve yeterince büyümeden gene küçülüyorlardı. Mini barı açtım, dört minya-

tür şişe vardı. Cin, votka, viski, Baileys. Dördünü arka arkaya içtim. Bir paket çikolata vardı, onu da yedim. Tekrar yattım. Yemem ve içmemle bir uyum hissettim. Minyatür içkiler ve koca bir paket çikolata bana uygundu. Utanıyordum. Sabah resepsiyondaki kız, "Dört minyatür şişe içki ve çikolata," diyecek, derken beni tanımış da olacak, belli belirsiz bir mimik, o da uzatmayacak, işte bu benim hesabım olacaktı. Kesilecekti. Yaptığım, yapabildiğim buydu.

Sabah tekrar, bu sefer ne yapacağımı bilerek yola çıktım, hiç durmadım. Ertesi gün öğleden sonra dördü on geçe İstanbul'daydım. Üsküdar'a evimize gittim. Ev tozlu, gölgeli, bahçe bakımsız ama kendiliğinden çıkan otların tuhaf bir güzellik ve gizem kattığı hali ile bana çekici göründü. Bakkaldan biraz peynir, biraz zeytin, tuzlu fıstık, su, ekmek ve çocukken yediğim gofretten aldım. Mutfağa girdim. Buzdolabını fişe taktım, gümbürdeyerek çalıştı. Camları açtım. Babamın odasına girdim. Eski bir kasetçaların tuşuna bastım. İçeriye giren sesi tanıdım, bildiğim bir saz eseri çalmaya başladı. Sesini biraz açtım, ne kadar açsam da çok fazla açılmadı. Akşam biraz aldıklarımı yedim, balkonda soğuk havada oturup fıstık yedim, iki bardak çay içtim. Odama girdim uzandım. Biraz uyuduktan sonra kalkıp babamın yatak odasına gittim, yatağı açtım, yastığı kokladım. Ruhumun başı döndü, çok derin, virajlı bir baş dönmesi, çok sarsıcı bir ağlama hissi ile kupkuru taş kesilerek sabaha kadar yattım. Sabahtan başlayarak babamın kasetlerini dinledim. Çoğu radyodan kaydedilmiş şeylerdi. Odaları dolaştım, balkonda oturdum. Otuz sekiz yaşındaydım. Kendimi hayatım her ne ise onun orta bir yerinde hissediyor, bundan da büyük bir acı duyuyordum. Daha genç olsam acaba değişebilir ya da babamın hep düşlediği gibi ve bana gözleri parlayarak anlattığı gibi genç ölebilirdim, şöyle daha yaşlı olsam kalan zamanımı büzüşerek geçirebilirdim. Şimdi ölsem genç ölmüş denmeyecek halde, ya-

şasam önündeki zamanın irkilttiği, dehşetle korkuttuğu bir haldeydim. Aslında belki de tam ölecek kıvamdaydım. Ne acıyanım olurdu ve gerçekten acınacak halim ne taşıyamadığı bir yaşlılığa korkuluk demirine asılmış gibi tutunmuş, aldığı nefesi ne yapacağını bilemeyen, çaresizce geri veren ve bunu her seferinde hisseden biri. Tam ölecek halde idim. Bunu düşünebilmek beni çok rahatlattı. Bir kapı, bir çıkış, işte vardı. O kapıya baktım, çok dardı. Sığabilecek miydim, geçebilecek miydim, ucunda ne vardı, büsbütün karanlık mıydı, daha çaresiz bir yere mi götürüyordu, buradan çıkmak için her şeye değer miydi? Düşündüm, gözüm hep kapıdaydı. İçimdeki süresiz boşluk duygusu kapıya kadar gidiyor, beni de sürüklüyor ama o arada, eşikte duruyordum. Kapı varsa çıkış da vardır diyerek ona yine minnetle bakıyordum.

Ertesi gün Ayazma'dan Üsküdar sahiline indim, yürüyerek Sultantepesi'ne çıktım. Koru'da dolaştım, Paşalimanı'na indim. Babamın beni çocukluğumda hafız olmam için götürdüğü camiye girdim, değişmişti. Oturdum, tanıdık, aşina bir yüz göremedim. Babamın camilere girdiğinde yüzünde oluşan ifade ve orada olmaya biçtiği değeri namazdakilerde de, avluda da kimsede göremedim. Birilerinden bana bir vakit ders vermiş hocayı sordum, vefat ettiğini söylediler. Bulsam ne yapacaktım bilmiyorum. Karşısına geçip de uyduracağını bir söz yok. Onun diyebileceklerini de anlayacağımı, anladığıma katlanabileceğimi sanmıyorum. Bir iz peşine düşmek istemedim. Çünkü babamın neyin peşinde olduğu bana hâlâ sır. Bu sır sokaklarda dolaşmakla, tanıdığa rast gelmekle, evde onun müziğini dinlemekle aralanmıyor. Belki o, o vakit beni olmam için dürttüğü şeylerde ben bir devam bulsaydım ya o sırrı bilecektim ya da zaten aramızda bir sırra gerek kalmayacaktı. Sırlara değil ama anlamamaya inancım tam. Sır zaten anlamamak herhalde. Ben babamı anlamadım ve o bana hep sırlı, ürkütücü ve anlaşılmaz kal-

dı. Şimdi ben bu sırrı ne ile deşeyim, araya giren seneleri nereye saklayayım? Arada sanki hiç sene yokmuş gibi, evim karım yokmuş gibi, babam hiç olmamış gibi gerçek bir kimsesizlikteyim. Tutunabileceğim bir şey yok, tutunmayı ister miydim, o da belli değil. İnanacağım bir şey yok, ister miydim, o da belli değil. Sadece bu katılıktaki bir şeye mukavemetim yok. Çok acıtıcı bir sertlikteyim. Ben ise galiba gevşek ve yumuşağım. Bana bir şeyler lazımdı. Nereye dayandığımı bilmesem de, bana bir şey lazımdı. Bilen bilmeyene anlatamıyor, yaşa diyor, sen de yaşa, bu sürece katlan. Bu alışkanlık değil mi? Alışsaydım ben de, evet rahat ederdim. Ama rahatlık bilmezden gelmek mi, bilmek mi? Babam bilirdi, galiba bilirdi ve alabildiğine rahatsızdı. Beni bilmeden rahat etmenin yoluna koymaya çalıştı, ben de bunu bilemedim. Sanki babam bana hâlâ rahatsız gibi geliyor. O gözleri nasıl neyle rahatlamış olabilir ki, ne verilirse rahatlar ki? Hiçbir şey. Bunu biliyorum. Rahatlamadığını biliyorum.

Burada evde ve sokaklarda dolaşmak bana Paris'te olduğundan daha kolay geliyor. Ölçüp biçme daha az. Yetinme daha kolay. Sokaktaki bakkal beni zaten tanıyor. Ufak ufak ne yaptığımı soruyor. Dün sabah da evli olup olmadığımı, çoluk çocuğu sordu. Evli olduğumu söyledim. Fransız olunca meraklandı, karımın resminin olup olmadığını sordu. Cüzdanımdan Voleta'nın on sene önce çekilmiş bir fotoğrafını çıkarıp gösterdim. Heyecanla uzandı ama hayal kırıklığı ile biraz duraklayıp, "Herhalde rahatsın, alıp alacağının, elinin ereceğinin sırf bu olacağını bilseydin gözünü açardın," dedi.

Ben de Voleta'nın resmine bir yabancıya bakar gibi baktım ve gerçekten de yabancı olduğuna kanaat getirdim. Bir hafta sonra Paris'e döndüm. Saat gece yarısı üçü geçmişti. Dairemiz karanlıktı. Yukarı çıktım, içeri girdim. Her yer karanlık, her yer boştu, Voleta da yoktu. Biraz orda biraz burada durdum, oyalandım, hâlâ her yerim ağrıyordu. Öğleyi biraz ge-

çince Voleta geldi. Şaşkın değildi sanırım. Başka bir şey de değildi sanırım. Bana bir şey sormadı, ona dikkatle baktım, bana sarılmadı. Ona kırılmak istedim ama galiba takatimi buna yetiremedim. İstanbul'a döneceğimi söyledim. "Ben de gelecek miyim, burada bir düzen kurdum?" dedi. Yüzünde ve gözlerinde kendini sakınan ve kuytuya çeken bir şey vardı. "Sen git, ben burada iyiyim," dedi. Bakkala göründüğü kadar çirkin değildi, ama bakkal yine de haklıydı. Evden bir şeyler götürmek için odaları dolaştım. Voleta bir şey alamadığımı görünce ya bir şamdan ya bir sürahi al, bari bunu al, bunu da mı sevmiyorsun diyerek bana bir şeyler bulmaya çalışıyordu. Epey arandıktan sonra ter içinde, "Bir şey bulamadım, neyse," dedim. Kanepede Voleta'nın pek sevdiği sarı Somali kedisinin yanına oturdum. Kediyle göz göze geldik, hiç yadırgamadı, bana gülümser gibi baktı, ön patilerini hafifçe gerneşerek öne doğru uzatıp tekrar topladı, kaçmak, uzaklaşmak ister bir yanı yoktu. Birden onu götürmek istedim. "Kediyi alayım," dedim. Voleta'nın yüzü sarardı, "Hayır, onu veremem, hem canlı bir şeyi yanında götüremezsin, olmaz, buraya alışkın, bana alışkın," dedi. Kediyi biraz okşadım, başını arkaya vererek kendini sevdirdi. Voleta beni izliyordu. "Hayır, benim o, alamazsın," dedi. Kediyi kucakladım. Voleta üzerime atladı. Kediyi yere bırakıp iki kolunu arkadan kavuşturdum. Avaz avaz bağırıyordu. Yatak odasına sokup üzerine kapıyı kilitledim. Kediyi kapıp aşağı indim. Kedi de huzursuzlanmıştı. Arabaya bindik ama arka koltukta rahat durmuyor, geziniyor, miyavlayıp duruyor, bana rahat vermiyordu. Bildiğim bir hayvan mağazasına gidip ona bir seyahat kutusu, biraz da mama aldım. Gene miyavlayıp duruyordu ama yanıma gelemiyordu. Durduğumuz yerlerde kutusundan çıkardım, bir gece de beraber bir pansiyonda kaldık. İki günlük ağır aksak, zorlu ve yorucu bir yolculuktan sonra Üsküdar'a geldik. Arabayı park ettim, çok yorgundum. Kediyi de yanıma alıp bakkala girdim.

Hayvana biraz süt, kendime de peynir, ekmek ve o gofretten aldım. Bakkal iki satır hal hatır sorup kediye eğildi.

"Bu ne?" dedi. "Vahşi mi, ormanda mı buldun, çok mu aç?"

Kediye bir baktım, bakkala göründüğü gibi değil ama sanırım daha çirkindi.

Eve kedi ile birlikte yerleştim. Kedinin çirkinliği ve tuhaflığı bahçedeki tekirle siyah beyaz kediyi kaçırmıştı. Bazen bir şeyin üstünden bize bakıyor, kulaklarını dikiyor ve kaçıyorlardı. Bize baktıktan, bizi gördükten sonraki telaşları ve topuklamaları çok diriydi, hiç geçmiyor, hep aynı heyecanı taşıyor, hep soluk soluğa, hep son bir kez de dönüp bakma alışkanlığında, hep aynı hayrette idiler. Galiba biz de bahçede veya balkonda aynı halde idik. Bakkala gidiyor, bahçeye çıkıyor, odaları geziyor, kediye yemeğini veriyordum. Eve ilk geldiğimde hissettiğim boşluk ve keder duygusu bazen ince bir sızı halinde görünüp kayboluyordu. O vakit kendime bir çare ya da teselli olarak gördüğüm ölüm kapısı iyice daralmış, evdeki bir oyuk, parke aralığı gibi bir şeye dönüşmüştü. Ben kimdim, ölmek kimdi? Ben kimdim, o kapıdan geçmek kimdi? Peynirin azaldığına üzülen ben kimdim, ömrün çokluğuna üzülecek adam kim? Ahrete koşacak adam mıydım ki dünyadan kaçayım, elimi kaldıracak halim yoktu ki bir ip bulup da boynuma asayım, dünyadan bir şey anlamıyordum ki ölmeden anlayayım, o genişlikte bir cüssem yoktu ki o dev kapıdan gireyim. Ben kim ölebilmek kim. Kendiliğinden olursa olacak, olmazsa ona da sesim çıkmayacaktı, o kadar. Ezberimde bir Fatiha, bir Maun suresi vardı. Ben şimdi bunları gofret yerken ne yapayım? Kulağımda bazen bir küdüm sesi, elimde zahmelerin o ince ağırlığı deriye değip kaçan halleri, havada asılı bir ses, hayatın benim içime sızmış boşluğu, öğle üzerleri, akşamüzerleri, uzun sabahlar, her şey ezilse ve suyu çıksa sesim çıkmayacak gibi halim, yer yarılsa altına eğilip ne varmış diye bakmayacak halim, ekmeğe pey-

nire ve siyah üzüme parmağımla dokunup ne verdimse o kadar, işte o kadar verebileceğim. Çok soğukta bile balkonda oturuyorum. Kedi o vakit yanıma gelmiyor. Çok az bir para var yanımda, emekliliğime daha çok var. Tekrar çalışamayacağım, karışamayacağım, biliyorum ki artık böyle duracağım. Beni çocuklarına işaret edecek bazı kadınlar var, biliyorum. "Bak," diyorlar, "Allah akıl ve ruh sağlığı vermedikten sonra okusan ne, bak Sadullah'a, babası rahmetli az çırpınmadı şunun için ama bak, aha." İnsanın babası kendinden akıllıysa aptallık kaçınılmazdır, değişikse sıradanlık kaçınılmazdır, hele aptallığını ilk babandan duyduysan bu aptallığın sabitliği ve sürekliliği kaçınılmazdır. Ben çıktığım yere, gezip gördükten sonra girmek ve giderek küçülerek orada kalmak, bitmek istiyorum. Ne yaptığım sorulursa, olur ya, sadece bekliyorum. Bazen Üsküdar'a yürürken gözlerim sanki çok acılı ve ağlamaklı bir geceden çıkmışım gibi kırpışarak, adeta tutuşarak yanıyor. Etrafıma, gelen geçene bakmak istiyor, bakamıyorum. Gözlerim kırpışıyor. Balıklar, marullar, kırmızı soğanlar, turplar; acaba onların bu tezgâh neşesi nerden geliyor? Bir balık suda telaş ve korkuyla yaşıyor da şu boyası silinmiş tahta tezgâhta şimdi böyle ağzı açık, kıpkırmızı yüzgeçleri çevrilmiş, turpla komşuluğa razı yatıyor. Yaşamış olana ölüm zor gelmiyor. Yeter ki artık bir uzansın, şöyle kaçmadan korkmadan artık bir uzansın, ister marulun üstüne yatsın, ister sahile bir ceset olarak vursun. Balığa hayran baktım. Etrafta babamı tanıyanların bana acıyarak baktıklarının farkındayım. Sebebini anlamıyorum ama seziyorum. Sezmek anlamaktan çok kötü. Anlamak bir, sezmek bindir, anlamak bir müddet içinizde yürür, anladığınızla bir amorf da olsa şekil alırsınız. Sezmek şekilsiz ve hep sancılıdır, her gün yeni bir sancı doğurur. Babam belki anladığı ile ıstıraplı idi, ben ise sezdiklerimle şekilsiz ve kalitesiz, tanımsız ve arkadaşsız bir ıstıraptayım. Etrafta babamın uyandırdığı bir şey varmış,

bende şimdi etrafı uyandığına pişman eden bir şey var, biliyorum. Hiçbir şeyi bilmeyene bu gereksiz bilgiler niye verilir, bilmiyorum. Bazen üniversite yıllarımda filmlerden etkilenen ve onları kendi hayatına aplike eden arkadaşlarım vardı. Ben de kendimi bir şeye iliştirmek ve tek başıma bir şey olmamak istiyorum. Kötü bir film görsem içine dalmak, bir köhne eve girip yatmak istiyorum. Sonra da, bunlar zaten benim hayatım, zaten ekim, zaten öyleyim. Öyleyim de şunu söyleyeyim, öyleyim demek filmlerdeki gibi bir hıçkırık, bir iç çekme, iki duble viski ile kabul edilir bir şey değil. Kabul ettin, istersen etme, peki, yine de peki de, ne peki? Ha, ne peki? Bu buna dışarıdan bakanın anlık bir sezgisi değildir, benim bütünüme bir anda sızan hayatın ta kendisidir. Şimdi tekrar başlasam, başlayamam, çok da iştahsızım, tatlardan da emin değilim, görüntülerden de. Şimdi tekrardan babamın elini tutsam acaba ne olur? Onun benim elimi bir evlat eli gibi tuttuğu vakte dönsem, dönebileceğim başka yer ve tutabileceğim başka şey yok çünkü. Aradım, bakındım, evet şuursuzdum, arayamadım bile, bu arama ile ne bulunur? Bakındım da bu gözler ne görür, her şeyi aynı görür, bunu artık biliyorum. Ellerim, gözlerim kendilerinden bir şey umulur şeyler değil, bu belli. Babamın elinde iken onun uzattıklarını tutup bu çöl kuraklığını azcık yeşertebilirdim. Ama galiba babamın sandığı kadar değil. Onun benim elime tutuşturmaya çalıştıkları bu halimi gizlemeye yarayacaktı, bundan kurtulmaya ya da başka olmaya değil. İlim ve irfan, yetenek ve olgunluk zaten hep gördüm ki öyle olunmadığını, bir türlü olunamadığını o yola dahi girememişe gösterme ve öyle görünme hali. Ben veya her kimse, gerçekten bir şey olsa bunu gösterebilir mi, ben bir şey olsam beni gören olur mu, bilen olur, tanıyan olur mu? Biliyorum, olmaz. Olmaz. Olmaz.

RÜYA İMİŞ

Eyüp çocukluk arkadaşımdır. Çocukken de sevmezdim. O bana bayılırdı. Ben muhabbetsizliğimi buna sebep pek belli edemezdim. Gerçi belli etmek nedir derseniz, şimdi bir şey derim, lafın sonu gelir. Bu Eyüp hafif çocuktu, ağırlaşarak hafifliğini muhafaza etti, şimdi nedenini söylerim, ama bu neden beni de o hafifliğe itiverir. Anlamak dururken söylemek, bilmem ama sanki biraz iğretidir. Şimdi aynı delikten çıktık, aynı mahalleden ama ben kendimi onunla bir tutmam. Anası anam gibi kokmaz, sofrası ve evinde konuşulanlar bana uymaz, yemekleri ya yağlı ya suludur, meyveleri ya yumuşaktır ya kuru, evlerinde bir rutubet kokusu, dolapta kıyma, tencerede gönülsüzce takırdayan bir yemek, odada karşılıklı konmuş iki somyanın yayları ve çökkün yerleri beni bu evden soğutur. Eyüp'ün iki ablasına da doğal, Allah övmüş de yaratmış denir. Allah'ın yarattığı kadın bunlarsa bunlardan değilmiş gibi yapanlar sonra nasıl ayırt edilir?

Eyüp kötü bir çocukluk, vasat bir ilk gençlik, kötü bir gençlik geçirdi. Bana göre öyledir, ama sorsanız oynadım der, kızak kaydım der, kızağımı da kendim yaptım der, ah-

lat kemirdim der, ah anamın ıspanaklı böreği der, ah o zamanın eylülleri, ah haziran başları der. Siz de zannedersiniz ki Eyüp şöyle az çok bunlardan anlayan, yokluğuna vahlanan, ağzının tadı olan adamdır. Değil, değil. Eyüp bunları otuz yaşından sonra duya duya, dinleye dinleye azcık kendine de edinmiştir. Baktı armut pahalı, az da buraya koy dedi; baktı şehirde büyümek, sokakta oynamak makbul, hemen kendininkileri tercihe şayan yapıp ekleştirdi; baktı çocukluk fukaralığı hikâyeye dönüşen bir şey, hemen ondan da ilave etti; anayı anmak hem sevap hem incelik, hop iki dünyasını mamur etti, vs. Biliyorum bunları söylememe rağmen hâlâ Eyüp gözünüzde fena adam değildir, sizi vazgeçiremem. Çünkü onu fena bulmayan, şu an ondan bir şeyler öğrenmededir. Eyüp, memleketin evladı olarak anasına babasına sadıktır, yani aklının vasatı ile fikrinin kıpırtısızlığı mirasıdır. Bu ana baba her şeylerini Eyüp'e akıtmış olmanın huzuru ve sükûnundadır. Huzuru, sükûnu dağ başlarında, çilede, ney veya kaval sesinde arayana şaşarım. Huzur kavalın kendisidir, öyle dört delikli, dinleyicisi kudretten sürmeli ve her dem hazır. Yani nihayet derim ki insan, ney falan değil, bizatihi kavalın kendisidir, kendisini dinleteceği en muhterem varlık da koyundur. Burada tüm dünya birleşip koyuna ağlasa, yaptığının karşılığı değildir. Buna sebep koyun eti yenmemelidir.

Eyüp ile ben çocukluk arkadaşıydık. Ben Eyüp'ü kendimden saymam, o beni kendinden sayar. Ona göre bu sayma işi gayet basittir. Evini, oturduğun mahalleyi, anamı babanı, az çok nasıl yetiştiğini biliyorsa, o kendinden saymaya eştir. Peki, bir mahalle dolusu insan bir midir, evini bilmek aslında nedir, anamı babamı gördü bildi ise onlar bu bilmede nerdedir? Ayrı olmak memleketimizde çok zordur. Ölümle bile ayrılamazsın, adamı ahrette arar bulur, mezarda perşembe geceleri ziyaret ederler. Günahını bile ayıramazsın.

"Ben bunlarla denilen yerlere gittim, o işleri de ettim ama benim fikrim şöyle içime çeke çeke günah işlemek, sonra bununla alacağım şekle bakmaktı," diyemezsin. Asil günahın adî hırsızlığa, aşkın şehvet ilişkisine dönüşür. Eyüp ile beraberliğin bana hep böyle şeyler hazırladığını biliyordum. Ama aynı mahallenin çocuğuyduk; beni altı yaşımda ağlarken de, başka şey yaparken de, okula giderken de, zayıf not alırken de, kızlarla ilgilenirken de görmüştü. Tüm başarısızlıklarımda yanımdaydı, üstelik teselli makamında "boş ver"i de hep, ilk o söylerdi. Şimdi ben altmışıma geldikten sonra Eyüp ile bu yaşımın aklı, fikri, hali, olgunluğu, her neyi ise onunla konuşmam zor. Arada incir ağaçları, anasının böreği, beden dersine giremez raporları, delik çoraplar, bayram namazları, evlilik... her şey var. Eyüp bütün bunları yakınlık, ben ise ele geçmiş koz sayarım. Eyüp'ünkine samimiyet, benimkine sinsi bir ikiyüzlülük deneceğinin de elbet farkındayım. Ama samimi olabilmeyi istemeyen kim, buna zemin bulamayan ve bu karanlık odaya hapsedilip ömür boyu kendilerine samimi diyen bir çevre ile uğraşmak zorunda kalan kim? Eyüp kimi görse bunlardan bahseder; ben bunları şimdiki hayatımdan da, eskisinden de uzaklaştırırım. Çünkü hayat toplamda utanılacak şeylerin birikimidir, bilirim. Eyüp de bunların hafızası. Ama Eyüp utanmaz, çünkü şimdiki hali geçmişinin uzantısıdır, bana da buna sebep yapışır. Elbet hayat utanılacak bir şeydir. Yaşamak küçültücü bir tecrübedir. Bezimle, zıbınımla, anamı kaç ay emdiğimle, beni sütten kesmek için memesine biber sürüşü ya da kalemle kaş göz çizip beni korkutup geri püskürtmesi ile mi şereflenceğim, boğazımı kesen naylon önlük yakası ile mi, öksüre öksüre leblebi tozu yiyişimle mi, bir erik için en üst dala tırmanışımla mı? Abba topluluğundaki o deyyusun karısı olan, ama kocasının yanında herifin saz çalmasından istifade hep bana bakarak senelerce şarkı söyleyen karıya sevdalanışımla

ve neticede Eyüp'ün, "Boş ver, alsak şimdi bu karı yedi ayda Fatiha'yı ezberleyemez; ezberlese, her gittiğiniz yerde millet okuta okuta maymun eder, dini oyun eğlence edinmiş gibi olursunuz, Rabbel Alemin Hutame'ye yuvarlayıverir," deyişi, benim de, "Kısmetten ziyade olmaz," deyip vazgeçişimle mi övüneyim? O vakit yirmili yaşların başındaydık. Eyüp, "Bu vazgeçiş seni olgunlaştırdı, benden birkaç yaş büyük gibi oldun," dediydi. Herhalde doğru demiştir. Aynı vakit askere gittik, ikimize de çok zor geldi. Ben bana zor gelenle Eyüp'e zor geleni bir tutmam aslında ama epey yakındıydık. Başkasının yanında pek bir şey diyemediydik. O vakitler zorluktan yakınmak pek olur iş değildi, duyanı iğrendirirdi, şimdiki gibi perişan oldum diyen kucaklanmazdı, beter ol denirdi. O zamanlar bu merhametsizliğe içim kabarırdı, şimdi kucaklananları görünce benim de gönlüm kabarıyor. İkisi de güzel değil belki ama aptalın ve zora gelemeyenin kucaklanıp, korunup kollanması acaba demokrasinin illetlerinden midir diye düşünmüyor değilim. Nerde demokrasi orda elinden tutulup öne çekilen bir seme, nerde demokrasi orda bir bi tarafı açıklık. Üstelik ihtiyaç sahibinin önünde de değil, başka bir demokratın önünde. Bizim azarlandığımız yıllarda memlekete demokrasi demek ki tam yerleşmemişti, ama kulağımızın tozuna tokat yerleşmeye hazırdı. Yedik tabii, yemez miyiz; yarı sağırlığımıza sebep budur ama şimdi derim ki hiç yemeyen de kulağını açmayı bilmez. Ne demişler, bakın çok önemli bir şey söylüyorum: Boynuz kulağı geçer, ama duyamaz.

Sonra peş peşe evlendik. Dergilerde kimlere baktık, sinemada kimleri gördükse onlara en benzemeyenleri bulduk evlendik. Biz bulmadık tabii, buldular. Üstüne şu lafı da işittik: "Eh, tabii herkes emsali ile dengi dengine." Niye ses edemedik, hâlâ bilemiyorum. Eyüp demişti ki: "Ya ilerde bunları bile bulamazsak, seninkinin dört hisseli bir dairesi var,

benimkinin biraz altını. Seninki güzel domates dolması yaparmış, benimki erişte kıyar, börek açarmış. Ya bunları da bulamazsak." O zaman biz memleketin hemen her evladı gibi her şeyden korkardık, ne olsa gözüne far tutulmuş kediye dönerdik. Fakirlikten korkardık, üstelik fakirdik; karı bulamamaktan korkardık hâlbuki asıl bulduklarımız korkulacak şeylerdi, evden mühimi yoktu. "Evin senin olsun, kapını kapat soğan ekmek ye," sözü Ayetel Kürsi'den daha geçerliydi, hem de daha kısa tabii. Biz zaten Ayetel Kürsi'yi de otuz beş yaşından sonra neymiş, merak edip öğrendik. Korkulacak bir şey değilmiş, bizi anlatıyormuş. Ama bizde de hakikaten iş yokmuş, umut da yokmuş. Dağ taş bizden akıllıymış. Bizim yüklendiğimize o bakıp hayret ediyormuş. Evlendik işte. Kısa zamanda üstümüzde tuhaf bir yük, karı hasreti de daha şiddetli, biraz tül biraz perde, iki kanepe, bir divan, dikiş makinesi çalışmazken olmuş sana örtülü bir pehlivan, biraz kitap, tersine dönmüş bir bulmaca, formika kaplı bir kütüphanede bir vazo, iki küllük, bir de Almanya'dan gelmiş oyuncak bebek, yatak odası daha açık hatta iyice açık renk, iki komodin, benimkinin üst çekmecesinde taşkın şehvetim memleket nüfusunu, gayri safi milli hâsılayı şaşırtmasın diye birkaç mani, hatununkinde "pencerenin perdesi" dedikleri eski fanilalardan, donlardan kesilme akıntıya kokuntuya karşı abdest perdelemesi yapan bir parmak genişliğinde bir şey, ikiye bölümlü bir gardırop, hatununki sağ tarafta, benimki sol, arka tarafta el içine giymelik gizlencelik kıyafetler, daha el altında gündelik, üst kısım yüklük gibi bir şey, koy tabureyi çık tepesine, karıştır hurçları, sor aşağıya o muydu, bu muydu diye. Bir de tuvalet masası, yarısı kullanılmış bir esans ağır mı ağır, benim çam kozalağı şeklinde bir iki defa sürüp muhabbet tellalına döndüğüm ama şişesi hoş duruyor diye atılmayan bir kokum, çekmecede kapağında bir Çin sarayının kabartması bulunan teneke

kutuda benim hatunun işaret parmağının bir boğumu kadar kalmış göz kalemi, iki ruju, ruj bitince içinde kalanları çekmek için çekecek gibi yapılmış eğik bir firkete, masada bir kolonya, birkaç fotoroman, varsa yoksa Franco Gaspari, bir yüzü dev aynası öteki yüzü normal bir ayna, devken kendine sakın bakma.

Eyüp'ün karısı bana daha çirkin gelirdi, ama aslında belirgin bir fark yoktu, benimki cin armudu, onunki meydanhane sinisi idi. Biz gençliğimizde belki çok yüzüne bakılmaz değildik ama bu karıların yemeğini yemekten, börekten, erişteden, dalında kozalaklaşmış bir nesneye dönüştük. Özellikle ben çok hayal kurup kurduğumla kurumaktan, şimdi resimlerime bakıyorum da, neticede benim hanımın kocasıyım. Ama yirmi beş yaşımıza kadar Eyüp de ben de bu kadar, nasıl diyeyim, küllü değildik. Onlar bize akşamları gelirdi de çay içerdik, üç tane beş tane, maşa ile utanmadan şeker çekerdik, önümüze ne konsa yerdik, ikimizde de yandan ayrılmış bir saç, kırpık bir bıyık vardı. Bunlara nedir, nasıldır diye dönüp de bakmayı bile elli yaşında akıl ettik. Kadınlar memnundu; çaylarla, peynirli dereotlu keklerle, çilekli sofra kremaları ile herhalde bütün potansiyellerini kullanıyorlardı. Eyüp hanımına daha itaatkâr ama hanımı da benimkine göre daha elli ayaklı idi. Birkaç da çocuk oldu, olmadan olur mu, kim neyle büyüdü, günler nasıl geçti belli değil. Gün, gün diye bir şeyin olmadığına inandırarak, hep beterinden korkarak geçti. Karılar, ihtiyarlar, "Kanaat, kanaat," diye hant hant öterken geçti, her şeyin ortası, böreğin bile ortası derken geçti, ben böreğin kenarını sevip ortasını yerken geçti, kış ramazanına sevinirken, limon sulu çıktı diye ges ges gerilirken, tavada kızaran biberin sıçrattığı yağ elleri yakarken, sobanın külünü silkelerken, patates yemeğindeki "Patatesi çatalla bir iyi ezdim de azcık helmelendirdim," diye anlatan karıyı dinlerken, uskumru diye kolyo-

zu yerken, "Balıkçı uskumru dediydi, ben de alırken baktım gözü de parlaktı ama..." derken, tıkanıp suya zor yetişirken, tarhana çorbasını topaklanmasın diye telle karıştırırken falan geçti işte. Evde bazen bir sinirlenip ben sizden değilim diye kükresem de, elime kütüphanedeki birkaç kitaptan birini alıp kenara çekilsem de, elimdeki kitap, Goriot Baba da nerden geldiyse, elimden düşeceği ana yan gözle bakılarak dururdum. Bütün kurumum o altı yedi dakikalık Fransız taşrasına çekilip elimde dönüş biletimle kuş gibi tekrar odaya dönüşüm arasındaki mesafe idi. Gittin de ne gördün der gibi bakarlar, neyse ki cevap aramazlardı.

Eyüp bir iş kazası geçirip erken emekli oldu. Üç sene erken, çok da bir şey değil. Ben hep duyduğum azma hissimi ne yapacağımı bilemeyerek yaşadım. Birkaç kere başka bir ev tutayım, tek başıma öylece durayım diye bile geçirdim içimden. Bazı sabahlar benim hatunun çok ağır bacağı sırtımda uyanırdım da göçük altında kaldım sanırdım. Ben de sanki onun aldığı donlar ve onları önüme tutup tam mı değil mi bakışıyla ölçmesi sebebiyle erkeklikten ayrılmıştım. Kekleri, tartları üçgen şekilde kesmemle adeta bir başka cins kadına dönüşmüştüm. Kendimi benim hanımla kadın kadına oturuyor gibi hissediyordum. Öyle hissediyordum. Sırtımı keseliyordu, kollarımı kaldırıp koltukaltımı lifliyordu, bunları yaparken bir yandan, "Oh, oh," diyordu, ayak başparmağımın tırnağını kesiyor, ensemde uzayan kılları berbere geciktiğim vakit kendi makası ile "Kıpırdama," deyip iyice dibinden adeta kazıyordu. Banyoda beni liflerken, "Saçın bembeyaz oldu amma bak başka yer kurum gibi, eee ne demişler; senin derdin bir, seninki bin, değil mi?" diyordu. Girdiğim banyo, çıktığım banyo, sarındığım havlu, of deyip boğazıma diktiğim su beni bütün bunlardan bir parça etmişti. Ben de yumuşak bir dilim kek, pamuklu bir çamaşır, hesaplı bir deterjan, yemeklik patates, sabun kokulu bir hav-

lu olmuştum. Oturtulduğum yerden televizyonda, filmlerde, hatta radyoda hayatından, özgürlüğünden, kadınlardan, aşktan... bahseden adamlara hayızdan nifazdan kesilmiş, evladdan iyaddan ümit kesmiş ama bir vakit duyduğu şeyleri hatırlamaya çalışan yaşlı bir kadın gibi bakıyor, gözlerimi kırpıyordum. Bu arada Cemile mandalina uzatıyor ve "Bunların da şarap içmekten başka bir bildiği yok," diyordu. Nedense ben hep o zaman kalkıyordum. Kalkıyordum da ne yapıyordum, az öteye tekrar oturuyordum. O kalkışlarımdaki hava, Cemile ile aramdaki rabıta ve benim üstün tarafım olarak onun gözlerine, benim de kibrime ekleniyordu.

Eyüp de benim gibiydi. Kahverengi ayakkabısının içine yeni merserize bej çorabını giydi miydi saadetine payan olmazdı. Çorabını ilk giydiği günler hep camiye gitmek ister, sanki kubbeye, kuşak yazılarına, sütunlara çorabını göstermek isterdi. Çıkışta ayakkabısını giyerken çoraplarına bir kez daha bakar ve adeta uhrevi bir lezzet duyardı. Şimdi Behçet Necatigil okuyup beni beğenmeye kalkmayın. Bunu şurdan biliyorum; bir keresinde içime yine kızgın bir maşa dalmış ne var ne yok karıştırırken bir iki söylenmiştim de, başka bir hayattan, başka bir evin penceresinden bakıp da "Yahu hamallık da ne güzel şey, adamın yemesinin tadı var, uyumasının tadı var, domatesi koparıp yese dünyalar onun, imreniyorum vallahi," diyen kimse gibi cam kenarından bakıp, "Daha ne istiyorsunuz efendiciğim, Behçet Necatigil tadında yaşıyorsunuz, büyük saadet," demişti birisi. Necatigil'i bilmediğimden, "Buyrun, beraber olsun," diyememiştim, hatta ne yalan söyleyeyim, acaba bilmediğim bir güzelliğe mi sahibim diye de içimde bir şey kabarmıştı. Birkaç vakit sonra elime bir şekil geçirip baktım ki bir de ne göreyim, benim dertler Necatigil'de şiir olmuş çağlamış. Tabii çağlamamış, nerde çağlayacak, pat pat damlamış. Benim hayatı, başka yaradılışta biri yaşamış, başka şeyleri de bilen biri,

şimdi nerde durduğunu bilen biri, belki nelerden sonra burada dinlenen biri, bununla sükûn ve vakar bulabilen biri... Dolayısı ile aslında onun benimle aynı hayatı yaşadığı söylenemez. Sadelik, dinlenme, imrenme... sebebiyle domates ekmek yiyenle mecburiyetten her gün buna talim edenin yemeği de, hali de, boğazından geçen de, memnuniyeti de bir midir? Ama bana bu sözü söyleyen adam gibileri, kendileri her şeyi yiyip içip, her deliğe girip çıkıp az dinlenirken, "Yahu mercimek çorbası gibisi yok, ergene limonu gibisi yok, insanın karısı gibisi yok," diye bağrınan bir öğleden sonrası kırantalarıdır. Yine de Necatigil'in aziz kabri türbeye çevrilmeli ve hasta ve benimki gibi her an kabarmaya hazır mayalı kalpler burada rahmetliyi okuyarak şifa bulmaya çalışmalı. Ama benim yine de o tarafta gönlüm yok. Çok yorulsaydım, evet. Üstelik çok da yorgunum.

Eyüp ile görüşmek bana kendi halimle fazlaca bir yüzgöz olma hali verdiğinden, bundan tuhaf bir azap duyardım. Duyardım da bu azapla acaba ne olurdum? İşitmekten kulağımın kuruduğu sözlerden başta geleni, ıstırapların insanı olgunlaştırdığı idi. Ama ben ne yalan söyleyeyim, yaşlandıkça sanki daha çiğleştim, umudum kalmadığından mıdır nedir, o denilenlerden olamadım. Olgunlukla karşı karşıya geçip tebessüm ederek oturamadım. Istırabın acaba sadece kendisi mi kâfi gelmedi? Terbiye limonla, tuzla, yani ovucu, içe işleyici, keskin ve sert başka bir tadı içine almakla ve de galiba böyle bir lezzet kazanmakla oluyor. Ben belki kendi kendime bu ıstıraplardan bir şey çıkaramadım. Çıkardıklarım zayıf bir duygu, camdan, balkondan bakışta belki etrafımdakilerden bir parmak derin bir melâl, biraz sıkılma ve utanma, yaşamaya düşkün olmama gibi faydasız şeylerdi. Şöyle beni küçümseyen ve "Şuna bak, peşine düştüğü şeylere bak," deyip beni hor gören bir karım olsaydı, ben de bu tuzla belki azcık yumuşardım. Çünkü şunu baka baka anladım ki terbi-

ye denen şey tek başına olmuyor. Yani başa bir şey gelmesi, hatta terbiye edecek bir hayat yaşamak terbiye olmaya yetmiyor. Bunu da bir okutan lazım. Senin kitabını önüne açıp sana bir okuyan lazım. Senin bir başka göze aşikâr olmakla duyacağın utançla kızarman, tatlanman lazım. Terbiye olması gerekene takınılan tavır hepsinden önemli. Ben kendi duyduğumu kendi içimde çalkaladım ve bunu dışarı hissettirdiğimde benim hatun bana hayran hayran baktı. Şimdi ben nasıl adam olayım? Horgörü, o büyük medrese sopası başıma, sırtıma inmeden, ben yatakta onun kıpkızıl acısıyla ruhum aşağılanarak ve kendimi suçlayarak acıdan sağa sola dönemeden yatmadım ki! İnsana en iyi gelen şeyden mahrum, ben böyle neye benzedim bilmem ki? Kendinden yüksek ve ahlaklı bir insanın seni bir şeye tutmayan bakışından ve kaşından daha yüksek ne vardır aslında? Ah beni beğenmeyen bakış, ah beni hakkıyla ayıplayan bakış; nerdesin, seni nerde bulayım?

Evlendiğimde yirmi beş yaşındaydım. Köylü kısmı ile sözde şehrin, sözde muhafazakâr, tedirgin ve sıkıntılı kesimi yirmi beşini zor bekler; çevresi o kadarı da bekleyemez de olan biten yirmi beşte nihayet bulur. Ben aslında bu kadar da bu cendereye girecek adam değildim diyesim geliyor ama bu öyle bir şey ki, pek çok benzeri gibi ne olup olmadığına, hangi ağla yakalandığına bakarak karar veriliyor. Dişim keskin diye övünüp dursan ya da upuzun çeneni tıkırdatıp havalansan da, işte kılıç balığı gibi ağa gelir gelmez bir kaderini kabul, bir mütesellim hal, işte bitti. Her şey bitti. Ondan sonra koskoca kılıç balığı şişe girsin, bir dilim kırmızı soğan alay ederek ona eşlik etsin ve yiyen onu pahalı bulsun. Desin ki, "Güzel Allah için, ama etmez, elde yiyen yolda acıkıyor." Ben de, aslında bu çok büyüklenen bir teşbih ama kılıç balığını kendime benzetip ona çok acırım. Öyle gülüp dururken, bu Eyüp'le sinemaya falan giderken, eli-

mizde göze görünmez bir para hayal gibi bir görünüp kaybolurken bu halimiz etrafın herhalde gözüne battı ki, "Yeter sefalandınız, azcık sorumluluğunuzu bilin, dininizi tamamlayın, onun bunun peşine düşmeden, harama uçkur çözmeden başınızı bağlayın. Oh, kendi hayatınızı yaşayın, ne bu böyle! Eşek kadar adam oldunuz, zıldır zıldır geziyorsunuz. Erkek kız gibi değildir, herkesin gözüne batar, eve sığmaz, eşyaya bile ağır, kaba gelir, kız gibi köşeciğinde faydalı, hanımcık oturmaz, koca sesiyle evi yıkar, babasına sataşır, mahalleliyi rahatsız eder, evin düzenine uymaz, köşesinde kız gibi solmaz, dışarının pisliğini maazallah içeriye taşır, her duyduğunu gelir uluorta anlatır, mintarafillah evde yetişkin erkek felakettir. Gidin yurdunuzu yuvanızı kurun, başınızı önünüze eğin," dendi. Bu sözleri dinlemek mi, bunlardan bıkmak mı, muhatap olmaktan utanmak mı, az da olsa inanmak ve geçerli bulmak mı, başka bir örnek görmeyip bunalmak mı, her ne ise hepsi birleşip beni baş göz etti. Teyzem dünyanın ulaşabildiği her köşesini kendine ve kendi telakkisine benzetmek isteyen, konuşurken kendi bildiğinin dışında bir şey işitirse onu oradan uzaklaştırmak isteyen, onu makul ve makbul bulacaklar korkusu ile etrafı ve yüzleri bir bir süzmekten helak olan bir kadındı. Börek açar gibi her şeyi düz ve yuvarlak yapmayı sever, arasına kendi istediğinden istediği miktarda koymayı muvaffakiyet sayardı. Etraf yılgın ve yorgundu. Üstelik sanılanın aksine, insanların büyük çoğunluğu mücadele etmeyi, didişmeyi sevmiyor, bir vakit sonra vazgeçip bıkkınlığa düşüyordu. Bu ve benzeri durumların mutlak galibi de teyzem ve şürekası oluyordu. Bana da birden, en keskin, inceleyici, aşırı gerçekçi, hırpalayıcı bakışı ve sözü o atmıştı. İlk taşı atan gibiydi, elbet gerisi geldi. Bir öğleden sonra, o zaman yirmi dört yaşındaydım, sıcak bir gündü eve gelmiş, salondaki kanepeye kendimi atmıştım. Annem ile teyzem oturuyorlardı. Ev serin ve hoş-

tu. Ben de böyle bir saatte, sıcak bir günde, iki yakın kadının sohbetine düştüm diye memnuniyetle dolmuştum. Anneme, "Oh, ben de aranıza karışıp azcık laf dinleyeyim, ne yemek var?" diye sormuştum. Annem gülümseyerek, "Domatesli pilav yaptım, patlıcan biber kızarttım, baban da yoğurt alır gelirken, kavun da var," diye cevap vermiş, ben memnun gülümsemiştim ki birdenbire teyzem, "Oh oh maşallah, sübhanallah, tebarekallah, ahsenül halikin, illa billahil azim," diye adeta asım kıraati ile bir giriş yapmış, ardından anneme dönüp, "Saliha, Saliha, akılsız kadınım benim, biz senle nasıl kardeş olduk, süphane mentehayyare, rabbim hakkıyla bilendir, hikmetinden sual olmaz, gidince öğreneceğiz gidince, kardeşcağızım bu oğlan zırıl olmuş ayol, kanepelerden taşıyor, kapılardan sığmıyor, baş mı, baş altı mı gitsin Kırkpınar'da güreşsin, bir madalya getirsin, kuru ekmek yiyen ne pehlivanlar var, o canım koca kangallar ne yiyor sanıyorsun, yal yiyor yal, amma ne iş görüyor ne iş, gereğinde canını veriyor. Bunları böyle bıraksan ila yevmil kıyame evde oturacak, patlıcan kızartmasının yoğurdunu şaplağam kadar ekmekle sağdan sağdan sıyıracak, en büyük şükrü 'Oh doydum' demek olacak, doydun da neyle doydun, ananın beli kırıldı, babanın kolları taşımaktan urgana döndü, sen hoca efendinin iki karpuzu gibi sağdan yorulunca sola devril, odadan odaya geçince 'İnsanoğlu kuş misali' de, oh oh yeryüzü cenneti..." diye sonu gelmez bir tiratla hem benim, daha kötüsü annemin aklını başından almış, evimize, hayatımıza, hele o an oturduğumuz odaya sanki yıldırım düşmüştü. Yerimden nasıl kalktığımı, odadan nasıl çıktığımı hatırlamıyorum, ama çıkarken başımı kapıya çarptığımı gayet iyi hatırlıyorum. Gövdemi alabildiğine iri, eve hakikaten de sığmaz cesamette, ayaklarımı dev ayağı gibi, midemi ise az evvel bir antilop paralayıp iç organlarını yemiş kaplan gibi hissediyordum. İçeri geçip bir köşeye oturduğu-

mu ve kendi evimi ilk kez o eve sonradan sığınmış biri gibi gördüğümü, eşyaya, tavana, cama yabancılayarak baktığımı hatırlıyorum. Akşam yemeğe oturmakta tereddüt etmiştim. Ama annem, teyzem gittikten sonra mutfakta kendince bir şeylerle meşgul olmuş, beni de herhalde aklına getirmediği için yemeğe kadar bir daha karşılaşmamıştık. Daha doğrusu ben uğruna çıkmamıştım. Annem yemeğe çağırdığında önce ses etmedim, sonra yanıma gelip, "Hadisene oğlum, duymuyor musun?" deyince yüzüne baktım, hiçbir şey olmamış, ona yıldırım isabet etmemiş gibiydi. Buna hem memnun oldum hem de biraz tuhaf hissettim. Peşinden mutfağa gittim. Yemekte babam suskundu, herhalde bana kızgın diye bir düşünce geçti ilk kez içimden. Öyle ya, dikkatle baktım, konuşmuyor, gülmüyordu, iştahlı da değildi. Annem de günün lüzumsuz birkaç ayrıntısını babama aktarırken sözler bir hastanın ağzından dökülen lezzetsiz ve yemenin artık gereksiz olduğu bir yemek gibi dökülüyor, dökülen de toplanmıyordu. Ben o akşam ne yoğurdu sıyırabildim ne pilavın dibini kazıyabildim. Bunları yapmadığım için acaba bana dikkat eden oldu mu diye hafifçe başımı gezdirince, sofradaki varlığımı ben bile sezemedim. İlk acı yiyişim o oldu. Tabiilikle akan bir seyrin içine katışan bir başka türlü bakış, aynı hayatı ve odayı, aynı zihni ve sofrayı, aynı anneyi ve kızartmayı başka bir tatla duymaya ve duyduğu ile başkalaşmaya muktedirmiş. Ben o gece sanki ilk defa soframıza oturdum, babamın ve annemin yüzüne, patlıcanın ve çarliston biberinin miktarına, yoğurdun kaç kaşığını yediğime dikkat ettim. Öbürlerinin ne kadar konuşup güldüklerini, ne sıkıntıyı yüzlerinde taşıdıklarını, yiyeceğe içeceğe nasıl muamele ettiklerini ilk kez gördüm. Ve söndüm.

Birkaç vakit sonra Eyüp ile karşılaştığımızda, her zamanki gibi önce çeşmenin ordaki yokuştan aşağıya doğru kendimizi bırakıp çay bahçesine geldiğimizde birer gazoz söyledik.

Eyüp sıkıntılı olduğumu anlayıp "Ne var?" demişti. Ben de çektiğim ve hissettiğim tüm sıkıntıyı misli ile bir buçuk dakikada Eyüp'e de aksettirebilmek için bir söyleme biçimi geliştirmeye çalışıp beceremeyiş, "Biz ne vakit evleneceğiz?" demiştim. Eyüp hem şaşırmış hem sıkıntılı bir şey dinlemeye hazırlanmışken böyle bir eğlence sofrası kurulmasına pek zevklenerek, "Ne vakit kısmetse, ama önce niyet," diye ağzını zor toparlayarak şişesine sarılmıştı. "Oğlum, evlere fazla geliyoruz, anamızın babamızın beli bükülmüş, iştahımız açık, bir oturuşta yarım kalıp beyaz peyniri yiyorum, dün anama babama baktım, önlerine kuş yemi kadar bir şey alıp ha bire ekmeği ağızlarına götürüyorlar. Ben de yarım kalıp yedim diye beni övmelerini bekliyorum, milletin ocağını batırıyormuşum, yeni fark ettim," dedim. Eyüp azcık sıkılarak, "Bunun için mi evlenme bahsi açtın, kendi evin, yersin tabii, babanın yanında yemeyip nerde yiyeceksin. Evlensek biz de ekmeğe abanacağız, çoluk çocuk kalıbı götürecek, bu böyle bir devri daim," demişti. O vakte dek bir şeye tutmadığım Eyüp'ün bile yaşadığı hayata ve hakikate dair benden daha az perdelemesi olduğunu fark edip şaşırmıştım. Bu şaşkınlığımın elbet büyük kısmı kendime ve dikkatsizliğime yönelikti. O güne dek hiç evlenmeyi aklıma getirmemişken bunun Eyüp için sıradan bir tasavvur olduğunu, ben bunu çok güç söylenecek bir şey olarak görürken onun sıra beklediğini görüyordum. Az evvelki beğenim tekrar horgörüye dönüştü. Şuna bak, hayatın her sefihliği, başına gelecek her şey bir bir aklında ve hâlâ gülüp eğleniyor diye geçti içimden, ben en azından bilmiyordum. İşte bildim, işte bittim.

Eyüp peyniri ekmeği geçip iyiden iyiye evlilik bahsine gelmek için sabırsızlanıyordu. Gazoza ilgisini tamamen kaybetmiş, elinde bir oyalanma olarak şişeye meclubiyeti artmıştı. Hamam soğukluğunda üst üste üç gazoz yuvarlayan kadınlar gibi hâlâ hararetli, hâlâ terli, yürek yangını hâlâ harlı

idi. Onu böyle görmek beni sinirlendiriyordu. "Ne yapacağız?" deyiverdim. Rahatlar gibi olup hafiften sıkılmış ifadesi alarak cevap vermemeyi ağırdan almak saydı, sözde düşünüp dertlendi. Eyüp'ü anlamıştım. Zaten anlamak değil miydi her şeyi bitiren? Durdu durdu, zor söylüyormuş, mecburiyet gelip yakasını destelemiş gibi, "Ne yapacağız, herkes neyse biz de o," dedi. Eyüp o an gözümde, kendini, beni herkesten, her şeyden ayıramaması, buna gerek de görmemesi, herkesin iyisine banıp kötüsünden az öteye kaçıvermeyi maharet sayması ve bunu önündeki hayatı olarak görmesi, hem de buna şimdiden rıza göstermesi ile teyzemden bile daha geriye düştü. Teyzem bile belki zamanla bu hale gelmişti, belki rıza göstermedikleri ya da başka türlüye niyetlendikleri ters gitmiş de eline kala kala bunlar kalmış, o da şimdi bunlara Kâbe örtüsü gibi yapışmıştı. Eyüp'e ne oluyordu?

Hayatın bir sıraya giriş oluşu ilk kez dikkatimi çekmişti ve bu sıra kimseleri pek de rahatsız etmiyordu. Herkes ne ise o olmak bir cendere ve utanç değil, bir başa geleceğin bilindiği sehpa değil, yemek sırası gibi bir şeydi; yemek de dünyada herkesin önüne konulan bir tabldottu hepi topu. Bütün bu sıra, o tabldotu eline alıp bir gözünde iş, bir gözünde çoluk çocuk, bir gözünde maişet olan bu renksiz tepsiyi önüne çekip oturmaktı. Ve herkesin önündeki aynı şeyle, herkesin aynı şekilde doyduğu hayatla işte bu koca ve kokulu yemekhanede uğultu içinde durmaktı. Duyduğum yeis ve çaresizlik duygusu ile uzun günler, geceler kıvrandım. Şimdi hâlâ aradan geçen bunca zamana ve geçen onca derde, geçmeyip kalan onca derde rağmen kendime gözlerim yaşarsa, o günlerime yaşarır. Çünkü öyle bir ne yapacağını bilmez, öyle bir neye hasredildiğini bilmez, öyle bir nereye kaçacağı, neden ve kimden kaçacağı belirsiz bir cendere idi ki bu, böyle bir sahici sıkışmayı hayatımda tekrar yaşamadım. Sonraki sıkışmalarım hayatıma kendi açtığım oyuklar, girmesine müsaa-

de edilenler ya da muhtelif tekinsizliklerdi. O ise, işte gerçek anlamda aslında masum olma hali ve bir masumun duyacağı ıstıraptı. Masumiyet kayba uğradıktan, şekil değiştirip dehşet seyreldikten sonra ıstırap, aslında ıstırap değil, hale devamdı. Kısaca hayat da denebilir, diyenler var, ben onların yalancısıyım.

Geri çekilip, az ötede durup, biraz öne geçip hayatıma baktım, dediğim gibi yirmi dört yaşındaydım. Pek bir şey göremedim. Sadece gördüğüm bir şey beni irkiltti, o da o vakte kadar nasıl olup, neye güvenip rahat ettiğimi, nasıl olup da gülebildiğimi kestirememem oldu. Acaba koyun kuzu kesileceğini bilse, ağzındaki o yeşil otla öyle durur ve bir an poz verir gibi bakar mı? Hiç sanmıyorum. Koyun o yeşilliğin ve poz verir gibi duruşunun ebediyet olduğu zannındadır. Ebediyet de belki gerçekten öyle sanıp baktığın bir andır. Çünkü o bakış koyunun resmi, timsali ve hafızadaki çerçeveli fotoğrafı olmuştur. O zaman bu, zaten işte, ebediyettir. Koyun ebediyetin ne ve ne kadar olduğunu bilir. Belki de buna sebep ıstırabı daha az ya da daha kâmil de olabilir. Yediği otun pirzola, paltosunun kazak, derisinin mont olduğunu bilir. Ben de neyimin ne olduğunu bilemeden birden büyümüş de kendi büyümüşlüğüne bir şaşkın bakışla bakan ve bunu ne yapacağını bilemeyen olmuştum. Yaşadığım çevre, taşkın bir şey söylemek aslında istemem ama tabiatın emrindeydi. Her şeyin vakti kollanıyordu. Vakit de elleyerek, bakarak, yoklayarak tayin ediliyordu. Vakti gelenin, güzel bulunmakla, burada bir tane de dursun, kalsın denmekle oyalanacağı ve saklanacağı bir köşe yoktu. Bütün dip köşe zaten her gün ne var diye, gözden kaçan bir şey olmuş mu diye yoklanırdı. Hiçbir paltodan, pardösüden, çantadan sürpriz bir para çıkmaz, dolapta hiç "Aa kalmış," denecek bir yiyeceğe tesadüf edilmez, canlı cansız hiçbir şey faydası, yaratılış ya da yapılış gayesi dışında bir muameleye tâ-

bi tutulmazdı. Başka bir şeye acıyacak, onun mesafe kat etmesine müsaade edilecek, başka varlık yapılarına kulak kabartacak ve buna bir basamak olsun uzaktan bakacak aralık yoktu. Her şey her şeyle burun buruna idi. Vakti geldi denen için pek de çare yoktu. Başa bir iş gelmeden, cinsdışı birisi ile temas etmeden, benzer, mümkün mertebe aynı cinsin bulunmasına şart ve muvaffakiyet olarak bakılıyordu. Bunu sonradan hayvanlarda da gördüğümde kendi düğünüm aklıma geldi de, o cinsinden bulunmuş Van kedisine aslında altın takmam gerektiğini anladım. Bu belliydi, yapılır yapılmaz, ama kefareti buydu.

Hayat belli bir şeydi. Nasıl bu kadar belli idi bilemiyorum. Ama belliydi işte. Hayat evlenmek demekti, karı ya da koca demekti, çocuk ve ev demekti. Gerisi hep bunların etrafında, bunları sağlama almak için bir tuhaf gezinme, eşinme, kurcalanma idi. İnsanın belgeseli yapılsa seyredilemeyecek kadar gönül yorucu bir sıkkınlık verirdi. İbretler tekrarlardan, eziyetler yol dışına çıkışlardan, memnuniyetler gevrek gevişlerden ibaretti. Hayat, belki bir şey çıkar diye olmadık damızlıklar icat etme, onlardan bir şey umma ve bulamama idi. Hayat gözümde hiçbir şeydi. Birisi bana şimdi "Hayatım" dese, bıçağı karnına saplarım. Hayatımmış, bütün o iltihap, bütün o kekremiş akış, bütün o durgun barlanmış su, bütün o göze çekilmiş ekşi, küflü perde, hayatım ha?

Bu bilgi beni ana babama karşı serinletti. Beni bırakmak gönüllerinden geçmesin, birisine hediye etmek istemesinler isterdim. Evdeki koltuğu kimseye vermezlerdi ama beni verecek yer arıyorlardı. Öğrendim ki teyzem hemen her gün bir iki kız buluyor, gelip anlatıyor, pek umutvar olmayanlara bizzat gidip bakıyordu. Bunu da olmadık şeyle zaman kaybetmeyelim diye yapıyor, "Aman, bu ısırganlıkta solgun da olsa bir çiçek bulmak ne zor, ne zor kardeş, kız diye kızılcık sopalarını, gelin diye gelincikten hırçın kakavanları gös-

teriyorlar, maşayla dokunamazsın, ıssız adaya düşersin de çadırına direk yaparsın, aklına başka şey gelmez, bizi alan bedavaya almış Saliha, bedavaya, nelere ne diyorlar, ne istiyorlar bilsen, aman bilme, bilme, enişte mden soğursun, aklına türlü şey gelir, ahretini ateşe atarsın, ah dünya ne tuhaf yer, ya dünya ateşte ya ahret, ah dünya zaten meydanda da acaba öteki ne halde, ah çatlayacağım meraktan Saliha, çatlayacağım, iyi koca bulup rahat mesut yaşayan karı orda da gılmanın iyisini kapacak, bak söylüyorum, belki de taze kız olup kocasına yeniden varacak, beni orda bul, bacım dediydi de, aha diyorum..." diye ağzı dolup dolup taşarak söylüyor da söylüyordu. Annem bu sohbetlere de, feryatlara da sanki bigâne, dese dese "Hadi hayırlısı, kısmetten ziyade olmaz, oğlan büyüdü elbet," gibi sözlerle iştirak ediyordu. Babam ise hiç karışmıyor ama bana en kötü gelen hali, yani sonuç beklemeyi serdediyordu. Konuşulanlar arttıkça ve gündelikleştikçe, hâlâ neticeye varılmamasına hiddetleniyor gibiydi. Babamla o günler, aniden bir kablonun üzerinden sıyrılan naylon gibi, bütün bağlarım göbek bağı gibi çürüyerek düştü. Bu birkaç ayın içinde oluverdi. Ben şu kadarcık zamanda aldığım mesafeye, tıkandığım deliğe, düştüğüm duruma inanamıyordum. Mesafe almak diye bir şey yokmuş, mesafeyi anlamak varmış. Bu bir günde de olabiliyormuş, bir ayda da; işte o mesafeyi anlamak bir baş dönmesi, bir arayı ne ile dolduracağını bilememek, anladığının kat'iliği ile yeni yere kesin yerleşik olmak... Bunların hepsi insanı, içinde baş döndürerek sallayan bir çuvala girmiş da fırlatılacak yer arıyor olma haline sokuyordu. Birkaç ay öncem, o nisandan temmuza bakış, ne tuhaftır ki gençliğim, masumluğumdu. Şimdi işte bu sıcakta büyümüş, terlemiş, çekirdeklenmiştim. Eyüp de benzer durumda idi. Ama o buna talip olmuş, "Hikmet'i evlendiriyorlar, kız üstüne kız buluyorlar, aynı yaştayız, ben ne olacağım?" diye ağzıyla utanıp sıkılmadan iste-

miş de, "Eh hadi, biz de bakalım bari," deyivermişler. Eyüp bana bunu, "Senden bahsettim, hemen beni de sıraya koydular," diye pek bir zevklenerek anlatmıştı. Her gün beni bir vesile görmek istiyor, lafı başlarda "Sıcaklar da coştu, vallahi pişik olmadık bir damağım kaldı, bilmem kimin arabasının lastikleri erimiş, duydun mu," deyip, "Eee yeni ne var?"a zor bela düşüyor da az evvel pişikten zor kurtardığını söylediği damağından iki keçeli sarkan sarkıtları seri hareketlerle geri ağzının içine alıyor, onlar da zaten dolu bir ağza aniden iki küçük kurbağa düşmüş gibi sesler çıkarıyorlardı. Gözleri, isteğini ve iştahını belli etmemek için yarı kısık, kulakları serçe seslerini vecd ile dinleyen bir kedi gibi hafif geriye yatık, sabırsızca "Eee," diyordu, "Ne var, ne yok?" Ben Eyüp'ün bu hafiflikleri karşısında, bu teraziye kendini koyup dönüp tezgâha bakan bakışında, o vakte kadar bayılmasam da bir çocukluk ve gençlik arkadaşı olarak, dizinin kabuğundan, kapının koluna ip bağlayıp çektiği dişine, yarım limonun içine kesme şeker sıkıştırıp elini yüzünü batırarak ağzına limonu sıkışından, babasının ensesini ittirip, "Hayvana kurban olayım," derken başını eğip az da olsa yüzünün kızarmasından ince ve dayanıksız, mesnetsiz ve derinliksiz de olsa bir bağ ve arkadaşlık denecek bir şeyler elbet seziyordum. Sonuçta az gülmedik, az yürümedik, az oynamadık. Ama işte, elde ne var denirse yürümek, gülmek ve oynamak var; ayva, kiraz, karnabahar var; kızak, tebeşir, önlük var; zil sesi, harçlık, sinema bileti var; eli kesen ot, ham incir, nezle iken olan burun baloncuğu var; mektup iletme, sırt sıvazlama, evinde yatma var, misina açma, midye temizleme, tenekede kızartma var. Bütün bunlar varken ben yokum demenin güçlüğü var. Her şeye rağmen asıl olan yokluğumdur; her şeye rağmen tuhaf bir şekilde varımdır. Varlığımı beğenmem, yokluğum kâfi gelmez. Varlığım aslında işe yaramaz, yokluğum bir siluetin kayboluşudur. Kendine bir anlam ve varlık

yüklemek aslında gerçekte ne zordur, bunu sabit ve gerçek kılmak, o siluet bir an geçerken "Aaa Hikmet!" dedirtmek ne zordur. Yaşamın ve yaşantıların içinde kaybolmamak ne zordur. Gerçekten ne zordur. Geçerken "O bendim," demek ve buna yine de bir anlam verilememesi ve kendini kendi gözünle bile seçememek ne zordur, ne zor.

Eyüp bu kız bakma işini büyük bir lezzetle akidelendiriyor, şeker çabuk eriyecek korkusu ile ağzında fazla dolandırmaya bile korkarak damağının ya da yanağının içlerinde bir yerlerde saklıyor, onun varlığını bilmekle bile bir tat buluyordu. Konuşmaları bu mevzunun bazen dışına çekmesi, şekeri damağına yapıştırdığı anlara denkti. Ben de bunu biliyor ve nasılsa katlanıyordum. Bu katlanma nasıl şeydir diye zaman zaman düşündüğümde, katlanma denenin, insanın zaten belli katlarından biri olup kendindekinden bir iki fazlaya gösterdiği celallenme olduğunu artık kabullenmiş durumdayım. İnsan kendindeki her kötünün bir fazlasını katlanılmaz, iki eksiğini de mükemmel bulur. Buna inancım tam.

Eyüp bazen şekerini ağzının içine indirip hovardalık yaptığı vakit bulunan kızlardan bahseder, bazen de, ele geçirmişse, resimlerini mahrem bir şey gösteriyormuş gibi bana da gösterir, fikir alırdı. İkimiz de kadın denince, filmlerdeki gerçek değil diye düşündüğümüz kadınları, gerçek diye düşününce de etraftakileri anlıyorduk. Etraf konu komşunun kızı, akrabaların kızı, okullardaki kızlardan oluşuyordu elbet. Ama bunlar sanki tam değil gibiydi. Bu içe kapalı ve yakınlıksız tanışıklıklardan bize tedirginlik ve geçici bir ürperme aktarılmıştı. Eyüp bazen tavsiye edilen kızları görmeye de gidiyor, ne bahane ile ne gördüğünü yine dili şaklayarak anlatıyordu. O vakitler kızdığım bu iştah, sonraları bana çok makul ve aslında hepi topu bir tabak dondurma göründü. Zenpareler, hovardalar ya da nasıl diyeyim, rahat, sıkışıksız

yaşayan adamlar evlenirken bizim kadar perişan olmuyorlardı. İstedikleri her şeyi bir hamurun içine katmaya çalışmıyorlardı, bunun olmazlığını da biliyorlardı şüphesiz. Kendilerini ve edineceklerinin ne ilk ne de son olmadığını bilmenin verdiği serbestlikle rahat, geniş ve kusurlu görünene müsamahalı davranıyorlardı. Biz ise, kendimizi ehil bir tüccar sayarak en iyiyi en hesaplıca almak için dört dönenler, alıp alacağımız, görüp göreceğimiz bu olacağı için gergin, sinirli ve kusur arayan sözde taliplerdik. Talip olduğumuz da elbet aynı makamın karar perdesiydi. Aynı oltanın ucuna takılı olup da çekeni de çekileni de ayırt edemeyenlerdik. Yukarı çıkan bunu kendi maharetine atfediyordu. Ve bu süreç, o zamanlar bana pek tatsız görünen bu süreç, çoğu hayatın manâsızca da olsa tek gülebildiği, ahmakça da olsa tek söz planına girebildiği, tek bahse konu olduğu, tek zoraki de olsa eğlendiği halmiş. Eyüp'ün o ağzında eritmemek için her yola başvurduğu tarçınlı akidesi gerçekten de hayatının şekeri imiş. Dişlere çarparken çıkardığı tıkırtı az serkeşlik, hovardalık değilmiş. Öyle miymiş, öyleymiş öyleymiş.

Eylüle doğru işler iyice sarpa sardı, alan daraldı, daralan alan dikenli bir yere dönüştü. Teyzemin sonu gelmez bir öğretmen inadı vardı. Sabah akşam, fırsat bulursa öğle ve ikindi, yakalasa yatsıda tek dile getirdiği buydu. Ezberlenmiş kısa namaz surelerini seri bir şekilde, ama her gün değişik bir sıralama ile sıralayıp, lafa her sefer başka bir aralıktan girip Tahiyyata oturması ve selam verip aynı duaya durması artık olağandı. Her oturuş "Öğretmen gibisi yok, öğretmen gibi, aklı olan öğretmen alır, işleri iş değil, kendileri duymasın ama hafif, hafta sonu tatil, yazın üç dört ay tatil, şubatta tatil, bayramda seyranda çocuk bayramında bile tatil, öğleyi az geçti mi evde, maaşı elinde, kendisi ocağın başında, her işi yetiştirir, muhatabı neticede talebe, kadın kadıncık oturur, çoluk çocukla uğraşır, elin adamlarıyla iş göreceğim di-

ye bir sebep göğüs göğse gelmez, hem ne demiş Fahr-i Alem Efendimiz, bakın hadis ne buyuruyor: 'Bir soğan zarı kadar kaldıydı ki öğretmen nebi ola,' yaa, 657'ye tabi ama nebi olmaya da bir şeycik yok, yaa..." Daha ertesi gün bir ara söz bezelyeye gelse yine teyzem, "Öğretmen olsa üşenmez, erinmez, erinenin oğlu uşağı olmamış, ayıklayıverir bezelyesini, koyuverir tencereciğine, iki tıkırdatır, efendinin gelmeye yarım saati mi kaldı, ıslattığın pirinci de sürüver ateşe, oh pilav da hazır, öğretmenin vakti var, bir de ayıklayıp kuruttuğu yeşilliklerden salata, oh oh, işte ev dediğin, kadın dediğin, parası, harçlığı var, iki el bir ağız için, dönüp de efendisine azcık para bırakıver kadın bağım bitmiş mi desin, zannedersin ki hiç bağı yok, öyle her işini usulden halleder, el etek açmaz, yaka paralamaz, oh, çevreye faydalı, Allah'ın da kulun da sevdiği insan, bak az daha nebi olacakmış zaten, dediydim değil mi, soğan zarı kadar kalmış nebi olmasına, o da yakındır, o da..."

Annem hayata pek ısrarlı bakan ve tutuşunu böyle şedit bir kavrayışla yapmayan bir insan olduğundan, herhangi bir konuda ısrar ve inat yakın olduğu davranışlardan değildi. İyi gördüğü şeye de fazla rağbetli durmaz, sakınılanı görünce de eteğini hemen toplamazdı. Her şeye, hafifçe ürkek bakışı ve belli belirsiz tebessümü ile kenardan bakar, sanki gördüğüne de fazla aldırmazdı. Ne feryat figan yanıp yakınılanlarla ne fazladan ayılıp bayılanlarla saf tutardı. Annem bu hali ile bende daha salih, daha emin, daha yanaşılır bir insan olarak, hep ferah bir pencere önü gibi önünde, yanında oturulup ufka bakılandı. Babamın belki mizacı, belki hayat mücadelesi ile sertleşmiş refleksleri, ben gibi toy ve çabuk zedelenen bir hamurda derhal tatsız bir iz bırakıyor, sertliklerinde hep alınıp incinecek bir yan buluyordum. Asıl beni yorup mahveden ise, babam başta olmak üzere, kim bir rahatsızlık ve sıkıntı ya da mutsuzluk serdetse buna sebep benmişim gi-

bi geliyor, kendimi kabahatli buluyordum. Bunu bir de ağzımla, "Benim yüzümden mi?" diye soruyordum. Sanırım tek suçlu adayı ya da dayanamayıp itiraf eden olarak ortaya çıktığım için de, "Hayır, ne ilgisi var," gibi bir cevapla değil de, adeta onaylayan bir sükûtla karşılanmamdı. İşte o sükût, var olmanın tüm suçlarını, bir evlat olmanın, erkek olmanın tüm suçlarını bana boca eden ve ederken beni boğan sükût, kalbimde öyle taşkın, öyle çatlatıcı bir duygu yaratıyordu ki, benim hâlâ yaşamam, ertesi gün dondurma yemem, elimde tuttuğum kaşık ve her şeyin yerli yerinde oluşu, işte mucizeydi. "Gök yarılır," diyen, göğü şeftali sanıyor olmalıydı.

Teyzem, olabilecek tüm öğretmen adaylarını gezdi ise de, öğretmenler kendilerine teyzemin gözü ile bakmadıklarından ve de teyzemin onları övme maksatlı "Oh oh, maşallah, tatil sizde, iş el alemde, oh, al çoluğu çocuğu karşına, yanlışını bulacak yok, gelinem tahtaya diyecek yok, elin sabi sübyanını tebeşirle, cetvelle düzelt, o kerratı ikilere kadar biliyor, sen yedilere kadar, oh, kolay yoldan âlimelik, zaten tevekkeli kimse beşinci sınıf okutmak istemez, ay ben yavrucakları seviyorum, bunlar zırıl olmuş deyip boş yere mi birinci sınıf okutmak istiyor tabii, al eline altı buçuk yedi yaşındaki dilsiz dişsiz süt danasını, ver veriştir, ayağa kaldır, amuda dik, oh oh, şubat gelsin, haziran gelsin, karne gelsin, el öpülsün, itibar sizde, çarşı pazar sizde, beyinin iç çamaşırını bile ütüleyecek vakit sizde, iki cihan mamur, işler elde hamur..." dedikçe elbet öğretmen fena halde silkinmiş olmalı ki teyzem bu sefer de, "Alışmış beş yaşındaki çocuğun övgüsüne, yetişkin görünce, aklı eren görünce, goy goy kesilince teneffüs ziline asıldı, istiyor ki beni de okut diyeyim, neler çekiyorsun, o sınav kâğıtlarını okumak, üçü beşi vermek kolay mı hay mübarek, Farabî misin diyeyim istiyor. Yok yok, öğretmen kibirli imiş, kendine evde bile 'Hoca Hanım' dedirtir ayol bunlar, hoca, hoca amma Asr suresin-

de şaşırır, varsa yoksa İngiltere'nin başkenti, özne yüklem, bir de 'biz öğretmenler kendi çocuklarımızı çok iyi yetiştiririz' paralaması. Ayol çocuk bu, toprak yer, kireç yer, badana yalar yine yetişir, yine kalsiyum alır, özneyi bilmez ama herkes ben demeyi bilir. Öğretmen gizli özneyi ararken asıl özneyi, aşikârı kaçırır. Yok oğlum yok, bunlarla uğraşılmaz, kadın kısmı ile zaten uğraşılmaz. Efendimiz cehennemi görmüş de demiş ki, 'Gördüm, çoğunluğu kadındı,' demiş. Oğlum, bizim cinsimiz hem öğretmenliği, hem cennet ehli olmayı kaldırmıyor demek ki."

Öğretmenden vazgeçip elli ayaklı, ayağı yere basar, isteksiz itaatkâr, gözünün biri ahrete öteki kocasına dikili kız aranmaya başlandı, lakin anlaşılan bundan yoktu. Söylenen, bunun olduğu, ama zamanla olgunlaşarak olduğu, oluştuğu, ham halinin elbet bu tanıma uymadığı idi. Çeke çeke ister istemez böyle oluyordu, olacaktı. Hayat kimleri terbiye etmemişti ki, zaman ekşi üzümü ne yapardı, neler gelirdi başa şarap oluncaya dek. Buna sebep belki de memleketimizde karakter diye bir şeyden söz edilemiyordu. Bir insanın on yıl öncesi ile yirmi yıl sonrası tamamen farklı idi. Birisi birisini kolundan bacağından yakalayıp yere çaldı mıydı, işte ne afra kalırdı ne tafra, ne o gençlik azgınlığı kalırdı, ne gelecek hülyası, varsa yoksa ahret. Boşuna dememişlerdi "Yerine düşen gül, düşmeyen kül olur," diye. Yerine düşen de kim bilir, acaba var mıydı? Terbiyenin en iyi yollarından biri, başta geleni, hem de kesintisiz olması sebebiyle evlilikti. Eloğlu adamı öyle bir terbiye ederdi ki, hem ne buyurmuş Efendimiz, "Eşler birbirinin öğretmenidir." Eh, tabii öğretmen de eli maşalıdır. Topuğu takırtılıdır. Hal bu olunca, göz, bir kez olsun istediği ile göz göze gelemeyince, ister istemez ahrete dikilecekti, hiç hak bulunmayınca ister istemez baş yukarı göğe bakacak, aradığını orada görmeye çalışacaktı. "Bak oğlum," deniyordu bana, "bak, iş ile eşten mühimi yoktur, iyi

bir kadın devlettir, lakin iyi kadın da yoktur, iyiyi sen oluşturacaksın, şekil vereceksin, hanımın neticede sende ne görürse o olacak." Ben bu sözlere kulağımı dikiyor muydum, tıkıyor muydum bilmiyorum da, hangi kadının bana bakarak şekil alacağını bir türlü kestiremiyordum, acaba ben ne şekildeydim? Eyüp anlaşılan benden daha rahattı. Onunkiler bizde olduğu gibi lafı koyultup altını bir kısıp bir açmıyorlardı, baktıkları elle tutulur, anlaşılır, gözle görülür şeylerdi. Eyüp güzel diye tutturmuş, bulunanların hiçbirini pek de güzel bulmuyordu. Anası babası ve ablaları güzellikle ilgili pek çok olumsuz söz söyleseler de o, "Güzel olsun bana yeter," demedeydi. Eyüp'ün gördüğü ve güzel diye aklında yer eden kızlar, başka muhitlerin ve anlaşılan seviyelerin kızlarıydı. Ama o bunu anlamıyor, "Ne olacak, başlayayım hayat telakkisine, milletin kızı güzel, bizim tarafın kakavan, ışıksız, üst baş dökülüyor, tipler dökülüyor, vallahi şu halimle bile elimi süremem," diyor, başka şey demiyordu. Bu bakımdan Eyüp'e imreniyordum, en azından bir mesnedi ve karşı çıkmada gürül gürül gürlediği bir şeyler vardı. Ben ne gürleyebiliyor ne başkalarını şöyle bir geri çektirecek bir söz bulup da söyleyebiliyordum. Sadece kırılmıştım ve belimi doğrultamıyordum. Bu halim de anlaşılan bezginlik ve sünepelik gibi görülüyor, tek başıma bir şey yapamayacağıma iyice emin olunuyordu. Zaten söylenenlerden başı çeken, "Otu çek dibine bak, bizimki gibi safderun oğlanı bir uyanık kız kapmadan aman gözümüzü açalım, vallahi çok yanarız çok," kabilinden sözlerdi. Aralık ayına doğru bir gece, annem yanıma yine o munis hali ile geldi. Gelişi içimde bir ürpertiye sebep olmuştu. Ben şöyle bir uzanmış, ne sfenks gibi oturabilmiş ne şöyle gerinip kollarını uzatıp gören herkesi imrendirecek bir dünya ile bitişiklikte her uzuv yekdiğeri ile barışık ve hürmette bir kedi gibi değil de önünden az evvel köpeğin geçtiği sokak kedisi tedirginliğinde ya-

rı kambur, yüz hatları gergin ve tetikte duruyordum. Uzanışım buydu. Annem yanıma oturup, "Rahatsız olma oğlum," dedi. Bana öyle bir rahatsızlık geldi ki, bıçağı görmüştüm bir kere. Şimdi ise başım ve gıdım okşanıyordu. Hemen doğruldum ve herhalde dik dik anneme bakmış olacağım ki annem, "Yok bir şey, yok, telaşlanma, sana bir havadisim var," demişti. Havadis demenin soldan verilen amel defterinden farkı olmadığını o zamandan nasılsa keşfetmiş olan ben, ancak hafiften, sanki bir ip geçecekmiş gibi boynumu uzatmıştım. Annem sükûnetle, "Teyzenle, sana uygun bir kıza nihayet Allah rast getirdi de tesadüf edebildik. Hem de nerelerde ararken, meğer aşağı sokaktaymış da işte, gözümüz bağlanmış, anası babası bildiğimiz kimseler, bize münasip geldi. Bu saatten sonra eli bileceğimiz yok, kendimizinkinin kusurlarını kabartıyoruz da el kendini gizliyor, neden sonra aşikâr oluyor. Bunlar belli, iyisi, kötüsü demeyeyim de, hali ile belli kimseler, bundan iyisi can sağlığı," dedi. Göğsüm tıkanarak, "Yoksa Feryal mi?" dedim. "Yok," dedi annem, "Ablası, Cemile. Feryal'i de sorduk da, anası, yok Emine Hanım, bari onu doğru düzgün bir yere yerleştirelim, o güzelce, dedi. Teyzen aslında Cemile daha güzel diyor, Feryal'in üç, bilemedin dört baharı kalmış, sonra o belden aşağısı ile Kurtdereli'yi kündeye getirir, Koca Yusuf'u omuzdan aşırır diyor. Cemile daha mütenasipmiş, hem daha ağır, daha döşürüklüymüş. Benden ziyade o anlar, biliyorsun, bana da makul geldi. Bilmediğin kız değil, amma istersen bir de o gözle şöyle bir bak, yalnız açıktan konuştuk, çabuk karar ver. Ha, oturdukları daireyi Cemile'ye, memleketteki evi Feryal'e yapmışlar, yani kızın kendi üstüne evi de var. Gerçi şimdi, Allah ömür versin, anası babası oturuyor ama tabii her şey sırayla, ölüm hak, miras helal," dedi. Anneme baktım, zaten gözümün önündeydi. Annem, o an bana biraz çipil gelen hafif bir heyecandan sulanmış bakışlarıyla, kendisi de hayatta

nihayet bir balık yakalamış, dünyayı tutmuş da içinde yeni bir evde gezer gibi bakışları ile ne kadar unutulmazdı. Kâra geçtiğini ve dünyanın bir parçası olduğunu duymak, benim annemin yüzüne bile nasıl da hemen bir gerçeği örten, ahlakı bir başka vakit, sıkıştığı ve ihtiyaç duyduğu vakit kullanılmak üzere kaldırılmış bir kalaylı kâğıt kırışığı ifadesini yerleştirmişti. Dünya öyle tatlıydı ki azcık bir parça tat değmesi saf değiştirtiyor, dil değiştirtiyor, bakış bulanıklaştırıyordu. Sabahın erkeninde elinde oklavası, önü un içinde, yüzü ve boynu sıcak, boynunun kat yerlerinde incecik bir ter, başında alelusul tülbenti ile takır takır kol böreği açarken ve hamur ince yufka yapraklarına dönüşürken, o incelikli ve gayretkeş işinde, o terinde ve arada eliyle düzelttiği tülbentinde sabahı fırınla coştururken, dünyanın ona öylece bakmaktan başka yapabilecek bir şeyi yoktu. O, o hali ileyken dokunulmazdı. Kendi ile ve bunu tatminkâr bulur haldeydi. Az ile büyük bir şey yapar halde idi. Her şeyi kendi yapar, yaptığını sunar halde idi. Dünyanın ona tesir edecek hiçbir gücü o sabahlarda yoktu, olamazdı. Şeytan bile o vakit, oturmuş eşikte, sadece böreğin pişmesini bekliyordu. Bu halin, bu yekpare gücün ve muhkemliğin dağılmasını bekliyordu.

Anneme yine de uygunsuz bir şey söylemek istemedim. Bana bu vakte dek bütün uygun sözleri yine de o söylemiş, o davranmıştı. Şimdi bir ruh topallığı, gözlerinde salınan dünya gördüm diye hemen dönüp ısırmak istemedim. Olgunluğumdan değil. Söylemeye takat bulacağım şeyler yine beni yukarı ve anlaşılır bir yere taşıyacak cinsten olmayacaktı, bu belliydi. O vakitki ben, çabucak kızar, daha çabuk kırılır, taşkın ve aslında içeriksiz, kimseyi etkilemeyen beylik sözleri kendim de iğrenerek söylemeden başkasına sahip değildim. Dil, içimde bir manâ almaz, benim içimdeki duygulara çarpıp başka bir söyleyiş yaratmaz, bana çarpıp en beylik tıraşlı köşeleri ile boş duran "aptalın sözü" köşesine tak

der otururdu. Bu benim gözümdeydi. Başkalarının da kenara köşeye çekilmemelerinden anlayabiliyordum ki benden, gelecekten, bir tesirden endişe ve korkuları yoktu. Tak edip düşecek kıymetsiz bir şey vardı, o kadar.

O gece annem yanımdan ayrıldıktan sonra, önümdeki boşlukla bir müddet oturdum. Boşluk ne büyüklükteydi aslında kestiremiyordum, yükseklik ne kadardı kestiremiyordum. Atlayıp atlamamada, kendimi bırakıp bırakmamada ürkek ve kararsızdım. Hatta diyebilirim ki evler, sabahlar, geceler, börekler ve kompostolar, kadınlar ve erkekler, maaşlar ve buzdolapları, örtüler ve kömürlükler, aybaşları ve senetler, camlardaki buğu ve radyolarda çalan şarkılar, saz eserleri ve Tamburi Mustafa Çavuş'un bütün eserlerindeki o asap bozan neşesi, plastik maşrapalar ve melamin tabaklar, evin soluk sarı badanası ve bu uzun kış gecesinin hatırası tüm hayatımınış, geleceğimi de kaplayan her şeyin muhtevası imiş gibi bir duyguya kapılmıştım. Kendimi sonramla, hatta en son anımda bile yine bu örtüler, tabaklar, radyolar, balkonda soğumaya bırakılmış kompostolar arasında özet bir görüntü izler gibi izliyordum. Hatta izlemiştim de, işte bitmişti. Sabah oldu. Hep olur. Buna sebep sabah oluşunu bir aralanma, bir aydınlanma saymamak gerekir, ölmez sağ kalırsak sabah olur. Sabah, gecenin gençleşmiş, kuvvete gelmiş, hayallerinden arınmış ve hatta şimdi onları inkâr eden halidir. Sabah gözlerimi kamaştırdı. Geceyi önümden ışıkta geçirdi. Bir müddet yatakta gözlerim kapalı, önümde çizgilerle dolu yarı çukur bir beyaz melamin tabak hayali ile durdum, seyrettim. Bu tabakta bezelyeler, zeytinyağlı fasulyeler, baklalar, yoğurtlu ıspanaklar sırasıyla yer alacaktı. Ben birinin gelip birinin gidişini günü günlere ekleyerek takip edecek, ekmeğin kabuğu ile son kalanı bir iyi sıyıracaktım. Ona rağmen çok az bir yoğurt kalacak, sofradan kalkarken ona son bir bakış atacaktım. Annem içeriden sesleniyordu. Ban-

yoya gidip elimi yüzümü yıkadım, kendime baktığımda gözlerim şiş ve yüzüm soluk, uzamış gibiydi. Üstüme bir şeyler giyip içeri girdim. Babam kahvaltı sofrasında, yüzü genelinde olduğu gibi asıktı. Sofraya koyduğu her yiyecek çok şükredilmesi gereken ve nelerle ortaya gelmiş şeylerdi. Öyle ki bunun sözü bile edilmezdi. Bir lokma ekmeği birisi bırakacak olsa babam, o nankörün bıraktığını alıp ağzına atar, zeytine yumuşak, peynire tatsız denecek olsa ters bir bakış, konuşmayan bir öfke, yiyecekleri değilse de yiyeni kendine getirirdi. Annemle pek göz göze gelmedik, bir parça yalandan oyalanıp kalkıyordum ki babam, "Annen söylemiş, ne diyorsun?" diyerek yüzüme, belki bana öyle geldi, belki öyleyi yeni anladım bilmiyorum, bir horgörü ve bir aptala fikir sorma lüzumsuzluğunda bulunur bakışla bakarak ve hiçbir cevabı kabul etmeyecek halle baktı. Niye dediğimi bilmeden, "Akşama konuşuruz," diyerek uzaklaştım. Akşam, bende kelime anlamı bile kararmış bir sözdü sadece.

Sokağa çıktım, istemeden de olsa Eyüp'ü buldum. Eyüp isteyerek bulunacak bir şey değildi. Bir demode çamaşır gibi birisinin görmesinden korkulan ama bir yerleri de geleneğe uyarak örten, ısıtan bir şeydi sanki. Eyüp bir şey olduğunu sezerek, yeldir yepil ayakkabısını yolda giyerek seğirtti. Biraz yürüdük, annemin sözlerini, bulduğu kızı, akşama vereceğim cevabı, sabahki sofrayı etkisiz ve ruhsuzca anlattım. Eyüp dinleyip dinleyip, "Hadi hayırlısı olsun kardeşim, insanın zoruna giden hakkında hayırlıdır derler, bak, ben iyi olacağını düşünüyorum," dedi. Bu sözler beklediğimden hiç farklı olmadığı halde müthiş bir kırıklık duydum. Hiç olmazsa bir şekil dertlenmeliydik, üzülmeli ve kendimize acımalıydık diye düşündüm. Eyüp'ün ve herkesin birini birine ekleştirirken nasıl bir terazi ve uygunluk ölçüsü, ne çeşit bir dara kullandıklarını görmek ve bütün bunların yeniliği beni altüst ediyordu. Eyüp gülecek gibiyken, "Hadi görü-

şürüz," deyip yanından ayrıldım. Akşam çabuk oldu. Ben tıkanmış ve sabahtan akşama kendime hiç yeni bir şey koyamamış haldeydim. Yemek yendi, yemeğin bitmesi beklendi, yemekte bir medeniyet tozu olarak başka lakırdıların yakası açıldı. Ama solist bekleniyordu, bekleniyordu da uvertürlere ayıp olmasın diyen sabırlı ve bu sayılı dakikayı sayan hal, elde tespih gibi çekiliyordu. Annem çayı da bekleyecek sabrı ve nezaketi gösterdi. İşin tuhafı, şu algı düzeyi, bana artık bunların, nezaket ve bile seçe yapılan şeyler olduğunu anlatmıştı. Ben artık havadaki, sofradaki, masaya konandaki fazlalıkları ve nereden geldiklerini seçebiliyordum. Çayın gelmesini ben de sükûnetle bekledim. Annem getirince de yüzlerine dönerek, özellikle biraz telaşlı olduğu sezilen anneme dikkat ederek, "Düşündüm, gerçi düşünecek de pek bir şey yok, herkes neyse ben de o, eşek kadar oldum, Yıldız Sarayı'ndan çıkmadım, ben de pek matah bir şey değilim, bir sokak ötesi bana münasiptir, bildik, tanıdık bir aile iyidir, zorlanmam," dedim. Babam hafifçe gerilerek, "Öyle de deme, senden iyisini mi bulacaklar, boylu poslu çocuksun, daha ne istiyorlar?" dedi. Annem gülümseyerek bitmiş işin ardından, "Aman iyi düşündün mü oğlum, biz seni zorlamış, yönlendirmiş olmayalım, tamamen kendi iradenle, isteğinle karar ver, öyle verdin, değil mi?" dedi. İrademe, isteğime, kendime bakayım desem, boş ver dedim, cevap vermedim. Babam, "Kendi kararı, biz karışmayız," dedi.

Sabah, o günden bana, şimdiye ulaşacak bir değersizlik ve önemsizlik duygusu ile kalktım. Üzerimde sanki "Cemile'nin kocası" yazıyordu da ben, omuzlarımı içe çökerterek yazının en azından tamamının okunmasına mani olmaya çalışıyordum. Boynuma da bir kireçlenme gibi artık etrafa bakamayan, bakmak da istemeyen bir bukağı asılmıştı. Eski adamların bir yana bakmaları gerektiğinde başlarını değil tüm vücutlarını çevirerek bakmalarının sebebini birden an-

ladım. Sabahın soğuğunda bütün vücudumu çevirip sebepsiz, bir uzun, arkama baktım.

Arkası, herkesin bir ucundan çektiği her şeyde olduğu gibi çabuk geldi. Böyle sırada beklenen şeyler, oluşturulan şeyler gibi değil, kolay oluyordu. Bir şey yapmak isteyip de bunun herkesçe makul karşılanması ve az çok ucundan tutulması elbet insanın istediği şeye denk düşmüyordu. Öyle olsa, muhakkak ki öbür türlüsü olmuyordu. İstenende yalnızlık ve bin meşakkat, böylesinde bir kalabalık, bir hay huy ve işte denklik, herkesle bir olma vardı. Zahmet rahmete galipti. Kaşla göz arasında bir ev tutuldu, çünkü hiçbir şey aranmıyordu. Gerçi eş de öyle bulunmuyor muydu, hiçbir şey aramayarak; buna da Allah rast getirdi deniyordu. Olmadık evlere aydınlık, ferah deniyordu. Benim görünce irkildiğim bir daireye, "İyi, iyi, ferah, rahat," dendi. Zaten şimdiki evimize iki sokak mesafedeydi. Bakkala, pazara, yola yakınlığı övülerek o evde yaşanacak hayat da resmedildi. Ordan buradan üç beş parça eşya derlendi. "Yavaş yavaş olsun ki tadı çıksın, insanın her şeyi birden olursa sıra azmaya gelir," diye ilave edildi. Teyzem, "Karınca kendi evinde Süleyman Peygamber gibidir," dedi.

Çarşamba akşamı idi, annem ve babamla birlikte istemeye gittiğimizde annesi kapıyı açtı, içeri girdik. Başkalarında görüp aslını bildiğimiz şeylere karşı duyulan coşku ya da memnuniyetin kaynağı, yine bildiğin gelmesi ve tanıdığı kucaklayacak olmaktı herhalde. Evleri bizimkine benziyordu, ana babası yadırgayacağım bir hal serdetmiyordu. Ama ben yadırgamak, büsbütün başka ve ayrı bir şeyin içinde olacaksam olmak istedim. Aynı elbiseden bir daha, aynı arabadan bir daha, aynı yemekten bir tabak daha... Bunlar, bu aynılıklar ve süreğen devamlar zaten durmadan tıkanan, yeni bir soluk bulmaya, yeni bir şeye inanıp biraz da başka ufuktan aynı güneşin batışını seyretmeye büyük hasret duyan bana,

sanki tam kalıbıma uygun bir kutuya konmuşum hissi verdi. Kızılderililerin arasında yaşayabilirdim ya da Budist rahiplerin, çöl Araplarının arasında da yaşayabilirdim ya da alkolik Finlilerin, Sibirya'da tundra bölgesinde, en yakın komşunun yüz yetmiş kilometre uzağında yaşayabilirdim ya da bir Afgan çadırında, Fas'ta beyaz badanalı bir eve sapsarı bir sokağın köşesinde kırk yıl durup bakabilirdim ya da okyanusa hiç hayal kurmadan, bir Pasifik adasında dünyadan kaybolmuş ve ahreti yokmuş gibi ağaç gölgesinde otururak ölümü bekleyebilirdim ve bundan bir lezzet de duyabilirdim, Güney Afrika'da çalıların üstüne bırakılmış kıyafetlerin birini giyip oturup kalabilirdim dünyadaki başka payımı aramadan, Lübnan'da ömrüm boyu ocağın başında kahve cezveleri sürerek durabilirdim, arada bir portakal çiçeği kokusu alırsam ne ala, İsveç'te sırf eşcinsellerin müdavimi olduğu bir barın iri yarı fedaisi olabilirdim, gözlerimde ne kadar dişlesem dünyanın tüketilemeyeceği duygusu, ellerimde her sabah itip uzaklaştırmaya çalıştığım geniş boşluk, bakıp bakıp kopkoyu bir bakışsızlığa düşebilirdim, bilirdim ki kim nereye düşerse düşsün sonra kalkıp evine gider, insan düştüğü yerde, yaralandığı yerde, bittiği yerde değildir, bunların hepsi evdedir, ev görmeye bu yüzden dayanamam, Cezayir'de aklı başında bir tane adam görmeden yaşayabilirdim kırık dökük her tür eğretilik içinde, Polonya'da en soğuk gün akşamüzeri sokağa çıkıp da bir iyi yürümezsem namerttim, hiçbir satıcıdan selam almasam da Portekiz'de, hele Portekiz'de, okyanusa bakabileceğim yosunlu bir sandalye bulsam ömür boyu oturabilirdim, durabilirdim, ama işte iki sokak ötede oturamazdım, duramazdım. Zaten bunlar oturmak ve durmak için değildi. Ama işte bütün haritaları, cetvelleri topladım, iki sokak öteye taşındım.

Cemile de benim gibi iri yapılı birisi idi. Çevremden bazen şaka yollu "dalyan, pehlivan" gibi teşbihler duyuyor-

dum. Özellikle bacakları çok kalındı, daha doğrusu vücudunun alt kısmı üste göre yarı yarıyadan fazla iriydi. Bana doğru yürüdüğünde bazen heybetlice bir görüntü kâfi gelirken, bazen nasıl oluyorsa, giyindiğinden mi, ışıktan mı, o anki duygusundan mı bilemiyorum, önüme iri bir meşe ağacı devriliyor gibi yukarıdan aşağıya bir sallantı ve gölgeli birtakım sesler ve görünüp kaybolmalar oluyor, yerimde toplanıyor ve gözlerimi kısarak bir doğa olayı seyreder gibi bakıyordum. Cemile geliyordu.

Ev ve evlilik hayatıma az zamanda alıştım. Her şey bu alıştırma, ısındırma içindi. Birisi serçe parmağını yuvamıza sokacak olsa, "İyi, iyi ılımış, yakmaz," diyebilirdi. Bir bütünün devamı, anasının babasının ardı, milletinin memleketinin seyrinde, Allah'ın emrinde, peygamberin kavlinde idim. Bana ilişen yoktu. Herkesten kurtulmak ancak kendini feda etmekle oluyormuş anladım; herkesten kurtuldum, kendimi kurtaramadım, onu rehin vererek bir yaşamaya başladım. Bir buçuk sene sonra bir oğlum oldu. İstemiş miydim bilmiyorum, ne isteyeceğim, oldu işte, çok çabuk oluyormuş. Cemile hamarat kadındı, bu hayatı zevkle içine çekiyordu, çekip çekip bir çocuğu da kolaylıkla dışarı bırakıyordu. Sobadan, soğan kabuklarından, erişteden, tarhanadan, soğuk kış sabahlarından, çocuk sesinden, dibi tutmuş börek tepsisini akşamdan yumuşasın diye lavaboya koymaktan, çay demlemekten, eski deme biraz su katıp demliği çalkalaya çalkalaya götürüp klozete dökmekten, sobada kızartılmış ekmeklerin yanmış kenarlarını bıçağın tersi ile hart hart kazımaktan, yazın terliksiz balkon yıkamaktan, kızgın yağa kabak mücveri dökerkenki dikkatinden, sobanın üstüne elma, portakal kabuğu koymaktan, misafirleri gelince sarılı siyahlı jarse elbisesini ve altı ince deriden pek dayanıksız, üstünde de siyah bir kuş tüyü olan rahatsız topuklu terliklerini giymekten, ikide bir düşen bu tüyü yapıştırmam için akşam-

ları önüme getirmekten, çocuk azarlamaktan, iki çeşit tatsız kurabiye pişirmekten, siyah şalından, ağustosun on beşi yaz on beşi kış demekten, yaz yazlığını kış kışlığını bilecek demekten, kadın dediğin, erkek dediğin diye söze başlamaktan hiç bıkmıyordu. Hayatın aynılığı bir tür güvence gibiydi. Her değişiklikten, başkalıktan ve başkalardan besmele görmüş şeytan gibi ürkmek ve hep o alışıldığı, bildiği aramak, bulamamaktan korkmak hayatlarımızın temeli idi. Olur da daha farklı bir hayattan ve sofradan, alışverişten, hele aşktan söz eden olursa bizi bir korku sarar, pilavların lezzeti azalır, patlıcan iyice yağ çekerdi. Ev kâfi derecede temiz görünmez, herkes eşine ilk kez görüyormuş ve bunca zamanı birlikte nasıl geçirmiş anlayamayarak bakardı. İçeriyi saffetle dolduran, sütleri kaynatıp köpürten şişman ve geçkin bir kadını birden gülümseten, kocasını ona bakarken sahile vurmuş hâlâ canlı lüfere rast gelmiş gibi tebessüm ettiren ise eskiyi yeniyi yâd ederken başka ipe tutunanların, başka yollara sapanların nasıl vurgun yemişe dönüp ocağa düştükleri, kanaat ile gani kılınmanın ise hayatın tek yolu olduğunun ikrar edildiği anlardı. Badana ışıldar, muşamba kırıtır, süpürge daha canlı, şimdiye dek görmezden geldiği toza ve örümcek ağına dahi saldırır, limon olanca suyunu püskürtür, maydanoz Kur'an'da adı anılan meyvelere erişmiş gibi yapraklarını kıpırdatıp silkeler, tuz nemini içine çeker, içine atılmış pirinç tanesinden utanırdı. Dördüncü sene bir de kızım oldu. Herkes bu ideal durumu "Oh oh Allah'ın sevgili kullarısınız, artık hiçbir eksiğiniz yok," diyerek karşıladı. Cemile sütünün bolluğuna nazar değmesin diye bir örtü ile örttüğü memesinden başını kaldırıp örtüden sızan süte, kucağındaki bebeğe, bir köşede oturan bana, annesine, kız kardeşine ve pencereden donuk yüzünü gösteren mart ikindisine baktı. Baktı da dışarıda kendine bir denklik bulamadı. Oğlan kapının ağzında biraz şaşkın ve kırgın bu yeni du-

rumu seyrediyor, işaret parmağı ile ağzını karıştırıp duruyordu. Mutfakta ocakta tıkırdayan kabak ve biber dolmasının içeriye taşıdığı dereotlu kokusu ile bir iltifatı hak ettiğini düşünürken Cemile, "Vallahi sağolasın anne, yemeği de yapmışsın, çok da severim, dolmalar Türk mutfağının süsüdür ayol, süsüdür," dedi. Kız kardeşi, "Bir de çay demleriz abla, bir eksiğimiz kalmaz, bir ihtiyacın var mı başka, tabutumu kucakla söyle." Feryal'e şöyle bir baktım, Cemile kadar iri değildi, o da bizden iki sene sonra bir subayla evlenmişti. Kocası bana sık sık, "Abi gelmiyorsun gazinoya, rokaları bir ince kesiyorlar, limonu da böyle tülbent gibi bir şeye sarıyorlar çekirdeği düşmesin diye, bizim bütün komutanlar domatesli roka salatası yer, limonunu asker sıkar, ızgara ne istiyorsan var, ufak tefek götürebiliriz de, ama sen de hiç keyif adamı değilsin, hayattan tat almayı bilmiyorsun abi," yollu laflar eder, ekmeği sadece kızarmış yediklerinden, kavunu çocukların dondurma kaşığı ile top top yapıp önlerine getirdiğinden, bu sene palamudun çok olduğundan... bahsedip dururdu.

Ben işe gidip geliyordum. İşten çıktığını saatler bazen başıboş bir yürüme ile birkaç farklı mahalleye dalıp çıktığını, bazen yine Eyüp ile ve birkaç eski tanıdıkla yazsa ve baharsa uyduruk bir masa hatta bir iskemleye oturup iki laf ettiğimiz olurdu. Ben gitgide bu iskemleye oturma ve başka sokaklara girip çıkma işlerinden ayak parmaklarım ayakkabımın içinde içe bükülerek bir tat almaya, oturduğum iskemleye, elimdeki gazoz şişesine, ucundan tuttuğum masaya yapışmaya başladım. Çocukluğumda bir şekeri yemeye kıyamayan, bir salatalığa elinde evirip çevirip bakan, bir teneke kutuyu silip parlatan ihtiyarlar görürdüm. Belki bunlar ihtiyar değillerdi de işte, dünyadan onlara bu kalmış onlar da bakıyor, siliyor, harcamaya kıyamıyor ve parlatıyorlardı. Ben de masalara, şişelere, önüme sarkan akasya dallarına meczupça bakıp duruyordum.

Bir şişe açacağını, bir sakız manisini, niyetçi tavşanın çektiği niyeti, yerde bulduğum minik çam kozalağını atamıyordum. Kurup kuracağım tüm yakınlıkları böyle şeyler oluşturuyordu. Evde şahsi bir masam yoktu ama şifonyer gibi bir şeyin en üst çekmecesinde sakladığım kuru bir denizyıldızı, iri bir atkestanesi, tavuskuşu tüyü, parlak renkli bir yengeç bacağı, bir olta kurşunu, altında made in Holland yazan minyatür bir araba, denizde kaydırılabilecek çok pürüzsüz ve yamyassı bir taş, kurumuş yavru bir kertenkele... vardı. Bunları arada çıkarıp bakıyor, her birini burnuma götürüp götürüp kokluyordum. Kokularını, tuzlu, isli, topraksı kokularını alıyordum. Alır almaz da çekmeceyi kapatıp yerime oturuyordum.

Evlendiğimiz günden itibaren Cemile'yi kendimden ayrı tutmaya çalıştım, o bitişmeye çalıştıkça ben geri durdum. Ama Cemile bunu mizacıma verdi, hatta denebilir ki bu halimi kendi canlılığının devamına mesnet etti. Kanepede oturduğum vakit şöyle başka yöne bakıyormuş, eline bir şey alacakmış gibi yapar, pat diye yanıma devriliverirdi. Sokakta ilk yaptığı şey koluma girmekti. O kolumdayken ve birbirimize yalpa vurarak bu iri yarı hallerimizle yürürken bazen bize dikkatle bakan, hafifçe kenara çekilen ya da yüzümüze tahkir ederek bakan bir aklı başında adam görünce kan beynime sıçrıyor, kulaklarımın ucundan bir alev sarkıyordu. Cemile de nasılsa böyle durumlarda "Kulakların mı üşüdü somun pehlivanı, takmıyorsun bereni," deyip bana daha bir iştiyakla asılıyordu. Alışverişe çıktığımızda bu mutfak alışverişi ise daha tabii bir halde olurduk, turp ve kırmızı soğan, ıspanak ve pazı eski tanıdıklarımızdı. Ne onlar bize ne biz onlara fiyatları çok da olsa yadırgayarak bakardık. Hatta bu kırk yıllık ahbapların bazı seneler fiyatlarının artmasına küçümseyerek bakıp "Karnabahara bak hele, şehre geldi azıttı," diyerek pırasaya, hele nohuda, fasulyeye hep en ucuz ve uzanılır yerde olmaları gerekliymiş gibi tepeden türlü söz

söyler ama onlardan başkası ile de ünsiyet etmezdik. Cemile, tencereleri, tavaları, kızartıp tekrar kullanmak üzere huni ile pür dikkat bir şişeye boşalttığı yağları, kapı kenarındaki üç gözlü sebzelikte patatesleri, soğanları, mutfak bezleri, elbezleri, krem ve sıvı deterjanları, ocağı, çaydanlığı ve radyosu ile göndere bayrağını çektiği cumhuriyetinde mağrur ve muvaffak yaşıyordu. Akşam yemeklerinden sonra bir saati geçkin ovunup dövünüp harp görmemişe çevirdiği mutfağından iki eliyle taşıdığı meyve tabağı ve yanlarında eğretiden düştü düşecek duran bıçakları ile odaya girişinde, iki yana salınışında, kendine ve teçhizatına yer açışında öyle tabii bir yerleşiş vardı ki herkes kenara, köşeye, halıya, duvar dibine, kapı arkasına geçer ona yer açardı. Cemile değil dağıttığı odaya, oturacağı yere bile bakmaz, eline bıçağı aldığı gibi kesip soymaya başlardı. Az evvel bulaşıktan çıkmış, parmaklarında hâlâ bulaşık eldiveninin kokusu ve sıcaklığı olan eli ile dört beş dilimlik bir portakal parçasını yüzüme bakmadan burnuma değecek yakınlığa uzatır, "Getirmesem meyve yemiyorsunuz, meyve," diye söyleyip dururdu. Kızın da, oğlanın da, kendimin de nerede olduğunu ve ne yaptığını bilmezdim. Bir tek Cemile tüm benliği ve şahitleri ile buradaydı. Biz elimizde portakal, soyulup, bıçağın ucu ile uzatılan elma, oğlanın yediği mandalinadan çıkan çekirdekleri topladığı avucu, karanlıkta, ışıklı odada, yatmaya daha varken, uyumaya daha varken, uyanmaya daha varken ya da bunların hepsi yine toplaşmış, hepsi bu odada beraberken, minderler, koltuklar ezilir, halının tüyleri dökülür, perdeler eprir, formikalar köşelerinden atar, radyonun siyah deri kılıfı radyo zayıflamış gibi nedense bol gelir, balkonda çamaşırlar salınır, başka bir mandalla ipe tutturulmuş mandal sepeti tıngırdar, iki sardunya, bir kova, bir tavan süpürgesi, bir faraş, bir eski terlik, işte her şey, biz dursak da, gitsek de sanki zamanın ve bu ömrün sahibidir.

Bu dörtlü yaşama ve bu benim dışımdaki üç kişiye bakışımda tuhaf bir oluş görüyordum. Cemile karımdı, ama sanki bir karı olabilmek için zaten her şeyi hazırdı. Ona ben bir şey yapmamıştım. Kedinin gidip tırnaklarını ağaçta bileyip kısaltması ve bu imkânı ona sunan ağaca dönüp bakmaması gibi, doğurup, emzirip koca ve çeyiz aramaması gibi bizim evliliğimizde de olması gereken için sadece eşya ve cisim bulunmuştu. Şu çocuklar ne bana ne analarına benziyor, aslında bir şeye de benzemiyorlardı. Ama onların meydana gelmesinden ben suçluydum. Cemile, "Evlat gönül yaylasıdır, şimdi eziyetleri çok, devir kötü, zaten ne demişler, 'Evlat insanın önce kanını, sonra canını, öldükten sonra da malını yer.' Yaa, doğru söylemişler, ama ne yaparsın, hele bir büyüsünler, ana baba olsunlar halimizden anlarlar, ihtiyarlığımızda elimizden tutarlar," diyordu. Bunlar bana pek yakışıksız geliyordu. Çocukların şimdiki hallerine bir hoşgörü ile bakmak, hatta daha iyisi hiç bakmamak zorundaydık. "Çocuk işte," demek Cemile için kolaydı, çocuk olmasalar da "artık çocuk değiller işte," diyecekti. Maksat mevcutla barışmaksa, ne yapıp edip arayı bulacaktı: Evlilik işte, erkek canım işte, kabak işte o kadar tadı tuzu, sıcak yemek işte, ağır mı, yün yorgan, kış işte, kokuyor mu, rutubet işte, bak elim işten zımpara gibi olmuş sırtını kaşıyayım mı, sen benimkini kaşı o zaman, oh oh bir cezim yukarı, yukarı dedim aşağı indin, hah, hah, azcık da kafamı kaşı bari, dün yıkanamadım, orda et benim var takma tırnağını, kulağımın içinde bir sivilce çıktı zonk zonk zonkluyor, başı da yok kör olasıcanın şöyle bir yokla, aman, hiç elinin ayarı yok, bırak kurur kendisi, ne var elinde, kulağımdan mı çıktı, sabundur, sabun kalıntısıdır ne olacak, halıya silkeleme yine de, bir iyi kurulamak lazım, göbek deliğimde de su birikince hamam külhanı gibi kokuyor, derin tabii benim göbek deliğim, bilmezsin Hikmet bilmezsin, öyle göbek deliği göbek bağı iyi

düşmediği için ne fırlak kadınlar vardır, görmedin, gözünü açtın beni gördün, bilmezsin, herkesi benim gibi zannedersin, benimki gibilere annem derdi ki, "Elmas yerleştirmelik." Yaa, mizacım uymaz yoksa benim göbeği kim görse, benim kulağımın memesi mi büyük seninki mi, çevir bakayım, benimki daha etli ama seninki de fena değil, nasırımı ponza falan almıyor, senin jiletleri atayım deme, onların eskileri ile ben ayağımın nasırını alıyorum, ayağım altıma gelmiyor ki, Hikmet ayağım 39 olmuş, demek ayak da şişmanlıyor, geçen senin bir terliğin var ya giydim, fena olmadı, karı koca zaman içinde birbirine benzermiş, sen de güzelleştin ha Hikmet, bana öyle görünüyorsun, bir de az konuşmanı çok seviyorum, benim zavallı Feryal'in kocası uyanmayla başlıyor, geveze, kızın kulağını kuruttu, benzi soldu, bana, "Güzelleştin, kilo yakıştı, mayalı hamur gibisin," diyorlar, "Eee kocam iyi bakıyor," diyorum, senin yüzünü ak ediyorum. Sabah git fırından az ekmek hamuru al da pişi yapayım, siz pişi bilmezdiniz ben öğrettim değil mi Hikmet, annen bir hamur kızartması yapardı gerçi ama onun adı neydi, şu çayları da bir karıştır diyorum sana iki haftadır, sereyim önüne gazete bir iyi harman yap. Bak şuna, şuna bak, göz kapağıma diyorum, ne o, yağ bezesi mi, Feryal diyor ki kolesterolden olurmuş, şimdi sana en ince dikiş iğnesinden vereceğim ama gündüz gözüyle ışıkta şöyle balkona çıkacağız, sen şöyle tepesinden çıtlatacaksın çok dikkat ederek, o kendi yol bulur yukarı doğru çıkar, arada yoklar tık der çıkarırım, tamam mı, sabaha unutturma. Hikmet, sabahleyin, kalk doğrul bak ne anlatacağım, gözlerime ağırlık çöküyordu ya, Feryal dedi ki, "Abla bir kurşun döktürelim, ben de sayeye uğrayayım ben de döktüreyim." Kız dedim, kurşunluk neyimiz var, sabahları okuyorum, gusülsüz dışarı adım atmıyorum, evde bile Allah seni inandırsın bak şu patlıcanları kızartırken aklıma geldi de dedim ki kalk üşenme, yemeğin beti bereke-

ti olmaz, nedenini de açıklayamazsın, kalk Cemile üşenme, hepi topu iki tas su dök. Dökerim de biliyor musun Hikmet, erkek olsam günde iki defa yıkanırım da şu saçımın derdinden suya giresim yok, neyse girdim yıkandım, kalan patlıcanı abdestli kızarttım ama çoluğa çocuğa yedirmedim, cünüp kısmını ben yedim. Tadı aynıydı diye düşünürken Rabbim aklıma getirdi, iyi niyetimden, kalkıp aldığım abdesten eski de nasiplenmişti. Yaa Hikmet, her işi derin düşünmek lazım. Feryal dedi ki, "Abla sen üfürükçünün şerrinden korkmuyor musun, gel bir döktürelim nasıl ferahlayacaksın," diye ısrar edince Şerife Hanım'ı bulduk getirdik, önce bana dökecek bak, okuduk üfledik neyse, "Kızım," dedi, "kızım sen ne olmuşsun, senin başının üstünde Fil suresi görüyorum," demesin mi. Ben tabii artık görmüş geçirmiş kadın oldum Hikmet, döndüm dedim ki, "Hanımcığım, ben cüssedeki kadının üstünde elbet Fil suresi dolaşır, ya Neml suresi mi dolaşacaktı?" dedim. Bak Hikmet geçen sene bir hafta mukabeleye gittim, Neml'in karınca demek olduğu aklımda kalmış görüyorsun değil mi? Vallahi kendime şaştım. Sen şaşmadın mı, vallahi şaşılacak şey, kimi bilemez, kimi bulamaz.

On beş seneyi aştığımızda her zaman rahat olan Cemile sanki biraz daha kan kazanmış, bilmediğim yerlerden gelişip, beslenip, büyümüş, ben ise çekmiş, küçülmüş gibiydim. Sözüm azalmış, hükmü azalmış, makbuliyeti azalmış, erkekliğim azalmış, babalığımı seyrelmiş gibiydi. Kız ile oğlan bile benden halliceydiler. Cemile ise çekip çevirmede, ayağı yere basmada, doğru düşünüp karar vermede, verdiğini uygulamada bir atılganlık, sözünün üstüne söz kabul etmeme ve diğerlerini yola getirme halindeydi. Beni "Iyi koca, çok şükür, çok şükür neler var, kendi halinde, efendi, kadında kızda hiç gözü yok, Hikmet'in önüne çıplak kadın koyun elbisesi yok zanneder de elinde avucunda ne varsa verir, bana bile ikide bir de Cemile sağını solunu ört deyiverir, evi-

ne düşkün, akşam oldu mu tırın tırım yürür evceğizine, hanımının dizine gelir yaslanır, verdiğini yer, vermediğini sormaz, paradan anlamaz, aldığını giyer, bak atleti süne süne dizine inmiş, göğsü sırtı açık ses etmez, az konuşur, böyle koca bakın beni kocatmadı, ama kendi bakın incedir hislidir, saçı bilmem neyi bembeyaz oldu, ne? Eh o kadar olacak, öyle çok parlak adam olsa ohoo kırar geçirirdi. Hem bak güneşte kafasını kaldırsın, gözleri aslında ela-yeşildir yaa, sakalında da böyle hafif kızıllıklar falan var ama hemen kesiyor da görünmüyor, şöyle bir giyinse azcık kilo verse, azcık şöyle bir cakalansa aslında az buz değil amma erkek milletine de yüz vermeye gelmez, Allah korusun azıverir, kendi azmasa ah kadınlar kardeş, kadınlar bırakmaz, cinsimiz kötü, erkeğin hımbıllığını elinden alan kendini kocayı da vermiş saysın der yengem. Biliyorsun Halit dayımı, kızları bıyığını mıyığını tıraş ettiler, giydirip kuşattılar, şöylesin böylesin dediler, hâlbuki yalan, adam ihtiyarlık çökkünlüğüne uğramasın da başımıza dert olmasın diye yaptılar, ne oldu? Ne olacak, istikamet belli, bir iki pır pır sonra bir ömür yetecek zillet, yaa..." diyerek övüyor ya da bahsimi ediyordu. Bana da "Ben kocama toz kondurmam," diyerek korumasına alındığım, tozlarımın görünmezden gelindiği incitmeden, bana belli etmeden silkelendiği ile ilgili bilgileri aktarıyordu. O vakitler ben elimde, yüzümde sırtımda ve kulağımın içinde ince kumlarla hışır hışır ovuluyor, cilalanıyor, neyin neyle, kimin neye aracı olduğunu bilerek, bilmemem gereken bir şeyin daha haberi ile sarsılıyordum.

Yanımdaki iki odanın biri kızın biri oğlanın, ikisinin de kapısı kapalı. İçeride ya taş sessizliği ya tuhaf bir gürültü ya müzik. Eskiden, çocuklar ufakken, salona Cemile kıyamadığından, çocuklar bir odada yatardı, öteki odayı biz oturma odası yapmıştık. Bir kişi odaya fazla gelip oturacak yer olmadığından, hele televizyon seyrederken cepheden görebil-

mek için biri mutlak yerde otururdu. Salon ise temiz, tozu alınmış, perdeleri çekili, kazaen girince tuhaf kokusu, örtüleri ve karanlığı ile genişliğine rağmen darlık verir ve bilmedik bir korku ile doldururdu. Şimdi salonun kapısı yine kapalı, kapısında da Cemile'nin serdiği nemli bir yer bezi var, içeri velev ki girecek olursak terliğimizin altını enikonu silip de öyle giriyoruz. Girince de elin evine girmiş, zengin bir uzak akrabayı ziyarete gitmiş gibi öyle kısılarak bir müddet oturup bu tatsız halden çıkmanın yoluna bakıyoruz. Bazen Cemile ve çocuklar evde yokken, ben evde yalnızken apaydınlık ya da akşamüstü alacakaranlık iken kapının çekildiğine ve evde gerçekten yalnız olduğuma emin olduktan sonra yerimden yavaşça kalkıp kısa koridoru geçip mutfağa, ordan salona, ordan çocukların odalarına, ordan bizim odaya teker teker girip içimde müthiş bir tuhaflık ve başkasının evinde ve hayatında geziyormuşum gibi, çıt çıksa ödüm patlayarak dolaşıyorum. Gardıroplar ve elbise kokuları, banyo paspasları ve sabunluklar bana hiç tanıdık gelmiyor. Onlara tekrar tekrar bakıyor ve ne aradığımı bilmeden bu tuhaf zaman dışılıkla içim alıp vererek sessiz ve sanki sabit bir zamanın içinde adeta duruyorum. Bizim odanın kıpırdayan perdesi, pikenin altında kabarık duran yastıkları, Cemile'nin tarafındaki yerde serili ufak gülkurusu renkte halısı ile ayağıma, gözüme değer değmez beni irkilten bir şeyleri var. Çocukların odalarında şimdiden kurdukları ve ayırdıkları dünyalarının istiğnalı kesifliği beni daha kapısından içeri sokmuyor. Dış dünyayı bir cam, bir duvar mı ayırıyor, beni şu ağaçtan ve orada ötüp duran kuştan ayıran şu pencere ve şu kapı mı? Kauçuk ve devetabanı, hurma bitkisi de boylanmış, mutfaktaki küçük balkon, olur ya bütün kadın romantizmi oraya toplanmış. Perdesi kısa ve oyuncaklı, su küpünün ekoseli elbisesi var, sebzelik kapının hemen yanında, yerde irili ufaklı kavanozlar, turşular, salamura yapraklar,

üzerine taş konmuş bir peynir küpü, ah Kemaliye de kalmadı değil mi? Şikâyetim kabaktan mı, mantarın çabuk sulanmasından mı, evdeki kapıların bir türlü çok sert çekmeyince kapanmamasından mı, şu bol gelen terlikten ayak parmaklarımın fırlayıp yerle kucaklaşmasından mı, çoban salatasının üstüne süs diye konan zeytini birinin yiyip de çekirdeği gözümün önüne bırakacak olmasından mı, bu dereotu fazla mı baygın, sürahideki su neden pek durgun, camı içtiğimizi mi işitmiş öyle kırgın, bıçak, evet temiz ama sanki derinden bir et kokusu, 'hoş geldiniz' diyen paspas acaba samimi mi, bu bir mezar taşı yazısı gibi çok öncenin sözleri mi, uyduymuş yıldız sanıp bakıp da hayal kurduğum, düdüklü tencere simsiyah yapmış haşladığı nohutları, dönüp son bir buharla "Bu kadar zamanda böyle," diye tıslamış, sabahın sessizliğinde tık diye bir şey düştü, işte şimdi de ayağımın altına yapışmış, çekirdekmiş, çekirdek, al pudrayı eğ başını serp saçına tara tersinden tersinden, hem mat hem kabarık hem mis gibi kokuyor, herkes öyle yapıyor, sağ kaş fazla alınmış, "işaret ediyor"a dönmüş, hem manidar hem hafifmeşrepmiş, bir kıl neye kadirmiş, çamaşıra paslı su damlamış, neyse ki beyazmış da çamaşır suyuna basılırmış, kiraz kan temizler, çay ferahlatır, muz sinirlere iyi gelirmiş, kayısı mülayim, şeftali muannitmiş, bakla var ya bakla, bir şeye tutulmayan bakla, bir eksik enzim mi varmış ya da yokmuş işte ona rast gelirse yediği bütün yoğurtları o enzimsizin burnundan getirirmiş.

İşte ev, işte hayat. Her şey her şeyin izinde ya da kaybında. Bir iz süreyim, bir yer tayin edeyim, bir bileyim, bir kere olsun bileyim istiyorum, kimse yokken arıyorum, bakıyorum, bir rabıta, bir ayak sesi, kendi hayatıma ait bir iz, bulamıyorum. İz nedir acaba, görmek istediğim mi, gerçekleşmemiş zihnî bir hatıra mı, düpedüz hayal mi, var olup da silinmiş ayak izi, parmak izi, göz izi mi? Çok isteyip de olmayan mı, iz ne acaba? İz nedir de ben bu rütbe izsiz, yalınkat gölgeli-

yim. Önümde uzanıp duran harekete bakıp da onun boyuna hayran oluyorum. Upuzun gölgeme mest, nereye gitsem işte karanlıkta benimle gelmedeki sadakatine minnettarım. Ama işte geç oldu, şimdi kapı açılacak, ziller çalacak, herkes aşındırdığı, asıl gitmek istediği yerden yüz geri gelip yuvasına girecek ve "Oh ne sıcak," diyecek. Soğuk ne güzeldi. Oh, bir arada ne güzel. Ah yalnızlık, açlık, sefalet, perişanlık sizlerle kucaklaşmadan bu döşeklerde şimdi nasıl yatılacak? Neyin hayali ve saadeti ile uyku tutacak? Kapat kapıyı, emniyet gibisi yok. Rüzgâr ıslık çalıyor, şeytan da karşılık veriyor. Sokak kedileri, köpekler, kurt kuş, evsizler, bedbahtlar, ahlaksızlar perişan, biz bak emniyette, sıcakta ve yerimizde yurdumuzdayız. Pencereden bakarız, şükrederiz, arabanın altına motora kedi girmiş, ölmüş mü ne, vah zavallı, eee hayat, çatılarda kar tutmaya başladı, martılar üşümüyor, Allah'ın işi, bak karnını gerdi karların üstüne, pek memnun, bir kedi miyavlayıp duruyor, yavru mu ne, bunlar da ne çok doğuruyor, bozacı geçse, almayız ama geçse, sesini duymak güzel oluyor. Her şey ve herkes geçse biz muhkem, sabit, emin yerimizde kalsak. Bütün hayat akarken biz camdan baksak, boğulanı, ezileni, itileni... izlesek. Evdeyiz, kapı çelik, üstten de kilitliyoruz, "Kim o?" demeden kapıyı açmıyoruz. Bir tek bizim şu kız utanıyormuş "Kim o?" demeye, gençlik işte, başına utanılacak bir şey gelmesin diye soruyorsun desen anlamaz; bütün utanılacakları bir bir yaşadıktan sonra da utanmaya başlar. İnsan işte, işi gücü, bittikten sonra elindeki boş bardağı içiyormuş gibi ağzına götürüp getirmek, insan işte, kertenkelenin hallicesi, daha yavaşı, ama sorsan falan da filan.

Evde yalnızken üstüme acıklı bir hal geliyor. Kimseye görünmeyeceğimi bilir bilmez omuzlarımı inmiş, yüzümü süzülmüş görüyorum. Bir hayatı devirdin diyorlar, sağa sola bakıyorum, devirdiğim bir şey görmüyorum, kendimi yan yatmış görmesem de seziyorum. Yaşları devirdin diyor Ce-

mile, acaba nasıl devirdim? İnsan devirdiğini, devirirkenki mücadelesini, devrilecek gibi olurken doğrulttuğu sırtını bilmez mi, ben bilmiyorum. Söylemek, buncadan sonra gerekli mi, devrildiğimi biliyorum. Başkaları bilmiyor görmüyorsa, tamam, uluorta herkese de söylemiyorum. Gençliğimizde Eyüp ile bazı dergiler alırdık, oralarda bazı şarkıcıların ya da bizden başka bir yol tutmuşların evlerini, daha doğrusu hallerini, neyin içinde olduklarını gösteren resimlere tesadüf ederdim. Bir masa üstünde şişeler, dolu mu boş mu, bardaklar, yerde oturmuş birisi, pencere ardına kadar açık, rüzgâr tülü kaldıracağı kadar kaldırıp odanın içinde havalandırmış, dışarıdan görünen bir manzara, tek tük eşya, plaklar, pikaplar, müzik aletleri, çaldığı enstrümana eğilmiş kimseler, kitaplar, kâğıtlar. Bu resimlere bakar bakar bu çok uzak dünyada tarif edemediğim bir şeyler görürdüm. Çünkü bana öyle gelmezdi ama başkalarının sefahat, perişanlık diye adlandırdığı yerdeki adamla yapılan konuşma o odanın bütün boşluğunu galiba bana hoş gelenle doldururdu. Boşluk galiba benim en dolu bulduğum şeydi. Bir şey biraz, ne bileyim bir şeyle doldu mu, bana her şeyini kaybetmiş, kaybolmuş gelirdi. Ama boşluk, kocaman, derin, karanlık ya da sisli, anlaşılmaz bir boşluk, ne varsa ondaydı, her şeyi o çekerdi ve bu her şeyi o gizlerdi. Onların o boşluk ve başka halden bizim berjer, koltuk, kanepe ve misafir odası takımındaki konuşmalara benzemeyen bir şeylerle seslendiklerini duyardım. Bu duyduklarım beni boşluklara, tepelerdeki evlere, uçuşan tüllere... çekerdi. Annem beni bu dergilere gömülmüş görünce, "Bunların sonu kötü, felaket, şu hayata bak," derdi. Ben bakar ve bu paslı tenekede başka türlü açmış bir çiçek görürdüm. Bizim devetabanlarına, kauçuklara, süs ve salon bitkilerine benzemeyen çiçekler. Sonra işte, ben, her ne olursa, demek ki başka şekilde soluk alacağım ve bunun içinde izimi belli etmeden yaşayacağım derken, izim

izini benden kaybettirdi. Koltuk, kanepe, halı, pike ve nevresim takımları, bardakaltları, çay kaşıkları ve limon çatalları, kek kalıpları ve hamur karıştırma makineleri hayatı benden sakladı. Tam hiddetlenecekken önüme kek geldi, burnumun ucundan sıkıntı damlamak üzere iken elime çay verildi, kadın buhranı içindeyken, karanlıkta sonu memnuniyet ya da huzur olmasa da Cemile'ye mi neye ise işte yenilmiş, sırtüstü yatıyor, yorgunluğa da azgınlığa da uzak sadece yenik kaldım. Vanilyalar ve kabartma tozları, loğusa şekerleri ve gülsuları, atılmayıp biriktirilmiş paket lastikleri ve ambalaj kâğıtları ufkumu daralttı, hiçbir şey yapamadığımdan paket lastiğini bileğime geçirdim. Balkonda birinci sıraya değil havluların arkasına gizlenerek arka sıraya asılmış rüzgârda salınan çamaşırlarım, çamaşırıma tek mandalla idare edilsin diye yer de kalmadığından üstten kapaklanmış sutyenlerle yüz göz olmaktan cinsiyetini kaybetti. Böyle rüzgârda kucak kucağa sallanan bir çamaşır sonra gelip benim hangi ayıbımı örtecek, neremi beğenmeyecekti? Bunların içinde bunları değil kendimi beğenemedim. Dibi tutmuş tencere ile mizacım uyuşmadı, karda kaymasın diye kauçuk botların altına kızgın şişle açtığım yollara kar buz bana mısın demedi, patates yemekteki fazla tuzu hiç emmedi, Havilland ve Tokalon Cemile'nin cilt lekelerine iyi gelmedi, çocuklar ana babanın devamı değil, müstakil de değil, ne olduğu bilinemedi, muskat ve anason gazı geçirmedi, ılık süt bana tatlı bir uyku vermedi, günde yirmi mekik göbeğimi eritmedi, okunmuş pirinç oğlana kâr etmedi, papatya suyu kızı sarışın etmedi, düzenli ağda tüyleri seyreltmedi, ayva çekirdeği öksürüğü kesmedi, "İbrahim Ethem gömleği keten üç Kulhuvallah bir Elham" kayıp kediyi getirmedi, "Elham dürüsüne kızlar sürüsüne ben de birisine inşallah," diyen Eyüp çarpılıp öbür tarafa gitmedi, nar kolesterolü düşürmedi, aspirin mideyi delmedi, Gagarin Ay'a gitmedi, İsa çarmıha ge-

rilmedi, minareden atılan kedi dört ayağının üstüne düşmedi, spor oğlanın azgınlığını dizginlemedi, mum ışığı aşkı tazelemedi, yazın manifaturacıda çalışmak oğlana hayatı öğretmedi, çikolata mutlu etmedi, bir lisan iki insan etmedi.

Şu yaşım ve geldiğim çağ, gördüklerim ve yaşamımın beni taşıdığı şu balkon, şu masa, benim taşıdığım şu ailem, ensem, göbeğim, elimde tuttuğum şu bardak, baktığım şu sokak artık belli ki ben ne görürsem göreyim ne anlarsam anlayayım ne olursam olayım buraya bakarak bunların içinde olacağım. Bana bu manzaraya bakarak bir şey söyleme, görüp göreceğimin bu olması kaderi çizilmiş, yazılmış, kazılmış. Başımı çevirmekten fayda yok, görmezden gelmek boşuna, ait değil gibi duruş beyhude, işte balkon, işte manzara, işte hayat. Varsam ve sahi isem işte de ben.

Hayata sığmak kolay değil, elin kolun sığsa tuttukların sığmıyor, ayakların girse hayallerin girmiyor, belin dönse gözün arkada bıraktıklarında kalıyor, hep bir darlık, darlık, sıkışma, sonra da bakılıyor ki, insan gire gire daha giriş kapısında durmuş, orayı da tıkamış, ötesi bomboş, yiğitsen ilerle. Bilinen beylik şeyler, evlenmek, işe girip çalışmak, yorulmak, hastalanmak, yaşlanmak, umduğunu bulamamak ve gitmek istemek. Mezarlıkların saadethane olduğuna hep inandım, evet, yatıp üstüne toprağı çekmek, önünden vızır vızır arabaların geçmesi, korna sesleri, yol yapım çalışmaları, duvarlara yazılan yazılar, kıkırdayan kızlar, yaşlı mezarlığa yan gözle bakan mazbut kadınlar, çarşambaları kurulan pazar, kaya gibi domates, şekerpare kayısı, sen mezardasın onlar pazarda. Onların eli kolu dolu senin boş, onların kafası kim bilir neyle dolu seninki neyle, onlar koşuyor sen vardın beklemedesin, onlar şişman sen zayıf, onlar konuşkan sen suskun, onlar bakıp görmüyor sen bakmadan görüyorsun, onlar dua ediyor senin dualaın bitti, onlar rüya görüyor, uyanıyor, reçel yiyor, çay içiyor, sobayı yakıyor,

üşüyorlar. Sen uzanmış görüyorsun. Rüya mı imiş, belki de hâlâ bilmiyorsun. Onların iğrendiği kurt senin ağzının içinde, onların terliğin tersi ile yetişip öldürdükleri böcek az evvel yanındaydı. Solucan yorulmadan toprağı havalandırıp duruyor, her şey canlı, her şey kıpır kıpır, bir avuç toprağın bile tamamı hareketli, bütün bu canlılığın içinde bir sen ölüsün, oh daha ne olsun.

Balkon sabahları keder, öğleden sonraları utanç, geceleri hiddet veriyor. Bulanık baktığımda kederleniyor, sıkışıp kaldığımda utanıyor, anladığımda hiddetleniyorum. Ağır ağır kendimle barışmaya, daha doğrusu kendimi kabul edilir görmeye çalışıyorum. Cemile yanıma geliyor, meyve tabağı elinde, bıçağı eteğinin beline koymuş. Oturup başlıyor soymaya. "Bu şeftali Yalova mı Hikmet, eskiden daha suluydu sanki, evde sadece mutfak lavabosuna eğilip yemeye izin vardı, böyle şeftali kısmı odaya salona gelsin, görülmüş şey değildi. Yaa Hikmet, bunun çekirdeği zehirliymiş, çocukken yerdik ölmezdik, hâlbuki ölen varmış, Rabbim ömür vermiş yaşıyoruz. Doğru söyle Hikmet, öbür tarafa gidince başka hanım isteyecek misin istersin, istersin. Belki bu dünyada sabahtan akşama tespih çekip vakti vakte katarak namaz kılan, pazartesi perşembe oruç tutan bir kadın da seni ister, hem de alır. Ben bulaşık yıkarken o okuyup üflemiş. Ben de hani çalışmak da ibadetti diye yanıp yakılayım, cennette yeni koca mı arayayım, iyiyi orda da hanımı bırakmaz, kötüsü zaten cehennemde, o çıkana kadar iki bin sene geçer, yine eldekine mukayyet olmak lazım. Bana bak Hikmet, bir şey isteyeyim deme, işte karı kısmı üç aşağı beş yukarı ben, benim gibi bir şey. Ya ne olacak? Kadın dediğin kanlı kuyu, erkek dediğin çallı çubuk. Orada ben on sekiz, sen otuz üç olacaksın, yedi bin sene beraber yaşayacağız, orda daha ne meyveler vardır, ben sana hepsinden soyarım. Yedi bin senenin sonunda bir boşanırız, karılar seni, herifler beni kap-

mak için bir heyecanlanırlar ama hemen geri evleniriz, ne güzel olur değil mi?"

İşte böyle, herkes neyse ben de o. Yaz akşamları balkonda öbür evlerin ışıklarının bir bir yanmasına bakıyorum. Ben balkonun ışığını açmıyorum. Derin, gerçekten derin nefesler almaya çalışarak herkesten biri olduğumu içime çekmeye, bunu anlamaya çalışıyorum. Herkesten biriyim, ben de iki sokak ötedeyim, Cemile şimdi meyveleri ile gelir, bu tabak bana çok ağır gelir. Işığı açtırmıyorum, önce dalgın, sonra kederli, sonra hiddetli oturuyorum. Sokaktan gelen sesler, artan eksilen ışıklar, karanlık nadiren yıldızlı gökyüzü hep, her gece benimle. Ben şu balkonda, herkes ne ise o olarak akşam sekiz buçuktan on ikiye, bire kadar duruyorum. Sonra sağa sola çarpmamaya dikkat ederek azalan hiddetimin yerini alınış, içime yerleşmiş boşluk duygusu ile boşluk mu ağır, taş mı bilemeyerek, artık bilemeyerek gidip herkes gibi yatıyorum. Dışarıdan tek tük sesler gelmeye devam ediyor ve bu bana nedense, nedense dokunuyor. Sesleri dinliyorum, ışıklar azalıyor, bazen bir hışırtı, dalların sesi, aniden hızla geçen bir otomobil, gece, uyku, karanlık, tıkırtılar, çarpan bir kapı, gözümde karo taşlarının grili siyahlı desenleri. Ne tuhaf, böyle başladı böyle devam etti. Hiç ara vermedi. Hayat rüyadır derler. Benim hayatım hiç rüyalarıma benzemedi. Hayatıma benzemeyen her şey rüyam oldu. Benim çarçur etmek istediğim hayatım tasarruf edildi, bu tasarruf kim ve ne için bilinmedi, miras bırakacaksam bu çarçur edilmemiş, israf hiç edilmemiş hayatı bırakacağım. Ama alan, olursa alan acaba ne yapacak? Cemile'nin baldırı belimde dönemiyorum, tavan kapkaranlık, yastığım ısındıkça ısındı, odayı gözüm seçmeye çalışıyor, şekiller belli belirsiz, daha sabaha çok var, olmasa daha iyi, sabah olunca da geceye yıl var, daha var, var, var da var.

"Beklemek, bir şeyin yoluna ve haline girmesini beklemek, beklerken olacak olanın olması için gereken her türlü başka hale geçişlere, kalışlara tahammül etmek ne zor şeydi. Başı da, ortayı da, sonu da bilip beklemek ne tahammülü güç şeydi. Tanrı'nın da yaptığı bu muydu? Baş, orta, son belli, helak kaçınılmaz, ancak önemli olan o zamanı geçirmek, o zamandan geçmek. Ve geldiğinde gelmemiş gibi, bilmemiş gibi, yaşamamış gibi gelmek, rüyayı görüp uyanmak ve 'Neyse rüyaymış,' demek ve aynı yerden uyumaya devam etmek. Yaşamaya da, ölmeye de yazık. Bu ölüm için yaşamaya, bu yaşamak için ölmeye yazık. Mezarlıklara, servilere, süsenlere, nisan sonunda açan katırtırnaklarına, telaşlı karıncanın adımlarına yazık, mezar taşına konup da bağıran karganın sesine yazık, ölüme ağlayan şaire, yaşam var zanneden filozofun nefesine yazık, şen taklalarla ilk senelerinde koşup zıplayan, ağaçlara tırmanırken seyredilip seyredilmediğini kontrol eden kedinin tırnaklarına yazık, ağdaki balığa, lokantada onu bekleyen anguta, önce ön iki ayağını sonra arkadakileri ovuşturup bu hareketinden büyük kâr ve kisve uman karasineğe yazık, hortumunu sallayan koca file, sanatlı sıçrayışı ile dahi boşluğu dolduramayan yunusa yazık, grafon kâğıdından gelincik ve petunyalara, en pürüzsüz çakıl taşına, kum olmuş zavallıya, sağdan sağdan yürüyen eşeğin inadına, yol kenarlarındaki ısınmış dikenlere, kozalağın içindeki fıstığa, duvara yapışmış yosuna yazık, bu topu binyıllardır çevirip duran sema-i muğlâka, titreyen kanatlara, açılan göğe ve onun katmanlarına, havanın, suyun olduğu, olmadığı yerlere yazık."

498656
AGL
498656 AGL

iletişim

243 Ahm
16.00

ISBN-13: 978-975-05-1108-0
9 789750 511080